

**© Annie Besant
The Ancient Wisdom
The Theosophical Publishing House
Adyar, Madras, India**

**© Ралица Иванова и Георги Генчев, превод
© Издателство "Кралица Маб"
София, 1995
ISBN 954-376-003-10**

Библиотека „Зрящи криле“

АНИ БЕЗЪНТ

ДРЕВНАТА МЪДРОСТ

Въведение в Теософското учение

Превод от английски
Ралица Иванова и Георги Генчев

Първо издание

Издателство "Кралица Маб"
София 1995

*На Е. П. Блаватска,
която ми показва светлината,
с благодарност, преклонение и любов*

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор		5
Въведение.	Единството в основата на всички религии	6
Глава I	Физическата област	22
Глава II	Астралният свят	29
Глава III	Камалока	39
Глава IV	Умствената област	48
Глава V	Девахан	59
Глава VI	Будичната и нирванната област	69
Глава VII	Прераждането	76
Глава VIII	Прераждането. Продължение	87
Глава IX	Карма	100
Глава X	Законът за жертвата	113
Глава XI	Възходът на човека	118
Глава XII	Изграждане на Космос	128

ПРЕДГОВОР

Тази книга има за цел да даде в ръцете на обикновения читател сбито изложение на теософското учение - достатъчно просто, за да е от полза на начинаещите, и достатъчно пълно, за да създаде здрава основа за по-нататъшни знания. Надявам се тя да послужи и като въведение към по-задълбочените съчинения на Е. П. Блаватска и да бъде добра опора в тяхното изучаване.

Онези, които са се докоснали до Древната Мъдрост, познават просветлението, покой, радостта и силата, получени от нейните уроци. Дано тази книга спечели люде, който да я изчетат открай докрай и да се убедят сами в достойнствата на учението. С тази молитва аз я изпращам на света.

АНИ БЕЗЪНТ
август, 1897

ВЪВЕДЕНИЕ

ЕДИНСТВОТО В ОСНОВАТА НА ВСИЧКИ РЕЛИГИИ

За правилно поведение е необходимо правилно мислене, за правилен живот – правилно разбиране, а Божествената Мъдрост – наричана с древното си санскритско име Брахма Видя или пък с днешното си гръцко име теософия – се явява за света едновременно адекватна философия и всеобхватна религия и етика. Един поклонник на християнското Свето Писание бе казал, че в него има плитчини, в които може да шляпа дете, но има дълбини, в които дори великанът трябва да плува. Същото важи и за Теософията, защото някои от ученията ѝ са толкова прости и лесно приложими, че всеки средно интелигентен човек може да ги осмисля и следва, докато други са дотам възвишени и трудно разбираеми, че и най-способният напряга разума си за да ги обхване, ала накрая изтощението го поглъща.

В тази книга ще се опитаме да представим теософията пред читателя просто и ясно, да изложим основните ѝ начала и истини като стройна представа за вселената, а там, където разбирането на техните взаимоотношения го налага, ще дадем и необходимите подробности. Едно въведение не трябва да претендира за пълнота на знанията, каквато може да бъде получена от по-сложните съчинения. То трябва да даде на ученика най-основните понятия, които те ще му останат завинаги, а бъдещите уроци ще добавят още много. Последвалите занимания ще трябва да изпълнят очертаната форма с детайли.

Всеизвестно е, че изучаването на големите световни религии разкрива единството на много религиозни, етически и философски идеи. И докато самият факт е общоприет, обяснението му е предмет на спорове. Някои твърдят, че религиите са израсли върху почвата на човешкото невежество, разорана от въображението, и са се развили постепенно, тръгвайки от примитивните форми на анимизма и фетишизма. Техните сходства се обясняват с универсални природни явления, наблюдавани неточно и обяснявани фантазмагорично. За една школа култът към слънцето и звездите е универсалният ключ, за друга такъв е фалическият култ. Страхът, желанието, невежеството и изумлението накарали дивака да обожестви силите на Природата, а жреците се възползвали от неговите прахове и надежди, от обърканото му въображение и неясните въпроси, които си задавал. Митовете станали свещени книги, а символите – факти, и тъй като имали обща основа, сходството в крайните резултати било неизбежно. Така твърдят професорите по „сравнителна митология“, а простите хорица замлъкват под пороя на техните аргументи; но това не означава, че са се съгласили. Те не могат да отрекат сходствата, но се питат: „Нима най-съкровенията надежди на човека, най-възвишените му мечтания, са само плод на примитивно въображение и слъпо невежество? Нима великите водачи – мъчениците и героите на човечеството – са се раждали, живели, страдали и умирали в заблуда, заради някакви олицетворения на астрономически факти или заради сквернословията на варварите?“

Второто обяснение на общото в световните религии приема съществуването на изначално учение, което се пази от едно Братство на велики духовни Учители (Самите Те – продукт на предишни цикли на еволюцията), изпълняващи ролята на наставници и водачи на

детето-човечество, населяващо планетата ни. Те предават на неговите раси и народи основните начала на религията във форма, максимално съобразена с начина им на мислене. Според това обяснение Основателите на великите религии са членове на това Братство, а мисията Им е подпомагана от много други членове – по-низши от тях самите, Посветени и ученици от различен ранг, изявени с дълбочината на духовното си прозрение, с философските си познания или с чистотата на нравствената си мъдрост. Те направляват народите-деца, дават им държавност, създават им закони, управляват ги като царе, просвещават ги като философи, напътстват ги като жреци. В миналото на всички древни народи има такива всемогъщи люде-полубогове и герои – които са оставили следите си в литературата, в архитектурата, в законодателството.

Обърнем ли се към световната традиция, към запазените свещени книги, към древните руини, става трудно да отречем, че такива хора са живяли; да не говорим пък за другите свидетелства, които невежите ще отхвърлят. Свещените книги на Изтока са най-доброто доказателство за величието на своите създатели. Нима след тях някой е успял да се приближи до духовната дълбочина на религиозната им мисъл, до интелектуалния блясък на философията им, до широтата и чистотата на етиката им? А щом откриваме в тези книги различни по форма, но еднакви по съдържание учения за Бога, за човека и за вселената, значи имаме всички основания да ги отнесем към едно общо първоначално учение. Това учение ние наричаме Божествена Мъдрост, или на гръцки ТЕОСОФИЯ.

Тъй като е източник и основа на всички религии, това учение не може да бъде в противоречие с никоя от тях. То ги пречиства като разкрива ценното вътрешно съдържание, скрито под грозното им външно проявление резултат от извращенията на невежеството и наносите на суеверието; намира и отстоява себе си във всяка от тях и се стреми да разбули скритата им мъдрост. За да станеш теософ не е необходимо да престанеш да бъдеш християнин, будист, индуист. Благодарение на теософията човек вниква просто по-навътре в собствената си вяра, овладява по-здраво духовните ѝ истини, започва да разбира по-добре свещеното ѝ учение. В древността теософията е родила религиите; днес тя ги аргументира и защитава. Тя е скалата, от която са изсечени, ямата, от която са изгребани. Тя защитава най-съкровените копнежи и трепети на човешкото сърце от критиката на разума. Тя оправдава вярата ни в човека и връща възвисена вярата в Бога.

Изучаването на свещените книги на човечеството прави истинността на това твърдение все по-очевидна. Само няколко избрани пасажа от богатия материал са достатъчни, за да потвърдят този факт и да насочат изследователя към търсене на нови доказателства. Основните духовни истини на религията могат да бъдат обобщени по следния начин:

- I. Едно вечно, необятно, непознаваемо, реално Съществуване.
- II. От НЕГО – проявеният Бог, който се разгръща от единичност в двоичност, а от двоичност в троичност.
- III. От проявената Троичност – много духовни Разуми, които управляват космическия ред.
- IV. Човекът – отражение на проявения Бог и следователно троичен в същността си; бидейки вечно, неговото вътрешно и истинско Аз е едно с Аза на вселената.
- V. Еволюцията му посредством повтарящи се прераждания, в които е въвличен от страстта, и от които се освобождава чрез познанието и жертвата, ставайки божествен в действителност, защото е бил преди това скрито божествен.

Китай, чиято цивилизация днес е вкаменелост, някога е бил населен от туранците, четвъртият клон на могъщата Четвърта раса, която населявала изчезналия континент Атлантида и пуснала своите разклонения по целия свят. По-късно монголите (последният клон на същата раса) вливат нови сили в населението на Китай, затова там съществуват древни традиции, предхождащи усядането на петата – или арийската – раса в Индия. В „Дзин дзин“ или „Съкровищница на непорочността“ откриваме един откъс от древна свещена

книга с изключителна красота. Той излъчва дух на мир и покой, така характерен за „изначалното учение“. В уводните бележки към превода си¹ г-н Леже отбелязва, че трактатът се приписва на Ко Юан (или Хсюан) – даоист, живял по време на династията Юю (222-227 г.). Легендата разказва, че той достигнал състоянието на Безсмъртен – така и го наричат. Описан е като чудотворец и човек на крайностите, а поведението му – като твърде ексцентрично. Веднъж при корабкрушение изплувал със сухи дрехи и тръгнал спокойно по водата. Накрая посред бял ден се възнесъл на небето. Можем да бъдем напълно сигурни, че всички тези разкази са измислици от по-късно време.“

Подобни истории често се разказват за посветени от различни степени и съвсем не е задължително да са „измислици“. В случая за нас е по-интересен разказът на самия Ко Юан:

„Когато постигнах истинския Дао, бях казал наизуст тази Дзин [книга] десет хиляди пъти. Така правят Небесните Духове, а тя не е предавана на учени от този по-низш свят. Аз я имам от Божествения Владетел на Източната Хуа. Той я получил от Божествения Владетел на Златната Порта, който я получил от Царицата-майка на Запада.“

„Божественият Владетел на Златната Порта“ е титлата на посветения, който управлявал империята на толтеките от Атлантида. Нейната употреба навежда на мисълта, че „Съкровищницата на непорочността“ е донесена в Китай при отделянето на туранците от толтеките. Предположението се подкрепя и от съдържанието на краткия трактат, който разглежда Дао. (Дао буквално означава „Път“. Това е името, с което в древната туранска и монголска религия е наречена Единствената Реалност.) Там четем:

„Великият Дао няма телесна форма, но Той е родил и отхранва небето и земята. Великият Дао няма чувства, но Той е причина за обичайното въртене на слънцето и луната. Великият Дао няма име, но Той изхранва всичко и го прави да расте“.

Това е Богът, проявен като единство, но то е следвано от двоичността:

„Сега Дао (се представя в две форми -) Чистото и Нечистото, и има (две състояния на) Движение и Покой. Небето е чисто, а земята е нечиста. Мъжкото е чисто, а женското е нечисто; мъжкото е в движение, женското е в покой. Коренът (на Чистото) слязъл ниско, а изворът (на Нечистото) се излял – така се родило всичко.“

Този пасаж е особено интересен поради позоваването на активната и пасивната страна на Природата – добре познатото ни от по-късни съчинения разграничаване между Духа, който поражда, и материята, която изхранва.

В „Дао Дъ Дзин“ учението за Непроявеното и Проявеното е съвсем изчистено:

„Даото, което може да бъде извървяно, не е постоянното и неизменно Дао. Името, което може да се назове, не е постоянното и неизменно име. Неназовано, то е Създателят на небето и земята; назовано, то е Майката на всичко... И в двете си форми то е едно и също, но развивайки се получава различни имена. Всички тях, взети заедно, наричаме Тайната.“

Изучаващите Кабала ще се сетят за едно от Божествените Имена – „Скритата Тайна“. Ето още един текст:

„Преди да съществуват небето и Земята е съществувало нещо завършено и неопределено. Така спокойно беше то и без форма, само и неизменно, всеобхващащо и незастрашено (от изчерпване). Него можем да приемем за Майката на всички неща. Не знаейки името му и затова ще го нарека Дао. Опитвайки се да му дам име, го назовавам Великото. Велико, то тече (в неспирен поток). Отминавайки, то се отдалечава. Отдалечило се, то се завръща.“

Твърде любопитно е да открием тук добре познатата ни от индуистката литература идея за постъпателното и възвратно движение на Единия Живот. Добре познат ни се струва и стихът:

„Всички неща под небето се родиха от Него като съществуващи (и назовани); съществуването се роди от Него като несъществуващо (и неназовано).“

За да се създаде вселена, Непроявеното трябва да роди Едното, от което тръгват

1 The Sacred Books of the East, vol. XL.

двоичността и троичността: „Дао роди Единицата, Единицата роди Двойката, Двойката роди Тройката, Тройката роди всички неща. Всички неща оставят зад себе си Тъмнината (от която са излезли) и тръгват напред, за да прегърнат Светлината (в която са възникнали), докато Диханието на Пустотата ги хармонизира.“

„Диханието на Пространството“ е по-сполучлив превод. Тъй като всичко се ражда от Него, То съществува във всичко:

„Всеобхватно е великото Дао. То е и наляво надясно... То покрива всички неща като с наметало, но не обсебва ролята на техен господар. То може да бъде назовано и в най-дребните неща. Всички неща се завръщат (при корена си и изчезват), но не знаят, че именно То ги кара да правят това. То може да бъде назовано и в най-големите неща.“

Представяйки древните учения, Чуанг-дзъ (IV в. пр. н. е.) говори за духовните Разуми, произлизащи от Дао:

„Неговите корени и почва (за съществуване) са в Него Самото. Някога, преди да има небе и земя, То е съществувало незастрашено. От Него произлязло тайнственото съществуване на духовете, от Него е загадъчното съществуване на Бога.“

Следват изброени много имена на Разуми, но ролята на тези същества в китайската религия е добре известна и няма защо да умножаваме цитатите.

Човекът се разглежда като троица. Даоизмът, пише г-н Леже, различава дух, ум и тяло. В „Съкровищница на непорочността“, в проповедта, че човек трябва да се освободи от желанието, за да постигне единение с Единия, това деление се наблюдава ясно:

„Духът на човека обича чистотата, но разумът му пречи. Разумът на човека обича покой, но желанието му го отнема. Ако той можеше винаги да прогонва желанията си, разумът му сам щеше да постигне покой. Нека разумът му се проясни и духът му сам ще стане чист... Хората са неспособни да постигнат това, защото разумът им не е прояснен, а желанията им не са прогонени. Ако човек би могъл да прогони желанията си, а после да се вгледа в разума си, ще види, че това вече не е неговият разум; ако погледне тялото си, ще види, че това вече не е неговото тяло, а когато погледне нещата около себе си, ще види, че вече няма нищо общо с тях.“

Следва излагане на степените на самовглъбяване до „състояние на пълен покой“, след което идва въпросът:

„Нима е възможно в това състояние на независещ от мястото покой да възникне желание? А истинската неподвижност и покой настъпват, когато желанията спрат да възникват. Тази истинска (неподвижност) се превръща в постоянно качество и откликва (безпогрешно) на външните неща; нещо повече, това истинско и неизменно качество има власт над природата. Постоянната чистота и покой са в това постоянно съответствие и в тази постоянна неподвижност. Онзи, който притежава тази абсолютна чистота, постепенно влиза във (вдъхновението) на Истинското Дао.“

Вметнатата дума „вдъхновение“ наместо да изяснява, по-скоро замъглява смисъла. Влизането в Дао е в съзвучие както с цялостната идея на текста, така и с други свещени писания.

В даоизма се набляга особено силно върху отхвърлянето на желанието. Един от тълкувателите на „Съкровищница на непорочността“ отбелязва, че разбирането на Дао зависи от абсолютната чистота:

„Постигането на тази Абсолютна Чистота зависи изцяло от отхвърлянето на Желанието – това е основният практически урок в Трактата.“ „Дао Дъ Дзин“ гласи:

Трябва винаги да страним от желанието.
Ако искаме да открием великата му загадка;
а ако не се освободим от желанието,
единствено измамната му външност ще съзрем.

Противно на очакванията, на възплъщението като че ли не се отделя специално внимание, макар и от някои откъси да става ясно, че тази основна идея се възприема като даденост и че съществото преминава през низ от прераждания в животни и в хора. У Чуангдзъ намираме един необикновен и поучителен разказ за умирация човек и за другарят му, които казал:

„Наистина, Велик е Създателят! В какво ли ще те превърне сега? Къде ли ще те отведе? Дали ще те превърне във вътрешността на плъх или в краче на насекомо? Цзелай отвърнал: „Когато бащата каже на сина си да поеме нанякъде – на изток, на запад, на север, или на юг – синът просто изпълнява заповедта... Виж великият леяр, той лее метала си. Ако металът изскочи от потата и рече: „От мене трябва да стане (меч като) Мойш!“ великият леяр с право ще бъде обезпокоен. Ако формата, която се моделира в калъпа на утробата, рече: Трябва да стана човек. Трябва да стана човек!“ Създателят с право ще бъде обезпокоен. Ако осъзнаем веднъж, че небето и земята са грамаден съд с разтопен метал, а Създателят – велик леяр, няма ще има място, което да не е добро за нас? Раждаме се като от кротък сън и умираме в спокойно пробуждане.“

Погледнем ли се към Петата (Арийската) раса, откриваме същото учение, възплътено в най-древната и най-великата арийска религия – брахманската. „Чхандогя упанишада“ прославя вечното съществуване като „Едно единствено, без второ“. Там се казва:

„То пожела да се умножа заради вселената.“

Върховният ЛОГОС, Брахманът, е троичен – Битие, Съзнание, Блаженство. Казано е:

„От Него възниква животът, разумът и всички сетива, ефирът, въздухът, водата, земята – опора на всичко.“ („Мундака упанишада“, II, 3)

Няма по-величествени описания на Бога от тези, които откриваме в свещените книги на индуизма. Те са станали толкова известни, че няколко кратки цитата ще бъдат напълно достатъчни. Нека послужат като образци на това богатство от скъпоценни камъни.

„Проявено, близко, неуморно в тайното си място, във великия дом, тук почива всичко, което се движи, диша и склопява очите. Знайте, на Онова трябва да се кланяме, най-великото, битието и небитието, най-прекрасното, непознаваемото за всички създания. Сияйно, по-ефирно от ефирното, то обема световите и техните обитатели. То, вечният Брахман. То е и живот, и глас, и разум... Неопетнен в най-горната си златна обвивка е неделимият Брахман; То е чистата Светлина на светлините, която познават познавачите на Аза... То е безсмъртният Брахман отпред, отзад, отляво, отдолу, отгоре, във всичко; този Брахман е наистина всичко. Той е най-великият.“²

„Отвъд вселената Брахманът, Върховният, великият, скрит във всички същества според телата им, едничкото Дихание на цялата вселена, Господарят, когото познаят ли го хората, стават безсмъртни. Аз познавам този могъщ Дух, искрящото слънце над мрака... Аз Го познавам, неувяхващия, древния. Душата на всичко, вездесъщия по Своята природа, онзи, когото знаещите Брахмана, наричат нероден, онзи, когото наричат вечен.“³

„Когато няма мрак, нито ден, нито нощ, нито битие, нито небитие, съществува единствено Шива; Онова, което е неразруσιμο, Онова, което почитат Савитрите; от Него се е родила древната мъдрост. Той не може да бъде обхванат нито отдолу, нито отгоре, нито откъм средата. Нито съществува подобие на Онзи, чието име е безгранична слава. Погледът не може да установи формата Му, ничии очи не могат да Го видят; тези, които Го познават със сърце и с ум, обитаващите в сърцето, стават безсмъртни.“

Човекът, във своето вътрешно Аз, е едно с Аза на вселената – „Аз съм Него“ – идея, която до такава степен е проникнала в индуистката религиозна мисъл, че човекът често е

2 Мундака упанишада, II, 2.

3 Шветашватара упанишада, III, 7, 8, 21.

наричан „божественият град на Брахмана“⁴ „градът с деветте порти“⁵, а Бог обитава сърцето му.

„По един начин трябва да се гледа на Битието, което е недоказуемо, което е вечно, неопетнено, по-висше от ефира, неродено, великата вечна Душа... Тази велика неродена Душа е същата, която обитава като разумната (душа) във всички живи същества, същата, която като ефир обитава сърцето“⁶; спи в него; тя е Покорителят на всичко, тя е Владетелят на всичко; самовластният Господар на всичко; добрите дела не я уголемяват, злите дела не я смаляват. Тя е Владетелят на всичко, тя е самовластният Господар на всички същества, Пазителят на всички същества, Мостът, Крепителят на световите, които ги пази да не рухнат.“⁷

Когато разглеждаме Бога като създател на телената, троичният му характер се проявява ясно като Шива, Вишну и Брама, или като Вишну, който спи под водите, Лотосът, който израства от него, и Брама в Лотоса. Човекът също е троичен; в „Мундака упанишада“ Азът е описан като обусловен от физическото тяло, ефирното тяло и мисловното тяло; от всички тях прераства в Единия „без двойственост“. От Тримурти (Троица) произлизат много Богове, свързани с управляването на вселената, за които в „Брихадараняка упанишада“ е казано:

„Кланяйте се, вие Богове, на Онзи, по чиято воля въртящите се дни изпълват годината – Светлината на светлините, кланяйте Му се като на безсмъртен Живот.“

Едва ли е нужно да споменавам, че учението за прераждането присъства в браманизма, тъй като цялата му философия за живота се гради върху странстването на душата от раждане в раждане и от смърт в смърт. Няма книга, където тази истина да не се приема като даденост. Желанията приковават човека на колелото на промяната и затова той трябва да постигне свободата си чрез знание, себеотдаване и разрушаване на желанията. Когато душата познае Бога, тя е свободна⁸. Пречистеният от знанието разум Го съзира⁹. Знанието и себеотдаването заедно намират обиталището на Брахмана¹⁰. Който познае Брахмана, става Брахман. Когато желанията секнат, смъртният става безсмъртен и постига състоянието на Брахман.

Северният будизъм е твърде близък до древните вярвания, но в южната му форма сякаш се е промъкнала идеята за ЛОГОСНАТА Троица и за Едното Съществуване, от което тя произлиза. Логосът в тройното Си проявление е: Първият ЛОГОС – Амиабха, Необятната Светлина; Вторият - Авалокитешвара, или Падмапани Ченреси; Третият, Манджушри – „представителят на съзидателната мъдрост, съответстващ на Брама“¹¹. Очевидно в китайския будизъм не съществува представата за изначално съществуване отвъд ЛОГОСА, но будизмът в Непал съдържа идеята за Ади-Буда, от който възниква Амиабха. Според Аител, Падмапани е проявлението на състрадателното провидение и донякъде съответства на Шива. Като част от будистката Троица, която поражда възплъщенията, Падмапани по-скоро изразява идеята, изразена и от Вишну – свързва ги Лотосът (огънят и водата, духът и материята – първоначалните градива на вселената). Възплъщението и кармата са самата същност на Будизма – да доказваме очевидното е излишно. Ще обърнем внимание само на пътищата за освобождение и на факта, че, бидейки Господарят, Буда е индус, проповядващ сред индуци. Той приема Браманическото учение като даденост, като нещо, което се разбира от само себе си. Буда не е иконоборец, а реформатор, борещ се за очистване от наслоенията на невежеството, а не срещу основополагащите истини на Древната Мъдрост:

„Онези същества, които следват пътя на вярно проповядвания закон, достигат отвъдния

4 Мундака упанишада, II, II, 7.

5 Шветашвгара упанишада, III, 14.

6 Ефирът в сърцето е мистичен израз, означаващ Единия, за който се казва, че обитава вътре.

7 Брихадараняка упанишада, IV, IV, 20, 22.

8 Светаш., I, 8.

9 Мундака упанишада, III, 1,8.

10 Ibid., III, II, 4.

11 Eitel, Sanskrit-Chinese Dictionary, sub voce.

бряг на великото море на раждането и смъртта, което трудно се минава.“

Желанието възпира човека и той трябва да се освободи от него:

„Трудно е за окования във веригите на желанието да се освободи от тях, казва Благословеният. Непокколебимия – онзи, който не го е грижа за радостите на желанията – ги отхвърля и скоро се отправя към Нирвана... Човечеството няма дълговечни желания; те са непостоянни у онези, които ги изпитват; освободете се от нетрайното и напуснете обиталището на смъртта.

Казвам ви: онзи, който е унищожил желанията за (земни) блага, греховността, заробващия поглед на плътта; който от корен е изтръгнал желанието, той е Брахман.“

А Брахман е човек „в последното си тяло“, човек, „който, познавайки предишните си обиталища (съществувания), вижда небето и ада; Муни, който е открил как да спре прераждането си.“

В екзотеричните свещени книги на евреите идеята за Троицата не е силно изявена, въпреки че двоичността е налице, а Богът, за който се говори, очевидно е ЛОГОСЪТ, а не Единият Непроявен:

„Аз съм Господ, и няма друг. Аз създавам светлината и творя тъмнината, правя мир и причинявам бедствия. Аз, Господ върша всичко това.“ (Исай, 47:6-7).

Филон е изложил учението за ЛОГОСА съвсем точно; откриваме го в Четвъртото Евангелие:

„В началото беше Словото [Логосът], и Словото (беше у Бога, и Бог беше Словото... Всичко чрез Него стана, без Него не стана нито едно от онова, което е станало.“ (Йоан, 1:1, 3)

Кабалата представя ясно учението за Единицата, Тройката, Седмицата и многото:

„Най-древното от Древните, Най-непознатото от Непознатите има форма и при все това няма форма. То има форма, която крепи вселената. При все това няма форма, защото не може да бъде обхванато. Когато за пръв път приело тази форма [Кетер, Короната, Първия Логос], То освободило от себе си девет искрящи Светлини [Мъдростта и Гласа, които заедно с Кетера образуват Триадата, а след това и седемте низши Сефири]... То е Най-древното от Древните, Тайната на Тайните, Най-непознатото от Непознатите. То има форма, която му принадлежи, щом като (чрез нея) ни се явява като Древния Човек Над Всичко, като Най-древното от Древните и като Най-непознатото от Непознатите. Но под формата, в която се явява като познато, То пак остава Непознато.“¹²

Майер посочва, че „Най-древното от Древните“ не е „формата“, а Ен Соф:

„В Свещеното Горее има три Светлини, обединени в Едно; те са основата на Тората, а тя отваря всички врати... Ела и виж! ето я тайната на света. Това са три степени; всяка съществува сама за себе си; при все това те са Едно, свързани са в Едно и са неразделени... Три произлизат от Едно, Едно съществува в Три, то е силата между Две, Две храни Едно, Едно храни многото, така Всичко е Едно.

Излишно е да казваме, че евреите поддържат учението за многото Богове - „Кой е като Тебе, Господи, между боговете?“ (Изход, 15:11) - и в множеството подчинени им служители - „Синовете Божи“, „Ангелите Господни“, „Десетте Ангелски Войнства“.

За началото на вселената „Зоар“ разказва следното: „В началото бе Волята на Царя, предшествуваща всяко съществуване, което се роди чрез еманацията на тази Воля. Тя начерта и издълба формите на всички неща, които трябваше да излязат от скривалището си и да бъдат проявени във върховната и ослепителна светлина на Квадранта [свещения Тетрактис].“¹³

Не може да съществува нищо, в което Божеството да не присъства; а що се отнася до Въплъщението, казват, че преди идването ѝ на земята Душата се съдържа в божествената Идея; ако Душата остане чиста по време на изпитанието си, тя се освобождава от прераждането, но това явно е само теоретична възможност, защото е казано:

12 Откъс от „Зоар“, цитиран по Isaac Meyer. Quabalah, pp. 274 - 275.

13 Meyer, Qabalah, pp. 194, 195.

„Всички души са подложени на въртене (метемпсихоза), но неведоми са пътищата на Свещеното; благословено да е то. Хората не знаят, че биват съдени непрестанно – и преди да дойдат на този свят, и след като го напуснат.“

Следи от тази представа се явяват както в еврейските, така и в християнските свещени книги, например във вярването, че Илия ще се върне или че вече се е завърнал като Йоан Кръстител.

Обърнем ли поглед към Египет, още в най-дълбоката му древност откриваме неговата всеизвестна Троица – Ра, Озирис-Изида (двоичния Втори ЛОГОС) и Хор. Нека припомним великия химн в чест на Амон-Ра:

„Боговете се прекланят пред Твоето Величие, като възхваляват Душите на Онова, което ги е създало... и Ти казват: Мир на всички рожби на несъзнателния Баща на съзнателните Бащи на Боговете... Създателю на съществата, ние се кланяме на Душите, родени от Тебе. Ти ни създаде, о, Непознати, и Теб възхваляваме, прекланяйки се пред всяка Душа-Бог, произлязла от Теб и живяла в нас.“

„Съзнателните Бащи на Боговете“ са ЛОГОСИТЕ, „несъзнателният Баща“ е Едното Съществуване; тук „несъзнателно“ ще рече не „по-малко“, а „безкрайно повече“ от съзнателното, което е нещо ограничено.

В откъсите от „Книга на Мъртвите“ можем да се запознаем с представите за въплъщението на човешката Душа, за пътуването ѝ към ЛОГОСА и за крайното ѝ единение с Него. В известният папирус „Писарят Ани, тържествуващ в покоя“ читателят открива много неща, които му напомнят за свещените книги на други религии: пътуването на писаря през подземния свят. надеждите му да се върне отново в тялото си (според египтяните – формата, приета чрез въплъщението), отъждествяването му с ЛОГОСА:

„Озирис каза на Ани; Аз съм великият Един, син на великия Един; Аз съм Огънят, синът на Огъня... Сплел съм костите си в едно, направил съм от себе си здраво цяло; още веднъж станах млад; аз съм Озирис, Господарят на вечността.“

В преработеното издание на „Книга на Мъртвите“ на Пиере откриваме следния поразителен пасаж:

„Аз съм съществото с тайнствени имена, което си приготвя жилища за милиони години напред. Сърце, което получих от моята майка, сърце, което ми е необходимо, за да съществувам на земята... сърце, което получих от моята майка, сърце, което ми е необходимо за преобразението.“

В зороастризма откриваме Едното Съществуване представено като Необятното Пространство, в което възниква ЛОГОСЪТ – Създателят Ахурамазда:

„Върховен по всезнание и доброта, недостижим по блясък: областта на светлината е мястото на Ахурамазда.“¹⁴

В Ясна (най-важната религиозна служба на зороастрийците) на него най-първо се отдава почит:

„Обявявам и ще извърша (моята Ясна [поклон] пред Ахура Мазда, Създателя, сияйния и славния, най-великия и най-добрия, най-красивия (?) (за нас), най-силния, най-мъдрия и най-съвършения в тяло, който достига целите си най-непогрешимо, защото Неговият ред е най-справедлив; пред Този, който се разпорежда справедливо с умовете ни, Който разпраща надалеч Своята милост, създаваща радост, който ни създаде и оформи, който ни отхрани и защити, който е най-щедрият Дух.“¹⁵

След това поклонникът отдава почит на амешаспендите и на други богове, но тук върховният изявен Бог, ЛОГОСЪТ, не е представен като триединен. Както при евреите, в екзотеричната религия е налице тенденция да се пропуска тази основополагаща истина. Древното учение изчезва от общоприетите вярвания в по-късно време, но за щастие можем

14 The Bundahis, Sacred Books of the East, V.3, 4: V. 2.

15 Sacred Books of the East, XXXI, pp. 195, 196.

да го проследим. Д-р Хауг, в своите „Есета за парсите“ (преведени от д-р Уест), твърди, че Ахурамазда - Ахурамазд или Ормузд е Върховното Същество и че от него са произлезли:

„Две първопричини, които макар и различни, били обединени и създали света на материалните неща, както и този на духа.“

Те са наречени близнаци и присъстват навсякъде, както в Ахурамазда, така и в човека. Единият създава реалността, а другият – нереалността; в късния зороастризмъ именно те се превръщат в противопоставените един на друг Духове на доброто и злото. В по-ранните умения те очевидно съставляват втория ЛОГОС, чиято основна характеристика е двоичността.

„Доброто“ и „злото“ са просто Светлината и Мракът, Духът и Материята, „близнаците“ в основата на Вселената, Двете от Едното.

Критикувайки тази идея, д-р Хауг казва:

„Такава е първоначалната представа на зороастрийците за двата съзидателни Духа, които са само две части от Божественото Същество. Но с течение на времето, поради неразбиране и грешни тълкувания, учението за великия създател се изменило и изкористило. Спентомайнюш [„добрият дух“] станало име на самия Ахурамазда, а Ангромайнюш [„злият дух“], поради пълното си откъсване от Ахурамазда, се превърнал във вечен противник на Ахурамазда; така възникнал дуализмът на Дявола и Бога.“

Изглежда мнението на д-р Хауг намира подкрепа в „Гата Ахунавайти“ - дадена от „архангелите“ на Зороастър или Заратустра заедно с другите гати:

„В началото бяха двама близнаци, два духа, всеки със свои собствени дела; те са доброто и низкото... И тези два духа в съюз създадоха първото (материалните неща); единият – реалното, а другият – нереалното... И за да подкрепи живота (да го умножи), Армайти дойде с богатство – добрия и истински разум; тя, вечната, създаде материалния свят... Всички съвършени неща са сбрани в прекрасната обител на Добрия Разум, Мъдрия и Справедливия; това са най-добрите създания.“

Тук виждаме трите ЛОГОСА; първият е Ахурамазда – върховният Живот; в него и от него са „близнаците“ – Вторият ЛОГОС; следва Армайти – Разумът, Създателят на Вселената, Третият ЛОГОС¹⁶. По-късно се появява Митра и в известна степен замъглява древната истина в екзотеричната религия. За него е казано:

„Онзи, когото Ахура Мазда е поставил да поддържа и надзирава целия движещ се свят; никога незаспиващият, който будно пази творението на Мазда.“¹⁷

Той е подчинен Бог, Небесната Светлина, а Варуна е самото Небе, един от великите управляващи Разуми. Най-висшите сред тези управляващи Разуми са шестте амешаспенди, предвождани от Добрата Мисъл на Ахурамазда – Вохуман – „Който отговарял за цялото материално творение.“¹⁸

Преведените досега книги сякаш не проповядват за прераждането. Сред съвременните перси също не се среща такова вярване. За сметка на това откриваме идеята за Духа в човека като искрица, която ще стане пламък и отново ще се приобщи към Върховния Огън, а това предполага развитие, за което е необходимо прераждане. Зороастризмът не ще бъде разбран, додето не възстановим „Халдейските предсказания“ и други сродни на тях съчинения, защото там са неговите истински корени.

Пътувайки на запад към Гърция се срещаме с орфическата система, описана с такова дълбоко познание от г-н Дж. Р. С. Мийд в съчинението му „Орфей“. Неназовимият трижди непознат Мрак – така е наречено там Едното Съществуване.

„Според теологията на Орфей всички неща произлизат от едно огромно начало, което

16 Първоначално Армайти била Мъдростта, богиня на мъдростта. По-късно, като творец на света, Тя започнала да се отъждествява със земята и била почитана като богиня на земята.

17 Mihir Yast, XXVII, . 103; Sacred Books of the East, XVIII.

18 Sacred Books of the East, V, p. 10.

поради слабостта на ума и бедността на човешките представи назоваваме с име, въпреки че то е абсолютно неназовимо. В свещения език на египтяните то е трижди непознат мрак, в чието съзерцание всяко знание се превръща в незнание.“

От него произлизат „Изначалната Триада“, Универсалното Добро, Универсалната Душа, Универсалният Разум – отново ЛОГОСНАТА Троица. Във връзка с това г-н Мийд пише:

„Първата проявима пред разума Триада не е нищо друго освен отражение или заместител на Непроявимата, а нейните хипостази са: **а** Доброто, което над същината; **б** Душата (Световната Душа), която е самомотивираща се същина; **в** Разумът или Умът, който е неделима и неподвижна същина.“

Следва редица от низходящи Триади, разкриващи чертите на първата, а от нея, с все по-намаляващ блясък, се върви надолу, докато се стигне до човека, който:

„Съдържа потенциално в себе си квинтесенцията на вселената....“ Расата на хората и боговете е една.“ Според Климент¹⁹ това са думи на Пиндар, който е питагореец. Затова човекът бил наречен микрокосмос, или малък свят, за да се различава от вселената, или големия свят.“

Той притежава Нус (истински разум), Логос или рационална част, Алогос или ирационална част; последните две отново образуват триада и така изразяват по-съвършеното седмично деление. Приема се също, че човекът има три носителя – физическо, ефирно и светлинно тяло, което „е причинното тяло, или кармичната одежда на душата, където се съхранява неговата съдба, или по-право всичките семена на миналите причинности. Това е , както я наричат понякога, „масурената душа“ – тялото, което преминава от едно въплъщение в друго.

Що се отнася до въплъщението: „Като последователи на мистериите по цял свят, орфиците също вярвали в прераждането.“

Г-н Мийд привежда множество свидетелства и доказва, че учението е проповядвано от Платон, Емпедокъл, Питагор и други. Хората могат да се освободят от колелото на живота само чрез добродетелта.

В бележките си към „Избрани съчинения на Плотин“ Тейлър цитира разсъжденията на Дамаскин върху учението на Платон за Единият отвъд Единия – непроявеното Съществуване:

„Може би Платон наистина ни води през неизречимото едно като към стъпало за достигането на онова неизречимо, което е над едното, и за което става дума тук; и прави това като отмива едното по същия начин както ни води към едното отмивайки други неща... Онова, което е над едното, трябва да бъде славено в съвършена тишина... Едното наистина желае да бъде насаме със себе си и с никой друг; но непознатото отвъд едното е абсолютно неизречимо; съзнаваме, че нито го познаваме, нито не го познаваме, то самото проявява върховно непознаване на себе си. Следователно поради своята близост самото едно е смрачено; защото, бидейки близо до огромното начало, ако можем да го наречем така, то си остава такова каквото е било в светилището на истинската мистична тишина... Първото е над едното и всички неща, бидейки по-просто и от двете.“

Школите на питагорейците, платониците неоплатониците имат толкова много допирни точки с ученията на будизма и индуизма, че тяхното начало от един и същ извор е очевидно. В труда си „Философията Санкхя“ Р. Гарб представя много от тези допирни точки, а становището му може да бъде обобщено по следния начин:

„Най-поразителна е приликата, или по-право идентичността, между учението за Единия и Единствения в Упанишадите и в елеатската школа. Учението на Ксенофан за единството на Бога и Космоса и за неизменността на Единия, и в още по-голяма степен учението на Парменид (който твърди, че реален може да бъде само Единият нероден, неразрушим и всезнаещ, докато всичко многолико и подвластно на промяна е само външно проявление, и

19 Strom., V., p. 709.

по-нататък, че битие и мислене са едно и също) са напълно идентични с основното съдържание на Упанишадите и ведическата философия, която произлиза от тях. Дори още по-ранната идея на Талес, че всичко съществуващо е възникнало от водата; намира твърде любопитно сходство с Ведическото учение, че Вселената възникнала от водите. По-късно Анаксиманър приема за основа (arch) на всички неща една вечна, безгранична и недефинирана Субстанция, от която произлизат и в която се завръщат всички дефинирани субстанции – схващане, идентично с онова, което лежи в основата на Санкхя, а именно за пракрити, от която произлиза цялата материална част на вселената. А всеизвестната му фраза „Панта рей“ изразява типичното за Санкхя схващане, че всички неща се менят непрестанно под безспирното действие на трите гуни. Емпедокъл също проповядва теории за превъплъщението и еволюцията, които са на практика еднакви с тези на Санкхя, а теорията му, че нищо не идва на бял свят без вече веднъж да е съществувало, е още по-сходна със специфичното учение Санкхя.

У Анаксагор и Демокрит също се откриват подобни схващания, особено възгледите на Демокрит относно природата и ролята на Боговете (същото важи и за някои интересни детайли у Епикур). И все пак именно в учението на Питагор най-често попадаме на най-близко сходство между учения и разсъждения; традицията обяснява това с твърдението, че самият Питагор е бил в Индия и донесъл от там своите философски възгледи. Важна роля в гностическата мисъл от следващите векове играят някои специфични санкхянски и будистки идеи. Следният пасаж от Ласен, цитиран от Гарб, ясно го показва:

„Будизмът като цяло разграничава ясно духа от светлината и не разглежда последната като нематериална; но сред будистите съществува представа за светлината, която е твърде близка до тази на гностиците. Според нея светлината е проявлението на духа в материя; така разумът, обгърнат в светлина, влиза в общение с материята, при което светлината може да отслабне и накрая съвсем да се помрачи, а Разумът да изпадне в пълно безсъзнание. Будистите смятат, че най-висшият разум не е нито светлина, нито не-светлина, нито мрак, нито не-мрак, тъй като всички тези изрази обозначават отношения между разума и светлината (първоначално светлината не била обвързана с такива отношения, но после обгърнала разума и започнала да осъществява връзката му с материята). От казаното дотук следва, че будистката представа приписва на най-висшия разум силата да поражда светлина от себе си, а това е още една допирна точка между будизма и гностицизма.“

Гарб посочва, че по отношение на споменатите особености гностицизмът стои много по-близко до Санкхя, отколкото до будизма; защото представите на будизма за отношенията между светлината и духа принадлежат на късните му фази и не са нито характерни, нито основополагащи за него, а Санкхя проповядва точно и ясно, че духът е светлина. Още по-късно, в съчиненията на неоплатониците, влиянието на Санкхя е съвсем очевидно; учението за ЛОГОСА или словото, макар и не санкхянско по произход, показва дори в детайлите си, че е донесено от Индия, където идеята за Вах – Божественото Слово – има извънредно важно място в Браманическата система.

Достигайки до съвременната на гностицизма и неоплатонизма християнска религия откриваме без затруднение същото фундаментално учение, което вече добре познаваме. Тук троичният ЛОГОС се явява под формата на Троицата: Първият ЛОГОС, източникът на живота, е Отецът; Вторият, двоичен по природа ЛОГОС, е Синът, Богочовекът; Третият, творещият Разум, е Светият Дух, който носейки се над водите на Хаоса създал световите. Следват „седемте Божии духове“ (Откровение, 4:5) и войнствата на архангелите и ангелите. Не се споменава почти нищо за Едното Съществуване, от което всичко идва и в което всичко се връща, за природата, която с търсене не може да бъде намерена; но великите учени на католическата църква винаги са постулирали непроницаемото Божество, непостижимо и безгранично, и следователно задължително Едно и неделимо. Човекът е направен „по Божий образ“ (Битие, 1:26.- 27) и следователно има троична природа – Дух, Душа и тяло (3.І Сол.,

5:23), той е „жилище Божие“ (Ефес, 2:22), „храм Божий“ (I Кор., 3:16), „храм на Духа Светаго“ (I Кор., 6:19) – фрази, които повтарят индуизма. Новият Завет не формулира ясно учението за въплъщението, а по-скоро го приема като подразбиращо се; напр; когато говори за Йоан Кръстител, Исус заявява, че той е Илия, „който има да дойде“ (Матей, 11:14) и се позовава на думите на Малахий, „Ще ви изпратя Илия, пророка“ (Малахий, 1:5), а когато го питат за Илия, който върви пред Месията, Той отговаря, че „Илия вече дойде и го не познаха“ (Матей, 17:12).

На друго място въплъщението отново се приема и даденост – когато учениците питат дали слепотата по рождение е наказание за греховете на човека, в отговора си Исус не отхвърля възможността за грях, предхождащ раждането, а само я изключва като причина за слепотата в конкретния случай (Йоан.9:1-13). Забележителните думи от Откровение на Свети Йоан (3:12) „Оногова, който побеждава, ще направя стълб в храма на Моя Бог, и той няма вече да излезе вън“ се приемат като формула, която означава освобождаване от прераждането. В писанията на отците на църквата могат да се открият множество доказателства за вяра във въплъщението; според някои те проповядват само идеята за предишните съществувания на душата, но според мен фактите не подкрепят подобно твърдение.

Единството в моралните учения е не по-малко поразително от единството в представите за вселената и за онова, което става с хората след като напуснат затвора на тялото и се издигнат до свободата на по-висшите сфери. Ясно е, че това прастаро учение се намира в ръцете на нарочни пазители със свои школи, в които проповядват, и с ученици, които изучават техните идеи. Сходството между тези школи и реда в тях се откроява ясно при изследването на нравствените проповеди, на изискванията към учениците и на мисловните и духовни състояния, до които те са били издигани. В „Дао Дъ Дзин“ саркастично се класифицират различните типове учени:

„Чуят ли за Дао, учените от най-висока класа веднага го прилагат на практика. Чуят ли за него, учените от средна класа ту го следват, ту го изоставят. Чуят ли за него, учените от най-низша класа умират от смях.“²⁰

В същата книга четем:

„Мъдрецът поставя себе си на последно място и въпреки това стои начело, отнася се към себе си като към чужд и въпреки това се съхранява. Дали защото няма свои, лични цели, такива цели се осъществяват?

Той не се самоизтъква и поради това блести; не се налага и поради това се откроява; не хвали себе си и поради това достойнствата му се признават; не е самодоволен и поради това постига първенство. Той е дотам свободен от желание да надвива, че никой не може да го надвие. Няма по-голяма вина от това да окуражаваш амбицията; няма по-голямо нещастие от това да си недоволен от съдбата си; няма по-голяма грешка от желанието да получаваши. Добър съм с онези, които са добри (към мен), добър съм и с онези, които не са добри (към мен); и така (всички) започват да бъдат добри. Искрен съм с тези, които са искрени (с мен); искрен съм и с онези, които не са искрени (с мен); така (всички) стават искрени. Онзи, у когото са изобилни даровете (на Дао), е като дете. Отровни насекоми не ще го ухапят; диви зверове не ще го разкъсат; хищни птици не ще го връхлетят. Имам три скъпоценности, които ценя и пазя. Първата е кротостта; втората е пестеливостта; третата е стеснението от това да бъдеш пред другите... Кротостта е победоносна, дори в битка, и се окопава здраво. Небето ще запази оногова, който я притежава, чрез самата му кротост, която го защитава.“

Сред поклонниците на индуизма има избрани учени, достойни за специални наставления; на тях Гуру предава тайното учение, а общите правила за праведен живот могат да бъдат извлечени от законите на Ману, от Упанишадите, от „Махабхарата“ и много други съчинения:

„Нека говори онова, което е истина, нека говори онова, което е добро, нека не изрича

неприятна истина, нека не изрича приятна лъжа; това е вечният закон... Нека бавно трупа духовни достойнства, без да причинява болка на ни едно същество... За този два пъти роден човек, не причинил и най-малка заплаха за създанията, от нийде няма да има заплаха, щом бъде свободен от тялото си... Нека търпеливо понася суровите думи; нека никого не обижда; нека никому не става враг заради това (тленно) тяло. Нека не отвръща на гневливия с гняв, нека благославя, когато го проклинат.²¹ „Освободени от страст, страх и гняв, мислейки за Мен, намирайки убежище в Мен, пречистени от огъня на мъдростта, много са влезли в Моето Същество²²... Върховна наслада изпитва онзи Йога, чийто Манас е намерил покои, чиито страсти са стихнали, който е безгрешен и по качествата си е Брахман, Онзи, който не е хранил злонамереност към ни едно същество, който е добър и милостив, лишен от пристрастия и егоизъм, сдържан в удоволствието и в болката, прощаващ, винаги доволен и уравновесен, владеещ се, решителен, с Манас и Буди посветен на Мен – той, Моят поклонник, Ми е драг.“

Ако се обърнем към Буда, ще го видим заедно с Неговите Архати, на които е предал тайното Си учение; а ето и какво е написано:

„С ревност, добродетел и постоянство мъдрият превръща себе си в остров, който ни един потоп не може да удави. На този свят мъдрият следва твърдо вярата и мъдростта – те са най-големите му съкровища; той отхвърля настрана всички други богатства. Който храни зло към хранещите зло никога няма да се пречисти. Но онзи, който не храни мъст, смирява омразата у другите. Омразата носи беди на човечеството, затова мъдрият не знае що е омраза. Надвийте гнева, като не се гневите, надвийте злото с добро; надвийте алчността с щедрост; надвийте лъжата с истина.“²³

На зороастрийците се проповядва да възхваляват Ахурамазда:

„Това, което е честно, чисто, безсмъртно, сияйно, всичко това е добро. Възхваляваме добрия дух, възхваляваме доброто царство, добрия закон и добрата мъдрост“. „Нека влязат в този дом доволството, благословията, честността и мъдростта на чистотата.“ Чистотата е най-върховното благо. Радост, радост нему, най-чистия от чистите (Ашем-воху). Всички добри помисли, думи и дела се вършат със знание. Всички зли помисли, думи и дела не се вършат със знание (Миспа Кумата).²⁴

Евреинът има своите „пророчески школи“ и своята Кабала; в екзотеричните съчинения откриваме приетото учение за нравствеността:

„Кой ще възлезе на планината Господня, или Кой ще застане на Неговото свето място? Оня, чиито ръце са невинни и сърцето чисто, който не се е клел в душата си напразно и не е споменава лъжливо името Господне.“ (Псалтир, 23:3-4) „О, човече, казано ти е, що е добро, и какво иска от тебе Господ: да работиш справедливо, да обичаш милосърдни дела и смирено да ходиш пред твоя Бог.“ (Михей, 6:8) „Правдиви уста пребъдват вечно, а лъжлив език – само миг.“ (Притчи Соломонови, 12:19) „Ето поста, който избрах: разкъсай оковите на неправдата, развържи връзките на ярема, и угнетените пусни на свобода и всеки ярем разкъсай; раздели хляба си с гладните, и скитниците сиромаси заведи у дома си; видиш ли гол – облечи го, и от еднокръвния си не се крий.“ (Исай, 58:6-7)

Християнският Учител има своите тайни наставления (към) учениците си (Матей, 13:10-17) и Се разпорежда:

„Не давайте светинята на псетата, и не хвърляйте бисера си пред свините...“ (Матей, 7:6)

Що се отнася до общодостъпното учение, можем да се обърнем към притчите от Проповедта на планината и към наставления като следното:

21 Ману, VI, 47, 48.

22 Бхагавад Гита, IV, 10.

23 Уданварага, IV, 5 и сл.

24 Подбрано от Авеста в „Ancient Iranian and Zoroastrian Morals“ by Dhunjibhoy Jamsetjee Medhora.

„Аз пък ви казвам: обичайте враговете си, благославяйте ония, които ви проклинат, добро правете на ония, които ви мразят, и молете се за ония, които ви обиждат и гонят... И тъй, бъдете свършени, както е свършен и Небесният ваш Отец.“ (Матей, 5:44-48) „Който е запазил душата си, ще я изгуби, а който е изгубил душата си заради Мене, ще я запази.“ (Матей, 10:39) „И тъй, който се смири като това дете, той е по-голям в царството небесно.“ (Матей, 18:4). „А плодът на духа е: любов, радост, мир, дълготърпение, благодост, милосърдие, вяра, кротост, въздържание. Против такива няма закон.“ (Гал. 5:22, 23) „Възлюбени, нека любим един друг, защото любовта е от Бога, и всякой, който люби, е роден от Бога и познава Бога.“ (I, Йоан, 4:7)

Школите на питагорейците и неоплатониците съхранили и предали традицията в Гърция. Знаем, че Питагор овладял част от знанията си в Индия, а Платон учил и бил посветен в школите на древен Египет. Най-пълни са сведенията за гръцките школи. Питагореецът имал външни ученици, и други, положили обет. Учениците от вътрешният кръг преминавали през три степени в продължение на петгодишен изпитателен срок²⁵. Мийд описва наставленията към външните ученици по следния начин:

„Първо, трябва изцяло да се отдадем на Бога. Когато човек се моли, не трябва никога да иска някаква конкретна облага, а да е напълно убеден, че ще му се въздаде онова, което е право и добро според мъдростта на Бога, а не според себичните ни желания.“²⁶ „Човек постига блаженство единствено чрез добродетел, а това е изключителната привилегия на разумното същество.“²⁷ „Вътре в себе си човекът не е нито добър, нито щастлив по природа, но изучаването на истинското учение може да го направи такъв.“ „Най-свещеният дълг е синовното преклонение.“ „Бог изсипва благодат върху онзи, който почита и се прекланя пред създателя на своите дни“, казва Пампелий²⁸. „Неблагодарността към родителите е най-черното от всички престъпления“, пише Периктиона, за която се предполага, че е майка на Платон.

Изчистеността и финеса на всички питагорейски съчинения е забележителна²⁹. Техните принципи за целомъдрието и брака се отличават с изключителна чистота. Навсякъде великият учител препоръчва целомъдрие и умереност, но същевременно проповядва, че съпрузите трябва първо да станат родители, а после да заживеят в пълно въздържание, за да може в благоприятни условия да се родят деца, които да продължат свещения живот и Свещената Наука³⁰. Това е изключително интересно, тъй като в „Манава Дхарма Шаstra“, великият индийски Закон, е заложено абсолютно същото правило. Прелюбодеянието се осъжда най-строго. Нещо повече, от съпруга се изисква най-нежно отношение към неговата съпруга – нима не я е взел за своя спътница „пред Боговете“?³¹

Женитбата не е животинска връзка, а духовен съюз. Съпругата на свой ред трябва да обича мъжа си повече от себе си; във всичко да му се подчинява и да му се кланя. Интересно е също да отбележим, че най-хубавите женски образи, с които ни е дарила Древна Гърция, са създадени от школата на Питагор; същото важи и за мъжките. Античните автори твърдят единодушно, че тази школа е успяла да създаде образи, които се отличават не само с най-строгото си целомъдрие и чистота на чувствата, а и с простота в обноските, изисканост, с вкус към несравними по своята дълбочина занимания и търсения. Това се признава дори от християнските автори като Юстин. Всички постъпки на членовете на школата се ръководят от идеята за справедливостта, а във взаимоотношенията им цари търпимост и съпричастност. Защото, както учи Полус, справедливостта е началото на всяка добродетел: справедливостта,

25 За подробности вж. G.R. Mead. Orpheus, p.268 et seq.

26 Diodor. Sic, IX, 41.

27 Hippodamus. De Felicitate, II, Orelli, Opusc. Graeogor. Sent, et Moral., II, 284.

28 De Parentibus, Orelli, op. cit., II, 345.

29 Elian. Varia Historia. XIV, 19.

30 Iamblichus. Vit. Pythag., и Hierocle., ap. Stob. Serm. XLV, 14.

31 Вж. Lascaulx. Zur Geschichte der Ehe bei den Griechen, in Mem. de l'Acad. de Baviere, VII, 107, sq.

който поддържа мир и хармония в душата, е майката на добрия ред във всяка общност; тя създава разбирателство между мъжа и жената; любов между господаря и слугата.

На питагорееца дадената дума е като закон. В заключение, човек трябва да живее така, че винаги да е готов за смъртта³².

Интересен е начинът, по който неоплатоническата школа разглежда добродетелите. Нравствеността и духовното развитие са разграничени ясно. Или, както е формулирано у Плотин - „Целта не е да си безгрешен, а да си Бог“³³.

Най-ниската степен е безгрешността, която се постига посредством придобиването на „политически добродетели“, които правят човека свършен в поведението му (физическите и етическите стоят по-долу от тези добродетели), а разумът управлява и украсява ирационалната природа. Над тях са катартическите добродетели, принадлежащи единствено на разума, те освобождават душата от оковите на възпроизвеждането, теоретичните добродетели въздигат Душата до досег със същности, по-висши от самата нея, а добродетелите-парадигми ѝ дават знание за истинското битие.

„Прочее онзи, чиято енергия действа според практическите добродетели, е достоен човек; а онзи, чиято енергия действа според катартическите добродетели, е човек-даймон“³⁴, или добър демон. Този, чиято енергия действа единствено според добродетелите на разума, е Бог. А онзи, чиято енергия действа според добродетелите-парадигми, е Бащата на Боговете.³⁵

Посредством различни упражнения учениците се обучават да напускат тялото си и да се въздигат в по-висши области. Вътрешният човек трябва да се изтръгне от телесната си обвивка като трева, изскубната от корена.³⁶ „Тялото от светлина“ или „лъчистото тяло“ на поклонниците на индуизма е „сияйното тяло“ на неоплатониците; човекът се въздига в него, за да открие Аза:

„Не може да се обхване с взор, нито с реч, нито с останалите сетива (букв. Богове), нито с аскетизъм, нито с обреди; само чрез покоя на мъдростта, само чрез чистата есенция медитиращият вижда неделимия Един. Разумът, в който спи животът, сдиплен в петте си гънки, ще узнае това ефирно Аз. Разумът на всички същества е изпълнен с [тези] пет живота; в него се изявява, пречистен, Азът.“³⁷

Само тогава човек може да пристъпи в областта, където няма разделение, където „вече няма сфери“. В предговора към книгата на Тейлър „Плотин“ Дж. Р. С. Мийд цитира едно описание на сфера у Плотин; очевидно това е индуистката Турийя:

„Те виждат еднакво добре всички неща – не тези, които представят развитието, а онези, които представят същината. И откриват себе си в другите. Защото там всичко е прозрачно; нищо не е скрито в мрак и не противодейства, и всеки вижда всичко наяве, отвътре и отвсякъде. Защото навсякъде светлината среща светлина; защото всяко нещо съдържа в себе си всички останали неща и едновременно ги вижда в друго нещо. Така че всичко е навсякъде, и всичко е всичко. Всяко отделно нещо е и всички неща взети заедно. А красотата там е необятна. Защото там всичко е голямо, тъй като дори онова, което е малко, е голямо. Там слънцето е всички звезди; а всяка звезда е слънцето и всички останали звезди. Наистина във всяко нещо преобладава различно качество, но заедно с това в него са видими всички неща. Движението там е чисто, защото не го движи нещо различно от него.“

Описанието е несполучливо, защото тази област не може да бъде описана с езика на смъртните, но пък би могло да бъде направено само от един прогледнал човек. Вероятно може лесно да се напише огромен том за сходствата между световните религии... Настоящото

32 Hippolytus. Philos., VI.

33 Selected Works of Plotinus, transi, by Thomas Taylor, ed. 1895, p. 11.

34 Добър духовен разум, какъвто е и даймонът на Сократ.

35 Note on Intellectual Prudence, pp. 325 - 332.

36 Ката упанишада, VI, 17.

37 Мундака упанишада, III, II, 8,9.

непълно изложение ще трябва да задоволи потребността от предговор към изучаването на теософията – учението, представящо по-ярко и пълно света на древните истини, от които винаги е черпило. Всички тези сходства водят към един общ източник, и това е Братството на Бялата Ложа, Йерархията на Адептите. То наблюдава и направлява еволюцията на човечеството, съхранява непокътнати тези истини и от време на време (когато се налага) ги преповтарят в ухото на хората. От други светове, от предишни човечества, те са дошли да помогнат на нашата планета, а тя е възникнала в резултат на процес, подобен на онзи, който се извършва с нас; вероятно в края на това изследване той ще бъде по-разбираем, отколкото изглежда сега. Окуражавани от цвета на нашето човечество, Те ни оказват тази помощ от най-дълбока древност. Както и преди, днес Те обучават ревностни ученици, сочат им пътя и направляват стъпките им; както и преди те могат да бъдат достигнати от всеки, който ги дири и носи в ръцете си жертвения огън на любовта и предаността, на себеотрицателния копнеж да знаеш, за да служиш. Те продължават да проповядват древното учение, продължават да разбулват древните Тайни. На входа на Тяхната Ложа стоят два стълба – Любовта и Мъдростта - и между тях могат да преминат само онези, които са свалили от плещите си бремето на желанието и себичността.

Очаква ни трудна задача – ще тръгнем от физическия свят и ще се изкачваме бавно нагоре. Но преди да започнем детайлното изучаване на света около нас, може би ще ни бъде от полза един общ поглед върху могъщия размах на еволюцията и нейните предначертания. Още преди възникването на системата, ЛОГОСЪТ съдържа в ума Си цялото, съществуващо като идея – всички сили, всички форми, всичко, което в бъдещия процес ще се роди за обективен живот. Той очертава кръга на проявление, в който желае да изрази енергията си, и в който доброволно влиза, за да стане живот на Своята вселена. Виждаме как се появяват слоеве, последователни по плътност, а накрая се появяват седем обширни области; в тези енергийни центрове възникват вихри от материя, които остават разделени, докато не завършат процесите на отделяне и кондензация - в центъра виждаме едно слънце, физическия символ на ЛОГОСА, и седем големи планетарни Вериги, всяка от които се състои от седем планети. Ако насочим погледа си върху Веригата, към която принадлежи нашата планета, ще видим жизнени вълни, бушувачи около нея и образуващи Царствата на Природата, трите елементални, минералното, растителното, животинското и човешкото. Ако се съсредоточим само върху нашата планета и обкръжението ѝ, ще видим човешката еволюция и самия човек, който развива самосъзнанието си в поредица от многобройни жизнени периоди; спирайки поглед върху отделния човек, ще проследим растежа му и ще видим, че всеки жизнен период има троично деление, че всяка една част е свързана с всички предходни жизнени периоди и събира плодовете им, че е свързана също и с всички идни жизнени периоди, като посява семената им; и този закон е ненарушим; ще видим, че по този начин човек може да се изкачва нагоре, защото всеки жизнен период обогатява опита му, извисява го по чистота, себеотрицание, разум и способност да бъде полезен, докато накрая не застане редом с Онези, които сега са Учители, готов да върне на своите по-малки братя онова, което им дължи.

ГЛАВА I

ФИЗИЧЕСКАТА ОБЛАСТ

Току-що видяхме, че източникът, от които произлиза вселената, е проявеното Божествено Същество, което Древната Мъдрост днес нарича ЛОГОС, или Слово. Наименованието е заимствано от древногръцката философия, но отлично изразява древната идея – Словото, което възниква от Мълчанието; Гласът, Звукът, чрез който се раждат световите. Ще проследим еволюцията на духовната материя, за да проумеем поне отчасти естеството на материалите, с които ще се занимаваме във физическата област или във физическия свят. Защото възможността за еволюция се крие в потенциите, заложили в духовната материя на физическия свят и обвити в нея. Тази еволюция е процес на разгъване, самозадвижващ се отвътре. Отвън той е подпомаган от разумни същества, които могат да го забавят или ускоряват, но не могат да надскочат пределите, определени от специфичните свойства на материалите. Ние се нуждаем от някаква представа за тези най-ранни етапи от „ставането“ на света, въпреки че всеки опит за навлизане в подробности ще ни отведе далеч извън рамките на едно въведение, каквото е настоящото съчинение. Ще трябва да се задоволим със съвсем кратък преглед.

Идващ от дълбините на Едното Съществуване, от Единия, който е над всяка мисъл и над всяка реч, ЛОГОСЪТ се превръща в проявения Бог, като сам си налага граници, очертавайки доброволно обхвата на собственото си Битие. Като описва ограничаващата сфера на своята активност, Той определя територията на своята вселена. Вселената се ражда, развива и умира вътре в тази сфера. Животът ѝ, движението ѝ, битието ѝ са в Него; материята ѝ е Негова еманация; силите и енергиите ѝ са потоци на Неговия живот. Той е иманентен във всеки атом, всепредхождащ, всеподдържащ, всепораждащ. Той е началото и краят на вселената, целта и причината ѝ, центърът и периферията ѝ. Той е здравата основа, върху която тя е съградена, Той е Окръжаващото пространство, в което тя диша. Така ни учат Учителите на Древната Мъдрост за началото на проявените светове.

Пак от тях знаем за саморазгръщането на ЛОГОСА в троична форма: Първият ЛОГОС, Коренът на цялото Битие; от него Вторият, представляващ Живота и Формата, изначалната двоичност, образуваща полюсите на Природата, между които ще бъде изтъкана паяжината на вселената – Живот-Форма, Дух-Материя, Положително-Отрицателно, Активно-Възприемащо, Баща-Майка на световите. Следва ги Третият ЛОГОС, Универсалният Разум, в който всички неща съществуват праобразно, изворът на битията, източникът на моделиращите енергии, съкровищницата на всички праобразни форми, които трябва да се родят и да бъдат доразвити в по-низши видове материя, докато трае еволюцията на вселената. Те са плодовете на отминалите вселени и семената за настоящата.

Феноменният дух и материя на всяка вселена са крайни във времето и ограничени в пространството. Но корените на духа и материята са вечни. Един проникновен автор казва, че коренът на материята (Мулапракрити) е видим за ЛОГОСА под формата на було, прикриващо Едното Съществуване или Върховния Брахман (Парабрахман) – ако го назовем с древното му име.

За целите на проявлението ЛОГОСЪТ използва именно това „було“ - самоналожената граница, която прави действието възможно. Той изработва от него материята на Своята вселена, бидейки неин вдъхновяващ, направляващ и ръководещ живот.³⁸

За онова, което става в двете висши области на вселената – седмата и шестата – можем да добием само най-смътна представа. Като вихър с невъобразима скорост енергията на ЛОГОСА „дълбае дупки в космоса“, в корена на материята, а вихърът на живота, загърнат в прозрачната обвивка на корена на материята, е първичният атом. Първичните атоми и струпванията им, пръснати из вселената, образуват всички подразделения на духовната материя в най-висшата, седма област. Шестата област се образува така: част от безбройните първични атоми поражда вихър в най-грубите атомни струпвания на областта си, а първичният атом, обвит от спираловидните нишки на най-грубите комбинации в седмата област, се превръща в най-фината единица на духовната материя, или в атом на шестата област. Атомите на шестата област и техните безкрайни комбинации образуват всички подразделения на духовната материя в шестата област. Атомът на шестата област на свой ред поражда вихър в най-грубите струпвания на областта си и заедно с тези най-груби струпвания, които му служат като ограничителна стена, той се превръща в най-фината единица на духовната материя, или в атом на петата област. И отново, атомите на петата област заедно с комбинациите си образуват подразделенията на духовната материя в петата област. Процесът се повтаря последователно, за да се образува духовната материя на четвъртата, третата, втората и първата област. Това са седемте големи области, в които се дели вселената, що се отнася до материалните им съставки. Сравнението с разновидностите на духовната материя в нашия собствен физически свят ще ни даде по-ясна представа за тях, но това ще стане едва когато ги овладеем.³⁹

Използваме нарочно думата „духовна материя“. Тя изразява факта, че няма „мъртва“ материя, че цялата материя е жива, че най-малката частичка е живот. Науката е права, когато твърди, че без материя няма сила и че без сила няма материя. Те са свързани в неразрушим брачен съюз и никой не може да ги раздели, докато трае животът на вселената. Материята е форма – няма форма, която да не изразява живот. Духът е живот – няма живот, който да не е ограничен от форма. Дори ЛОГОСЪТ, Върховният Господар, по време на проявлението Си приема за Своя форма вселената. И това важи за всички, до последния атом. Животът на ЛОГОСА се обръща навътре като сила, които оживява всяка частица. Той се загръща последователно в духовната материя на всяка област, така че материалите ѝ съдържат в скрито състояние възможностите на формата и силата както на своята собствена област, така и на всички над нея. Тези два факта са сигурната гаранция за еволюцията. Те дават дори на най-последната частичка скритите възможности, които – ставайки действителни – ще я направят пригодна да бъде част от формите на най-висшите същества. Въсъщност, можем да обобщим еволюцията с едно изречение – скрити възможности, превръщащи се в активни сили.

С втората и третата велика вълна на еволюцията – еволюцията на формата и еволюцията на самосъзнанието – ще се занимаем по-късно. Тези три насоки на еволюцията се наблюдават в нашата област, при човечеството: направата на материалите, изграждането на къщата и израстването на нейния обитател, или както вече казахме, еволюцията на духовната материя,

38 Затова в някои източни свещени книги Той е наречен „Господарят на Майя“. Майя или илюзията е принципът на формите. Формата се възприема като илюзорна поради своята преходност и непрестанните си превращения; действителен е само животът, който се проявява под булото на формата.

39 Ученикът ще добие по-ясна представа, ако си представи атомите на петата област като Атма; атомите на четвъртата, като Атма, обвита в Буди-материя; атомите на третата, като Атма, обвита в Буди и Манас-материя, атомите на втората, като Атма, обвита в Буди, Манас и Кама-материя, а атомите на най-долната, като Атма, обвита в Буди, Манас, Кама и Стула-материя. Във всеки е активна само най-външната обвивка, но макар и в латентно състояние, вътрешните са там и са готови да се активират, когато достигнат възходящата дъга на еволюцията.

еволуцията на формата, еволуцията на самосъзнанието. Ако читателят разбере и запомни това, то ще му служи като добър водач из лабиринта на фактите.

Вече можем да пристъпим към изучаването на физическата област – областта, в която съществува нашият свят и на която принадлежат телата ни.

Разглеждайки материалите на тази област ние се изумяваме от огромното им разнообразие, от безбройните различия в строежа на заобикалящите ни неща – минерали, растения, животни – всички те с различен състав. Материята е твърда и мека, прозрачна и непрозрачна, чуплива и гъвкава, сладка и горчива, приятна и отвратителна, цветна и безцветна. От целия този хаос изплуват три основни подразделения на материята. Тя бива твърда, течна и газообразна. По-нататъшното изследване показва, че твърдите вещества, течностите и газовете се образуват от комбинациите на далеч по-прости тела, които химиците наричат „елементи“, и че тези елементи могат да съществуват в твърдо, течна и газообразно състояние без да променят специфичните си особености. Химическият елемент кислород, например, е съставна част на дървото и в съчетание с други елементи изгражда твърдите дървесни влакна. В дървесния сок той съществува заедно с друг елемент и образува течна комбинация, подобна на водата. Кислородът съществува в дървото и самостоятелно като газ. Той е кислород и в трите състояния. Чистият кислород може да бъде превърнат от газ в течност и от течност в твърдо вещество, като все си остава кислород. Така е и с другите елементи. Така извеждаме трите подразделения, или състояния на материята, във физическата област - твърдо, течна и газообразно.

Продължавайки по-нататък, откриваме четвърто състояние – ефирното. Още по-прецизното изследване показва, че въпросният ефир съществува в четири състояния, разграничени също тъй ясно както твърдото, течното и газообразното. Да вземем отново кислорода – той може да преминава от газообразно в течна и от течна в твърдо състояние; по същия начин може да преминава и от газообразно през четирите ефирни състояния, последното от които съдържа чистия физически атом. Разпадането на атома извежда материята извън физическия свят и я въвежда в този над него. Строежът на чистия физически атом е постоянен и разнообразието на „елементите“ се дължи на разнообразието от комбинациите на чистите физически атоми.

Седмото подразделение на духовната материя е изградено от еднородни атоми. Шестото подразделение се състои от сравнително прости разнородни комбинации, а всяка комбинация се държи като обособена единица. Петото е съставено от по-сложни комбинации, и четвъртото от още по-сложни, но тези комбинации винаги се държат като единици. Трето подразделение е изградено от още по-усложнени комбинации, разглеждани от химиците като газообразни атоми или „елементи“. Много от комбинациите в това подразделение носят специални наименования: кислород, водород, азот, хлор, и пр. Днес всяка новооткрита комбинация получава име. Второто подразделение е изградено от комбинации в течна състояние, разглеждани като елементи (напр. брома) или като комбинации (напр. водата или спирта). Първото подразделение се състои от твърди вещества, които също се разглеждат или като елементи (йод, злато, олово и т.н.) или като съединения (дърво, камък, креда и пр.).

Физическата област може да послужи на ученика като модел, за да си изгради представа за духовната материя в останалите области. Когато теософът казва „област“, той има пред вид зона, в която съществува духовна материя, чийто комбинации се получават от определен набор атоми. Тези атоми са единици със сходна организация. Животът им е животът на ЛОГОСА, покрит (в зависимост от областта) с повече или по-малко покривала. Формата им се изгражда от твърдото, или най-долно подразделение на материята от по-горната област. Следователно областта е подразделение на Природата, а също и метафизическа идея.

Дотук се занимахме с резултатите от еволуцията на духовната материя в нашия физически свят, в нашето подразделение на първата, или най-долна област на нашата система. Безброй векове продължава направата на материалите, ходът на еволуцията на

духовната материя, а в материалите на нашата планета днес виждаме крайния продукт. Но започнем ли да изучаваме обитателите на физическата област, достигаме до еволюцията на формата, до изграждането на организми от тези материали.

Когато еволюцията на материалите достигнала достатъчно напреднал стадии, втората велика жизнена вълна на ЛОГОСА дала тласък на еволюцията на формата, а Той станал организиращата сила⁴⁰ на Своята вселена. Безчетни множества от същества, наречени Строители⁴¹, взели участие в изграждането на форми от комбинациите на духовната материя. Животът на ЛОГОСА, който обитава всяка форма, е нейна централна, управляваща и насочваща енергия. Тук нямаме възможност да изучим подробно изграждането на формите в по-висшите области; достатъчно е да кажем, че всички форми съществуват като Идеи в Разума на ЛОГОСА, и че с втората жизнена вълна били изхвърлени навън, за да послужат като модели на Строителите.

Предназначението на ранните комбинации духовната материя във втората и третата област е да я улесняват при приемането на форми, организирани като единици, и постепенно да увеличават нейната устойчивост, когато е оформена в организъм. Процесът продължил във втората и третата област, в т.нар. Елементални Царства, а всички комбинациите от материя, създадени там се наричат общо „елементална есенция“. Тази есенция се отливала във форми посредством агрегация, а формите просъществували за кратко и после се разпадали. Излъченият живот, или Монада, преминал през тези царства и след определено време достигнал физическата област. Там започнал да събира ефирите и ги задържа в прозирни форми, в които играели жизнените потоци и в които били вградени по-плътните материали, за да образуват първите минерали. В тях по прекрасен начин се виждат – има го във всеки учебник по минералогия – цифровите и геометричните линии, върху които се градят формите, и те съдържат изобилие от доказателства за присъствието на живота във всеки минерал, макар и твърде „ограничен, скован и затворен на тясно“. Умората на металите е още един знак, че са живи. Достатъчно е да кажем, че окултното учение ги възприема именно като такива, защото познава току-що описания процес, чрез който животът навлиза в тях. След като постигне значителна устойчивост на формата в повечето минерали, развиващата се Монада усъвършенства пластичността на формата в растителното царство, съчетавайки я с по-устойчива организация. Тези характеристики намират още по-хармонично проявление в животинския свят, а върховното си равновесие достигат у човека. Неговото физическо тяло съдържа най-нестабилни съставки, което му осигурява висока приспособимост, и се крепи от една централна сила, която и при най-разнородни условия успява да противодейства на общата дезинтеграция.

Човешкото тяло има два основни раздела: плътно тяло, изградено от елементи, принадлежащи на трите долни нива на физическата област – твърди вещества, течни и газове; и ефирен двойник, сиво-виолетов или сиво-син на цвят, който прониква в плътното тяло и е изграден от материалите на четирите горни нива. Основната функция на физическото тяло е да приема дразнения от външния свят и да изпраща съобщения за тях навътре; те служат като материали, които съзнателната същност, населяваща тялото, преработва в знание. Ефирната част действа като среда, която трансформира жизнените потоци, излъчвани от Слънцето, за нуждите на по-плътните частици. За нашата система Слънцето е огромен резервоар на електрически, магнитни и жизнени сили. То излива щедро потоци от живителна енергия. Те се поглъщат от ефирните двойници на всички минерали, растения, животни и хора и чрез тях се превръщат в различни жизнени енергии според потребностите на всяка същност.⁴²

40 Като Атма-Буди, неделим в действието и поради това наричан Монада. Атма-Буди е управляващият живот у всички форми.

41 Някои от тях са висши духовни Разуми, но понятието включва всички, дори и градящите природни духове. Въпросът е разгледан в глава XII.

42 Приетият по този начин живот се нарича Прана. Той става жизненото дихание на всяко същество. Прана е

Във физическите тела на здравите хора се наблюдава прехвърляне на жизнен енергии свръх необходимото за поддържане на тялото. Излишното се излъчва навън и се поема и използва от по-немошните. Онова, което технически наричат аура на здравето, е онази част от ефирния двойник, която се подава с няколко сантиметра навън от тялото; от него във всички посоки излизат лъчи, като радиуси на сфера. Щом жизнеността спадне под необходимия за здравето минимум, те клюмват. С възстановяването на жизнеността лъчистият им вид се възвръща. Именно това е специализираната от ефирния двойник жизнена енергия, която последователите на Месмер излъчват за да укрепват слабите и да лекуват болните. Нерядко те привнасят в нея потоци от по-висше естество, което води до изчерпване на жизнената енергия и се изразява в пълното изтощението на хипнотизатора, прекалил с продължителността на сеанса.

Тъканта на човешкото тяло бива фина или груба в зависимост от това какви материали от физическата област участват в неговото изграждане. Всяко подразделение на материята дава по-фини или по-груби материали. Сравнете телата на месаря и на изтънчения учен - и двете съдържат твърди вещества, но твърди вещества с много различни качества. Известно е още, че грубото тяло може да стане fino, а финото да се огруби. Тялото непрестанно се изменя, всяка частица е живот, а животите идват и си отиват. Привлича ги тяло, с което са в съзвучие, отблъсква ги тяло, с което не са в съзвучие. Всички неща живеят в ритмични трептения, всички търсят хармонията и се отвръщат от дисхармонията. Чистото тяло отблъсква грубите частици, защото те трептят с честота, различна от неговата; грубото тяло ги привлича, защото трептенията им са в съзвучие с неговите. Ето защо когато промени честотата на трептението си, тялото постепенно започва да изхвърля съставките, които не могат да влязат в новия ритъм. То попълва местата им като взема от външната природа нови съответстващи му елементи. Природата предлага материали, които трептят по всички възможни начини, а всяко тяло упражнява селективното си действие.

Някога това селективно действие при изграждането на човешките тела било извършвано от Монадата на формата. Сега човекът е самосъзнаваща се същност и сам ръководи собственото си изграждане. Чрез мислите си той задава основния тон на музикалната си композиция и определя ритмите – най-мощния фактор в непрестанното изменение на телата му. С нарастването на знанията си той се научава да изгражда физическото си тяло с чиста храна и така да способства за хармонизирането му. Той се научава да живее според аксиомата на пречистването: „Чиста храна, чист ум и непрестанна мисъл за Бога.“ Като най-висшето същество, обитаващо физическата област, той се явява наместник на ЛОГОСА и доколкото му позволяват силите отговаря за реда, спокойствието и доброто управление. Човекът не може да изпълни това задължение, ако не отговаря и на трите изисквания.

Физическото тяло, изградено от елементите, които са събрани от всички подразделения на физическата област, е пригодно да получава и да отговаря на всякакви импулси, идващи от него. Първите му съприкосновения ще бъдат най-прости и първични. Животът в него затрептява в отговор на външното дразнение, като вкарва молекулите му в ответни трептения, така по цялото тяло преминава усещане за допир, чувството, че нещо влиза в съприкосновение с него. С развитието на специализирани сетивни органи за възприемане на определени видове вибрации, нараства стойността на тялото като бъдещ носител на съзнателната същност във физическата област. На колкото повече дразнения може да отговаря, толкова по-полезно става то, защото до съзнанието могат да достигат само онези, на които е способно да отговоря.

Дори сега във физическата природа около нас съществуват хиляди трептения, чието опознаване ни е недостъпно, поради неспособността на физическия ни носител да ги улови и да затрепти в хармония с тях. Невъобразими хубости, невероятни звуци и изящност докосват

наименованието на универсалният живот, след като вече е приет от една същност и поддържа нейния собствен самостоен живот.

стените на нашия затвор и отминават нечути. Все още не е постигнато онова съвършено тяло, което, трепва при всеки пулс на природата, като еолийската арфа при полъха на зефира.

Тялото предава трептенията, които е способно приеме, на физически центрове в включително сложната нервна система. По сходен начин ефирните трептения, които съпътстват всички трептения на плътните физически съставки, се приемат от ефирния двойник и се предават в съответните му центрове. Повечето трептения на плътната материя се трансформират в химическа топлина и в други форми на физическа енергия; ефирните пък пораждаат магнитно и електрическо действие и предават трептенията на астралното тяло, откъдето – както ще видим по-късно – те достигат до мозъка. Така информацията от външния свят достига до съзнателната същност, властваща над тялото – до Господаря на тялото, както я наричат понякога. С развитието и използването на информационните канали се развива и съзнателната същност. Това става благодарение на материалите, които мисълта ѝ получава чрез тях. Но човекът все още е толкова слабо развит, че дори ефирният двойник не е достатъчно хармонизиран, за да предава редовно впечатленията, които е получил независимо от плътния си другар или за да ги отпечата в мозъка на човека. Понякога той все пак успява и тогава наблюдаваме най-низшата форма на ясновидство – способността за виждане на ефирните двойници на физически обекти и на неща, чиято най-низша обвивка е ефирното тяло.

Както ще видим, човекът обитава различни носители, физически, астрален и мисловен. Важно е да знаем и да не забравяме, че при нашето възходящо развитие съзнанието осмисля и поставя под контрол първо най-низшия – плътния физически носител. Във физическата област физическият мозък е инструментът на съзнанието в будния живот, а съзнанието работи в неразвения човек по-ефективно, отколкото във всеки друг носител. Скритите му възможности са по-малки от тези на по-изтънчените носители, но фактическите му възможности са по-големи. Човекът познава себе си като Аз най-първо във физическото тяло, едва след това се открива и другаде. Дори да е по-развит от обичайното, тук долу човек може да покаже само онова, което му позволява физическият организъм. Във физическата област съзнанието може да прояви само онова, което физическият носител може да поеме.

По време на земния живот плътното и ефирното тяло обикновено не са разделени; обикновено те функционират заедно, както най-долната и най-горната струна в един музикален инструмент. Но те имат и самостоятелни, макар и координирани дейности. При лошо здравословно състояние или нервна възбуда ефирният двойник може да излезе навън от плътното тяло повече от обичайното. В зависимост от количеството изтласкана ефирна материя последното изпада в състояние на транс или съзнанието му силно се помрачава. Опиатите изтласкват значителна част от ефирния двойник и съзнанието не може да влияе или да бъде повлияно от плътното тяло, тъй като връзката между тях е разрушена. При необичайно организираните личности, наричани медиуми, ефирното и плътното тяло се разместват лесно, а когато ефирният двойник е изтласкан, той осигурява широка физическа база за „материализации“.

По време на сън, когато съзнанието напуска физическия носител, използван в будния живот, плътното и ефирното тяло остават заедно, но във физическия живот-сън, те функционират донякъде независимо. Автоматичното действие на тялото възпроизвежда преживелиците от будния живот, а физическият и ефирният мозък се изпълват с несвързани, откъслечни картини, трептенията сякаш се блъскат едно в друго и образуват най-гротескни съчетания. Трептенията, идващи отвън също имат влияние, а потоците от астралния свят често възбуждат комбинации, създадени във будния живот и сродни по характер с тях самите. Чистотата или порочността на мислите в будно състояние имат голяма власт над картините в съня – както над възникналите спонтанно, така и над провокираните отвън.

При онова, което наричаме смърт, ефирният двойник напуска плътното си съответствие, повлечен от отиващото си съзнание. Магнетичната връзка, която по време на земния живот е

съществувала помежду им, се разкъсва, а съзнанието в продължение на няколко часа остава обвито в тази ефирна одежда. Понякога, облечено в нея, то се явява на онези, с които е свързано силно, като безсловесна, призрачна фигура с напълно помрачено съзнание – това е духът, или двойникът. Може да се види и след като съзнателната същност вече го е напуснала да витае над гроба, където е погребано плътното му съответствие и с течение на времето бавно да се разпада.

Когато настане време за прераждане, първо се изгражда ефирното, а след това плътното тяло, то повтаря стъпка по стъпка развитието на ефирното тяло, в периода, предшествуваш раждането. Може да се каже, че тези тела очертават границите, в които ще трябва да живее и работи съзнателната същност по време на земния си живот – въпрос, който ще бъде разгледан по-пълно в глава IX, посветена на Кармата.

ГЛАВА II

АСТРАЛНИЯТ СВЯТ

Астралният свят е област на вселената, съседна на физическата, ако думата „съседна“ въобще е уместна в този случай. В сравнение с физическия свят животът там е по-активен, а формата – по-пластична. Духовната материя на тази област е много по-изтънчена и е изпълнена с много повече живот от което и да е ниво на духовната материя на физическия свят. Защото, както вече стана ясно, чистият физически атом, съставката на най-лекия физически ефир, е заобиколен със стена от безчислени струпвания на най-грубата астрална материя.

Думата „съседна“ е неподходяща, тъй като съдържа идеята, че областите на вселената са подредени като концентрични кръгове и всеки следващ започва там, където свършва предходния. Те са по-скоро концентрични взаимопроникващи се сфери, отделени една от друга не от междини в пространството, а от различия в строежа. Астралната материя прониква всецяло физическата, също както въздухът прониква водата, а Ефирът – най-плътната твърда материя. Астралният свят е над нас, под нас, навсякъде около нас, вътре в нас; ние живеем и се движим в него, но той е неосезаем, невидим, недостижим за слуха и допира, защото затворът на физическото тяло ни отделя от него, а физическите частици са прекалено груби, за да затрептят в ответ на астралната материя.

В настоящата глава ще представим общите характеристики на астралната област и ще оставим за допълнително разглеждане специфичните условия на живот, които обкръжават човешките същества, преминаващи през нея на път от земята към небето⁴³.

В астралния свят духовната материя съществува в седем подразделения, така както духовната материя тук, във физическия свят. Там, както и тук, неизброими комбинации образуват астралното твърдо вещество, астралните течности, газовете и ефирите. Но в сравнение с тукашните форми, повечето материални форми там са искрящи и прозирни, поради което са били наречени астрални или звездни – епитетът е общо взето подвеждащ, но употребата го е наложила твърде категорично, за да го променяме. Тъй като подразделенията на астралната духовна материя нямат определени названия, можем да използваме земните означения. Основното, което трябва да бъде разбрано, е че астралните обекти са комбинации на астрална материя, както физическите обекти са комбинации на физическа материя, и че астралният свят наглед прилича твърде много на земния (защото е до голяма степен изграден от астралните копия на физически предмети). Но има една особеност, която стъписва и обърква необучения наблюдател; това се дължи отчасти на прозрачността на астралните обекти, а отчасти и на спецификата на астралното зрение (фината астрална материя ограничава съзнанието по-малко от земната) – там всичко е прозрачно, всичко се вижда еднакво добре и отпред и отзад, и отвън и отвътре. Следователно е необходим известен опит, за да се виждат правилно предметите. Човек, който е развил астрално зрение, но все още няма голям опит в използването му, вероятно ще добие крайно объркани впечатления и ще

43 Девахан („щастливата“ или „светлата страна“) е теософското наименование на небето. Камалока („мястото на желанията“), е името, с което се наричат условията на временен живот в астралната област.

изпадне в най-невероятни заблуждения.

Друга смайваща и на пръв поглед озадачаваща особеност на астралния свят е бързината, с която формите – особено онези, които не са свързани с някаква земна матрица – менят очертанията си.

Астралното същество променя целия си вид с невероятна скорост, защото всеки импулс на мисълта кара астралната материя да приема нова форма, а животът бързо изменя формата си, за да намери свой нов израз. Когато голямата жизнена вълна на еволюцията на формата преминала през астралната област и създала Третото Елементално Царство, Монадата привлякла около себе си комбинации от астрална материя. Тя придала на тези комбинации (наречени елементална есенция) специфична жизненост и способността да откликват на трептенията на мисловния импулс и под неговото въздействие мигновено да приемат форма. Във всяко подразделение на астралната област съществуват стотици разновидности на тази елементална есенция, които са състояние на непрестанно вълново движение, цветовете им играят и преливат като седефени (представете си, че въздухът на земята е станал видим, както става при висока температура – тогава наистина го виждаме да трепти на вълни). Тази обемна атмосфера от елементална есенция отвръща на всяко трептене предизвикано от мислите, чувствата и желанията, и; всеки техен порив кипва като вряща вода.⁴⁴ Трайността на формата зависи от силата на импулса, който я е породил; отчетливостта на очертанията ѝ – от прецизността на мисълта, а цветът – от характера ѝ, бил интелектуален, чувствен или благочестив.

Когато достигнат астралния свят, неясните разпилени мисли, които неразвитите умове раждат в изобилие, събират около себе си разредени облаци от елементална есенция и се реят в различни посоки, привличани от други сходни облаци, трупат се около астралните тела на хора, чиито магнетизъм – добър или зъл – ги привлича, и не след дълго се разпадат, за да се превърнат отново в част от общата атмосфера на елементалната есенция. Когато съществуват самостоятелно, те стават живи същества с тела от елементална есенция и мисли, подобни на оживяващите животи. Тогава те се наричат изкуствени елементали или умствени форми.

Ясните и точни мисли имат собствени безкрайно разнообразни форми с изчистени контури. Те се оформят от трептения, породени от мисълта – по същия начин във физическия свят звуковите трептения пораждат форми. „Формите на гласа“ са напълно аналогични на „формите на мисълта“, защото Природата, въпреки неизчерпаемостта си разнообразие, е много консервативна по отношение на принципите, тя възпроизвежда едни и същи методи на работа от област в област. Ясно определените изкуствени елементали имат по-дълъг и много по-активен живот, отколкото призрачните си събратя, и упражняват много по-силно въздействие върху астралните тела (а чрез тях на умовете) на онези, които ги привличат, като предизвикват в тях трептения, сходни на техните собствени. По този начин мислите преминават от един ум в друг без да имат земен израз. Нещо повече – онзи, който излъчва мислите, може да насочва елементалите към когото си пожелае. Това зависи от силата на неговата воля и умствена енергия.

При обикновените хора изкуствените елементали, създадени от чувствата или желанията, са много по-жизнени и по-определени, отколкото елементалите, породени от мисълта. Например, пристъпът на гняв ще причини мощен изблик в червено с ясно определени очертания, а неугасващият гняв ще създаде опасен елементал – червен на цвят, с остриета или шипове, или оформен другояче, но така че да наранява. Любовта, в зависимост от това каква е, ще създаде форми, различно красиви по цвят и очертание: цветовете им са от всички нюанси на аленото до най-прекрасните и нежни отгънъци на розовото, като най-светлите отблясъци на залеза или зората, а очертанията ще варират от неясни силуети до нежни и силни форми-пазителни. Многото молитви на любящата майка кръжат около сина ѝ като форми-ангели и отблъскват злите влияния, които мислите му случайно привличат.

44 Вж. Ч.Ледбийтър. Астралният свят. Изд. „Кралица Маб“, С, 1992, с. 22.

Особеното при тези изкуствени елементи е, че когато волята ги насочи към определен човек, самият импулс да изпълнят волята на своя създател им е достатъчен, за да оживеят. Елементалът-защитник ще кръжи около обекта и ще търси възможност да отблъсне злото или да привлече доброто – не съзнателно, а сляпо, по импулс, защото за него това е пътят на най-слабото съпротивление. По същия начин оживеният от зла помисъл елементал ще кръжи около жертвата си и ще търси сгода да я нарани. Но и единият и другият ще останат безсилни, освен ако в астралното тяло на обекта не съществува нещо сродно с тях – нещо, което може да отговори съзвучно на техните трептения и да им даде възможност да се прикрепят. Ако в него няма нищо сродно с тяхната материя, водени от закона на собствената си природа, те отскачат от него и се връщат обратно по пътя, по който са дошли – по магнетичната следа, която са оставили – и връхлитат своя създател със сила, пропорционална на силата, с която са били излъчени. Известно е, че ако смъртната омраза не успее да поразии обекта, към когото е била насочена, тя поражява създателя си, а добрите мисли, отправени към някой недостоеен човек, се връщат като благословия към онзи, който ги е изпратил.

Така и най-слабото ни познание за астралния свят ще бъде мощен стимул за правилно мислене и ще увеличи отговорността ни за мислите, чувствата и желанията, които пускаме на воля в пределите на астралното.

Ненаситни хищни зверове, които разкъсват и поглъщат – такива са повечето от мислите, с които хората населяват астралния свят. Но те грешат поради невежество, те не знаят какво правят. Една от целите на теософията, която отчасти повдига покривалото на невидимия свят, е да създаде у хората по-сигурна основа за поведението им, по-разумно осмисляне на причините, от които в земния свят се виждат единствено резултатите. Едва ли сред ученията ѝ има друго с по-голяма етическа натовареност от учението за създаването и насочването на умствените форми (или изкуствените елементи), защото чрез него научаваме, че мисълта ни не засяга единствено нас, че изпращаме в света на хората ангели и дяволи, за чието създаване и влияние носим отговорност. Нека хората знаят закона и направляват мислите си според него.

Ако разглеждаме изкуствените елементи като цяло, а не поотделно, лесно ще разберем огромното им значение за оформянето на националните и расовите чувства, които извършват разума и го правят пристрастен. Всички ние израстваме в атмосфера, претъпкана с елементи, възплътяващи определени идеи. Националните предразсъдъци, националният светоглед, националните чувства и мисли – всички те ни влияят още от раждането, а дори и по-рано. През тази атмосфера наблюдаваме всичко, тя пречупва всяка мисъл, а собствените ни астрални тела трептят в съзвучие с нея. Следователно индиецът, англичанинът, испанецът и руснакът ще приемат една и съща идея по съвсем различен начин. Определени представи се възприемат лесно от едни, а за други са почти абсурдни; едните биват инстинктивно привлечени от определени нрави, а другите също тъй инстинктивно биват отблъснати. Националната атмосфера, т.е. онази част от астралния свят, която е наше непосредствено обкръжение, доминира във всеки от нас. Чуждите мисли, излети в почти същия калъп, ни влияят и пораждат у нас синхронни трептения. Те укрепват допирните ни точки с обкръжението ни и изглаждат различията. Това непрестанно въздействие на астралното тяло поставя върху нас националното клеймо и прокарава каналите на умствените енергии, по които те с готовност се изливат. Докато спим и докато сме будни, тези потоци оказват влияние върху нас, а това, че не съзнаваме тяхното действие, прави последното още по-ефективно. Тъй като по природа повечето хора са по-скоро рецептивни, отколкото инициативни, те се явяват почти автоматични възпроизводители на мислите, които ги достигат. Така националната атмосфера се подсилва непрекъснато.

Когато човек започне да проявява действителност към астралните влияния, понякога внезапно го връхлита и облива съвсем необясним и наглед ирационален страх, който го парализира с невероятната си сила. Човек се бори със страха, както може, но продължава да

го чувства и се бунтува срещу него. Навярно малцина са онези, които не са изпитали поне малко от този страх – ужасът от нещо невидимо, усещането за чуждо присъствие, чувството, че „не си сам“. Всичко това се дължи отчасти на враждебността, която оживява света на природните стихии срещу човека. Тази враждебност е породена от различни разрушителни фактори създадени от човечеството във физическия свят, които намират отражение в астралното, но в голяма степен се дължи и на присъствието на множество враждебно настроени изкуствени елементали, подхранвани от човешките умове. Милиони импулси на омраза, ревност, мъст, язвителност, подозрение и неудовлетвореност населват астралния свят с изкуствени елементали, които дължат живота си изцяло на тези чувства. Там има толкова много от смътното недоверие и подозрение, което невежите излъчват срещу всеки, чието поведение и външен вид са им чужди или различни от техните. Сляпото недоверие към всеки чужденец, враждебното презрение, което много често е насочено към цялото население на друга страна - всичко това също внася враждебни влияния в астралния свят. Тъй като сред нас е пълно с подобни неща, ние създаваме една сляпа враждебна армия в астралното, и това отеква в астралните ни тела чрез чувството за страх, породено от осезаемите, но неразбираеми антагонистични трептения.

Астралният свят е гъсто населен дори като оставим настрана категорията на изкуствените елементали и като изключим (както ще направим засега) всичките човешки същества, които поради смърт са изгубили физическите си тела. Там има множества природни елементали или природни духове, разпределени в пет основни класа – елементалите на ефира, на огъня, на въздуха, на водата и на земята. Средновековният окултизъм е назвал последните четири: саламандри, силфиди, русалки и гномове (излишно е да споменаваме, че има още две класа, които завършват седмицата; в случая те не ни интересуват, тъй като все още са непроявени). Това са същинските елементали, или създанията на елементите земя, вода, въздух, огън и ефир. Всеки от тях изпълнява дейности, свързани с неговия собствен елемент, те са каналите, чрез които божествените енергии действат в съответните сфери, те са живото проявление на закона във всяка една от тях. Начело на всяко подразделение стои велико Същество, предводител на могъщо войнство⁴⁵, насочващ и ръководен разум на онази сфера от Природата, която се управлява и възбужда енергийно от подчинения му клас елементали.

Да вземем Агни, Огненият Бог. Той е велика духовна същност, която отговаря за проявлението на огъня във всички области на вселената и управлява посредством войнствата на огнените елементали. Чрез познаване на тяхната природа или на способите за управлението им се извършват т.нар. чудеса или магически трикове. От време навреме те намират място в пресата, която ги отдава на магическото изкуство или на помощта на „духове“. Такъв е случаят с покойния г-н Хюм, който, без да се замисля, вадеше с ръце живи въглени от пламтящия огън и ги държеше, без да се изгори. Левитацията (задържането на тежко тяло във въздуха без видима опора) и ходенето по вода се извършват с помощта на елементалите на въздуха и водата, макар че по-често се използва друг метод.

Елементите участват в човешкото тяло и според природата на човека в него преобладава един или друг от тях. Всяко човешко същество е свързано с тези елементали, като най-добронамерени към него са онези, чийто елемент има превес. Последниците от този факт се, наблюдават често и обикновено се приписват на „късмета“. Някой „има ръка“ да отглежда растения, да пали огън, да намира подпочвени води и т.н., и т.н. Природата непрекъснато ни сблъсква с тайните си сили, но ние прекалено късно разбираме намеците ѝ. Понякога традицията крие истината в пословица, или пък в басня, но ние сме надрасли тези

45 Индуистите го наричат Дева, или Бог. Ученикът вероятно ще поиска да научи санскритските имена на петте Божове на проявените елементи: Индра, господарят на Акаша, или ефира на пространството; Агни, господарят на огъня; Павани, господарят на въздуха; Варуна, господарят на водата; Кшити, господарят на земята.

„суеверия“.

В астралния свят откриваме и природни духове, наречени не съвсем уместно елементали. Те отговарят за изграждането на формите в царствата на минералите, растенията, животните и човека. Има природни духове, които изграждат минералите, други направляват жизнените енергии в растенията, трети оформят молекула по молекула телата в животинския свят. Те отговарят за направата на астралните тела на минералите, растенията и животните, а също и за изграждането на физическите. Това са феите и елфите от приказките, „малкият народ“, който заема толкова важно място във всеки фолклор, очарователните безотговорни деца на Природата, които науката надменно преотстъпи на бавачките, но помъдрите учени на бъдещето ще ги поставят отново на полагаемото им се място в природния ред. Днес в тях вярват само поетите и окултистите – поетите поради интуицията на гения, а окултистите поради силно развитото си вътрешно зрение. Останалите се подиграват и на едните и на другите, особено на окултистите. Но какво от това – мъдростта ще докаже правотата на своите деца.

Играта на жизнените потоци в ефирните двойници на формите в минералното, растителното и животинското царство пробудили латентната астрална материя, влизаща в строежа на техните атомни и молекулярни съставки. Тя затрептяла твърде слабо в минералите, а Монадата на формата, упражнявайки своята организираща сила, привлякла материали от астралния свят, и природните духове изградили от тях слабо организирана маса – минералното астрално тяло. В растителния свят астралните тела са малко по-организирани – започва да се проявява специфичната за тях особеност „да чувстват“. В резултат на нарастващата активност на астралното тяло при повечето растения се появява слабо и неясно усещане за комфорт и дискомфорт. Те изпитват неосъзната наслада от въздуха, дъжда и слънцето и инстинктивно се стремят към тях, като в същото време отбягват неблагоприятните условия. Едни търсят светлината, други търсят тъмнината, а трети ясно реагират при допир – всички отговарят на дразнения и се приспособяват към външните условия. В животинския свят астралното тяло е по-развито, като при висшите му представители достига достатъчно определена степен на организация, за да запази за известно време цялостта си след смъртта на физическото тяло и за да води самостоятелно съществуване в астралната област.

Природните духове, които се занимават с изграждането на астралните тела на хората и животните, носят специално наименование – елементали: на желанието⁴⁶, защото се оживяват от всякакви желания и защото непрестанно се вграждат в астралните тела на животни и хора. При изграждането на животинските астрални тела те използват и разновидности на елементалната есенция, сходни с тези, от които са изградени собствените им тела. Така животинските тела придобиват като неделима част от себе си центрове на възприятията и страстите. Функционирането на тези центрове се стимулира от импулси, получавани от плътните физически органи и предавани от ефирните органи на астралното тяло. Животното не изпитва наслада или болка преди да е достигнат астралният център. Ако ударим камък, той няма да изпита болка; той има плътни и ефирни физически молекули, но астралното му тяло е неорганизирано. При удар животното изпитва болка, защото притежава астрални центрове на възприятието, а елементалите на желанието са втъкали в него собствената си природа.

Тъй като работата на елементалите върху човешкото астрално тяло изисква по-обширно разяснение, първо ще завършим прегледа на обитателите на астралния свят, а после ще преминем към изследването на тази по-усложнена астрална форма.

Както току-що установихме, телата на желанието⁴⁷ (или астралните тела) на животните могат да имат независимо, макар и кратковременно, съществуване астралната област и след

46 Наричат ги Камадеви, „богове на желанието“.

47 Техническото наименование на астралните тела е Камарупа, от „кама“ - желание и „рула“ - форма.

смъртта на тяхното физическо съответствие. В „дивилизованите“ страни тези животински астрални тела допринасят много за общата атмосфера на враждебност, спомената по-горе, защото организираното избиване на животни в кланици или пък просто за удоволствие всяка година изпраща в астралния свят милиони и милиони от тях, изпълнени с ужас, страх и боязън от човека. Сравнително малкият брой същества, оставени да умрат в мир и покой, се губи в безброя на избитите. А от потоците, които те пораждат в астралния свят, върху човешкия и животинския род се леят въздействия, които ги разделят още повече и раждат „инстинктивно“ недоверие и страх у едната страна и жажда за жестокост у другата.

Напоследък тези чувства силно се изостриха от хладнокръвно изнамерения нов метод за научно изтезание, наречен вивисекция – неописуемо варварство, което с отражението си върху подсъдимите внесе нов ужас в астралния свят и увеличи пропастта между човека и неговите „бедни роднини“.

Освен онова, което бихме могли да наречем обичайно население на астралния свят, има и преминаващи пътници, които попадат там по работа и които не можем да оставим съвсем без внимание. Някои от тях идват от нашия земен свят, а други са посетители от по-висши области.

Що се отнася до първите, много от тях са Посветени от различни степени. Някои принадлежат на Великата Бяла Ложа – Хималайското или Тибетското Братство, както често я наричат⁴⁸, други са членове на всякакви окултни ложи, пръснати по цял свят, които тръгват от бялото и през всички нюанси на сивото стигат до черното⁴⁹. Всички те са хора, живеещи в човешки тела, които са се научили да напускат физическата обвивка когато пожелаят и да действат напълно съзнателно в астралното си тяло. Те са достойни и недостойни, силни и слаби, кротки и гневливи, имат различна степен на познание и добродетели. Срещат се и много, все още непосветени млади кандидати, които тепърва се учат да управляват астралния носител и биват използвани в добри дела и в злодеяния според пътя, който искат да следват.

Следват медиуми с различна степен на развитие – някои почти будни, други сънни и объркани – които се скитат, докато физическите им тела са в състояние на сън или транс. Несъзнаващи външното си обкръжение, обвити в собствените си мисли, потънали сякаш в астралната си черупка – такива са милионите реещи се астрални тела, обитавани от съзнателни същности, чиито физически очертания са потънали в сън. Както ще видим след малко, съзнанието, облечено в астралния си носител, напуска спящото тяло и преминава в астралния свят. Но то не съзнава обкръжението си, докато астралното тяло не се развие достатъчно, за да функционира независимо от физическото.

Понякога в тази област може да се срещне ученик (Хела), който е преминал през смъртта и е в очакване на почти мигновено възплъщение, ръководено от неговия Учител. Разбира се, той се радва на пълно съзнание и работи също както останалите ученици, които просто са оставили телата си да спят. На определен етап ученикът получава правото да се възплъти много бързо след смъртта – тогава той трябва да изчака в астралната област подходяща възможност за прераждане.

През астралния свят преминават и човешките същества на път към прераждането си, но животът на астралния свят като цяло не оказва никакво влияние върху тях. Въпреки това елементалите на желанието, които са им близки поради някогашни страсти и възприятията, се струпват около тях и подпомагат, изграждането на новото астрално тяло за предстоящия

48 Теософското общество дължи началото си именно на някои от тях.

49 Окултистите, които са безкористни и всецяло отдадени на осъществяването на Божествената Воля, или стремящите се към постигането на тези добродетели, се наричат бели. Користните, онези, които работят против осъществяването на Божествената цел във вселената, са черни. Едните развиват у себе си безкористност, любов и себеотрицание, а другите трупат корист, омраза и безочливост. Между тях се намират хората със смесени мотиви, които все още не са осъзнали, че трябва да преминат или на страната на Едното Аз, или на страната на многото отделни Аз, Нарекла съм ги сиви. Те постепенно биват увлечени или доброволно се присъединяват към някоя от двете големи групи и техните ясни цели.

земен живот.

А сега трябва да се заемем с разглеждането на човешкото астрално тяло по време на съществуването му в този свят и да изучим неговата природа и строеж, както и отношенията му с царството на астралното. Ще разгледаме астралното тяло на (а) неразвит човек, (б) на средно развит човек и (в) на духовно развит човек.

(а) Астралното тяло на неразвения човек е замъглена, слабо организирана маса с неясни очертания от астрална духовна материя. Тя съдържа материали (астрална материя и елементална есенция), събрани от всички подразделения на астралната област. В такова тяло недвусмислено преобладават веществата от долните подразделения, което прави тъканта му плътна и груба, пригодна да отвръща на всички дразнения, свързани със страстите и желанията. Цветовете, породени от честотата на трептенията, са размазани, мътни, пепеляви – налагат се кафеникави, мръсно червени и мръсно зелени нюанси. В астралното тяло на недоразвения човек няма игра на светлина или бързо сменящи се отблясъци на цветове, а различните страсти се проявяват като бавни вълни или като мълни, когато са изключително силни (напр. сексуалната страст причинява мътночервена вълна, а гневът – яркочервен проблясък).

В разглеждания случай астралното тяло е по-голямо от физическото, то излиза навън във всички посоки с около 45 см. Центровете на сетивните органи са ясно изразени и се възбуждат при външно въздействие. При покой жизнените потоци са лениви, а астралното тяло, което не се стимулира нито от физическия, нито от умствения свят, е сънливо и безразлично. Ученикът ще забележи преобладаването на тамасичната гуна, представляваща мрака и инерцията в природата.

Неизменна характеристика на неразвитото състояние е фактът, че активността се провокира предимно отвън, а не от вътрешното съзнание. За да поместим камък, трябва да го бутнем; растението се движи, привлечено от светлината и влагата; животното става активно, когато изгладнее. Слабо развитият човек също има нужда от подобни стимули. Умът започва да подтиква към действие едва когато се развие до известно ниво. Центровете на висшите дейности⁵⁰, свързани с астралните сетива, едва се забелязват. За да събуди природата си и да я накара да действа, човекът на този етап на развитие се нуждае от всевъзможни силни усещания. За да бъде пробуден и тласнат към действие са му нужни силни удари от външния свят – удоволствие или болка. Колкото повече и по-силни са усещанията, толкова повече ще го карат да чувства. И толкова по-добре за развитието му. На този етап качеството е почти без значение, най-важни са количеството и жизнеността. За този човек наченките на нравственост ще бъдат в страстите. Слабият порив на себеотрицание спрямо жена му, детето, приятеля му, ще бъде първата стъпка нагоре, защото ще породи трептения в по-фината материя на неговото астрално тяло и ще привлече повече от съответната елементална есенция. Тази игра на страстите, амбициите, желанията и чувствата кара астралното тяло да подменя непрестанно своите материали. Добрите страсти укрепват фините съставки на тялото, изхвърлят по-грубите, привличат по-фини материали в него и благотворни елементи около него, а те подпомагат обновителния процес. Лошите имат диаметрално противоположно въздействие – подсилват грубите и събират още от тях, изтласкват фините и привличат елементали, които подпомагат разрушителния процес. В разглеждания случай моралните и интелектуални сили на човека са в зародиш. Спокойно би могло да се каже, че градежът и изменението на астралното му тяло се правят по-скоро за него, отколкото от него. Това зависи повече от външните обстоятелства, отколкото от собствената му воля, защото, както токущо казахме, за ниската степен на развитие е характерен фактът, че човек бива задвижван предимно отвън и чрез тялото, отколкото отвътре и чрез ума. Значителен напредък е постигнат едва когато нежеланието (реакцията на външно привличане или отблъскване), а

50 Седемте чакри, или колела, наречени така поради вихровото си движение, когато са активни те наподобяват колела от жив огън.

волята и самонасочената енергия започнат да движат човека.

По време на сън астралното тяло, обвиващо съзнанието, се измъква от физическия носител, като оставя плътното и ефирното тяло на съня. Но на този етап на развитие съзнанието не е пробудено в астралното тяло, липсват му силните въздействия, които го възбуждат във физическото. До астралното тяло е и възможно да достигат само груби елементали, които могат да породят трептения, отразяващи се в плътния и в ефирния мозък и предизвикващи сънища на животински наслади. Астралното тяло витае непосредствено над физическото, задържано от силното му привличане, и не може да се отдалечи от него.

(б) Астралното тяло на човек, средно развит в морално и интелектуално отношение, показва огромен напредък в сравнение с описаното по-горе. То е по-голямо по размер, пропорционално като качество на материалите, а наличието на по-леки съставки придава определен блясък на цялото. По-висшите емоции пораждат красиви цветни вълни, които преминават през него открай докрай. Контурите му са ясни и определени, а не неясни и размити, както в предходния случай. То прилича на своя притежател и явно се превръща в носител на вътрешния му човек. Има определена организация и устойчивост – това е тяло, устроено и готово да функционира, способно да се справя самостоятелно извън физическото. Въпреки че притежава голяма пластичност, то все пак има нормална форма и се връща към нея веднага щом спре въздействието, което го е накарало да промени очертанията си. То е в постоянна активност и следователно в постоянно трептене, като показва безкрайно разнообразие от преливащи се багри; ясно се виждат и „колелата“, макар че все още не функционират. Ученикът ще открие преобладаването на раджа гуна, представляваща действителното в природата.

Астралното тяло на средно развития човек отговаря бързо на всички въздействия, достигащи до него чрез физическото тяло, и реагира на влиянията, с които го обвива отвътре съзнателната същност. Паметта и въображението също го подтикват към действие и го карат да тласка тялото към действие, наместо тялото да го движи. Пречистването минава по същите пътища, както и в предишния случай – изхвърляне на по-низши съставки чрез пораждаване на антагонистични трептения и заместването им с по-фини материали. Но в този случай напредналият морално и интелектуално човек вече поставя изграждането почти напълно под свой контрол, защото вече не е тласкан в разни посоки от външната природа, а сам разсъждава, преценява, приема или отхвърля. Чрез упражняване на правилно насочената мисъл той може светкавично да достигне астралното тяло. Следователно усъвършенстването може да се извърши бързо. За да постигне резултат не е нужно да разбира начина на действие, тъй както на човек не му е нужно да разбира законите на светлината, за да вижда.

Както обикновено, добре развитото астрално тяло напуска физическата си обвивка по време на сън, но в никакъв случай не остава неин пленник, както бе в първия случай. То се рее из астралния свят, астралните потоци го носят в разни посоки, а вътре в него съзнанието, все още неспособно да управлява движенията му, е будно, потънало в наслаждение на своите собствени умствени образи и умствени занимания. То е способно да получава впечатления през астралната си обвивка и да ги превръща в умствени картини. По този начин човек може да получава знания, докато е извън тялото си, а после да ги запечатва в мозъка си като жив сън или видение; знанията могат и да прескочат звеното на паметта и да проникнат направо в съзнанието.

(в) Астралното тяло на духовно развития човек се състои от най-фините частици на всички подразделения на астралната материя, като висшите преобладават категорично. Затова то е прекрасно, в сияние и цвят, и импулсите, които му изпраща пречистения ум, раждат непознати за земята багри. Вече е видно, че огнените колела напълно заслужават името си, а тяхното вихрово движение показва, че висшите сетива са активни. Такова тяло е носител на съзнанието в пълния смисъл на думата, защото в процеса на еволюцията то е оживяло във всеки орган и го е поставило под властта на своя притежател. Когато той напуска

физическото тяло, в него няма прекъсване на съзнанието, човек просто отмята тежката си дреха и бремето ѝ повече не го възпира. Той може да се движи навсякъде из астралната сфера с невероятна бързина, а ограничените земни условия вече не са пречка за него. Неговото тяло отговаря на волята му, отразява мисълта му и ѝ се подчинява. Така възможностите му да служи на човечеството нарастват неимоверно, а неговите сили са направлявани от добродетелта и достойнствата му. Отсъствието на груби частици в астралното му тяло го прави подобно неспособно да отвръща на въздействия, идващи от низшите обекти на желанието, и те се отвръщат от него, защото е неподвластен на привличането им. Цялото тяло трепти единствено в отговор на висшите емоции, любовта му е прераснала в себеотдаване, търпението му възпира енергията. Спокоен, благороден, смирен, изпълнен със сила, но без следа от неспокойствие – на такъв човек „са готови да служат всичките Суди“ (свръхестествени сили). Тук наблюдаваме преобладаване на сатвичната гуна, изразяваща блаженството и чистотата в природата.

Астралното тяло е мостът над пропастта, която разделя съзнанието и физическия мозък. Въздействията, получавани от сетивните органи и предавани на плътните и ефирните центрове, след това преминават към съответните астрални центрове. Тук те се преработват от елементалната есенция и се превръщат в чувства, след което се предоставят на вътрешния човек като обекти на съзнанието, а астралните трептения събуждат съответни трептения в материалите на умственото тяло.

Чрез градацията на астралната духовна материя по финост тежките въздействия на земните обекти могат да бъдат пренасяни до съзнателната същност. И обратно – трептенията, породени от неговите мисли, могат преминават по същия мост до физическия мозък и да предизвикат в него физически трептения, съответни на умствените. Това е обичайният, естествен начин, който съзнанието получава впечатления отвън и на свой ред изпраща впечатления навън. Непрестанното двупосочно преминаване на трептения е основното средство за усъвършенстване на астралното тяло. Този поток на двупосочно въздействие развива негова организация и подпомага общия му растеж. Така нараства по размер, добива по-фина тъкан, по-определени очертания и по-добре организирана вътрешност. Обучено да отговаря на съзнанието, постепенно става пригодено да функционира като негов самостоятелен носител и да му предава ясно трептенията, получавани пряко от астралния свят

Повечето читатели може би познават впечатленията, нахлуващи в съзнанието отвън – впечатления, които не са породени от никакво земно въздействие и които много бързо намират потвърждение в никое външно събитие. Често това са впечатления, които достигат астралното тяло директно, а то ги предава на съзнанието. Подобни впечатления често имат характер на предсказания, които много скоро се оказват верни. Когато човекът се развие още (степената зависи от други обстоятелства), се създават връзки между физическото и астралното и между астралното и умственото. Така съзнанието работи без прекъсване при прехода от едно състояние в друго, а в паметта няма междини, които при обикновения човек се появяват поради периода на безсъзнание при преминаването от една област в друга. Докато съзнанието работи във физическото тяло, човек може да упражнява свободно астралните си сетива, а тези разширени хоризонти на познанието стават достояние на неговото будно съзнание. Неща, които до сега са били обект на вярата, стават обект на познанието, а що се отнася до низшите области на невидимия свят, човек може лично да се убеди в истинността на много от теософските учения.

Когато анализираме човека като „начала“, т.е. като форми на проявения живот, се казва, че четирите му низши начала, наричани „Долната Четворка“ функционират във физическия и в астралния свят. Четвъртото начало е Кама, желанието, то е животът, проявен в астралното тяло и обусловен от него. Характерно за Кама е чувството - в неразвитата форма на сетивността или в сложната форма на емоцията, или във всичките им междинни форми.

Всичко това се нарича желание – всичко, което обектите привличат или отблъскват според удоволствието или болката, които носят на Аз-а.

Третото начало е Прана, специфичният живот, който подкрепя физическия организъм. Второто начало е ефирният двойник, а първото – ефирното тяло. Последните три действат във физическата област. В последната си класификация Е.П. Блаватска извади праната и плътното физическо тяло от категорията на началата, определяйки праната като универсален живот, а плътното физическо тяло – като обикновено съответствие на ефирното, изградено от постоянно променящи се материали, които са вградени в ефирната матрица. Приемайки тази гледна точка достигахме до великата философска идея за Единия Живот, за Единия Аз, проявяващ се като човек и демонстриращ разнообразни преходни различия в зависимост от условията, които му налагат оживените от него тела. Вътре той остава един и същ, но погледнат отвън изглежда различен, в зависимост от материите в едно или друго тяло. Във физическото тяло той е прана, която възбужда енергийно, координира и контролира. В астралното тяло той е Кама, който чувства, радва се, страда. Преминавайки към по-висши области, ние ще го открием и в други проявления, но основната идея е винаги е една и съща. Тя е още една от основополагащите идеи на теософията, които веднъж разбрани, ни служат за водачи в този съвсем объркан свят.

ГЛАВА III

КАМАЛОКА

Камалока (буквално – мястото или царството на желанието) е, както вече споменахме, част от астралния свят, която не е обособена и отделена от нея, но се отличава със специфичното състояние на съзнанието на принадлежащите ѝ същества.⁵¹ Това са човешки същества, които са загубили физическите си тела, покосени от смъртта, и трябва да преминат през определени пречистващи промени, преди да потеглят към щастливия и спокоен живот, който се полага на праведника, на човешката душа.⁵²

Всички световни религии приемат съществуването на някакво временно жилище, което човекът обитава след като напусне тялото и преди да достигне „рая“. Това са разните адове, чистилица и междинни зони. Камалока представлява и включва в себе си всичко това. Там не съществува място на вечни мъки – нескончаемият ад, в който все още вярват разни тесногръди проповедници е кошмарен сън, роден от невежеството, омразата и страха. Но съществуват временни и очистиращи страдания, чрез които човек изчерпва причините, породени в земния му живот. Те са естествени и неизбежни, тъй както в този свят са естествени и неизбежни последиците от погрешните ни действия. Живеем в свят на закони и всяко семе трябва да расте според рода си. Смъртта не разграничава хората по нравственост и интелект. Промяната при преминаването от един в друг свят, отнема физическото тяло на човека, но го оставя такъв, какъвто си е бил.

Камалокичното състояние се среща във всяко от седемте подразделения на астралния свят, така че бихме могли да говорим за седем негови области, като ще ги наричаме първа, втора, трета и така до седма, вървейки отдолу нагоре. Често тези области вървят в обратен ред, като първата се приема за най-горна, а седмата за най-долна. Няма значение откъде ще започнем, аз ще вървя отдолу нагоре, за да запазя вече възприетата система при изброяването на светове и началата.

Вече стана ясно, че в състава на астралното тяло влизат материали от всички подразделения на астралния свят, а особеното пренареждане на материалите, което ще обясним сега, разделя обитателите на различните камалокични области. Областите на Камалока, всяка от които е подразделение на астралния свят, се различават по плътност. Плътността на външната форма на камалокичното същество го ограничава в определена област. Тези различия в материята са преградите, които възпират преминаването от област в област. Хората, обитаващи една, не могат да влязат в досег с хората от друга, също както дънната риба не може да заговори орела. Средата, необходима за живота на едните, ще се окаже пагубна за другите.

51 Индуистите наричат това място Преталока, обиталището на Претите. Прета е човешко същество, което е загубило физическото си тяло, но все още носи бремето на животинската си природа. То не може да продължи заедно с нея и остава неин пленник до окончателното ѝ разпадане.

52 Душата е човешкият разум, връзката между низшата му същност и Божествения Дух в него. Тя е Егото, индивидът, „Азът“, който се развива чрез еволюция. На езика на теософията тя се нарича Манас, Мислителят. Нейната енергия е умът, който действа в рамките на физическия мозък, или в астралното и умственото тяло.

Когато смъртта поразява физическото тяло, ефирният двойник, носещ Прана и придружен от останалите начала, т.е. целият човек, но безплътното тяло, напуска „убежището на плътта“, както сполучливо е наречено външното тяло. Жизнените сили, насочени навън, сега се отдръпват навътре и се „събират от праната“. Знак за оттеглянето им е мракът, който се спуска над физическите органи на възприятие. Те са на мястото си, непокътнати, физически здрави, готови да функционира както обикновено, но „вътрешният владетел“ - този, който е виждал, чувал, чувствал, мирисал и вкусвал чрез тях си отива. Сами за себе си, те са само струпвания на материя – жива, но неспособна да възприема. Бавно се оттегля господарят на тялото, обвит в сиво-виолетовото ефирно тяло и потънал в съзерцанието на отминалия си живот, който в часа на смъртта се разгръща пред очите му с най-малките подробности. В тази житейска панорама присъстват всички събития в неговия живот, и малки и големи. Той вижда амбициите си, с успехите и неуспехите им, всичките си усилия, грешки, победи, провали, любовта, омразата. Ясно се очертава общата тенденция в цялото, водещата мисъл изпъква и се запечатва дълбоко в душата, като определя онази камалокична област, където ще премине по-голямата част от съществуването му след смъртта. Тържествен е моментът, когато човек застава лице в лице с живота си и чува предсказанието за своето бъдеще от устата на миналото си. За миг той се вижда такъв, какъвто е в действителност, осъзнава смисъла на живота си, разбира, че Законът е силен, справедлив и добър. Сетне магнетичната връзка между плътното и ефирното тяло се разпада. Другарите в земния живот се разделят (това не става само в изключителни случаи) и човекът потъва в спокойно безсъзнание.

Събралите се край умиращото тяло трябва да излъчват смирение и набожност. Така тържествената тишина няма да наруши с нищо прегледа на миналото, който отиващият си прави. Силните ридания и шумното оплакване могат само да нарушат съсредоточаването на душата. Скръбта от личната загуба е егоистична и неуместна, най-малкото защото нарушава покоя, който ѝ помага и я облекчава. Религията мъдро е разпоредила да се молим за умиращите, защото молитвите опазват покоя и пораждат желание да се помогне на душата, което я брани и закриля, както и всички мисли, изпълнени с любов.

Казват, че няколко часа след смъртта – обикновено не повече от тридесет и шест – човекът се оттегля от ефирното си тяло, оставяйки и него като безчувствен труп; а то, оставяйки недалеч от плътното си съответствие, споделя участта му. Ако плътното тяло бъде погребано, ефирният двойник витае над гроба и бавно се разпада. Неприятните усещания, които мнозина изпитват на гробища, се дължат до голяма степен на разлагачите се ефирни трупове. Ако тялото бъде изгорено, ефирният двойник се разрушава много бързо, защото губи гнездото си, физическия си център на привличане. Това е една от многото причини, поради които кремацията е за предпочитане.

Заедно с оттеглянето на човека от ефирния двойник се оттегля и праната, която се завръща при великия извор на вселенския живот. Астралното тяло на човек, който вече е готов да влезе в Камалока, променя структурата си, за да посрещне пречистващите промени, необходими за освобождаването на самия човек.⁵³ По време на земния живот различните видове астрална материя влизат във взаимодействие, за да образуват астралното тяло. Същото е и с твърдата, течната, газообразната и ефирната материя във физическото тяло.

Изменението в структурата на астралното тяло след смъртта се изразява в разделянето на тези материали по плътност и в подреждането им в последователни концентрични черупки. Най-фините са отвътре, най-плътните отвън, а всяка черупка е направена от материалите на едно единствено подразделение на астралната област. Това превръща астралното тяло в структура от седем последователно подредени слоя астрална материя. Няма да сбъркаме, ако кажем, че човек е техен затворник, защото само разрушаването им

53 Промените завършват с образуването на онова, което индуистите наричат Йятана - „страдащо тяло“, а при изключително лошите хора, в чиито астрални тела преобладава най-грубата материя, възниква Дхрувам, т.е. „силно тяло“.

може да го направи свободен. Тук именно проличава огромното значение на пречистването на астралното тяло по време на земния живот. Човек стои във всяка област на Камалока докато съответната ѝ материална черупка се разгради достатъчно, за да му позволи да премине във следващата. Нещо повече, активността на съзнанието при работата му във всеки вид материя определя дали ще бъде буден и съзнателен в определена област, или ще прекара времето, необходимо за процеса на механичното разпадане в безсъзнание, „обвит в розови сънища“.

Духовно развитият човек, който е пречистил астралното си тяло така, че в него участват само най-фините съставки на всяко подразделение на астралната материя, преминава през Камалока почти без да спира. Астралното тяло се разпада с изключителна бързина, а той продължава напред към определена цел, която съответства на степенята на развитието му. По-слабо развитият човек, който е живял в чистота, въздържание и не се е стремил към земни неща, ще прелети през Камалока, макар и не толкова стремително. Докато трае постепенното освобождаване на умственото му тяло от астралните черупки той няма да съзнава обкръжението си, ще сънува кротко и ще се пробуди едва когато стигне в небесните селения. Други, още по-неразвити ще се пробудят когато излязат от долните области, и ще станат съзнателни в областта, която е свързана с активната дейност на съзнанието им по време на земния живот. То ще се пробуди от улавянето на познати му въздействия, въпреки че сега те идват направо от астралното тяло, без помощта на физическото. Онези, които са живели в животински страсти, ще се пробудят в подобаващата им се област. Тук наистина всеки „си идва на мястото“.

Положението на хората, които са напуснали внезапно физическия живот поради нещастен случай, убийство, самоубийство или друга неочаквана смърт, е различно от положението на хората, които си отиват поради отпадане на жизнените сили, вследствие на заболяване или старост. Ако са чисти и духовно извисени, те са под по-особена опека и прекарват в безметежен сън определения им срок на живот. Но в останалите случаи те запазват съзнание (за известно време са впримчени в последната сцена от земния си живот и не съзнават, че са загубили физическото си тяло) и отиват в онази област, с която е свързан най-външният слой на астралното им тяло. За тях нормалният камалокичен живот започва едва когато се разплете паяжината на земния им живот, а те имат ясно съзнание и за астралната, и за физическата си среда.

Един от Учителите на Е.П. Блаватска разказвал, че някакъв човек, който извършил убийство и бил екзекутиран заради престъплението си, в Камалока преживявал отново и отново сцените на убийството и последвалите събития, като непрестанно повтарял чудовищната си постъпка и преминавал през ужасите на ареста и екзекуцията. Един самоубиец пък повтарял автоматично отчаянието и страха си владяли го преди да посегне на живота си, изживявал и действието, и агонията с непрекъснато и ужасяващо постоянство. Жена, загинала сред пламъци в див ужас и в нечовешки усилия да се спаси, предизвикала такъв вихър от страсти, че пет дена след случилото се все още продължавала отчаяната съпротива, въобразявайки си че е сред пламъците и яростно отхвърляла всякакви опити да я успокоят. Друга една жена пък, която в бурна нощ била погълната от наводнение заедно с детенцето си, спяла кротко в отвъдното и виждала в съновидения, уподобяващи живота, мъжа си и децата си. Въпреки това внезапната смърт по принцип е минус, резултат от някоя сериозна грешка (възможно е тя да е сторена в предишен живот), защото състоянието на пълно съзнание в долните области на Камалока, които са тясно свързани със земята, е съпроводено с много несгоди и опасности.

Човек продължава да носи намеренията и интересите, които са съставлявали живота му, и да съзнава присъствието на хората и нещата, свързани с тях. Копнежите му са почти неудържими и го карат да се опита да въздейства на нещата, с които чувствата и страстите му все още са здраво свързани. Той е обвързан със земята, но е загубил привичните си органи на

действие. Единствената му надежда да намери покой е да забрави веднъж завинаги земята и да насочи ума си към нещо по-висше. Въпреки помощта, която предлагат работниците в астралната област (техните задължения са да подпомагат и направляват напусналите физическия свят)⁵⁴, малцина имат силата да опитат. Твърде често такива страдалци не могат да понесат безпомощната си пасивност и тъй като са способни да влизат в контакт с медиумите, дирят помощта им и отново се набъркват в земните дела. Понякога дори се опитват напълно да ги обсебят, т.е. да използват чужди тела за свои цели, и с това си навличат много бъдещи отговорности. Молитвата на английските духовници „От битка, от убийство и внезапна смърт пази ни, добри Боже не е лишена от окултен смисъл.

Вече можем да разгледаме една по една областите на Камалока и да добием известна представа за средата, която човекът си създава там посредством желанията, които е хранил по време на физическия си живот. Не трябва да забравяме, че жизнеността на всяка „черупка“ - и следователно затворничеството в нея – зависи от количеството енергия, вложено по време на земния живот, в съответния вид материя, от която тази черупка е изградена. Ако са били активни най-ниските страсти, най-жизнена ще бъде най-грубата материя, а количеството ѝ ще бъде сравнително голямо. Този принцип важи за всички камалокични области, така че още приживе човек може да прецени съвсем точно що за бъдеще си приготвя сам в отвъдното.

Първото или най-долното подразделение е онова, което индуистките и будистките свещени книги описват като най-различни „адове“. Трябва да сме наясно, че човек, попадайки в някое от тези места, не се освобождава от страстите и ниските желания, които са го направлявали до момента. Те се запазват като част от характера му, спят в ума му като ларви, за да излязат наяве при неговото завръщане за ново раждане във физическия свят и да вземат участие в създаването на чувствената му природа. Присъствието на човека в най-долната област на Камалока се дължи на това, че в камичното му тяло участва материя, принадлежаща на тази област. Той остава неин пленник, докато не отпадне значителна част от тази материя и докато изградената от нея черупка не се разложи достатъчно, за да му позволи да влезе в досег със следващата по-висша област.

Атмосферата на това място е мрачна, тягостна, безрадостна и невъобразимо потискаща. Тук сякаш гъмжи от сили, най-враждебни на доброто (и действително е така), а те са породени от хората, чиито отвратителни страсти са ги довели в това печално място! Тук всички ужасяващи желания и чувства намират средства да се изразят. Това е най-долен бордей, където всички невидими за физическия поглед ужасии шестват разгопени в своята грозота. Неговата гнусота е още по-голяма и поради факта, че в астралния свят характерът се изразява в съответстваща му форма, а външността на човека уподобява всичките му долни страсти. Животинските желания придават на астралното тяло животински форми, отвратителните звероподобни форми са подобаващ облик на оскотялата човешка душа. В астралния свят човек не може да лицемерничи и да укрива ниските си страсти под наметалото на привидна добродетелност. Външната форма и образ на човека го представят такъв какъвто е – благородният ум сияе с красотата си, отвратителната същност и мръсната природа отблъскват с уродливостта си.

Вече става ясно защо Учители като Буда, пред чиито непогрешим взор световите лежат като на длан, описват видяното в тези преизподни с ужасяващи образи. За съвременния читател те са невероятни просто защото хората забравят, че след като веднъж напуснат тежката и тромава материя на физическата област, всички души се явяват в точното си подобие и изглеждат точно такива каквито са. В този свят лицето на отрепката и главореза добива най-противен изглед. След като пластичната астрална материя приема форма при всеки изблик на престъпните му желания, не можем да очакваме друго, освен че такъв човек ще има ужасяваща форма, която отразяваменящите се съставки на грозотата.

54 Тези работници са ученици на великите Учители, които ръководят и помагат на човечеството. Те имат специалното задължение да подкрепят душите, които се нуждаят от съдействие.

Не трябва да се забравя също, че обитателите – ако можем да ги наречем така – на тази най-долна област са изметта на човешкия род, убийци, разбойници, всякакви насилници, пияници, развратници, най-отвратителните измежду хората. Тук никой няма будно съзнание за своето обкръжение. Изключение правят отговорните за зверски престъпления, за съзнателна и непрекъсната проява на жестокост, както и пленниците на ниска страст. Може би единствените, които са по-добри, но въпреки това прекарват известно време тук, са някои самоубийци. Това са хора, които са потърсили в самоубийството спасение от земните наказания за престъпленията си, но чрез тази подмяна само са утежили положението си. Но да сме наясно – някои, а не всички самоубийци. Съществуват различни мотиви за самоубийство. Тук са само онези, които са стигнали до това поради престъпление и са посегнали на живота си; за да избегнат последиците.

Ако не се брои мрачното обкръжение и грозотата на другарите по съдба, тук всеки сам е създател на собствените си злощастия. Непроменени (като изключим загубата на телесната обвивка) хората разкриват страстите си с присъщата им гнусота и откровено разкриват жестокостта си. Те преливат от отвратителни неутолени желаяния, кипят от мъст и омраза, горят от жажда за физическо задоволяване, тъй като загубата, на физическите им органи ги е лишила от тази наслада. Те се скитат из това безрадостно място, обзети от гняв и ненаситност, тълпят се край всеки бордей и край всяко елегантно заведение на земята, подтикват посетителите им към насилие и срамни дела, дебнат възможност да ги обсебят и да ги тласнат към още по-страшни крайности. Нездравата атмосфера, която излъчват подобни места, идва от тези обвързани със земята астрални същества, пропити от долни страсти и нечисти желаяния.

Под прицела им попадат особено често медиумите – освен ако не са изключително чисти и благородни. Обикновено по-слабите не се съпротивляват и предоставят телата си за временно убежище на лишени от плът души, като по този начин отслабват още повече. Тези същества ги обсебват и ги докарват до психическа неуравновесеност или лудост. Както вече казахме, езекутираните убийци, обзети от див ужас непреодолимо желание за мъст, извършват престъплението си отново и отново и пресъздават мислено ужасните му последици. Така те създават около себе атмосфера на най-чудовищни умствени форми. Щом бъдат привлечени от някой, който таи помисли на мъст и на насилие, те го подбуждат към действително осъществяване на замисляното дело. Понякога убиецът е следван непрестанно от жертвата си и не може да се освободи от призрачното й присъствие. Колкото и да се мъчи да избяга, тя го преследва с неизменна упоритост. Убитият, освен ако не е измежду най-долните създания, е потънал във безсъзнание и това като че ли правя механичното му преследване още по-страховито.

Тук е и адът на практикуващия вивисекция, защото жестокостта въвлича в астралното тяло най-грубите материали и най-отвратителните комбинации на астралната материя. Той живее сред тълпящите се форми на осакатените си жертви – скимтящи, виещи, гърчещи се (те са оживени не от животинските души, а от елементалния живот), тръпнещи от омраза към мъчителя - и повтаря с механично постоянство най-отвратителните си експерименти. Той напълно съзнава целия им ужас, но земният навик го тласка властно към същото самоизтезание.

Преди да напуснем това безрадостно място, ще бъде добре да напомним, че тук няма деспотични наказания, раздавани отвън, а само неизбежно изчерпване на причинния комплекс, породен от самия човек. По време на физическия си живот обитателите на тази област са се оставяли на най-долните си импулси и са вложили в астралните си тела материали, способни да трептят единствено в отговор на тези импулси. Това самосъградено тяло се превръща в затвор за душата – за да бъде свободна, то трябва да рухне. Тъй както тук пияницата, ще не ще, живее в подпухналото си просмукано тяло, така там е принуден да живее в също толкова отблъскващо астрално тяло – това е неизбежно. Каквото посеем, това и

ще пожънем. Такъв е законът във всички светове, без изключение. Астралното тяло там не е по-гнусно и по-ужасно, отколкото е било, докато човекът е живеел на земята и е изпълвал атмосферата със зловонните си астрални лъчения. Но на земята хората обикновено не виждат тази грозота, тъй като са слепи за астралното.

Съзерцавайки тези злощастни наши братя, можем да се ободрим като си спомним, че страданията им са само временни и че те дават на душата тъй потребния й урок. Под огромната тежест, с която ги притискат нарушените закони на Природата, те разбират, че такива закони има и че незачитането им в живота и ежедневно поведение носи нещастия. Урокът, който са пропуснали да научат по време на земния си живот, увлечени във водовъртежа на изкушенията и желанията, сега им се преподава настойчиво и ще продължава да им се преподава в следващите животи, докато злото не бъде изкоренено и човекът не се въздигне за по-добър живот. Уроците на Природата са сурови, но милостиви, защото направляват еволюцията на душата и я водят към извоюване на нейното безсмъртие.

Нека преминем към едно по-ведро място. Второто подразделение на астралния свят може да бъде определено като астрален двойник на физическия, защото астралните тела на предметите и на повечето хора са изградени до голяма степен от принадлежащата му материя. Следователно в сравнение с останалите части на астралното, то е най-близо до физическия свят. Повечето хора се спират тук, при това съзнанието на голяма част от тях е пробудено. Това са хорица с дребни житейски цели, занимавали се с незначителни неща, а също и люде; водени приживе от низки страсти и умрели с незадоволени амбиции и нестихнало желание за физически наслади. Тъй като това е главната посока, в която са направлявали живота си и тъй като са изграждали астралните си тела от съставки, силно чувствителни към материалните дразнения, телата ги държат в обсега на физическите им тежнениа. Такива хора обикновено са неудовлетворени, неспокойни, нервни. Те страдат повече или по-малко, в зависимост от силата на желанията, които не могат да задоволят. Някои дори изпитват наслада в болката и остават тук задълго, докато стихнат земните им копнежи. Мнозина пък удължават излишно престоя си, чувствайки се обвързани със земята и опитвайки се да влязат в контакт с нея. Те използват за целта медиуми, които им предоставят физическите си тела, и с това компенсират загубата на своите собствени. Те са източникът на празните приказки (предимно женски), познати на всеки, който е наблюдавал публичен спиритичен сеанс, на клюките и овехтелиа морал, типични за атмосферата на малките къщици и магазинчета. Тъй като тези души обикновено са слабо интеллигентни, техните послания не са по-интересни (за онези, които вече са убедени в съществуването на душата и след смъртта) от онова, което са говорили, когато са били в телата си. Освен това, както на земята, колкото са по-невежи, толкова са по-самоуверени, опитвайки се да сведат целият астрален свят до своята съвсем ограничена област. Там, както и тук:

За тях в махленската кокоша врява
шепти самият свят.

Именно от тази област хората, които са умрели с някаква тревога, понякога се опитват да се свържат с приятелите си, за да уредят земния проблем, който ги безпокои. Ако не успеят да се покажат или да внушат желанията си в съня на свой приятел, те нерядко предизвикват голям смут с потропвания и други шумове, които целят да привлекат вниманието или пък са причинени неволно от трескавите им усилия. В такива случаи ще бъде проява на истинско милосърдие, ако се намери компетентен човек, който да се свърже с неспокойното същество и да узнае желанията му. Така то ще се освободи от тревогата, която му пречи да продължи по пътя си.

Докато са в тази област, вниманието на душите може да бъде привлечено много лесно към земята, дори когато нямат вътрешен повик да се обърнат назад. Тази лоша услуга най-

често идва от силната скръб на приятелите, останали на земята, и от копнежа им по обичното същество. Породените от тях умствени форми се тълпят около душите, блъскат ги, будят ги, ако заспали кротко, или пък ако вече са в съзнание, насочват най-безцеремонно мислите им обратно към земята. В този случай приятелите първи ще съжалят за неразумния си егоизъм, с който са донесли злини на любимите си същества. Може би, узнавайки излишното страдание, което причиняват на преминалите през смъртта, някои от тях ще укрепят вярата си в религиозните предписания, които изискват подчинение на божествения закон и въздържане от прекомерна и бурна скръб.

Третата и четвъртата област на камалокичния свят не се отличават особено от втората и могат да бъдат описани като нейни ефирни копия. Четвъртата е по-изтънчена от третата, но характеристиките на трите подразделения са твърде сходни. Тук обитават развитите души. Въпреки че в тази област ги задържа обвинката, изградена от активността на земните интереси, вниманието им като цяло е насочено напред а не назад, и ако не бъдат върнати насилствено към грижите на земния живот, те ще продължат по пътя без голямо закъснение. Все пак и те са подвластни земните дразнения, а виковете, идващи отдолу, могат да пробудят отслабналия интерес към земните дела. Тук са в съзнание много образовани и мислещи светски хора, които могат да бъдат склонени да общуват посредством медиуми, но те самите по-рядко търсят контакти. Естествено, техните послания стоят далеч над тези от втората област, за които вече стана дума, но с нищо са по-значими от изказванията на тези хора, докато са били в тяло. Камалока не е изворът на духовното просветление.

В петото подразделение на Камалока се появяват много нови характеристики. То е светло и сияйно, изключително привлекателно за онези, които познават само монотонните багри на земята и напълно оправдава наименованието на цялата област – астрална, звездна. Тук се намират всички материализирани небеса, които играят толкова значима роля в общодостъпните религии. Вечните ловни полета на червенокожите индианци, Валхалата на викингите, изпълненият с хурии рай на мюсюлманите, златните порти на християнския Нов Йерусалим, небесните школи на реформаторите-материалисти – тук има място за всички.

Мъже и жени, които отчаяно са се придържали към „буквата, която убива“; тук намират най-пълно задоволяване на мечтанията си за облачни дворци, които несъзнателно създават в астралната материя посредством силите на въображението си, подхранвано от световните свещени книги. Тук, макар за кратко, се осъществяват и най-примитивни бленувани религиозни вярвания; а буквоедите от всяка вяра, които са били преизпълнени със себични мечтания за собственото си спасение в най-материалистичните от всички небеса, намират удобен и, според тях, щастлив дом, обградени от всичко, в което са вярвали.

Религиозните и филантропски настроени досадници, които са се грижили повече да задоволяват собствените си прищевки и да се налагат на ближните си, отколкото да работят самоотвержено за добродетелите и щастието на човечеството, тук са на върха. За голяма своя радост те ръководят изправителни домове, приюти, училища; изпитват особена наслада да бъркат с астрален пръст в земните дела с помощта на подчинените им медиуми, които покровителствуват с високомерно снизхождение. Те издигат астрални черкви, училища и къщи, като възпроизвеждат лелеяните от тях материалистични небеса. Въпреки че за набитото око построенията им са несъвършени и дори патетично гротескни, те ги намират за напълно задоволителни.

Хора от една и съща вяра се събират и си помагат по най-различни начини, така че тук също се създават общности, които са тъй различни помежду си, както са и земните. Когато тези хора бъдат привлечени към земята, обикновено търсят хора от своята вяра и от своята страна. Без съмнение това се дължи на вродените предпочитания, но също така и на езиковите бариери, които в Камалока все още съществуват. Понякога това се наблюдава при съобщенията, получавани по време на спиритични сеанси. Душите от тази област често проявяват най-жив интерес към опитите за установяване на контакти между този свят и

света, непосредствено над него, а „духовете водачи“ на посредствените медиуми идват най-вече от тази област и от областта над нея. По принцип те са наясно, че пред тях има много възможности за по-висш живот и че рано или късно ще преминат в светове, където контактът със земята ще бъде невъзможен.

Шестата област на Камалока напомня петата, но е много по-изтънчена. Тя е населена предимно с по-развити души, загубили астралната одежда, в която са работили умствените им сили, докато те са били във физическо тяло. Тяхното забавяне тук се дължи на значителната доза егоизъм в артистичния и интелектуалния им живот и на това, че са похабявали талантите си в изтънчени и изкусни наслаждения. Те имат най-хубавото обкръжение в Камалока, защото творческата им мисъл оформя от искрящите материали на временния им дом приказни пейзажи, океани, набраздени от вълни, заснежени планини и плодородни долини, картини с омайна красота, по-прекрасни от най-прекрасното, което може да ни предложи земята. Тук са и по-развитите духовници, по-напреднали в сравнение с онези от предходната област и с по-ясна представа за собствената си ограниченост. Те виждат по-ясно бъдещето и погледът им е насочен към напускането на сферата, в която са сега, и към постигането на по-висше състояние.

Седмото, най-висше подразделение на Камалока се обитава най-вече от мъжете и жените на разума. Те са били отявлени материалисти в земния си живот или пък са така привързани към способите, чрез които низшият разум трупа познание във физическия свят, че продължават да ги следват, макар и с нараснали способности. Не можем да не си спомним за Чарлз Лам, комуто не се нравеше идеята, че в небесния свят познанието трябва да се постига „посредством някакъв мъчителен процес на интуиция“, вместо чрез любимите му книги. Според Е.П. Блаватска много ученици живеят години, понякога и векове, буквално като в астрална библиотека, изчитат от кора до кора всички книги, посветени на любимата им проблематика, и са напълно доволни от съдбата си. Хора, които са вървяли ревностно по пътя на някакво интелектуално изследване и са загубили физическото си тяло без да утолят жаждата си за знание, продължават да преследват целта си с неуморна упоритост, спъвани от привързаността си към физическите пътища на изследване. Често такива хора продължават да се отнасят скептично към по-висшите възможности, които се разгръщат пред тях и отбягват онова, което на практика е втора смърт – изпадането в безсъзнание преди душата да се роди за по-висш живот в небесния свят. Политици, държавници и хора на науката пребивават за известно време в тази област, освобождавайки се бавно от астралното тяло. Низшият живот все още ги привлича поради техния силен и жив интерес към събитията и процесите, в които са играли толкова съществена роля, а също и поради усилията им да завършат астрално начертанията, които не са успели да дадат плодове до момента, в които ги е грабнала Смъртта.

Рано или късно за всички – като изключим малцината, които по време на земния си живот не са изпитали друга любов, освен себичната, не са познали интелектуалното стремление, не са открили нещо или някой, който да е над тях – идва часът, когато оковите на астралното тяло най-сетне се разчупват. Душата изпада в кратко безсъзнание за обкръжението подобно на безсъзнанието, което следва отгърсването от физическото тяло, за да се пробуди от усещане за блаженство – силно, необятно, безмерно, несънувано – блаженството на небесния свят, света, на който принадлежи по своята същност. Много от страстите може да са били долни и отвратителни, много от възжеленията ѝ – дребни и жалки, но у нея са проблясвали и искрици на по-висша същност, идващи от по-чиста област. Те трябва да узреят както семената време на жътвата. Колкото и малобройни и слаби да те, от тях ще израсте заслуженото цвете. Човек започва да жъне, да яде и да усвоява плодовете ѝ.

Астралният труп, както понякога го наричат, или „черупката“ на отишлото си същество, се състои от късовете на седемте описани вече концентрични обвивки, които все още са споени от остатъчния магнетизъм на душата. Всяка черупка се разпада, докато от нея не

останат само отделни късове. Магнетичното привличане ги свързва с останалите черупки, а когато това се случи с всички тях и седмата най-вътрешна черупка се разпадне, човекът се освобождава, оставяйки след себе си тези останки. Черупката се носи без посока из камалокичния свят като повтаря слабо и автоматично обичайните си трептения и тъй като остатъчният магнетизъм постепенно се разпръсква, тя все повече и повече се разлага, докато накрая се разпадне съвсем, отдавайки обратно своите материали на общата маса от астрална материя, също както физическото тяло връща своите във физическия свят. Тази черупка се носи накъдето я повлекат астралните потоци и, ако не е прекалено късно, може да бъде съживена от магнетизма на душите, вълпътени на земята, и така да ѝ бъде възвърната известна активност. Тя попива магнетизма както гъбата попива водата, вследствие на което придобива привидна жизненост, като повтаря по-енергично всяко привично ѝ трептение. Такива трептения често се пораждаат под въздействието на общите мисли между отлетялата душа и нейните приятели и близки на земята.

Подобна черупка може да изпълнява твърде успешно ролята на разумно същество, осъществяващо контакти. Като изключим възможностите на астралното зрение, тя все пак може да бъде разпозната по автоматичните повторения на познати мисли, по пълното отсъствие на каквато и да било оригиналност и по това, че не притежава и частичка знание, по-различно от онова, което е притежавала по време на физическия си живот.

Тъй както душите могат да бъдат забавени в развитието си от глупави и егоистични приятели, така могат да бъдат подпомагани и от мъдри и целенасочени усилия. Поради това всички религии, които са запазили някакви следи от окултната мъдрост на своите Основатели, предписват „молитви за мъртвия“. Полезността на тези молитви и придружаващите ги ритуали зависят от знанието, любовта и силата на волята, които ги вдъхновяват. Те се основават на всеобщата истина за трептението, чрез което вселената се гради, изменя, и поддържа. Изречените думи, пораждаат трептения, които подреждат астралната материя в определени форми, оживени от мислите, заключени в словата. Те са насочени към камалокичното същество и блъскайки се в астралното тяло ускоряват неговото разпадане.

Със залаза на окултното знание тези ритуали започнаха да губят все повече и повече от своята сила, докато ползата от тях не се стопи почти напълно. Въпреки това понякога хората на знанието все още ги изпълняват и те упражняват своето благотворно влияние. При това всеки може да помогне на любимите си покойници като им изпраща мисли на любов и мир и копнее за тяхното бързо преминаване през света на Камалока и за освобождението им от оковите на астралното селение. Никой не бива да пуска своите „мъртви“ в самотно пътешествие без спътник - без любящите войнства от умствени форми на ангели-хранители, помагачи им да вървят напред към радостта

ГЛАВА IV

УМСТВЕНАТА ОБЛАСТ

Умствената област, както подсказва името ѝ, се отнася към съзнанието, функциониращо като мисъл. Тя не е свързана със съзнанието на ума (което функционира посредством мозъка), а със съзнанието, функциониращо в своя собствена област, необременявано от физическата духовна материя. Това е светът на истинския човек. Думата човек (англ. man) идва от санскритския корен на глагола мисля. Следователно човек означава *мислец*. Той е получил името си според най-характерната му черта – способността да мисли. На английски думата ум (mind) означава самото мисловно съзнание, а също и въздействията, които трептенията на това съзнание оказват върху физическия мозък. Но сега трябва да си представим интелектуалното съзнание като обособена цялост, като индивид, като създание, чиито жизнени трептения са мисли, а самите мисли – образи, а не думи. Този индивид е Манас или Мислителят.⁵⁵ Той е Азът, облечен в материята и работещ във висшите подразделения на умствената област. Той разкрива присъствието си във физическата област чрез трептенията, които поражда в мозъка и в нервната система. Те отвърщат на неговите жизнени трептения чрез притегателни трептения, но поради грубостта на своите материали могат да възпроизведат само малка част от тях, при това твърде несъвършено.

Според науката съществуват огромни поредици от ефирни трептения. Окоето може да види само малка част от тях – слънчевия спектър – защото трепти в определени граници. По същия начин физическият умствен апарат – мозъкът и нервната система – може да осмисля само малка част от огромните редици умствени трептения, породени от Мислителя в неговия собствен свят. Най-възприемчивите мозъци реагират до степеня, която наричаме голяма интелектуална мощ. Изключително възприемчивите достигат до степеня, която наричаме гениалност. Крайно невъзприемчивите отговарят само до степеня, която наричаме идиотизъм. Но всеки изпраца към мозъка си милиони блъскащи го умствени вълни, на които мозъкът не може да отговори поради плътността на материалите си, а т.нар. „умствена способност“ е точно съответствие на неговата чувствителност. Но преди да се заемем с изучаването на Мислителя, ще бъде добре да разгледаме неговия свят – самата умствена област.

Умственият свят е съседен на астралния и се разграничава от него само по изграждащите го материали (също както астралният се разграничава от физическия). Онова, което вече казахме по отношение на астралната и физическата област може да бъде повторено за умствената и астралната. Животът в умствената област е по-активен от този в астралната, а формата е по-пластична. Духовната материя на тази област е по-жизнена и по-фина от което и да било ниво на материята в астралния свят. Чистият атом на астралната материя е обвит в сфера от безчислени струпвания на най-груба умствена материя, а при разпадането си произвежда огромни количества от същата най-груба материя. При това

55 Техническото наименование *манасна област* е производно от Манас – умствен, ментален. Можем да я наречем областта на същинския ум, за да разграничим дейността му от дейността на ума, функциониращ в плът.

положение вече е ясно, че играта на жизнените сили в тази област ще бъде несравнимо по-активна – масата, която трябва да задвижват тук, е много по-малка. Материята е в постоянно движение, приема форма при всеки трепет на живота и се приспособява мигновено към всяка промяна на движението. „Умственото вещество“, както го наричат, кара астралната духовна материя да изглежда тровава, тежка и лишена от блясък, макар че в сравнение с физическата тя е приказно светла и сияйна. Въпреки това законът на аналогията и тук е в сила. Той ни дава ключа към тази кадастрална област, която е наша люлка и наш дом, въпреки че не я познаваме и гледаме на нейните описания с очите на чужденци, тъй като сме пленници в чужда страна.

И тук, както и в двете по-долни области, духовната материя има седем подразделения. Тези разновидности също влизат в безчет комбинации от всякаква степен на сложност и образуват твърдите вещества, течностите, газовете и ефирите на умствената област. Изразът твърдо вещество изглежда наистина абсурден, дори когато говорим за най-веществените форми на умственото вещество, които в сравнение с другите умствени материали те все пак са плътни, и понеже не разполагаме с други термини, освен описващите физическо състояние, поради липса на по-добро ще трябва да се задоволим с тях. Достатъчно ще е да разберем, че тази област следва всеобщия закон и ред в природата (за нашата планета това е седмичната основа), че седемте подразделения на материята са взаимно свързани и че са подредени по плътност също както физически твърдите вещества, течностите, газовете и ефирите. Седмото или най-висшето подразделение се състои изключително от чисти умствени атоми.

Тези подразделения са обособени в две групи, определени доста несполучливо и неясно като „формена“ и „безформена“⁵⁶. Долните четири са обособени като „формени“, а горните три – петото, шестото и седмото – като „безформени“. Обособяването е наложително, защото наистина съществува разлика, макар и трудно поддаваща се на описание. А в съзнанието областите са свързани с подразделенията в самия разум, но това ще стане ясно по-нататък. Може би най-добре ще изразим разликата като кажем, че в четирите долни подразделения трептенията на съзнанието пораждаат форми, образи или картини, и всяка мисъл се явява като жива форма. А в трите горни подразделения съзнанието продължава да поражда трептения, но явно ги изпраща навън като мощен поток от жизнена енергия. Докато се намира в тази висша област, тя не приема определени образи, но щом навлезе в долните светове, тя се изразява като поредица от свързани помежду си форми.

Най-близката аналогия на идеята, която се опитвам да изразя, е с абстрактната и конкретната мисъл. Абстрактната идея за триъгълника няма форма, но съдържа представата за всяка една равнинна фигура, заключена между три прави линии, със сбор на ъглите 180 градуса. Ако пренесем в по-низшите светове подобна идея (съдържаща условията, но не и формата), тя може да роди огромно разнообразие от фигури с прави, с остри и с тъпи ъгли, с всякакъв цвят и размери, и всички те ще съответстват на условията, бидейки конкретни триъгълници с определена форма. Невъзможността да изразим ясно с думи различните функции на съзнанието в двете области се дължи на факта, че думите са символи на образи, че са резултат от дейността на низшия разум в мозъка и се основават единствено на тази дейност. А „безформената“ област принадлежи на Чистия Разум, който никога не е действал в ограничените рамки на езика.

Умствената област е тази, която отразява Всеобщия Разум в природата – областта, която в нашата малка система съответства на Великия Разум в Космоса – Махат, третият ЛОГОС, или Божественият Съзидателен Разум, Брахма за индуистите, Манджушри за северните будисти, Светият Дух на християните. В нейните висши сфери обитават всички архетипни идеи, които се намират в процес на конкретна еволюция, а в низшите ѝ области те се преработват в поредица от форми, за да бъдат надлежно възпроизведени в астралния и във

56 Арупа - „без форма“, рупа - „форма“, „образуване“, „тяло“.

физическия свят. Нейните материали могат да се комбинират под въздействието на умствените трептения и са в състояние да образуват всяка комбинация, която мисълта е способна да роди. Както желязото може да бъде превърнато в лопата за копане или в сабя за посичане, така и умственото вещество може да бъде моделирано в умствени форми, които помагат или вредят. Трептящият живот на Мислителя оформя материалите, които го заобикалят, и според волята му са неговите творения. В тази област мисъл и действие са едно – духовната материя става предан слуга на живота, приспособявайки се към всяко съзидателно движение.

Поради бързината и лекотата си, трептенията, които моделират материята на областта в умствени форми, пораждават прекрасни и постоянноменящи се цветове, вълни с преливащи се нюанси като менливите цветове на дъгата. Тези цветове са неопишимо ефирни и ярки, те обливат всяка форма и преминават през нея, а тя се превръща в хармония от леещи се, изпълнени със светлина, живи и нежни тонове, много от които земята не познава. Думите не могат да изразят изключителната красота и сияйност в комбинациите на тази фина, изпълнена с живот и движение материя. Всеки зрящ, който я е видял – индуист, будист, християнин – говори с възхита за ослепителната ѝ красота и винаги признава неспособността си да я опише с думи, сякаш думите я огрубяват и принижават, колкото и изкусна да е тяхната възхвала.

Естествено умствените форми имат важно място сред живите същества, обитаващи умствената област. Те приличат на формите, които вече познаваме от областта на астралното, но са много по-силни, по-устойчиви и по-жизнени, много по-сияйни и с по-великолепна окраска. Тъй като тук висшите качества на интелекта започват да се проявяват по-ясно, тези форми имат много по-отчетливи контури. При тях се наблюдава тенденция към неповторимо съвършенство на геометричните фигури, съчетано със също толкова неповторима чистота на искрящия цвят. Излишно е да казваме, че на сегашния етап на развитие на човечеството преобладават неясните и зле оформени мисли – творения на зле обучените умове на повечето хора. Тук се срещат и рядко красиви артистични мисли. Не е чудно, че художници, които са зърнали в съновиденията си своя идеал, често се терзаят от неспособността си да възпроизведат искрящата му хубост в приглушените земни багри. Тези умствени форми са изградени от елементалната есенция на областта. Трептенията на мисълта превръщат елементалната есенция в съответна форма, а мисълта изпълва тази форма с живот. Това са пак „изкуствени елементи“, създадени по същия начин, по който се раждат в сферите на астралното.

Всичко казано във втора глава за зараждането и значението им може да бъде повторено и за аналозите им в умствената област, но тук трябва да отбележим много по-тежката отговорност на техните създатели, произтичаща от много по-голямата сила и устойчивост на изкуствените елементи в тази по-висша област. Елементалната есенция на умствената област се създава от Монадата в процеса на низходящото ѝ движение, непосредствено преди навлизането ѝ в астралния свят. Тя изгражда Второто елементално царство в четирите долни подразделения на умствената област. Трите горни подразделения – „безформените“ – принадлежат на Първото елементално царство, където мисълта превръща елементалната есенция в искрящи отблясъци, цветни потоци и пламъци на живия огън, а тя ѝ се подчинява, сякаш приема първите си уроци по многообразие, но без да приема конкретните ограничения на формите.

И в двете подразделения на умствената област съществуват безброй Разуми, чиито най-низши тела са направени от искрящата материя и елементалната есенция на областта. Това са *Сияйните*, които направляват природния ред, надзиравайки войнствата на по-низшите, за които вече говорихме, и отдават подчинение на великите Господари на седемте Елемента според йерархиите си.⁵⁷ Те са, както не е трудно да си представим, същества, притежаващи

57 Това са арупа и рупа девите на индуистите и будистите, господарите на земното и небесното на

огромно познание, велика мощ и възхитителна външност; сияйни, искрящи същества, обаяни в хиляди тонове като небесни дъги, с властна осанка и спокойна мощ, възплъщения на неустойима сила. Идват ни наум думите на великия Зрящ Християнин, описващ могъщия ангел: „... над главата му дъга, и лицето му като слънце, а нозете му като огнени стълбове“ (Откровение, 10:1) Гласовете им са „като шум от много води“, като отглас от музиката на сферите. Те направляват природния ред и ръководят огромните общности на елементите в астралния свят, а техните кохорти непрестанно осъществяват процесите на природата с неотклонно постоянство и точност.

В долната умствена област има много хели, работещи в умствените си тела, освободени за известно време от физическата си обвивка. Наричат ги обикновено „майави рупа“ или „илюзорни тела“, когато са устроени за самостоятелно функциониране в умствения свят. Когато тялото е потънало в дълбок сън, истинският човек, Мислителят, може да го напусне и да работи необезпокояван от тежестта му в тези висши сфери. Оттук той може да подпомага и успокоява своите другари, като въздейства пряко върху умовете им, нашепва им полезни мисли и им внушава благородни идеи много по-бързо и резултатно, отколкото би могъл да го прави в плът. Той може да види нуждите им по-ясно и да ги подкрепи по-добре, а негова най-висша привилегия и радост е да бъде в услуга на своите борещи се братя, без те да знаят службата му и без да имат никаква представа за силната ръка, която е отмахнала товара им, нито за нежния глас, който нашепва утешения в мъката им. Невидим, непознат, той работи и служи с еднаква радост и готовност на врагове и приятели, отвеждайки до всеки потока на благодатните сили, който се излива от великите *Помагачи* във висшите сфери. Тук понякога се виждат и величествените фигури на *Учителите*, макар че повечето от тях обитават най-високото ниво на „безформеното“ подразделение на умствената област. Други Велики също идват понякога тук, за да изпълнят някоя мисия на състрадание, изискваща проявление в по-долно ниво.

Общуването между разумите, работещи съзнателно в тази област – човеци или нечовеци, в тяло или извън тяло – се извършва на практика мигновено, защото „то е със скоростта на мисълта“. Пространствените прегради тук губят силата си да разделят и всяка душа може да влезе в досег с всяка друга – достатъчно е само да насочи вниманието си към нея. Ако душите са на приблизително еднакъв етап на развитие, общуването е не само бързо, но и пълно. Няма думи, които да сковават и да пречат на единението, цялата мисъл преминава като мълния от единия към другия, или по-право всеки вижда мисълта на другия,

Истинските прегради между душите са различията в степента им на развитие. По-неразвитата може да знае за по-развитата само онова, на което е способна да реагира. Очевидно това ограничение може да се почувства само от по-извисената, тъй като по-низшата притежава всичко, което може да обеме. Колкото по-развита е душата, толкова повече знае за окръжаващите я неща и следователно толкова по-близо е до реалностите. Но не бива да забравяме, че умствената област също има своите илюзорни воали, макар и много по-малко и по-прозирни от тези на астралния и на физическия свят. Всяка душа има своя умствена атмосфера и тъй като всички впечатления преминават през нея, всички те са деформирани и оцветени. Колкото по-ясна и чиста е атмосферата, колкото по-малко е обаяна от личността, толкова по-малко са илюзиите, които могат да я навестят.

Трите висши подразделения на умствената област са царството на самия Мислител. Той обитаваш едно или друго от тях в зависимост от нивото на еволюцията си. Преобладаващото мнозинство на различни етапи от еволюцията си обитаваш най-долното ниво. Малцината с висш интелект обитаваш второто. Мислителят възлиза там (използваме израз по-приложим за физическата, отколкото за умствената област), когато в него преобладава по-изтънчената материя на тази област и така налага промяната. Не съществува, разбира се, „никакво фактическо „възлизане“ като промяна на мястото, Мислителят просто улавя трептенията на

зороастрийците, архангелите и ангелите на християните и мюсюлманите.

по-изтънчената материя, защото е способен да им отвърне и сам е способен да излъчва сили, които предизвикват трептения в леките ѝ частици.

Ученикът трябва да свикне с факта, че изкачването по стъпалата на еволюцията не го премества от едно място на друго, а го прави все по-способен да улавя въздействия. Всяка сфера е около нас – астралната, умствената, будичната, нирванната – а също и по-висшите светове, животът на Върховния Бог. Няма защо да ги търсим – те са тук, но глухата ни невъзприемчивост ги отдалечава от нас на много милиони километри в пространството. Ние съзнаваме единствено онова, което ни засяга, което причинява у нас ответни трептения, а колкото по-възприемчиви ставаме, колкото по-изтънчена материя вграждаме в самите себе си – с толкова по-изтънчени светове влизаме в общение. Следователно изкачването от едно ниво в друго означава, че тъчем одеждите си от по-фини материали и можем чрез тях да улавяме въздействията на по-изтънчени светове. Означава още, че под тези одежди в Аза се пробуждат по-божествени сили, които преминават от латентно състояние към действие и излъчват по-фините си трепети на живот.

На сегашния етап Мислителят напълно съзнава обкръжението си и помни миналото си. Той познава телата, в които е облечен и чрез които влиза в контакт с долните области, и е способен силно да им влияе и да направлява. Той вижда трудностите и препятствията към които се приближават – следствия от миналия нехаен живот – и се залавя да им вдъхне сили, които ги подготвят по-добре за предстоящото изпитание. Понякога низшето съзнание усеща това насочване като неустоима сила, която го води по свой път и го тласка към определена линия на поведение. Нейните мотиви могат да останат неясни за взора, замъглен от умствената и астралната одежди.

Хора, извършили велики дела, разказват, че са усещали някаква възвишена и непреодолима вътрешна сила, която сякаш не им е оставила друга възможност освен да сторят онова, което са извършили. Те са действали като истински човеци, а Мислителите – вътрешните хора – са действали съзнателно посредством телата, които в случая са изпълнявали истинските си функции като носители на индивида. В процеса на еволюцията всички ще достигнем до тези висши способности.

В третото ниво на горното подразделение на умствената област обитават Азовете на Учителите и на Посветените, които са Техни хели; в телата на Мислителите тук преобладава материята на умствената област. От този свят на най-изтънчени умствени сили Учителите извършват своята благотворна работа върху човечеството, изливайки възвишени идеали, вдъхновяващи мисли, самоотвержени стремления, потоци от духовна и интелектуална помощ. Всяка сила, породена там, се лее в хиляди посоки, а най-благородните и чисти души поемат с най-голяма готовност тези благодатни влияния. Търпеливият изследовател на природните тайни е озарен от откритие, нова мелодия омагьосва слуха на великия музикант, в ума на големия философ проблясва отговорът на отколешен въпрос, нови сили на надежда и любов се вливат в сърцето на неуморимия филантроп. Хората си мислят, че са изоставени на произвола на съдбата, но изрази като „дойде ми на ум“, „отговорът ми проблясна“ неволно потвърждават истината. Тя е известна на вътрешния Аз, въпреки че външните очи са слепи.

Нека сега пристъпим към изучаването на Мислителя и неговата одежда такива, каквито ги срещаме при хората на земята. Тялото, обуславящо съзнанието в четирите долни подразделения на астралната област (или т.нар. умствено тяло), е образувано от комбинации на материята на тези подразделения. Когато получава възплъщение, Мислителят, индивидът, Човешката Душа първо излъчва част от енергията си в трептения, които привличат около него материя от четирите долни подразделения на собствената му област и го обличат в нея. Привлечените видове материя зависят от характера на трептенията – по-фините отговарят на по-бързите трептения и приемат форма под тяхно въздействие, а по-грубите отговарят съответно на по-бавните. Процесът е сходен с трептенето на струна, която издава определена нота в отговор на външни трептения – т.е. отвръща на определен брой трептения, идващи от

друга струна, сходна по дебелина и опън. Тя обаче ще остане безмълвна сред хор от струни, чиито характеристики са различни от нейните. По същия начин различните видове материя се групират в отговор на различните видове трептения.

Характерът на умственото тяло, което Мислителят натрупва около себе си, съответства точно на излъчваните от него трептения. Това тяло ние наричаме низш разум, или Низш Манас, защото то е Мислител облечен в материята на долните подразделения на умствената област, а тя от своя страна предполага, бъдещата му работа. Ни една от енергиите му не може да се изрази в тази материя, защото те са прекалено фини, за да я раздвижат, прекалено бързи са, за да успее да им отговори. Следователно тя го ограничава, обуславя го, стеснява неговата изява. Това е първият затвор по време на въплътения му живот и, докато неговите енергии действат в тези рамки, той остава напълно изолиран от по-висшия свят, на който принадлежи. Това е така, защото вниманието му е съсредоточено върху изливащите се енергии, а животът му се излива заедно с тях в умственото тяло. То често бива наричано дреха, обвивка или носител – добро е всяко име, което изразява идеята, че Мислителят и умственото тяло не са едно и също, че той го създава и използва, за да се изрази възможно най-пълно в долните умствени области. Не трябва да се забравя, че неговите енергии продължават да пулсират навън и да събират наоколо по-груба материя от астралната област, образувайки астралното му тяло.

По време на въплътения си живот това тяло трансформира енергиите, изразяващи се посредством низшите видове умствена материя, в по-бавни трептения, на които отвърща астралната материя. В резултат двете тела започват да трептят в хармония и се преплитат. Колкото по-груби са видовете материя, вградени в умственото тяло, толкова по-здрав е този съюз. Затова понякога двете тела се класифицират и разглеждат като едно. Например теософите говорят за *Кама-Манас*, имайки пред вид умът, работещ във и със природата на желанието, засягащ и засяган от жовотинската природа. Ведантините ги класифицират като едно и говорят за Аза като действащ в *маномайакоша* – обвивката, изградена от низшия разум, емоциите и страстите. Европейският психолог превръща „чувствата“ в една от частите на тройното деление на „ума“, и включва възприятията и емоциите в групата на чувствата. Когато стигнем до Прераждането, ще разберем, че този факт има изключително значение.

Степента на развитие, достигната от човека, определя типа умствено тяло, което той изгражда по пътя към новото си въплъщение. Следователно можем да изследваме съответните умствени тела на три типа хора – (а) на неразвит човек; (б) на средно развит човек; (в) на духовно развит човек – както беше при астралното тяло.

(а) При слабо развития човек умственото тяло е едва доловимо. Малко количество неорганизирана умствена материя, главно от най-долното подразделение на областта – това е всичко, което то представлява. То е почти изцяло под влияние на низшите тела и изпада под въздействието на слаби трептения, породени от астралните бури, които възникват в резултат на сетивни контакти с материални обекти. Когато не е възбудено от тези астрални трептения, то остава в почти пълен покой, но дори и под тяхно въздействие реагира с нежелание. Това тяло няма определена вътрешна активност. За да реагира по някакъв начин, на него са му потребни удари отвън. Колкото по-силни са те, толкова по-голяма е ползата им за израстването на човека, защото всяко ответно трептение подпомага ембрионалното развитие на умственото тяло. Невъздържаната радост, гняв, ярост, болка, ужас, всички тези страсти, пораждащи вихри в астралното тяло, събуждат анемични трептения в умственото. Подтиквайки умственото съзнание към действие, тези трептения постепенно го карат да прибавя по нещо свое към впечатленията, достигащи отвън.

Видяхме, че умственото тяло е толкова тясно свързано с астралното, че двете действат като едно, но изгряващите умствени способности придават на астралните страсти определена сила и качество, които им липсват, когато се проявяват като чисто животински качества. Въздействията върху умственото тяло са по-постоянни от въздействията върху астралното и

то ги възпроизвежда съзнателно. Това е началото на паметта и на органа на въображението. Той се оформя постепенно, образите от външния свят обработват материята на умственото тяло и създават материалите му по свой образ и подобие. Тези образи, родени от контактите на сетивата, струпват около себе си най-грубата умствена материя. Изгряващите сили на съзнанието възпроизвеждат образите и събират галерия от картини (които започват да стимулират пораждането на вътрешно действие), водени от желанието да изпитат отново чрез външните органи приятните трептения и да избегнат болезнените. Умственото тяло започва да стимулира астралното и да възбужда у него желанията, които у животното дремят докато не бъдат пробудени от физическо дразнение.

Следователно при неразвятия човек наблюдавам упорит стремеж за сетивно задоволяване, който не съществува при низшите животни, наблюдаваме похот и жестокост, която за тях е чужда. Изгряващите сили на разума, впрегнати в услуга на сетивата, превръщат човека в много по-див и опасен звяр от всяко животно, а по-изтънчените и по-мощни сили, присъщи на умствената духовна материя, придават на страстната природа енергия и ожесточеност, каквито не се срещат в животинския свят.

Но крайностите сами довеждат до своето изправяне чрез страданията, които причиняват, а придобитият опит влияе върху съзнанието и създава нови образи, върху които то работи. Те карат съзнанието да устоява на много от трептенията на външния свят, които достигат до него посредством астралното тяло, и да упражнява волята си като отблъсква страстите, наместо да им дава воля. Такива съпротивителни трептения пораждат в умственото тяло и привличат към него по-изтънчени комбинации на умственото вещество. Те се стремят също да изтласкват навън по-грубите комбинации, които трептят в съответствие с нотките на страстта, породени в астралното тяло. Чрез тази борба между трептенията, родени от образите на страстта и трептенията, родени от възпроизвеждането на минали преживявания посредством въображението, умственото тяло пораста, започва да развива определена организация и да проявява все по-голяма инициативност по отношение на външните дейности. Докато земният живот преминава в трупане на опит, междинният живот преминава в усвояването му, както ще видим в следващата глава. Така при всяко завръщане на земята Мислителят има все по-богати способности да приема формата на своето умствено тяло. Неразвятият човек, чийто разум е роб на страстите, достига нивото на средно развитие. Неговият разум е арена, на която страстите и умствените сили водят борба с променлив успех – силите им са приблизително уравновесени, а човекът постепенно си извоюва господство над низшата си природа.

(б) При средно развития човек умственото тяло има много по-големи размери, показва определено ниво на организация и съдържа в равни количества материя от второто, третото и четвъртото подразделение на умствената област. Тук най-добре може да бъде изучен общият закон, който направлява изграждането и оформянето на умственото тяло, въпреки че това е същият принцип, който вече видяхме да действа в по-долните предели на астралния и физическия свят. Активността нараства, а застоят предизвиква атрофия и води до разрушаване. Всяко трептение, породено в умственото тяло, причинява изменение в неговите съставки, като изхвърля от засегнатата част материята, неспособна да трепти в синхрон, и я заменя с подходящи материали, които взема от неизчерпаемия запас около него.

Колкото повече се повтаря определена поредица от трептения, толкова повече се развива частта, върху която тя въздейства. Затова тук мимоходом ще споменем вредата, която свръхспециализацията на умствените енергии нанася на умствено тяло. Неправилното насочване на тези сили води до несъразмерно развитие на умственото тяло. То се развива прекомерно в областта, върху която те въздействат продължително, и остава недоразвито в други участъци, които по всяка вероятност са също толкова важни. Целта е хармонично и пропорционално цялостно развитие, а за това е нужен спокоен самоанализ и ясно определяне на средствата според целите.

Познаването на този закон дава обяснение на определени преживявания и ни позволява да вярваме в прогреса. Когато започваме ново изследване или предприемаме промени в полза на висшата нравственост, първите стъпки се оказват осеяни с трудности. Понякога дори се отказваме от усилията си, защото пречките по пътя към успеха изглеждат непреодолими. В началото на всяко ново начинание умственото тяло му се противопоставя с целия си автоматизъм, материалите, навикнали да трептят по определен начин, не могат да се приспособят към новите импулси. Първите стъпки се изразяват главно в изпращане на силови трептения, които не успяват да предизвикат трептения в умственото тяло. Те обаче са задължителният преамбюл към всички подобни притегателни трептения, тъй като освобождават тялото от непригодните стари материали и вкарват в него по-пригодни за целта. По време на този процес човек няма усещането за някакъв напредък. Той съзнава само разбитите си усилия и мрачната съпротива, която среща. Ако е упорит, опитите му скоро стават по-успешни, защото започват да функционират новопривлечените материали. Накрая, когато всички стари материали са вече изхвърлени и новите работят, той установява, че постига успех без усилия – постигнал е целта си. Критичен е първият етап; но ако вярва в закона, който е толкова неизменен в действието си, колкото и всички останали закони на Природата, и ако е упорит в усилията си, той трябва да успее. И този факт ще го ободрява винаги, когато се случи да изпадне в отчаяние.

Средно развитият човек може да продължи да работи в тази насока, откривайки с радост, че благодарение на твърдата му съпротива срещу изкушенията на низшата природа, те губят власт над него. Той изхвърля от умственото си тяло всички материали, способни да реагират на въздействието им чрез изпадане в ответни трептения. Така умственото тяло постепенно се превръща в структура, изградена от фините съставки на четирите долни подразделения на умствената област, а накрая се превръща в изключителна по своята красота лъчиста форма, която представлява умственото тяло на духовно развития човек.

(в) Духовно развитият човек. Всички груби комбинации са изчистени от това тяло и обектите на сетивата не могат да открият материали, които реагират на техните трептения, нито в него, нито в свързаното с него астрално тяло. То съдържа само фини комбинации, принадлежащи на четирите долни подразделения на умствения свят, а в тях преобладават материалите от третото и четвъртото подниво за сметка на материалите от първото и второто. Това го прави способно да отвръща на всички висши творения на разума, на нежните съприкосновения с висшето изкуство, на всички чисти трепети на възвишените емоции.

Такова тяло дава възможност на Мислителя, който е облечен в него, да намира много по-пълнен израз в долната умствена област, в астралния и във физическия свят. Неговите материали притежават много по-широк диапазон на ответни трептения, а импулсите от по-висшите предели му придават по-изтънчена и деликатна организация. Такова тяло има светкавична готовност за възпроизвеждане на всеки импулс, идващ от Мислителя, който може да бъде изразен в долните подразделения на умствената област. То се превръща в съвършен инструмент за работа в долния умствен свят.

Ясното разбиране за същността на умственото тяло би променило значително съвременното образование и би го направило много по-полезно за Мислителя, отколкото е днес. Общите характеристики на това тяло зависят от предишните земни животи на Мислителя. Ще го разберем напълно, когато стигнем до изучаването на прераждането и кармата. Умственото тяло се изгражда в умствената област, а материалите му зависят от качествата, които Мислителят е натрупал у себе си в резултат на досегашния си опит. Това, което може да даде образованието, са подходящи външни стимули. Те трябва да укрепват развитието на полезните умения, които той вече притежава, да възпират и да помагат за изкореняването на нежелателните.

Целта на истинското образование е освобождаването на тези вродени способности, а не затрупването на ума с факти. Не се налага паметта да бъде развивана като самостоятелно

качество, защото тя зависи от вниманието, т.е. от стабилната концентрация на ума върху изучавания предмет, и от естественото привличане между предмета и ума. Ако предметът се харесва, т.е. ако умът има способности в това отношение, паметта не ще се провали, стига, разбира се, да му бъде отделено нужното внимание. Следователно образованието трябва да развива стабилната концентрация и внимание, а също да бъде съобразено с вродените способности на ученика.

Нека сега преминем към безформеното подразделение на умствената област, която е истинският дом на човека, докато трае цикъла на неговите въплъщения. Той е роден в него и тук започва истинската си човешка еволюция като душа-дете, като мъничък Аз, като индивидуалност в зародиш.

Очерганията на Аз-а на Мислителя имат овална форма, затова Е.П. Блаватска нарича тялото на Манас, което преминава през всички негови въплъщения, „аурното яйце“. Още при образуването си то е и изключително фино, представлява невероятно тънка прозрачна ципа, образувана от материята на трите горни подразделения на умствената област. В процеса на развитието си то се превръща в сияен предмет с божествено великолепие и красота – „Сияйният“, както сполучливо са го нарекли.⁵⁸ Какво представлява Мислителят? Той е божественият Аз, ограничен или индивидуализиран от изтънченото тяло, изградено от материалите на „безформената“ умствената област⁵⁹. Тази материя, събрана около един лъч от Аз-а – жив лъч на едната Светлина и единия Живот на вселената – отделя лъча от Източника му, във външния свят, затваря го в тънка прозрачна черупка и така го превръща в „индивид“. Животът е Животът на ЛОГОСА, но всички сили на този Живот са латентни, скрити; всичко там е потенциал, зародиш, също както мъничкото кълнче в семето крие в себе си дърво. Това семе пада в почвата на човешката душа, за да могат слънцето на радостта и дъждът на сълзите да пробудят скритите му сили за действие, за да го подхранват соковете в почвата на живота, която наричаме опит, докато кълнчето израсте в могъщо дърво – образът на неговия раждащ Баща.

Човешката еволюция е еволюцията на Мислителя, Той облича тела в долните умствени, астрални и физически области, носи ги по време на земния, астралния и низшия умствен живот, като ги сваля едно след друго на всеки етап от жизнения цикъл при преминаването си от свят в свят, но винаги съхранява в себе си плодовете, които е събрал, и ги пренася във всяка следваща област. В началото той е като телцето на земното дете – почти не съзнава, преминава от живот в живот предимно в сън, докато преживяванията, идващи отвън, не пробудят за действие някоя от скритите му сили. Контролът над собствената му съдба расте непрестанно. Постепенно той започва да участва все по-активно в направляването на своя живот, а когато застане на прага на възмъжаването, го поема изцяло в свои ръце.

Растежът на постоянното тяло, което заедно с божественото съзнание съставлява Мислителя, е изключително бавно. Неговото техническо наименование е *причинно тяло*, защото той събира и трупа в него резултатите от всичко преживяно – а те изпълняват ролята на причини, моделиращи бъдещите му животи. От всичките тела, които се използват по време на въплъщенията, единствено това е постоянно Умственото, астралното и физическото се преизграждат за всеки нов живот. Всяко загива по реда си, предава плодовете си на погорното и накрая всички плодове се събират в постоянното тяло. Когато Мислителят се завърне за ново въплъщение, той излъчва енергиите си, състоящи се от тези плодове, във всички области, през които преминава, и така събира около себе си нови тела, подхождащи на миналото му.

Растежът на самото причинно тяло, както казахме, е много бавен, защото то трепти само в отговор на импулси, които могат да бъдат излъчени единствено от изтънчената материя,

58 Това е Augoeides на неоплатониците, „духовното тяло“ на св. ап. Павел.

59 Азът, действащ във Вигнийянамайякоша; според ведическата класификация – обвивката на различаващото познание.

подобна на неговата – така то ги вплита в тъканта на собственото си същество. Ето защо страстите, които са толкова важни за първите етапи на човешката еволюция, не могат да влияят пряко на растежа му. Мислителят усвоява само преживявания, които могат да бъдат възпроизведени в трептенията на причинното тяло. Те трябва да принадлежат на умствената област и да бъдат високо интелектуални или извисени в нравствено отношение, в противен случай неговата фина материя няма да може да отговори със съответните трептения.

Ако се замислим, ще се убедим колко малко материал, подходящ за растежа, предлага ежедневието на това извисено тяло. Оттук идва и бавната еволюция, постепенният прогрес. Мислителят трябва да влага все повече от себе си във всеки следващ живот, и когато го прави, еволюцията върви стремително напред. Упорството в злото се отразява косвено върху причинното тяло и носи много повече вреда, отколкото обичайното забавяне на растежа. По-късно то поражда неспособност да се откликва на трептенията, предизвикани от неговата противоположност – доброто – и това забавя растежа за дълго след отхвърлянето на злото. Директно нараняване на причинното тяло е резултат от високо интелектуално и изтънчено зло – „духовното зло“, което се споменава в свещените книги по цял свят. За щастие то се среща рядко, тъй както рядко се среща и духовното добро – и двете се откриват само у високо развитите, в зависимост от това дали следват *Левия* или *Десния Път*.⁶⁰

Царството на Мислителя, на Вечния Човек, се намира в петата подобласт – най-долното ниво на „безформената“ част от умствената област. Тук е мнозинството от човечеството, все още не съвсем пробудено, все още в детството на живота си. Мислителят развива бавно съзнанието си, защото енергиите му действат в долните области, където събират и усвояват опит, за да се завърнат обратно, отрупани богато с плодовете на живота. Вечният Човек (индивидуализираният Аз) е действащото лице във всяко тяло, което облича. Именно неговото присъствие създава чувството за аз както в тялото, така и в ума.

Азът е онова, което се самоосъзнава и което заблуждението си се отъждествява с носителя, когото енергийно възбужда най-силно. За сетивния човек азът е физическото тяло и природата на желанието. Той извлича наслаждението си от тях и се отъждествява с тях, защото те са животът му. За ученият азът е умът, защото неговото наслаждение е в упражняването на ума – в това се състои животът му. Малцина могат да се издигнат до абстрактните висини на духовната философия и да почувстват този Вечен Човек като свой аз, да връщат паметта си към предишни животи и изпращат надеждите си към бъдещи прераждания.

Психолозите ни учат, че като си порежем пръста всъщност не чувстваме болката там, откъдето изтича кръвта, а в мозъка, и че чрез въображението я пренасяме до мястото на нараняването. Усещането за болка в пръста, казват те, е илюзия, въображението го пренася до мястото на досег с предмета, причинил нараняването. По същия начин човек изпитва болка в ампутирания си крайник, или по-точно на мястото, където по-рано се е намирал. По подобен начин единият Аз, Вътрешният Човек, изпитва наслада или страдание в обвивките, които го обгръщат, в местата на досег с външния свят, и приема обвивката за себе си, без да знае, че това е илюзия и че той е единственият, който действа, и единственият, който преживява, във всяка една обвивка.

Нека разгледаме в тази светлина отношенията между висшия и низшия разум и тяхното въздействие върху мозъка. Разумът, Манас, Мислителят, е един. Той е Азът в причинното тяло, той е източникът на безчет енергии, на безброй видове трептения. Той ги изпраща навън, излъчва ги от себе си. Най-изтънчените и най-фините намират израз в материята на причинното тяло – единственото, което е достатъчно фино, за да им отговори. Те съставляват онова, което наричаме Чист Разум – неговите мисли са абстрактни, неговият способ за

⁶⁰ *Десният Път* извежда до божественото човечество, до Адептство, използвано в служба на световите. *Левият Път* също води до Адептство, което обаче обезсърчава еволюцията, и е насочено към лични користни цели. Понякога ги наричат *Белият* и *Черният Път*.

трупане на познание е интуицията, „самата му природа е знание“, той разпознава истината мигновено, като тъждествена нему.

По-грубите трептения преминават навън, привличайки материя от долната умствена област. Те са Низшият Манас или низшият ум – грубите енергии на висшия, изразени в поплътна материя. Наричаме ги интелект, обхващащ разума, съждение, въображение, сравнение и всички останали умствени способности. Миглите му са конкретни, а методът му е логиката, той оспорва, разсъждава, заключава. Чрез астралната материя тези трептения въздействат на ефирния мозък, и чрез него на физическия, като пораждат там трептения, които са тяхно тромаво и бавно повторение – тромаво и бавно, защото енергиите губят много от бързината си при раздвижването на по-тежката материя.

Плахата реакция при преминаването на трептение от по-разредена среда към поплътна е познато на всеки студент по физика. Ударете камбана във въздуха – звукът ѝ е чист. Ударете я в кислород и оставете кислородните трептения да предизвикат атмосферни вълни – колко слаб е резултатът. Също толкова немощни са напъните на мозъка да отговори на бързите и фини въздействия на ума. Огромното мнозинство обаче възприема именно това като свое „съзнание“.

Изключителното значение на умствените творения на това „съзнание“ се дължи на факта, че то е единствената среда, в която Мислителят може да събере плодовете на опита, чрез които израства. Докато е във властта на страстите, то създава смут, а Мислителят остава ненапоен и следователно не може да се развива. Когато е заето изцяло с умствени занимания, свързани с външния свят, то може да възбуди само низшите си енергии. Едва когато Мислителят е способен да му внуши истинската цел на неговия живот, то започва да изпълнява най-ценната си функция – да трупа онова, което ще пробуди и подхрани висшите енергии Мислителя.

В процеса на развитието си Мислителят започва да осъзнава все повече и повече вродените си сили, заниманията на своите енергии в долните области, и телта, които тези енергии са събрали около него. Накрая той се опитва да им влияе, използвайки спомена за миналото, за да направлява волята си. Тези внушения наричаме „съвест“, когато се отнасят до нравствеността, и „проблясъци на интуиция“, когато озаряват интелекта. Когато са прекалено продължителни, за да бъдат нормални, ги наричаме събирателно „гений“. Висшата еволюция на Мислителя е белязана от нарастващия му контрол върху низшите му носители, от тяхната нарастваща податливост на въздействията му и от нарастващия им принос към неговия растеж.

Онези, които биха подпомогнали съзнателно това развитие, могат да го направят чрез внимателно обучаване на низшия ум и на нравствеността, чрез упорити и правилно насочени усилия. Спокойната, въздържана и последователна мисъл, насочена към неземан обект, медитацията и учението развиват тялото на ума и му предоставят един по-добър инструмент. Полезно е и усилието за развиване на абстрактно мислене, защото то доближава низшия ум до нивото на висшия и вгражда в него най-тънките материали от долната умствена област. По тези и по подобни начини всеки може активно да подпомага собствената си висша еволюция – всяка стъпка напред ускорява следващите стъпки. Нито едно усилие, дори и най-дребното, не пропада – то бива последвано от своя резултат. Всеки принос, събран и предаден навътре, се съхранява в съкровищницата на причинното тяло за бъдещо използване. Така еволюцията, колкото и бавна и неуверена да е тя, върви непрекъснато напред, а божественият Живот, вечно разгръщащ се във всяка душа, бавно подчинява всичко на себе си.

ГЛАВА V

ДЕВАХАН

Девахан е теософското наименование на небесния свят, а в буквален превод значи Сияйната Земя или Земята на Боговете⁶¹. Това е една особено охранява част от умствената област, където мъката и злото са невъзможни поради действието на великите духовни Разуми, направляващи човешката еволюция. Тя е обитавана от човешки същества, които са захвърлили физическите и астралните си тела, и които преминават в нея след като завърши престоят им в Камалока. Деваханният живот има два етапа. Първият от тях преминава в четирите долни подразделения на умствената област, където Мислителят все още е в умственото си тяло и е обусловен от него, защото е зает с усвояването на материалите, натрупани от това тяло по време на земния живот, от който току-що е излязъл. Вторият етап преминава в безформения свят – Мислителят се освобождава от умственото тяло и заживява свой, необременен живот с пълната мяра на самосъзнанието и познанието, до които е достигнал.

Общата продължителност на престоая в Девахан зависи от количеството материал за деваханния живот, който душата е взела със себе си от земния. Плодовете за усвояване в Девахан са всички чисти мисли и емоции, родени по време на земния живот, всички умствени и нравствени усилия и стремления, всички спомени за добри дела и начинания в служба на човечеството – т.е. всичко, което може да бъде превърнато в умствена и нравствена способност и така да допринесе за еволюцията на душата. Нищо не се губи, колкото и слабо, колкото и мимолетно да е то, но егоистичните животински страсти не могат да влязат тук, защото няма материали, в които да се изразят. Не може да влезе и миналото зло (дори когато е много повече от доброто), нито пък да попречи на пълното узряване на плодовете на доброто, колкото и оскъдни да са те. Оскъдната реколта може да направи деваханния живот много кратък, но дори и най-пропадналият човек, ако е копнял, макар и смътно, по справедливостта, ако е изпитвал плахи трепети на нежност, трябва да има деваханен живот, в който семената на доброто може би ще пуснат нежните си кълнове, а искрата на доброто ще се разгори в малко пламъче.

В миналото, когато хората са живели със сърца, обърнати към небето, а мисълта, че ще се наслаждават на благодатта му е направлявала живота им, периодът, прекарван в Девахан е бил, много дълъг – понякога е продължавал хилядолетия. В сравнение с миналото, днес умовете на хората са съсредоточени много повече върху земята и много по-малка част от мислите им е насочена към висшия живот. Затова деваханните им периоди са се скъсили. Времето, прекарвано в горната и долната част на умствената област е разпределено по подобен начин – според количеството мисли, родени съответно в умственото и в причинното тяло.⁶²

61 Девастан – „мястото на Боговете“ е неговото санскритско съответствие. Индусите го наричат Сварга, будистите – Сухавати, зороастрийците, християните и най-нематериалистично мислещите мюсюлмани – Небе или Рай.

62 Техническите им наименования са *арупа* и *рупа девахан* – те съществуват съответно в нивата арупа и рупа на умствената област.

Всички мисли, принадлежащи на личния аз, на живота, който току-що е завършил – с всичките му амбиции, интереси, любви, надежди и страхове – всички те се осъществяват в Девахан, където има форми за тяхното изразяване. Принадлежащите на висшия ум, на сферите на абстрактното, лишено от личностност мислене, се изчерпват в „безформената“ деваханна област. Повечето хора влизат в тази извисена област само за да излязат бързо от нея, някои прекарват там значителна част от деваханното си съществуване, а малцина – цялото.

Преди да навлезем в подробности, нека се опитаме да уловим основните идеи, които ръководят деваханния живот. Той е толкова различен от физическия и толкова чужд за нас, че всяко описание би ни подвело. Хората знаят толкова малко за умствения си живот, дори за онзи, който водят в тяло, че когато застанат пред картината на умствения живот извън тялото, губят всякакво чувство за реалност и имат усещането, че са прекрачили в някакъв свят на сънища.

Първото, което трябва да разберем, е, че умственият живот е много по-динамичен и жизнен, много по-близък до действителността от живота на сетивата. Всичко, което виждаме, докосваме, чуваме, вкусваме и пипаме тук, е двойно по-отдалечено от действителността в сравнение с онова, с което общуваме в Девахан. Дори и там не виждаме нещата такива каквито са, а тук те са обвити от още два воала на илюзията. Тук усещането ни за реалност е пълно заблуждение. Ние не знаем нищо за нещата и хората такива, каквито са. Всъщност единственото, което познаваме от тях, са въздействията, които те упражняват върху сетивата ни, и заключенията, често погрешни, които нашият разум извежда от сбора на тези въздействия.

Вземете и подредете една до друга представите за определен човек – представата на баща му, на най-близкия му приятел, на момичето, което го обожава, на професионалния му съперник, на смъртния му враг и на някой случаен познат – и ще видите колко различни са тези картини. Всеки може да изложи само собствените си впечатления, но колко далече са те от истината за този човек. Тя е видима само за зора, който прониква през всички покривала и обхваща цялостно човека. Всъщност онова, което знаем за приятелите си, са въздействията, упражнявани от тях върху ума ни, а те са строго ограничени от способността ни да възприемаме. Детето може да има за баща велик държавник с възвишени цели и велики намерения, но за него този водач на националните съдбини е най-забавният другар в играта, най-вълшебният разказвач на приказки. В Девахан също ще сме заобиколени от илюзии (въпреки че, както казахме, ще бъдем двойно по-близо до действителността) и също ще изпитваме чувство за реалност, което ще ни изпълва с удовлетворение.

В долните части на небесния свят земните илюзии са по-малко, но не са напълно избегнати, въпреки че нощуването е по-истинско и по-непосредствено. Не бива никога да забравяме, че този небесен свят е част от една голяма еволюционна схема, а докато човекът не открие истинския си Аз, собствената му недействителност го прави подвластен на илюзиите. Онова, което поражда чувството за действителност в земния живот и чувството за недействителност при изучаването на Девахан, е фактът, че наблюдаваме земния живот отвътре, потопени изцяло в неговите илюзии, а Девахан съзержцаваме отвън, освободен временно от булото на майя.

Положението в Девахан е обратното – неговите обитатели възприемат своя живот като истински, а земния – като изпълнен с най-явни илюзии и погрешни представи. По принцип те са по-близо до истината, отколкото физическите критици на техния небесен свят.

Мислителят, облечен единствено в умствено тяло и упражняващ неограничено силите си, изявява творческата природа на тези сили по начин и в степен, каквито ние тук долу едва ли бихме могли да осмислим. На земята художникът, скулпторът и музикантът сънуват сънища с невероятна красота, създавайки виденията си чрез силите на ума. Но когато се опитат да ги въплътят в грубите земни материали, те се оказват твърде далече от умственото

творение. Мраморът е твърде неподатлив за постигането на съвършена форма, боите – твърде бледи за постигането на съвършения цвят.

В небесния свят всичко помислено се възпроизвежда мигновено във форма, защото умственото вещество е неговата лека и изтънчена материя – естествената среда, в която работи ума, когато е освободен от страсти, и която приема форма при всеки умствен импулс. Следователно всеки човек буквално създава свой небесен свят, а красотата на обкръжението му расте неограничено в зависимост от богатството и енергията на ума му. С развитието на душата небесният свят на човека става все по-изтънчен и възвишен. Всички ограничения там са създадени от самия него, а просторът и дълбините му се разширяват с разширяването на простора и дълбините на душата. Когато душата е слаба и користна, ограничена и изкривена, небесният ѝ свят споделя собствените ѝ недостатъци, но винаги изразява най-доброто у нея, колкото и нищожно да е то. С напредъка на човека деваханните му животи стават по-пълни, по-богати, все по-истински, а развитите души стават все по-близки помежду си и се наслаждават на все по-пълно взаимно общение.

Животът на земята – слаб, немощен, безсъдържателен, ограничен в умствено и нравствено отношение – води до сравнително слаб, немощен, празен и ограничен живот в Девахан, където оцеляват единствено умственото и нравственото. Не можем да притежаваме повече от онова, което самите ние сме – каквото посеем, това и ще пожънем. „Не се лъжете, Господ се не мами; защото каквото човек посее, това и ще пожъне“ – ни повече, ни по-малко. Леността и алчността ни биха жънали с охота там, където не са сели, но в тази вселена на Добрия Закон – милостивият и справедливият – се въздава всекиму според делата.

Умствените впечатления или умствените картини, които си изграждаме за своите приятели, ще властват над нас в Девахан. Всяка душа е обкръжена от онези, които е обичала приживе, а образите на любимите същества, които са в сърцето ѝ, са нейни живи другари в небесния свят. Те са си същите, непроменени. Там за нас те ще бъдат такива, каквито са били тук. В Девахан посредством творческите сили на ума ние създаваме от умствено вещество външния образ на нашия приятел, въздействал преди върху сетивата ни. Онова, което тук, на земята е умствена картина, там е обективна форма от живо умствено вещество, обитаваща собствената ни умствена атмосфера (всъщност така е било и тук, но не сме го съзнавали). Разликата е че онова, което тук е смътно и неясно, там е убедително живо и картинно. А истинското единение, единението на душа с душа – е по-близко, по-силно, по-взаимно от всичко, което познаваме тук, защото, както видяхме, в умствената област между душите няма прегради. Реалността на общението там е в точно съответствие с реалността на живота на душата в нас.

Умственият образ на приятеля е наше собствено творение; формата му го представя такъв, какъвто сме го обичали и познавали; чрез нея душата му диша ведно с нашата според степената, в която могат да трептят в хармония. Но ние не можем да имаме досег с онези, които сме познавали на земята, ако връзките са били единствено във физическо или в астрално тяло, или пък ако помежду ни е имало несъответствие във вътрешния ни живот. Следователно в нашия Девахан не може да влезе враг, защото там съзвучието на умовете и сърцата е единственото, което събира хората. Ако са били различни по ум и по сърце, хората ще бъдат разделени в небесния живот, защото там всичко, което е по-долу от сърцето и ума, не намира средства да се изрази. С онези, които си много над нас в развитието си, можем да общуваме само дотолкова, доколкото можем да им отговорим. Необятността на тяхното битие ще се простира отвъд нашето познание, но всичко, което можем да докоснем, ни принадлежи. Онези, по-великите, могат да ни помагат в небесния живот и го правят в условията, които ще разгледаме след малко, помагайки ни да ги догоним и да доразвием способността си за възприемане. Там няма отдалеченост във време и пространство, а има отдалеченост поради липса на хармония, поради липса на съзвучност между умовете и сърцата.

В небесния свят ние сме с всички, които обичаме, с всички на които се възхищаваме.

Общуваме с тях според границите на възможностите си или, ако сме по-развити, според границите на техните. Срещаме ги във формите, в които сме ги обичали на земята, с ясен спомен за земните ни взаимоотношения – небесният свят е разцъфване на всички земни пъпки, а неосъществената и крехка земна любов там се разгръща в цялата си красота и сила. Тъй като общуването е пряко, тук не могат да се получат словесни или умствени недоразумения. Всеки вижда мисълта, която създава другарят му, или онова от нея, на което е способен да отвърне.

Девахан, небесният свят, е свят на благодат и неизказана радост. Но той е много повече от това, много повече от отдих за уморения. В Девахан всичко ценно от умствените и нравствени преживявания на Мислителя през току-що изтеклия живот се преработва, над него се медитира и то постепенно се трансформира в определена умствена и нравствена способност, в сили, които Мислителят ще вземе със себе си при следващото си прераждане. Той не вражда действителния спомен за миналото в умственото тяло, защото след време то ще се разпадне. Паметта за миналото живее единствено в самия Мислител, който го е преживял и надживял. Но фактите на миналия опит се преработват в умствено качество – ако човек е изследвал задълбочено някакъв обект, в резултат ще се създаде специална способност да го познава и да го владее, когато му се яви за пръв път в друго въплъщение. Той ще се роди със специална наклонност към този тип изследване, то ще му се отдава с лекота. Така всичко премислено на земята намира приложение в Девахан, всяко стремление се превръща в сила, всички отчаяни усилия стават способности и възможности, всички борби и поражения се явяват отново като материали, от които ще бъдат изковани оръжията на победата. Скърбите и грешките искрят ярко, като драгоценни метали, които ще бъдат превърнати в мъдри и правилно насочени изяви на волята. Начертания на доброто, за които в миналото не си достигали сила и умение, в Девахан се превръщат в мисъл, извършват се стъпка по стъпка, а потребната сила и умение се развиват като способности на ума, които ще бъдат употребени в бъдещия земен живот – когато будният и ревностен ученик ще се прероди в гений, а поклонникът – в светец. Следователно животът в Девахан не е просто сън, не е страната на лотосите и безцелните разходки. Девахан е земята, в която сърцето и умът се развиват, неограничавани от грубата материя и дребните грижи, където оръжието се калява за най-страшните земни битки и където се поставя основата на бъдещия прогрес.

Когато Мислителят усвои в умственото си тяло всички принадлежащи му плодове от земния живот, той се освобождава от него и заживява необременен в своя дом. Всички умствени способности, които се изявяват в долните нива, се събират в причинното тяло заедно със имената на страстния живот, които са станали част от умственото тяло докато астралната черупка се е разпадала в Камалока. За известно време те преминават в латентно състояние, дремейки в причинното тяло – сили, оставащи скрити поради липса на материал, в които да се изявят.⁶³

Умственото тяло – последната от временните одежди на истинския човек – се разпада, а материалите му се връщат в общата материя на умствената област, откъдето са били взети при последното слизване на Мислителя за прераждането му. Така причинното остава единствен приемник и съкровищница на всичко усвоено през изминалия живот. Мислителят е завършил една обиколка от своето дълго пътешествие и остава за известно време в родната си земя.

Състоянието на неговото съзнание зависи изцяло от нивото, което е достигнал в еволюцията. В ранните фази на живота си, след като е загубил носителите си в долните области, той просто ще спи, обвит в безсъзнание. Вътре в него животът му ще пулсира слабо,

63 Задълбоченият ученик може би ще открие тук едно сполучливо решение на проблема за продължаване на съзнанието след края на вселенския цикъл. Нека замени Мислителя с *Ишвара*, а способностите, които са плодове на един живот, да замени с човешките животи, които са плодове на Вселената. Може би тогава ще успее да прозре какво е потребно на съзнанието в промеждутъка между две вселени.

усвоявайки всеки малък резултат от завършилото земно съществуване, годен да стане част от неговото вещество, но няма да съзнава обкръжението си. С развитието му, обаче, този период от неговия живот става все по-важен и заема по-голяма част от деваханното му съществуване. Той започва да се самоосъзнава, а оттам и да съзнава обкръжението си – не-аза. Паметта разгръща пред очите му панорамата на неговия живот, простиращ се назад в дълбините на миналото. Той вижда причините, изчерпани в последното му съществуване, и изучава причините, които е породил в това си последно прераждане. Той усвоява и вплита в тъканта на причинното тяло най-благородното и най-възвишеното от последната глава на своя живот, а чрез вътрешната си активност доразвива и съгласува материалите в причинното си тяло. Той влиза в пряк контакт с велики души, във или извън тяло, радва се на общуването с тях, учи се от тяхната по-зряла мъдрост и по-дълъг опит. Всеки следващ деваханен живот е по-богат и по-дълбок от предишния. Способността му за възприемане нараства, вълните на познанието идват на по-големи приливи, той научава все повече за действието на закона, за условията на еволюционното развитие, и при всяко свое завръщане на земята притежава повече познание и повече действена сила, представата му за целта на живота става все по-ясна, а пътят към нея – по-прав.

За всеки Мислител, колкото и неразвит да е той, настъпва момент, когато погледът му се прояснява – това е времето на завръщане към живот в по-низшите светове. За миг той вижда миналото си и причините, които оттам действат в бъдещето. Пред него се разгръщат и общите очертания на следващото му възплъщение. Сетне облаци от низша материя се струпват около него и замъгляват зрението му, а цикълът на новото възплъщение започва с пробуждането на силите на низшия ум и с трептенето им, което привлича около тях материали от долната умствена област, за да образуват новото умствено тяло за първата глава от следващата му житейска история. Изследването на този проблем е свързано с прераждането, затова ще разгледаме подробностите в главите, посветени на него. Оставихме душата заспала, след като се е отърсила от последните останки на астралното си тяло, готова да премине от Камалока в Девахан, от чистилицето в рая. Спящият се пробужда за усещане на неизказана радост, на неизмерима благодат, на покой, който е отвъд всякакво разбиране. Около него се носят най-нежни мелодии, най-нежни багри приветстват отварящите се очи. Сякаш самият въздух е музика и цвят, цялото му същество е облято от светлина и хармония. Сетне из златистата мъгла изгряват лицата, обичани на земята, ефирни в красотата, която изразява най-възвишените им и най-прекрасните чувства, непомерачени от тревогите и страстите на низшите светове. Кой може да опише това блажено пробуждане, блясъкът на това първо зазоряване в небесния свят?

Сега ще разгледаме в подробности условията в седемте подразделения на Девахан, като не забравяме, че в долните четири се намираме в свят на форми – свят, където всяка мисъл се изразява мигновено във форма. Светът на формата принадлежи на личността и следователно всяка душа е заобиколена от миналия си живот дотолкова, доколкото го е усвоила чрез ума си, т.е. доколкото той може да бъде изразен в чистото умствено вещество.

Първата, или най-долната област е небесен свят, обитаван от най-слабо развитите души, чиято най-висша земна емоция е била ограничената, искрена, и понякога безкористна любов към семейството и приятелите. Обитават го и такива, които на земята са изпитвали любовна възхита към някой по-чист и по-добър от тях самите, изпитвали са желание да водят по-висш живот или пък са имали някакво моментно стремление към умствено и нравствено усъвършенстване. Тук няма достатъчно материал за моделирането на способност и напредъкът на живота им е едва забележим; привързаността им към семейството ще се подхрани и слабо ще се доразвие, а не след дълго те ще се преродят с донякъде усъвършенствана емоционална природа, с голяма склонност да осмислят и да реагират на по-висши идеали. Междувременно те се наслаждава на цялото щастие, което могат да обемат. Чашата им наистина е малка, но е напълнена догоре с благодат и те се наслаждават на всичко,

което са способни да осмислят в небесния свят. Чистотата и хармонията му въздействат върху неразвитите им способности и се опитват да ги пробудят за действие. Започва вътрешното раздвижване, което задължително предхожда всеки изявен цъфтеж.

В следващото подразделение на деваханния живот обитават мъже и жени от всякаква вяра, чиито сърца по време на земния (живот) са били изпълнени с любящо преклонение към Бога – под всяко име и всяка форма. Формата може да е била ограничена, но сърцето се е въздигнало в стремлението си и тук открива обекта на любящото си преклонение. Представата за Божественото, създадена от ума им на земята, ги посреща във великолепия блясък на деваханната материя по-приказна и по-божествена и от най-възторжените им мечти. Божественият ограничава Себе Си според умствените предели на поклонника Си. Той се открива пред изпълнените му с копнеж очи в такава форма, в каквата той го е обичал и боготворил, и излива върху него сладостта на Своята ответна любов. Душите се потапят в религиозен екстаз, кланяйки се пред Единия във формите, в които тяхната набожност Го е търсила по земята, опиянявайки се от възторга на преклонението в общение с Обекта на своето обожание. В небесните селения никой не се чувства чужденец, защото Божественото разкрива Себе Си в познати форми. Под слънцето на това общение душите израстват по чистота и преклонение и при завръщането им на земята тези качества са много по-развити. Но не целият им деваханен живот преминава в това екстатично състояние на преклонение, защото те имат възможности да развиват всички други качества на ума и на сърцето, които притежават.

Преминавайки по-нататък, към третата област, стигаме до онези благородни и ревностни същества, които на земята са отдавали себе си в услуга на човечеството, изливали са щедро любовта си към Бога в дела за човека. Те прибират възнаграждението за добрините си, развивайки способността си да бъдат полезни и увеличавайки мъдростта си. Планове за по-широка благотворителност се разгръщат пред филантропа и подобно архитект той проектира бъдещата постройка, която ще издигне в следващия си живот на земята. У него узряват планове, които ще превърне в действие, и като Бог-творец той проектира своята вселена на милосърдие, която в подходящо време трябва да се изяви в грубата материя. Тези души ще бъдат великите филантропи на още неродените векове – те ще се преродят на земята с вродена дарба да обичат безкористно и със силата да я осъществяват.

Може би най-разнообразно от всички небеса е четвъртото, защото тук намират изява (доколкото могат да бъдат изразени в света на формата) силите на най-развитите души. Тук са гениите на изкуството и литературата, които упражняват всичката си власт над формата, цвета и хармонията, и изграждат още по-големи способности, с които да се завърнат при прераждането си на земята. Най-възвишена, неизказано пленителна музика ехти от най-великите господари на хармонията, които някога е познавала земята. Бетовен вече не е глух и излива великата си душа в несравними тонове, прави небесния свят по-звучен, защото внася мелодии от по-висши сфери и изпълва с трепета им небесните селения. Тук са и майсторите на живописата и скулптурата. Те разучават нови нюанси на цветовете, нови несънувано красиви извивки на формите.

Тук са също онези, които не са успели, макар и силно да са се стремели. Те превръщат копнежите си в способности, а мечтите си в умения, които ще притежават в друг живот. Тук са изследователите на Природата – те разучават скритите ѝ тайни, пред очите им се разгръщат системи от светове с всичките си скрити механизми, с невъобразима сложност и изящност на изпълнението. Те ще се завърнат на земята като велики „откриватели“, с непогрешима интуиция за тайнствените пътища на Природата.

В тази небесна област са и учениците на дълбокото познание – ревностните, изпълнени с благоговение ученици, които дирят Учителите на расата и търпеливо работят над онова, което е оставил някой от великите духовни Учители на човечеството. Тук техните копнежи намират своето осъществяване, а Тези, които те са търсили уж напразно, сега са техни

наставници. Ревностните души пият от небесната мъдрост и ускоряват растежа и развитието си в нозете на своите Учители. Те ще се родят отново на земята като учители и като носители на светлината, ще се родят белязани от знака на върховната служба да бъдат учители.

Без да познават тези фини механизми много ученици на земята си приготвят място в тази четвърта небесна област, залягайки с истинско усърдие над страниците на някой учител или гений, над поученията на някоя развита душа. Те създават връзка между себе си и учителя, когото обичат и пред когото благоговеят, а в небесния свят тази душевна връзка ще се изрази и ще доведе до взаимно общение между душите, които е свързвала. Както слънцето влиза с лъчите си в много стаи и всяка стая поема толкова от слънчевите лъчи, колкото може да побере; така в небесния свят великите души светят в стотиците си умствени образи, създадени от техните ученици, изпълват ги с живот, със собствената си есенция, и всеки ученик си има своя учител, без да лишава другите от помощта му.

Така за определени периоди (чиято продължителност зависи от събраните на земята материали за усвояване) хората обитават небесните светове на формата, където всичко добро, натрупано в последния личен живот, намира пълното си осъществяване, пълното си изчерпване до последната подробност. После, когато бъде пресушена и последната капка от чашата на наслаждението, когато бъде изядена и последната гроха от небесната софра, всичко превърнато в способност с непреходна стойност се сбира в причинното тяло, а Мислителят се отърсва от вече разпадащото се тяло, чрез което се е проявявал в долните нива на девахания свят. Освободен от това умствено тяло, той е вече в своя собствен свят, за да преработи онези от неговите плодове, за които има подходящ материал в този висш предел.

Огромна брой души докосват за кратко най-долното ниво на безформения свят, намирайки там временен подслон след като са отпаднали всичките им низши носители. Но те са съвсем в зародиш и още нямат активни сили, които могат да функционират самостоятелно там – докато умственото тяло се разпада те са в безсъзнание. Сетне за миг съзнанието им се пробужда, проблясък на паметта озарява миналото им и те виждат бременните му причини, а проблясък на предзнание озарява бъдещето им и те виждат следствията, които ще бъдат изчерпани в идния живот. Това е всичко, което повечето от тях са способни да изпитат в безформения свят. Защото и тук, както навсякъде, жънем според посятото. Защо онези, които не са сели, се надяват да жънат в тази висша област?

Но по време на земния си живот чрез дълбока мисъл и благородство много души са поселили семена, чиито плодове принадлежат на петата деваханна област – най-долното от трите небеса на безформения свят. Голяма е тук тяхната награда заедно с се издигнали над оковите на плътта и страстта. Те заживяват живота на истинския човек, възвишеното съществуване на самата душа, необременявана от одеждите на долните светове. Те учат истината чрез пряко наблюдение и виждат основополагащите причини, чиито следствия са всички конкретни обекти; изучават основополагащите единства, чието присъствие в долните светове е скрито под маската на разнообразни и несвързани подробности. Така придобиват дълбоко познание върху закона, научават се да разпознават неизменното му действие в привидно несъответстващи резултати и вграждат в постоянното тяло твърди, непоклатими убеждения, които ще се разкрият в земния живот като дълбока интуитивна убеденост на душата, независеща от никакви съждения. Тук човекът изучава собственото си минало и внимателно разплита причините, които е породил. Той вижда тяхното преплитане, резултатите им, а също и част от тяхното изчерпване в бъдещето.

На шестото небе са по-развитите души, които по време на земния си живот са имали слабо влечение към неговите нетрайни проявления и които са посветили всичките си сили на висшия умствен и нравствен живот. За тях миналото не е покрито с було. Тяхната памет е съвършена, в нея няма бели полета. Те възнамеряват да влеят в бъдещия си живот енергии, които ще неутрализират много от силите, които пречат, и ще подсилват онези, които работят в името на доброто. Ясната памет им позволява да вземат категорични и твърди решения

относно действия, които трябва да бъдат извършени или предотвратени. При следващото си раждане те ще могат да внушат тези волеви изяви на низшите си носители и да направят определени злини невъзможни, превръщайки ги в противни на вътрешната ни природа. По същия начин ще направят определени добри дела неизбежни, превръщайки ги в неустойими желаниа на един глас, който не може да бъде заглушен.

Тези души се раждат с възвишени и благородни качества, които правят долния живот невъзможен. Още в люлката те бележат детето като пионер на човечеството. Пред взора на човека, достигнал шестото от небесата, се разгръщат съкровищата на Божествения Разум в творческо действие и той може да изследва архетипите на всички форми, които са били развивани постепенно в долните светове. Тук той може да се къпе в безбрежния океан на Божествената Мъдрост и да разнища въпросите на архетипната реализация, на непълното добро, което ограниченото зрение на човека, обвит в плът, възприема като зло. При тази поширока перспектива явленията добиват истинските си размери, а той вижда правилността на божествените пътища – които за него вече не са „откриване на миналото“ по отношение на долните светове и тяхната еволюция. Въпросите, над които е размишлявал на земята и чиито отговори винаги са убягвали на жадния му разум, биват разрешени посредством прозрение, което прониква през всички покривала на конкретността, и той вижда липсващите звена от веригата. Тук душата е в непосредствено обкръжение и в пълно общение с великите души, принадлежащи на нашето човечество. Освободена от бремето на земното „минало“, тя се наслаждава на нескончаем живот. Онези, които тук наричаме „велики покойници“, там са великите живи. Душата се наслаждава във върховен екстаз на тяхното присъствие и започва да им прилича, защото тяхната могъща хармония настройва трепетното ѝ същество в съзвучие с тях самите.

Още по-високо и още по-прекрасно искри седмото небе, където е умственият дом на Учителите и Посветените. Някоя душа не може да пристъпи тук преди да е преминала на земята през тесния проход на Посвещението – врата, която извежда право към живот нескончаем.⁶⁴ Този свят е изворът на най-мощните умствени и нравствени импулси, които се изливат върху земята, оттук тръгват живителните потоци на висшите енергии. Тук се корени умствения живот на света, оттук геният черпи най-чистите си вдъхновения. За душите, обитаващи там, е без значение дали са свързани с низшите си носители или не. Те се наслаждават непрестанно на издигнатото си самосъзнание и на общението си с окръжаващите ги души. Те сами решават дали, докато са „въплътени“, ще дадат на низшите си носители съзнанието, което са способни да поемат – и дават или не дават, според волята си. Изявите на волята им зависят все повече от волята на Великите, а тя е едно с волята на ЛОГОСА – волята, която е насочена винаги към добруването на световите. Защото тук се премахват последните останки от отделното съществуване⁶⁵ у всички, които още не са постигнали пълно освобождение, т.е. всички, които все още не са Учители. С тяхната гибел волята става все по-съзвучна с волята, която направлява световите.

Това са приблизителните очертания на „седемте небеса“, където преминават хората след „промяната, наричана смърт“. Защото смъртта е само една промяна, която освобождава душата частично, смъквайки най-тежките ѝ окови. Тя е само раждане за по-просторен живот, завръщане на душата в истинския ѝ дом след кратко земно заточение, преминаване от затвор към свобода в по-висшите сфери. Смъртта е най-голямата от всички земни илюзии; няма смърт, а само промяна в условията на живота. Животът е непрестанен, непрекъснат, непрекъсваем – „нероден, вечен, дивен, постоянен“ – той не загива с гибелта на телата, които го обвиват. Да си въобразяваме, че душата загива, когато тялото се разпада на късове, е

64 Вж. глава XI, „Възходът на човека“. Посветеният е излязъл от обичайния път на еволюцията и върви по по-краткия, но по-стръмен път към съвършенството на човека.

65 Ахамкара – началото, формиращо Аз-а, което е необходимо за възникването на самосъзнанието и което бива надхвърлено щом изпълни предназначението си.

все едно да си мислим, че небето се срива, когато се счупи някое глинено гърне, както е казано в Бхагавад Пурана.

Физическата, астралната и умствената област са „трите свята“, през които минава пътешествието на душата, повтарящо се отново и отново. В трите свята се върти колелото на човешкия живот. Докато трае еволюцията им душите са завързани за него и то ги носи последователно през тези светове. Сега ще проследим един пълен жизнен период на душата (сборът от тези периоди съставлява животът ѝ) и ще можем да направим ясно разграничение между личност и индивидуалност.

Когато завърши престоя си в безформения свят на Девахан, душата започва нов жизнен период, излъчвайки енергиите, които действат във формения свят на умствената област – плодовете на предходните жизнени периоди. Излизайки навън, те събират около себе си от материята на четирите долни умствени нива подходящи материали, в които да се изразят, и така се образува новото умствено тяло за предстоящия живот Трептенето на тези умствени енергии възбужда енергиите на природата на желанията и те също започват да трептят. Щом се пробудят и запулсират, те започват да привличат от астралния свят материали подходящи за тяхното изразяване, а те на свой ред, образуват новото астрално тяло за приближаващото въплъщение. Така Мислителят се облича в умствената и астралната си дреха, които са точно изражение на способностите, развити в предишните етапи на живота му.

Сили, които ще разискваме по-късно, отвеждат Мислителя в семейството, което трябва да му осигури, подходяща физическа обвивка, и той се свързва с нея посредством астралното си тяло. По време на живота, предхождащ раждането, умственото тяло се свързва с низшите носители. Тази връзка укрепва в ранните години на детството, а в седмата година те са максимално свързани със самия Мислител (доколкото позволява етапът на еволюционното му развитие). Тогава, ако е достатъчно развит, той започва да упражнява слаб контрол над носителите си, а онова, което наричаме съвест, е неговият наставнически глас. Посредством носителите той непрестанно трупя опит и по време на земния си живот го събира в съответния носител – в тялото, свързано с областта, на която принадлежи опитът.

Щом земният живот завърши, физическото тяло отпада, а заедно с него и способността за общуване с физическия свят. Тогава енергиите му се ограничават в астралната и умствената област. След определено време се разпада и астралното тяло, а животът му се ограничава само в умствената област. Той събира астралните способности и ги затваря в себе си като латентни енергии. След изтичането на определен срок, когато усвояването завърши, умственото тяло също се разпада, а енергиите му преминават в латентно състояние у Мислителя, който оттегля живота си изцяло в безформения देваханен свят – неговата собствена родина. Там натрупаното по време на жизнения период в трите свята се превръща в умения и способности за бъдещето и, затворен изцяло в себе си, той отново започва пътешествието си и поема следващия жизнен цикъл с увеличени сили и познание.

Личността е изградена от преходните носители, чрез които Мислителят се възбужда енергийно във физическия, астралния и долния умствен свят, а също и от всички дейности, свързани с тях. Те са скрепени в едно от връзките на паметта, образувани вследствие на въздействията върху трите низши тела, а личният Аз се поражда от самоотъждествяването на Мислителя с неговите носители. В началните етапи на еволюцията този Аз се съдържа във физическия носител и в носителя на страстта, където активността е най-висока, по-късно той преминава в умствения носител, който става основен. Въпреки че черпи всичките си енергии от Мислителя, когото обвива, личността с мимолетните си чувства и страсти създава една привидно независима цялост. Тъй като нейните качества, свързани с долните светове, изпадат често в открито противоречие с трайните интереси на „Обитаващия тялото“, се заражда

конфликт, в който победата клони ту към моментното удоволствие, ту към трайните придобивки. Животът на личността започва от момента, в който Мислителят създава новото си умствено тяло, и завършва с разпадането на същото, в края на живота му, във формената област на Девахан.

Индивидуалността е самият Мислител, вечното дърво, което се разлиства във всички тези личности – листа, които живеят докато трае пролетта, лятото и есента на човешкия живот. Всичко поето и усвоено от тези листа обогатява сока, който тече в жилите им. През есента той се отдръпва в бащиния ствол, а сухите листа окапват и умират. Вечен е единствено животът на Мислителя. Той е човекът, за когото „никога не удря часът“, вечно младият, както се казва в Бхагавад Гита, който облича и съблича телата си както човек слага нови дрехи и захвърля старите. Всяка личност е нова роля за безсмъртния Актьор и той отново и отново излиза на сцената на живота, но в тази драма всеки негов герой е дете на предишните и баща на следващите. Драмата на живота е история с продължение – историята на Актьора, който изпълнява роля след роля.

Докато извървява ранните етапи на човешката еволюция, животът на Мислителя е ограничен в трите свята, които изучихме. Ще дойде време в развитието на човечеството, когато, нозете му ще пристъпят в по-висши предели, а прераждането ще е част от миналото. Но докато колелото на раждането и смъртта продължава да се върти и човекът е привързан към него от желаниа, принадлежащи на трите свята, животът му ще тече в тези три области.

Вече можем да се обърнем към по-висшите предели, при все че за тях могат да бъдат казани малко полезни или разбираеми неща. Но колкото и да са малко, те са потребни като въведение в Древната Мъдрост.

ГЛАВА VI

БУДИЧНАТА И НИРВАННАТА ОБЛАСТ

Вече разбрахме, че човек е разумно самосъзнаващо се същество – той е Мислителят, обвит в телата, принадлежащи на долната умствена област, на астралния и на физическия свят. Сега ще разгледаме Духа – неговия най-вътрешен Аз, източника, от който човек води началото си.

Божественият Дух – лъч от ЛОГОСА, белязан от есенциалното Му Битие – притежава троичната природа на Самия ЛОГОС, а еволюцията на човека като човек се състои в последователната изява на тези три аспекта и тяхното преминаване от латентно в активно състояние. Вселената е наречена макрокосмос, а човекът – микрокосмос, – огледало на вселената, образ или отражение на Бога⁶⁶ тъй като повтаря в умален вид нейната еволюция на вселената. Оттам идва и древната мъдрост „Каквото е горе, такова е долу.“ Именно това затворено в себе си Божество е гаранцията за крайната победа на човека, това е скритата мотивираща сила, която прави еволюцията не само възможна, но и неизбежна, възвисяващата мощ, която постепенно преодолява всяко препятствие и всяка трудност. Именно това Присъствие е усещал смъртно Матю Арнълдс, когато е написал: „Не ние, а Силата допринася за справедливостта“. Но изключвайки ни, той е сгрешил, защото Силата е най-вътрешното от всичките ни Аз – не отделните ни „аз“, а нашето истинско Аз – Атма, отражението на Параматма.

Този Аз е Единият и затова се нарича Монада⁶⁷, а ние трябва да запомним, че тази Монада е животът, издишан от ЛОГОСА, съдържащ в зародиш (или в латентно състояние) всички божествени сили и качества. Те се проявяват чрез въздействията, породени от съприкосновението между Монадата и обектите във вселената. Триенето, което причиняват, предизвиква ответни трептения в живота, подложен на техните дразнения, и енергиите му една след друга преминават от латентно състояние към активност. Човешката Монада (нарича се така, за да не се бърка с другите), бидейки съвършен образ и подобие на Бога, представя трите аспекта на Божеството, които се изявяват последователно в човешкия цикъл. Те са трите велики атрибута на проявения Божествен Живот във вселената – съществуване, блаженство, разум⁶⁸ – а трите ЛОГОСА ги представят с цялото съвършенство, възможно в рамките на проявлението.

При човека тези аспекти се изявяват в обратен ред – разум, блаженство, съществуване – като „съществуването“ включва проявлението на божествените сили. В еволюцията на човека, която изследвахме дотук, наблюдавахме развитието на третия аспект на скритото Божество – развитието на съзнанието като разум. Манас, Мислителят, човешката Душа, е образът на Универсалния Разум, на Третия ЛОГОС, а дългото му странстване в трите долини

66 „Да сътворим човек по Наш образ, (и) по Наше подобие“ (Битие, 1:26).

67 Нарича се Монада без значение дали е Монадата на духовната материя Атма, или Монадата на формата Атма-Буди, или човешката Монада Атма-Буди-Манас. И в трите случая тя е едно цяло и действа като такова, без значение дали има едно, две или три лица.

68 *Сатхитананда* е дума, използвана често в свещените книги на индуистите като абстрактно наименование на Брахмана, а *Тримурти* са неговите конкретни проявления.

области е посветено на еволюцията на третия аспект – умствената страна на божествената природа у човека.

Можем да приемем, че докато всичко това се случва, останалите божествени енергии не развиват активно силите си в човека, а по-скоро размишляват над него, над скрития извор на живота му. Те действат вътре в себе си, непроявени. Подготовката за тяхното проявление все още протича бавно. Непрестанно нарастващата енергия на трептенията на разума ги пробужда от непроявения живот, който наричаме латентност, а аспектът на блаженството започва да излъчва първите си трептения. Появяват се първите слаби пулсации на проявения му живот.

На езика на теософията аспектът на блаженството се нарича *Буди* – наименование, произхождащо от санскритската дума „мъдрост“. Той принадлежи на четвъртата или будичната област на нашата вселена – област, в която, все още има двоичност, но вече няма разделение. Не мога да предам тази идея с думи, защото думите принадлежат на долните области, където двоичността и разделиението са навеки свързани, но все пак можем да добием известна представа. Това състояние се характеризира с яснота и ярка наситеност, непостижими в долните области. В него всеки е такъв, какъвто е, и въпреки това има чувството, че включва в себе си останалите, че е едно цяло с тях, неразделно и неразделимо⁶⁹. Най-близката земна аналогия на това състояние е отношението между двама души, свързани от силна и чиста любов. Тя ги кара да се чувстват като един човек, да мислят, да усещат и да действат като едно цяло, без прегради и различия, без мое и твое, без разделение.⁷⁰ Слабият отглас, който достига от тази област, кара хората да търсят щастието си в единението с обекта на своите желания, без значение какъв е той. Абсолютната изолация е абсолютно нещастие. Никъде нищо, нищо друго освен самотника – гол, висящ в празното пространство, в пълна самота, изолиран от всичко, затворен в отделното аз – въображението не може да роди нещо по-ужасно от това. Неговата противоположност – абсолютното единение – е абсолютното блаженство.

Щом аспектът на блаженството започне да излъчва трептения, те (както и в долните области) привличат около себе си материя от своята област и така постепенно образуват будичното тяло или тялото на блаженството, както сполучливо е наречено⁷¹.

Единственият начин, по който човекът може да допринесе за изграждането на тази прекрасна форма, е възпитаването на чиста, безкористна, всеобемаща благодетелна любов – любов, която „не дири своето“, която е всеобемаща и не дири ответ. Този спонтанен изблик на любов е най-забележителният сред божествените атрибути – любовта, която дава всичко и не иска нищо. Чистата любов е родила вселената, чистата любов крепи и въздига към съвършенство, към блаженство. Когато човек дарява любовта си на всички, които се нуждаят от нея, без да прави разлика, без да търси нещо в замяна, заради самата радост от раздаването, той развива в себе си блажения аспект на Божеството и подготвя онова тяло на красота и неизказана радост, в което Мислителят ще се въздигне, отхвърляйки ограниченията на отделното съществуване, за да открие себе си и същевременно да бъде едно с всичко живо. Това е „къщата неръкотворна, вечна в небесата“, както е писал св. Павел, великият Посветен християнин. Той издигна милосърдието и чистата любов над всички други добродетели, защото на земята човек може да допринесе за това прекрасно жилище единствено чрез тях.

69 Читателят ще трябва да се върне назад към Увода и да препрочете описанието на това място у Плотин, започвайки от: „Те виждат еднакво добре всички неща...“ и трябва да обърне внимание на изразите „Всяко отделно нещо е и всички неща взети заедно...“ и „Наистина във всяко нещо преобладава определено качество, но...“.

70 Ето защо в много свещени книги божествената любов е представена чрез дълбоката съпругеска любов - в Бхагавад Пурана на индуистите, в Песента на Соломон на евреите и християните. Това е любовта на мистиците Суфи, а всъщност и на всички мистици.

71 *Анандамайакоша*, или обвивката на блаженството на Ведантините. То е тялото на слънцето, соларното тяло, за което се говори твърде малко в Упанишадите, а и навсякъде другаде.

По подобни причини будистите наричат разделението „великата ерес“, а целта на индуистите е „единението“. Освобождението е отърсване от ограниченията, които ни разделят, а себичността е коренът на злото – унищожим ли го, унищожаваме всяка болка.

Петият свят, нирванният, е областта на най-висшия човешки аспект на Бога в нас. Теософите го наричат Атма, или Аз. Това е областта на чистото съществуване, на най-пълното проявление на божествените сили в нашата петопластна вселена – онова, което е отвъд, в шестата и седмата област, е скрито в неизказаната светлина на Бога. Атмичното (или нирванното) съзнание, принадлежащо на живота в петата област, е съзнанието, постигнато от Извисените – първите плодове на човечеството, които вече са завършили цикъла на човешката еволюция и които наричаме Учители⁷². Те са разрешили в Себе Си въпроса за съчетаването на индивидуалната същност и всеобщото единение и живеят като безсмъртни Разуми, свършени в своето блаженство, мъдрост и сила.

Когато човешката Монада се родила от ЛОГОСА, сякаш от искрящия океан на Атма се отделил тънък лъч светлина, обвит и отделен от останалото с ципа от будична материя. В края му трептяла искра, затворена в яйцевидна обвивка от материя, принадлежаща на безформените нива на умствената област. „Искрата на Фпхат е най-тънката нишка, съединена с пламъка.“⁷³ В хода на еволюцията това искрящо яйце става все по-голямо и по-прозрачно, а тънката нишка се превръща във все по-широк канал, по който тече все повече атмичен живот. Накрая те се сливат – третото и второто, второто и първото – тъй както пламъкът прелива в друг пламък и двата изглеждат един.

Еволюцията на четвъртата и петата област принадлежи на следващ период в развитието на нашата раса, но онези, които предпочитат по-трудния път на бързия напредък, могат да поемат по него и сега. За това ще стане дума по-нататък, в глава единадесета. По този път тялото на блаженството се развива бързо, човек започва да се наслаждава на съзнанието в тази по-извисена област и познава блаженството, което е резултат от липсата на разделителни прегради, и мъдростта, която се влива, щом бъдат надхвърлени границите на разума. Тогава идва освобождението от колелото, задържащо душата в долните светове, и идва първото предвкушване на свободата, която откриваме изцяло едва в нирванната област.

Нирванното съзнание е противоположност на унищожението, на аниhilацията. То е съществуване, издигнато до наситеност и яркост, недосегаеми за, познаващите единствено живота на сетивата и ума. Мъждукаща светлинка пред блясъка на обедното слънце – такова е нирванното съзнание пред земното, а да твърдим, че то е аниhilация, само защото са изчезнали ограниченията на земното съзнание, означава да сме като човек, който знае само лоената свещ и затова твърди, че светлина не може да съществува без фитил, напоен с лой. За съществуването на Нирвана има свидетелства от миналото, запазени в свещените писания на човечеството. Те са оставени от Онези, които са й се насладили и са живяли прекрасния й живот; за нея свидетелствуват и други представители на нашата раса, които са изкачили великата стълба на човешкото съвършенство, но остават в досег със земята, за да може нашата възлизаща раса уверено да изкачи стъпалата й.

В Нирвана обитават могъщите Същества, които са осъществили Своята еволюция в отминали вселени. Те са дошли на бял свят заедно с ЛОГОСА, когато Той проявил Себе Си, за да осъществи тази вселена. Те са Негови Помощници в управлението на светове, свършени изпълнители на волята Му. Господарите на всички йерархии на Боговете и на низшите служители, които видяхме да се трудят в низшите области, обитават тук, защото Нирвана е сърцето на вселената, откъдето тръгват всичките й жизнени потоци. Оттук се ражда *Великото Дихание*, животът на всичко, и тук се връща, когато вселената достигне края

72 Наричат ги още Махатми – велики Духове, и Дживанмукти – освободени души. Те остават свързани с физическите тела, за да продължат да помагат на човечеството. В нирванната област живеят и много други велики Същества.

73 Книга на Дзиан, Станса VII, 5. Вж. Е. Блаватска. Тайната Доктрина. Т. 1, кн 1, прев. Т. Секулова. С, Астрала и Кралица Маб, 1993, с. 303.

си. Тук е Зрението на Блажените, за което копнеят мистиците, Блясъкът без було, Върховната Цел.

Братството на Човечеството – не, Братството на всички неща – има своята здрава основа в духовните области – атмичната и будичната – защото само тук има единство и само тук има съвършена хармония. Разумът е разделителното начало у човека, което разграничава „Аз“ от „не-аз“, т.е. съзнанието на „Аз“-а за самия себе си и възприемането на всички останали като външни спрямо него, като чужди. Това е началото на борбата, на съпротивлението, на самоутвърждаването. Тръгнем ли от областта на разума надолу, светът представлява само конфликти – толкова по-ожесточени, колкото по-замесен е разума. Дори природата на желанието проявява борбеност, когато желанието среща препятствия на пътя си. Тя става все по-агресивна, когато умът ръководи действията ѝ, защото тогава се мъчи да задоволи бъдещи желаниа и се опитва да заграби за себе си колкото се може повече от хранилищата на Природата. Но разумът е борбен по начало, природата му е да налага себе си като различен от останалите, тук се крие коренът на разделението, непресъхващият извор на разцеплението между хората.

Но щом достигнем будичната област, единството се долавя веднага – сякаш слизаме от един отделен лъч, различен от всички останали, направо върху самото слънце, от което всички лъчи струят еднакво. Съществува, огряно от слънцето, обляно в светлината му и излъчващо я, няма да усети разлика между лъчите, а ще излъчва всички лъчи с еднаква охота и лекота. Това е и с човека, чието съзнание веднъж е достигнало будичната област. Той чувства братството, което за другите е недостижим идеал, и се влива във всеки, който иска подкрепа, давайки му умствена, нравствена, астрална или физическа помощ според нуждите му. Той гледа на всички същества като на самия себе си и изпитва чувството, че всичко, което притежава, е толкова тяхно, колкото и негово, а много често повече тяхно, отколкото негово – защото силата им е по-малка, а нуждата им – съответно по-голяма. Така в едно семейство по-големите братя поемат семейното бреме и пазят по-малките от мъки и лишения. За духа на братството слабостта е зов за помощ и любяща подкрепа, а не възможност за потисничество. Великите Създатели на религии са достигнали до това ниво и са се изкачили дори по-високо, от тях винаги блика непресъхваща състрадателност и нежност, те служат както на физическите, така и на вътрешните потребности на хората, помагат всекиму според нуждите. Съзнанието за това вътрешно единство, осмислянето на Едното Аз, обитаващо еднакво във всеки, е здравата основа на Братството. Всичко друго е нетрайно.

Това осмисляне идва заедно с осъзнаването факта, че стъпалото на еволюция, достигнато от различни човешки и не-човешки същества, зависи главно от онова, което бихме могли да наречем тяхна възраст. Едни са започнали пътешествието си много по-късно от други, и въпреки че у всички има еднакви сили, някои са ги разгърнали в несравнимо по-голяма степен просто защото са разполагали с много повече време за този процес от по-младите си събратя. Да корим и да презираме душите-зародиши или душите-деца край нас, задето не са се развили до нивото, до което сме достигнали ние, е все едно да корим и да презираме семето задето още не е цвете, пъпката – че още не е плод, младенецът – че не е още мъж. Нека не се виним, че все още не сме Богове, след време ще стоим там, където стоят нашите По-големи Братя. Защо тогава да корим младите души, които все още не са станали онова, което сме ние?

Самата дума *братство* означава една и съща кръв, но нееднакво развитие, и следователно точно изразява връзката между всички създания във вселената – идентичност в същността на живота и различия в достигнатата степен на проявление на този живот. Ние сме едно по произхода си, едно по начина на развитие и едно в целите си, а различията във

възрастта и ръста са само възможност за създаването на най-нежни и близки взаимоотношения. Това, което човек би направил за своя брат по плът, който му е по-скъп от самия него, е мерилото за онова, което дължи на всеки, който споделя с него единия Живот. Сърцата на хората са затворени за техните братя поради различните раси, класи, народности. Мъдрият се издига над тези дребни различия чрез любовта и вижда, че всички водят живота си от единия извор, вижда ги като част от своето семейство.

Осмислянето на това Братство и усилието да се живее съобразно него са толкова стимулиращи за висшата природа на човека, че са били превърнати в единственото задължително нещо в Теософското дружество, в единствената „точка на вярата“, която трябва да бъде приета от всички, желаещи да станат негови членове. Дори опитът да се живее по този начин пречиства сърцето и прояснява зрението, а стриктното спазване на всички предписания означава да премахнем и последната сянка на разделението, да позволим на чистото сияние на Аза да ни озари като светлина през кристално чисто стъкло.

Нека никога не забравяме, че това Братство съществува независимо дали хората го пренебрегват или отричат. Човешкото невежество не изменя законите на Природата, нито променя нейния неизменен, неударим ход. Нейните закони смазват онези, които им се противопоставят, разпиляват на парчета всичко, което не е в хармония с тях. Следователно никоя нация, оскърбяваща Братството, няма да оцелее, никоя цивилизация, изградена върху антитезата му, няма да надживее. Няма нужда да създаваме Братство, то съществува; трябва да настроим живота си в съзвучие с него, ако желаем да не загинем заедно с делата си.

На някои може да се стори странно твърдението, че будичната област – нещо мъгляво и недействително за тях – оказва влияние на всички области под нея, и че нейните сили винаги разрушават всичко в долните светове, което не може да влезе в хармония с нея. И все пак е така, защото тази вселена е израз на духовни сили, а те са ръководните, моделиращите енергии, които предвождат всички неща и бавно и сигурно ги подчиняват на себе си. Поради това Братството, което е духовен съюз, е много по-истинско от всяка друга организация; то е живот, а не форма, „мъдро и нежно подреждащо всички неща“. Според времената то може да приема безчет форми, но животът е един. Блажени са онези, които виждат присъствието му и превръщат себе си в проводници на живата му сила.

Ученикът вече има пред себе си съставките на човешката постройка и областите, на които те принадлежат. Едно кратко обобщение би му позволило да добие ясна представа за сложното цяло.

Човешката Монада е Аتما-Буди-Манас, или както понякога я превеждат Духът, Духовната Душа и Душата на човека. Фактът, че те са само отделни аспекти на Аза, прави възможно безсмъртното съществуване на човека. Въпреки че тези три аспекта се проявява поотделно и в последователност, тяхното единство дава възможност на Душата да се слее с Духовната Душа, дарявайки последната с драгоценната същност на индивидуалността, а на тази индивидуализирани Духовна Душа дава позволява да се слее с Духа, оцветявайки го, ако мога да се изразя така, с багрите на индивидуалността, която напуска ненакърнена изначалното си единство с всичките лъчи на ЛОГОСА и със Самия ЛОГОС. Трите образуват седмото, шестото и петото начало на човека, а материалите, които ги ограничават или ги затварят (т.е. които правят възможно тяхното проявление и дейност) се привличат съответно, от петата (нирванната), четвъртата (будичната), и третата (умствената) област на нашата вселена. Сетне петото начало приема по-низше тяло в умствената област, за да влезе в контакт с конкретните светове, и така се вплита в четвъртото начало – природата на желанието, или Кама – принадлежащо на втората, или астралната област. Спускайки се в първата, физическата област, откриваме третото, второто и първото начало –

специализирания живот, или прана. Негов носител е ефирният двойник, а плътното тяло влиза в контакт с грубите материали на физическия свят. Вече разбрахме, че понякога праната не се разглежда като „начало“, а вплетените едно в друго тела на желанието и на мисълта се разглеждат заедно като Кама-Манас; чистият разум се нарича Висш Манас, а умът, отделен от желанието – Низш Манас. Вероятно най-приемливата представа за човека е онази, която най-точно представя фактите като отнасящи се до единия вечен живот и разнообразните форми, в които той действа и които обуславят неговите енергии, като пораждат разнообразието на проявленията му. Тогава виждаме Аза като единия Живот, източника на всички енергии, а формите – като будични, причинни, умствени, астрални и физически (ефирни и плътни) тела.

На онези читатели, които са по-добре запознати с ведантическата класификация, тази таблица на формите може да се стори полезна:

Будично тяло		Анандамайякоша
Причинно тяло		Виджнянамайякоша
Умствено тяло и Астрално тяло		Маномайякоша
Физическо тяло	ефирно	Пранамайякоша
	плътно	Аннамайякоша

Като съчетаем двете гледни точки, можем съставим следната таблица:

НАЧАЛА	ЖИВОТ	ФОРМИ
Атма. Дух	Атма	
Буди. Духовна Душа		Блажено тяло
Висш Манас	Човешка Душа	Причинно тяло
Низш Манас		Умствено тяло
Кама. Животинска Душа		Астрално тяло
Линга Шарира ⁷⁴		Ефирен Двойник
Стула Шарира		Плътно тяло

Видно е, че различията са само въпрос на наименования и че шестото, петото, четвъртото и трето начало са просто Атма, действаща в будичното, причинното, умственото и астралното тяло, докато второто и първото начало са двете най-низши тела. Тази внезапна промяна в наименованията може да внесе объркване у ученика, и тъй като Е. П. Блаватска, нашата уважавана учителка, изрази силна неудовлетвореност от тогавашната терминология, като я намираще объркваща и подвеждаща, и пожела да се опитаме да я усъвършенстваме, ние възприемаме горните названия като описателни, прости и отговарящи на фактите.

⁷⁴ *Линга Шарира* е било името, дадено първоначално на ефирното тяло и не трябва да се бърка с Линга Шарира в индуистката философия. Стула Шарира е санскритското име на плътното тяло

Фините тела на човека, които изучихме, образуват в своята съвкупност онова, което обикновено наричаме „аура“ на човешкото същество. Тази аура изглежда като блестяща мъгла с яйцевидна форма, в центъра на която се намира плътното физическо тяло, но поради вида ѝ често я разглеждат само като мъгла и нищо повече. Онова, което обикновено наричат аура, са частички от фините тела, които се издават извън очертанията на плътното физическо тяло. Всяко тяло е завършено в себе си и прониква в по-грубите от него. То е по-малко или по-голямо в зависимост от развитието си, а онази част, която припокрива повърхността на плътното физическо тяло, се нарича аура. Аурата следователно се състои от припокриващите се части, принадлежащи на ефирния двойник, на тялото на желанието, на умственото тяло, на причинното тяло и в редки случаи на будичното тяло, озарени от атмичното сияние. Понякога тя е замъглена, груба, лишена от блясък; понякога е ослепителна като светлина, цвят и размери. Тя зависи изцяло от степента на еволюция, достигната от човека, от развитието на телата му, от нравствената и умствената природа, която е развил у себе си. Всичките му изменчиви страсти, желания и мисли са вътре в нея, изписани във форма, в цвят, в светлина, така че „и слепият може да ги види“, стига да има очи за тези писмена. В нея са запечатани и характерът и променливите неща; тук не е възможна никаква измама, за разлика от маската, която наричаме физическо тяло. Увеличаването на размера и красотата на аурата е безпогрешен знак за човешкия напредък и говори за ръста и пречиштането на Мислителя неговите носители.

ГЛАВА VII

ПРЕРАЖДАНЕТО

Сега пред нас стои изследването на едно от централните учения на Древната Мъдрост, учението за прераждането. Нашата представа ще бъде по-ясна и в по-голямо съответствие с природния ред, ако разгледаме това учение като универсално, а после се спрем на прераждането на човешката душа като на частен случай. При неговото изучаване действителното му място в природния ред обикновено се преиначава и той бива разглеждан като някакво изключение, при това в отрицателен смисъл. Защото всяка еволюция се състои от развиващ се живот, който преминава от форма във форма, и съхранява в себе си натрупания опит. Прераждането на човешката душа не е въвеждане на нов еволюционен принцип, а привеждане на универсалния принцип в съответствие с условията, наложени от индивидуализирането на непрестанно развиващия се живот.

Г-н Лафкадио Хърн е изложил този въпрос добре, разглеждайки идеята за предсъществуването от гледна точка на западната научна мисъл. Наистина той се е обърнал във фразеологията (но не и във вътрешното си зрение) при излагането на будистките възгледи, а неговата употреба на думата „Его“ може да подведе читателя на иначе тъй интересната глава върху разисквания въпрос, ако не се прави ясно разграничение между истинското и илюзорното его. Г-н Хърн пише:

„С приемането на учението за еволюцията старите форми на мисълта се разпадат, а отвсякъде се надигат нови идеи, за да заемат мястото на овехтелите догми. Днес сме свидетели на едно общо движение на мисълта в посоки, които подозрително съвпадат с тези на Източната философия. Безпрецедентният устрем и многообразните форми на научния напредък през последните петдесет години не можеха да не породят също толкова безпрецедентно оживление сред ненаучните среди. Че най-висшите и сложни организми са се развили от най-низшите и простите; че една единствена физическа основа на живота е веществото на целия жив свят; че няма нещо, което да отделя растенията от животните; че разликата между живото и неживото е йерархична, а не видова; че материята е не по-малко неразбираема от ума, а двете са различни проявления на една и съща непознаваема реалност – за новата философия това са вече естествени и даже банални неща.

След първото признаване на физическата еволюция дори от теологията не беше трудно да се предскаже, че откриването на психическата еволюция не може да се забави безкрайно много, защото бяха унищожени преградите, издигнати от старите догми за да не може човек да се обръща назад. За изучаващия научна психология днес идеята за предсъществуването излиза от сферите на теорията и преминава в сферата на фактите. Тя доказва будисткото обяснение на универсалната тайна също толкова правдоподобно, колкото и всички останали. „Само прибързващите мислители“, пише покойният професор Хъксли, „биха го отхвърлили, основавайки се на абсурдността му като цяло. Както учението за самата еволюция, така и учението за превъплътяването се корени в света на реалното; а то може да окаже такава подкрепа, каквато е способно да осигури великото доказателство, базирано на аналогия.“⁶⁷⁵

75 Kokoro. Hints and Echos of Japanese Inner Life. By Lafcadio Hearn, London, 1896, pp. 237-239.; Huxly.

Нека разгледаме Монадата на формата, Аتما-Буди. В тази Монада – животът, издишан от ЛОГОСА – лежат скрити всички божествени сили, но както видяхме те са в латентно състояние, непроявени и нефункциониращи. Те трябва да бъдат пробудени постепенно чрез външни въздействия, тъй като за природата на живота е присъщо да трепти в отговор на въздействащите му трептения. А тъй като в Монадата съществуват всички възможни трептения, всяко трептене, което достига до нея, ще възбуди нейната способност за отговорно трептене, и по този начин силите ще преминават една след друга от състояние на латентност към активност. (Физиците биха казали „от статично в кинетично състояние“.)

Тук е тайната на еволюцията. Околната среда въздейства върху формата на живото същество (нека не забравяме, че всички неща са живи), а това въздействие, предавано през обвиващата форма на живота вътре в нея, на Монадата, събужда ответни трептения, които Монадата излъчва навън през формата, карайки на свой ред частиците ѝ да трептят и пренареждайки ги в нова форма, подходяща или съответстваща на първоначалното въздействие. Такова е отношението на въздействие и реакция между средата и организма, който е познат на всички биолози и който някои приемат като задоволително механично обяснение на еволюцията. Но търпеливото и внимателно наблюдение на тези въздействия и реакции не дава обяснение на въпроса защо организмът трябва да реагира точно по този начин на дразненията. Потребна е Древната Мъдрост, за да бъде разкрита тайната на еволюцията – тя ще посочи Аза в сърцето на всяка форма и скритата причина за всички движения в Природата.

След разбирането на основната идея, че животът съдържа в себе си възможността да отвръща на всяко достигащо до него външно трептене, а фактичката реакция идва постепенно под въздействието на външните сили, следва другата основна идея – за непрекъснатостта и приемствеността на живота и формите. Формите предават своите особености на други форми, които водят началото си от тях; те са част от собственото им вещество, обособени за самостоятелно съществуване. Запазването на физическата приемственост се осъществява чрез деление на клетки, чрез пъпкуване, чрез изкарване на кълнове, чрез развитие на плода в майчината утроба, а всяка нова форма произхожда от предходната и възпроизвежда спецификите ѝ. Науката обобщава тези факти в т. нар. закон за наследствеността, а наблюденията ѝ върху унаследяването на формата заслужават внимание и хвърлят известна светлина върху природните механизми в конкретния свят. Не трябва да забравяме обаче, че той е приложим само за строежа на физическото тяло, в което вземат участие материалите, предоставени от родителите.

Нейните дълбоко скрити механизми – онези механизми на живота, без които формата не може да съществува – са останали незабелязани, тъй като не се поддават на физическо наблюдение. Тази празнина може да бъде запълнена единствено от учението на Древната Мъдрост, дадено ни от Онези, които от векове използват свръхфизични способности за наблюдение. То може да бъде проверявано и доказвано от всеки ученик, който търпеливо следва в техните школи.

Съществува непрекъснатост на живота, също както съществува и непрекъснатост на формата. Това е несекващият живот (все повече и повече от латентните му енергии стават активни посредством дразненията, приемани чрез поредица от последователни форми), който събира в себе си опита, натрупан от неговите формени обвивки. Защото когато формата загине, животът съхранява и отразява опита в увеличените енергии, които е пробудил. Той е готов да се излее в нови форми, производни на старата, вземайки със себе си придобитото. Докато е бил в предишната форма, той е действал чрез нея и я е приспособявал, за да изрази всяка новопробудена енергия. Сега формата предава тези промени, запечатани във веществото ѝ, на частта, която обособява от себе си и която наричаме нейн потомък, а той, бидейки от нейното вещество, би трябвало да носи съответните му особености. Животът се

излива в него с всичките си пробудени сили, дооформя го и т.н.

Съвременната наука доказва все по-убедително, че при еволюцията на висшите същества ролята на наследствеността намалява, че умствените и нравствените качества не се предават от родители на деца. Колкото по-висши са качествата, толкова по-очевиден е този факт – нерядко детето на гения е глупак, а от най-обикновени родители се ражда гений. За да нарастват умствените и нравствените качества, трябва да съществува някакъв вечен техен субстрат, в който да се унаследяват. В противен случай наместо закономерна приемственост, Природата би демонстрирала в тази най-важна част от своята работа хаотично, лишено от причинност производство. Науката мълчи, но Древната Мъдрост учи, че този приемствен субстрат е Монадата, която е хранилището на всички плодове – хранилището, в което всичко преживяно се съхранява под формата на сили с растяща активност.

След като усвоим тези два принципа – принципа за Монадния потенциал, който се превръща в сила, и принципа за приемствеността на живота и формата - можем да продължим с тяхното по-подробно изучаване. Ще разберем, че те разрешават много от въпросите, на които съвременната наука няма отговор, а също и много от по-дълбоките въпроси, които си задават филантропите и мъдреците.

Нека започнем с разглеждането на Монадата от момента, в който тя изпитва за първи път въздействието на безформените нива на умствената област – началото на еволюцията на формата. Първите ѝ слаби ответни трептения събират около нея известно количество от материята на областта, и така започва бавната еволюция на Първото Елементално Царство, за което вече говорихме в четвърта глава. Съществуват седем основни монадни типа, представяни понякога като седемте цвята на слънчевия спектър, производни трите основни.⁷⁶ Всеки тип има специфично оцветяване, което се запазва непроменено през целия еонен цикъл на неговата еволюция и се отразява на всички редици от живи същества, които оживява. Сетне започва процесът на подразделяне във всеки тип – делене, което продължава, докато се стигне до индивида.

Потоците, породени от започващото излъчване на монадните енергии (ще се ограничим с проследяването на една от линиите на еволюцията – останалите шест действат на същия принцип) имат съвсем кратък живот във форма. Въпреки това всеки опит, който може да бъде постигнат чрез тях, се изразява чрез живота в Монадата (техен източник и причина), чиято способност да реагира и расте. И тъй като този живот се състои от трептения, които често не са съгласувани помежду си, в Монадата се заражда тенденция към делене – съзвучните трептящи сили се събират заедно, сякаш за съгласувано действие, докато не се образуват различни под-Монади, ако си позволим да ги наречем така, еднакви в основните си характеристики, но различни в подробностите, подобно нюансите на един и същ цвят. Под въздействието на долните нива на умствената област те се превръщат в Монадите на Второто Елементално Царство, отнасящо се към формената част на тази област, и процесът продължава, като Монадата непрекъснато увеличава способността си да реагира.

Всяка Монада вдъхва живот на безброй форми, чрез които улавя трептения, а тъй като формите се разпадат, тя непрестанно вдъхва живот на нови. Поради току-що описаната причина продължава и процесът на подразделяне. Всяка Монада непрестанно се въплъщава във форми и съхранява в себе си като вече пробудени сили всички резултати, добити посредством оживените от нея форми. Уместно е да разглеждаме тези Монади като души на група от форми. В хода на еволюцията тези форми показват все повече и повече атрибути, които представляват силите на монадната колективна душа, проявени посредством формите, в които тя е въплътена.

Много скоро безбройните под-Монади на Второто Елементално Царство достигат

76 „Каквото е горе, такова е долу.“ Неволно се сещаме за трите ЛОГОСА и за седемте извечни синове на Огъня, за Светата Троица и „Седемте Божии Духове“, които са пред престола, в символиката на християнството; за зороастрийския Ахурамазда и седемте Амешаспенти.

еволюционно ниво, на което започват да реагират на трептенията на астралната материя и да действат в астралната област. Така се превръщат в Монади на Третото Елементално Царство, повтаряйки в този по-груб свят всички процеси, през които вече са преминали в умствената област. Като монадни колективни души те стават все по-многобройни, Проявявайки все по-голямо разнообразие в подробностите. Броят на формите, оживени от всяка една, намалява, тъй като специфичните характеристики стават все по-подчертани. Междувременно, бихме могли да споменем, че потокът на живота, който непрестанно се лее от ЛОГОСА, подхранва във висшите нива нови форми Монади, така че еволюцията се извършва непрестанно; а щом по-развитите Монади се вълпят и долните светове, на тяхно място в горните идват нововъзникнали Монади.

Чрез този вечно повтарящ се процес на вълпщение на Монадите (или на монадните колективни души) в астралния свят се извършва тяхната еволюция до момента, в който са готови да реагират на въздействията от физическата материя. Ако си припомним, че чистите атоми на всяка област са обградени в сфера, чиято стена се състои от най-грубата материя на областта непосредствено над тях, не е трудно да разберем как Монадите придобиват способността да отвърщат на въздействията, преминавайки от една област в друга. Когато в Първото Елементално Царство Монадата привикне да трепти в ответ на въздействията на материята на тази област, това означава, че тя скоро ще започне да отговаря на трептения, улавяни посредством най-грубите форми на материята от следващата, по-долна област. Така в обвивките си от материя, каквито са всъщност формите, изградени от най-грубите материали на умствената област, Монадата става чувствителна за трептенията на астралната атомна материя; а когато се вълпти във форми от най-груба астрална материя, тя по същия начин ще стане способна да реагира в отговор на въздействията на атомите на физическия ефир, чиито обграждащи са изградени от най-грубите астрални материали.

Можем да приемем, че по този начин Монадата достига физическата област. Тук тя или по-точно всички монадни колективни души започват да се вълпщават в прозирни физически форми – ефирните двойници на бъдещите плътни минерали във физическия свят. В тези прозирни форми природните духове вграждат по-плътни материали и така се образуват различни видове минерали – най-скованите носители, в които развиващият се живот се затваря и чрез които най-малка част от силите му могат да бъдат изразени. Всяка монадна колективна душа има свои минерални изражения – минералните форми, в които е вълптена – а на този етап специализацията е по-голяма. Понякога съвкупността от тези монадни колективни души се нарича минерална Монада, или Монадата, вълпщаваша се в царството на минералите.

Оттук нататък пробудените монадни енергии вече участват по-активно в еволюционния процес. Веднъж събудени за действие, те започват да търсят изява и да упражняват определено моделиращо влияние върху формите, в които са заключени. Когато станат прекалено активни за минералното си вълпщение, се проявяват наченките на по-гъвкавите форми на растителното царство, а природните духове подпомагат тази еволюция в царствата на физическото. Вече представихме тенденцията в минералното царство към определена организация на формите, начертаването на определени линии, по които протича растежът.⁷⁷ Оттук нататък тази тенденция ръководи цялостното изграждане на формите и е причината за изключителната симетрия на природните образувания, позната на всеки наблюдател.

Монадните колективни души в растителното царство се делят и подразделят много по-бързо в следствие на още по-голямото разнообразие на въздействията, на които са подложени. Еволюцията на семействата, родовете и видовете е резултат от това невидимо подразделяне. Когато даден род, с неговата родова монадна колективна душа, бива поставен в силно променящи се условия – т.е. когато формите, свързани с него, биват подложени на твърде различни въздействия – в Монадата се появява нова тенденция към подразделяне.

77 Осите на растеж, които определят формата. Те са най-ясно изразени при кристалите.

Така възникват различните видове, всеки със своя специфична монадна колективна душа. Когато Природата бъде оставена да работи самостоятелно, процесът е бавен, макар че природните духове допринасят много за обособяването на родовете. Но с появата на човека и с началото на неговите системи за изкуствено култивиране, които подпомагат въздействието на определена група сили и възпират друга, това обособяване вече може да се осъществява със значителна бързина, а специфичните различия се развиват много по-лесно. Докато разделянето в монадната колективна душа все още не е факт, тенденцията към разделяне може да бъде заличена чрез подлагане на формите на едни и същи въздействия. Но когато то се осъществи, новите видове се установяват определено и трайно, готови да произведат собствено потомство.

У някои от дълголетните представители на растителното царство започва да се проявява личностен елемент, а устойчивостта на организма прави възможен този предвестник на индивидуалността. У едно дърво, живеещо десетки години, повтарянето на сходни условия, предизвикващи сходни въздействия – сезоните, които се сменят, година след година, последователните вътрешни движения, произтичащи от тях, пробуждането на соковете, разлистването, докосването на вятъра, на слънчевите лъчи, на дъжда – с ритмичната си повторемост всички тези външни влияния раждат ответни трептения в монадната колективна душа. А тъй като последователността се налага от непрестанното повторение, появата на едното води до смътно очакване на онова, което следва и често се е повтаряло. Природата не развива качества изведнъж; това са първите неясни очертания на онова, което по-късно ще се превърне в памет и предчувствие.

В растителното царство за първи път се появяват и предвестниците на усещането, които у висшите му представители прерастват в онова, което западните психолози наричат „общи“ усещания за удоволствие и дискомфорт. „Общото“ усещане обхваща целия организъм и се изпитва в еднаква степен от всички части на организма, без разлика. Негова противоположност е „острото“ усещане.

Не бива да забравяме, че Монадата събира около себе си материали от областите, през които преминава в пътя си надолу, и следователно е способна да реагира на въздействия от тези области, като най-силните и най-свързаните с грубите форми на материята се проявяват първи. Слънчевата светлина и студът са последното, което достига като усещане до монадното съзнание, а астралната му обвивка, в която са причинени слаби трептения, предизвиква слаби общи усещания, за които стана дума по-горе. Дъждът и сушата, които засягат механичното изграждане на формата и силата ѝ да предава трептения на вдъхващата живот Монада, са друга „двойка противоположности“, чието въздействие поражда способността за разграничение. Тя е коренът на всички усещания, а по-нататък и на всички мисли. Така чрез повтарящи се растителни въздействия монадните колективни души в растителното царство се развиват до момента, в който онези, оживяващи най-висшите представители на това царство, станат готови за следващата стъпка.

Тази стъпка ги отвежда в животинското царство. Тук във физическия и астралния си носител те бавно развиват ясно определена личностност. Животното, бидейки свободно да се движи, изпитва въздействия от много по-разнообразни условия, отколкото растението, приковано към едно едничко място. Това разнообразие естествено способства за диференциацията. Монадната колективна душа, която оживява много диви животни от един и същ вид или подвид, получава най-разнообразни въздействия, и тъй като в значителната си част те се повтарят непрекъснато и са еднакви за всички представители на групата, тя бавно се диференцира.

Тези въздействия спомагат за развитието на физическото и астралното тяло, а чрез тях монадната колективна душа натрупва повече опит. Когато формата на някой от представителите на групата загине, опитът, натрупан посредством тази форма, се събира в монадната колективна душа и може да се каже, че ѝ придава определен цвят. Слабо

нарасналият живот на монадната колективна душа – влята във всички форми, които образуват колектива ѝ – разпределя опита на загиналата форма между всички и по този начин непрестанно повтарящите се преживявания, съхранявани в монадната колективна душа, се проявяват като инстинкти или „натрупан наследствен опит“ в новите форми. Безброй много птици са ставали плячка на ястребите и затова току-що излюпените пиленца се разтреперват при приближаването на наследствения враг – животът, vyplътен в тях, разпознава опасността, а вроденият инстинкт е израз на това знание. Така се създават невероятните инстинкти, които предпазват животните от безбройните ежедневни опасности. Новата опасност ги намира неподготвени и ги обърква.

С попадането на животните под въздействието на човека, монадната колективна душа започва да се развива много по-ускорено и по причини, сходни с тези, които засягат процеса на одомашняване на растенията, подразделянето на vyplътения живот започва да се извършва с по-голяма лекота. Появява се личността и става все по-силно изявена. В началото тя би могла да се нарече съставна: цяло стадо диви същества действа като движено от една единствена личност – толкова силна е властта на общата душа над формите, а тя на свой ред е подвластна на импулсите от външния свят. Одомашнените висши животни – слонът, конят, котката, кучето – проявяват по-индивидуализирана личност (напр. под въздействието на едни и същи обстоятелства две кучета могат да реагират твърде различно).

С постепенното си приближаване към момента, в който ще бъде постигната *пълната индивидуализация*, монадната колективна душа се vyplъщава във все по-малко форми. Тялото на желанието, или камичният носител, достига значителна степен на развитие и оцелява за известно време след смъртта на физическото тяло, водейки самостоятелно съществуване в Камалока. Най-накрая намаляващият брой форми, оживявани от една монадна колективна душа, се свежда до единица и тя започва да оживява поредица от последователни единични форми – състояние, което се отличава от човешкото vyplъщение само поради липсата на Манас с неговото причинно и умствено тяло. Умствената материя, донесена от монадната колективна душа, започва да проявява чувствителност към въздействията, идващи от умствената област, и тогава животното вече е готово да приеме третия голям прилив на живот от ЛОГОСА – жилището е готово да приеме човешката Монада.

Както вече видяхме, човешката Монада е троична по своята природа, а трите ѝ аспекта се наричат съответно Дух, духовна Душа, човешка Душа: *Атма, Буди, Манас*. Несъмнено, в дългите векове на еволюцията възходящо развиващата се Монада на формата би могла да разгърне Манаса чрез прогресивен растеж, но нито при човешката раса в миналото, нито при животните днес, се наблюдава подобен ход на нещата в Природата. Щом къщата стане готова, изпращат нейният обитател. От висшите области на битието като златна нишка се спуска атмичният живот, забулен в Буди. Неговият трети аспект, Манасът, проявяващ се във висшите нива на безформения свят на умствената област, Манасът-зародиш във формата, бива оплоден и от този съюз се ражда причинното тяло, също в зародиш. Това е индивидуализацията на духа, обвиването му във форма. Този дух, обвит в причинното тяло, е душата – индивидът, истинският човек. Това е часът на неговото рождение. Защото макар и същността му да е вечна, неродена и непогиваща, раждането му като индивид е определено във времето.

Приливът на живот не достига до развиващите се форми пряко, а чрез посредници. Когато човешката раса придобие способността да възприема, някои измежду Великите, наречени *Синове на Ума*⁷⁸, хвърлят у хората монадната искра на Атма-Буди-Манас, необходима за образуването на душата-зародиш. Някои от Тях се vyplъщават в човешка форма, за да станат водачи и учители на детето-човечество. Тези Синове на Ума вече са завършили собствената си интелектуална еволюция в други светове и идват в този по-млад свят, за да подпомогнат развитието на човешката раса. Те наистина са духовните бащи на

78 Манас-путра е техническото наименование, означаващо също „Синове на Ума“, но на санскритски.

цялото наше човечество.

Други, по-низши разуми (хора, които са се появили в предходни цикли, в друг свят) се възплъщават в потомците на расата, получила техните души-деца по гореописания начин. С възникването на тази раса човешките убежища стават по-добри, а сред нейните деца се раждат хиляди души, които са чакали възплъщение за да продължат еволюцията си. Тези докрай развити души се споменават в древните свещени книги и като *Синове на Разума*, защото притежават разум, макар и сравнително слабо развит. Можем да ги наречем детски души, за да ги отличаваме от душите-зародиш, каквито притежава почти цялото човечество, и зрелите души на великите Учители. Тези души-деца, поради по-високата си интелигентност, образуват в древността класите с по-развита мисловност, а следователно и с по-развита способност да придобиват знание, които властвали над масите от по-слабо развити хора в миналото.

Така в нашия свят възникнали огромните различия в умствените и нравствените възможности, които разделят най-силно и най-слабо развитите раси една от друга, и които дори в рамките на една раса делят извисения мислител-философ от скота, от изметта на собствения му народ. Тези различия са въпрос на еволюционно развитие, на възраст на душите. Те преминават през цялата история на човечеството на тази планета. Ако се върнем колкото се може по-назад в писаната история, ще открием редом с извисения ум и окаяно невежество. Отвеждайки ни назад, окултните извори разказват по сходен начин за ранната история на човечеството.

Не бива да се смущаваме от това, че едни са несправедливо облагодетелствани, а други несправедливо обременени с тежобите на живота. Дори и най-извисената душа е преминала през младенчеството и детството, макар и в предишни светове, където други души са стояли тъй високо над нея, както тя стои сега. И най-низшата душа ще се възкачи там, където сега са най-възвишените, а още неродените души ще заемат сегашното ѝ място в еволюцията. Нещата изглеждат несправедливи, защото изместваме нашия свят от отреденото му място в еволюцията и го откъсваме от цялото – лишаваме го от предшественици и от продължители. Той е несправедлив в очите на собственото ни невежество. Природата е еднакво справедлива към всички – тя дарява всичките си деца с младенчество, детство и възмъжаване. Тя няма вина за безумното ни желание всички души да имат еднакво ниво на еволюционно развитие по едно и също време и за протеста ни: „Несправедливо е!“, когато желанието ни не се осъществява.

Ще разберем най-добре еволюцията на душата, ако се върнем там, където я оставихме – когато човекът-животно е вече готов да получи и получава душата-зародиш. За да избегнем евентуални грешки, може би е добре да отбележим, че оттук нататък у човека не съществуват две Монади – една, която е изградила човешкото убежище, и втора – спуснала се и заживяла в него – чийто най-низш аспект е човешката душа. Отново ще си послужим с едно сравнение на Блаватска – както два слънчеви лъча могат да преминат през пролуката на кепенците и сплитайки се да образуват един, макар че са били отделни, така става и с лъчите на Върховното Слънце, божествения Господар на нашата вселена. При влизането си в убежището, вторият лъч се слива с първия, като добавя към него просто нова енергия и сияйност, а човешката Монада, бидейки едно цяло, се заема с великата си задача да разгъне в човека висшите сили на този божествен Живот веднага щом настъпи.

Душата-зародиш – Мислителят – в началото имала за свое зародишно умствено тяло обвивката от умствено вещество, която Монадата на формата е донесла със себе си, но все още не е успяла да организира в способност за функциониране. Това е само зародиш на умствено тяло, захванат за зародиш на причинно тяло. В продължение на много животи силната природа на желанието вмествала волята си в душата, влачейки я по пътищата на своите страсти и желания и изпращайки насреща ѝ яростните вълни на неуправляемата си животинска природа.

Погледнат от днешната ни висотата, този начален етап в развитието на душата може да се стори някому противен, но той е необходим за да покълнат семената на ума. Способността да различаваме, възприемането на едно нещо като различно от друго, е задължително условие за съществуването на мислене. За да се пробуди това възприятие във все още немислещата душа, върху нея трябвало да бъдат упражнявани силни и груби противоположни въздействия – удари на буйно удоволствие, редуващи се с удари на смазваща болка. Така ѝ се внушавало тяхното различие. Чрез природата на желанието външният свят удрял душата, докато в нея постепенно започнали да се оформят възприятия. След безброй повторения, тя започнала да ги отчита. Малките завоевания на всеки един живот се съхранявали от Мислителя и така постепенно се осъществявал напредъкът.

Бавен, наистина, защото едва ли е имало мисъл, и следователно едва ли е било постигнато много за организирането на умственото тяло. Докато не отчетял като умствени образи достатъчно възприятия, в него не можело да има материал за умствени действия, провокирани отвътре. Началото на умственото действие било поставено, когато от обединяването на два или три умствени образа се стигнало до някакво, макар и най-елементарно заключение. То било началото на логическото мислене, зародишът на всички логически системи, развити или усвоени от човешкия разум до днес. В началото тези заключения служели на природата на желанието и целели да увеличат удоволствието и да намалят болката. Но всяко от тях увеличавало активността на умственото тяло и стимулирало готовността му за действие.

Видно е, че през този период на детство човекът не различавал добро от зло, за него те не съществували. Добро е онова, което е в съгласие с божествената воля, което спомага за развитието на душата, което цели укрепването на висшата природа у човека, култивирането и подчиняването на низшата. Лошо е онова, което забавя еволюцията, което продължава да задържа душата в началните етапи след като вече е изучила уроците, които те могат да ѝ дадат; онова, което цели подчиняването на висшата природа от низшата и приравнява човека с животното, което би трябвало да надмине, наместо с Бога, към който трябва да се стреми. За да разбере кое е добро, човекът първо трябвало да разбере, че съществува закон. Това можело да стане единствено като следва всичко, привличащо го във външния свят, като посяга към всичко, което пожелава, и сетне опитът – сладък или горчив – ще покаже дали удоволствието му е било в съгласие или в разрез със закона.

Нека си послужим с един прост пример – вкусната храна – и да видим как човекът-дете, хранейки се, може да научи за съществуването на един природен закон. При първото вкусване гладът му е уталожен, апетитът му е задоволен; действието води само до удоволствие, защото е в съгласие със закона. Друг път, в желанието си да увеличи удоволствието, той преяжда и впоследствие страда, защото е нарушил закона. Всичко прекалено превръща приятното в мъчително – преживяването е смущаващо за крехкото разумно същество. Желанието ще го тласка отново и отново към крайности и всеки път той ще изпитва болезнените им последици, докато най-сетне се научи да бъде умерен, т.е. да съобразява телесните си действия с физическия закон. Човекът разбира, че има обстоятелства, от които е зависим и които не е в състояние да управлява, че може да си осигури физическо щастие единственото като ги съблюдава. Подобни преживявания се изсипват върху него посредством всичките му телесни органи с неизменно постоянство. Дали необузданите желания ще му донесат наслаждение или болка зависи единствено от това дали са в съгласие със законите на Природата или са против тях. С нарастването си опитът все повече направлява стъпките му и влияе на избора му. Във всеки нов живот той не започва да трупа опит отначало, защото при всяко ново раждане носи със себе си нарасналите си умствени способности, носи своето вечно пълнещото се хранилище.

Казах, че първоначалният растеж е много бавен, защото е само началото на мисловното действие. Когато след смъртта човек напусне физическото си тяло, той прекарва по-голямата

част от времето в Камалока. Краткият му деваханен период, в който несъзнателно усвоява и най-незначителния умствен опит, преминава в сън, тъй като все още не е достатъчно развит, за да води активен живот в небесния свят. Той му предстои след много, много време. Все пак непогиващото причинно тяло е там, за да послужи като хранилище за неговите качества и да продължи развитото им в следващия земен живот.

Ролята, която играе монадната колективна душа в ранните етапи на еволюцията, се изпълнява у човека от причинното тяло – онова вечно същество, което прави еволюцията винаги възможна. Без него натрупването на умствен и нравствен опит, проявен като способности, би било толкова невъзможно, колкото и натрупването на физически опит, проявяващ се като расови и семейни особености, без непрекъснатото съществуване на физическата плазма. Души без минало, които се появяват внезапно, от нищото, с ясно изразени умствени и нравствени особености, биха били нещо също толкова чудовищно, колкото и бебета, които се появяват внезапно, от нищото, без родители, но с ясни расови и фамилни белези. Човекът и физическият му носител не са непородени, нито пък са породени директно от съзидателната сила на ЛОГОСА. И тук, както много пъти, невидимото се вижда ясно посредством аналогията с видимото, което в действителност не е нищо друго освен образ – отражение на невидимото. Ако не съществуваше непрекъснатостта и приемствеността на физическата плазма, не би била възможна еволюцията на физическите особености; ако не съществуваше приемствеността и непрекъснатостта на разума, не би била възможна еволюцията на умствените и нравствените способности. И в двата случая еволюцията щеше да спре още на първото си стъпало, а светът щеше да представлява хаос от разпръснати начала без край, наместо непрестанно ставащ космос.

Трябва да отбележим, че в тези първи дни под въздействието на околната среда прогресът на индивида проявява значително разнообразие по отношение на типа и характера си. Всички души трябва да развият всички свои способности, но редът, в който се развиват, зависи от обстоятелствата, в които е поставена душата. Климатът, плодородието или неплодието на Природата, животът в планината или в равнината, в горите на сушата или на брега на океана – всичко това, и още безброй други неща, привеждат в действие една или друга група пробуждащи се умствени енергии. Изключително тежкият живот, животът на непрестанна борба с Природата, ще развие сили, много по-различни от онези, които се раждат сред пищното изобилие на тропическите острови. И двете групи сили са полезни защото душата трябва да покори всяка област на Природата, но това може да доведе до шокиращи различия дори между души с еднаква възраст – едната да изглежда по-развита от другата, в зависимост от това дали наблюдателят оценява по-високо „практическите“ или „съзерцателните“ способности, активните бликащи енергии или спокойния, насочен навътре размисъл. Душата, постигнала съвършенство, притежава и двете, но душата в процес на оформяне трябва да ги развива едно по едно. Така възниква следващата причина за огромното разнообразие сред човешките същества.

Защото – пак ще припомним – човешката еволюция е индивидуална. У всички членове на група, оживени от една единствена монадна душа, ще открием един и същ инстинкт, защото вместилището на опита е монадната колективна душа, която излива живота си във всичките ѝ подвластни форми. Всеки човек обаче има свой собствен физически носител и всеки път той е само един, а вместилището на опита е причинното тяло, което излива живота си в своя физически носител и в никой друг. Затова откриваме, че съществуват различия, които разделят хората много повече, отколкото разделените навеки, но сродни помежду си животни. Затова и еволюцията на качествата не може да бъде проследена в група хора, а само в индивида – продължител и предшественик. Липсата на сили за подобно изследване прави науката неспособна да даде обяснение защо едни хора надрастват други и се превръщат в титани на мисълта и нравствеността. Тя е неспособна да проследи еволюцията на Шанкарахариа или на Питагор, нравствената еволюция на Буда или на Христос.

Нека сега разгледаме факторите на прераждането, защото трудностите (например т.нар. загуба на паметта), които срещат непосветените в проблема, налагат обяснение, а за него е потребно ясното им разбиране. Видяхме, че при преминаването си през физическата смърт, Камалока и Девахан, човекът губи едно след друго телата си – физическото, астралното и умственото. Всички те се разпадат, а частиците им се смесват наново с материалите на съответните области. Връзката на човека с физическия му носител е прекъсната напълно и завинаги, но астралното и умственото тяло предават на самия човек, на Мислителя, семената на способностите и качествата – резултат от дейността по време на земния живот. Те се съхраняват в причинното тяло. Това са семената на неговото следващо астрално и умствено тяло. На този етап остава единствено самият човек – труженикът, който е прибрал реколтата си у дома и се хранил с нея до пълното ѝ усвояване. Наближава утрото на новия живот и той трябва да се върне към своята работа, докато отново падне мрак.

Новият живот започва с оживяване на умствените кълнове, а те събират материали от долните умствени нива, докато от тях не израсте умствено тяло – вярно отражение на умственото ниво на човека, представящо всичките му умствени способности в органи. В това ново тяло опитът от миналото не съществува като умствени образи – те умират с гибелта на старото умствено тяло. Остава само есенцията им, отражението им върху способностите. Те са били храната на ума, материалите, които той е превърнал в сили, и като такива те се явяват в новото тяло, определят материалите и образуват органите му. След като човекът (Мислителят) облече това ново тяло за предстоящия живот в долните умствени нива, той продължава по-нататък. Той вдъхва живот на астралните семена, за да си създаде астрално тяло за живота в астралната област. На свой ред това тяло отразява вярно природата на желанията, като възпроизвежда точно качествата, развити от него в миналото, също както семето възпроизвежда дървото, което го е родило. Така човекът се възправя напълно подготвен за следващото си прераждане, а единственият спомен за миналото се намира в причинното му тяло, в трайната му форма, в единственото тяло, което преминава от живот в живот.

Междувременно се извършва действие, което се явява външно спрямо него и цели осигуряване на физическо тяло, способно да изрази качествата му. В миналите животи то е създавало връзки и е поело отговорности спрямо други човешки същества. Както ще видим в девета глава, някои от тях ще предопределят до известна степен мястото на неговото раждане и бъдещото му семейство. Той е бил източник на щастие или злощастие за хората – това е фактор при определянето на обстоятелствата в предстоящия му живот. Неговата природа на желанията е уравновесена или пък непостоянна и буйна – това ще се отрази във физическата наследственост на новото тяло. Той е изградил определени умствени способности, например художествени – това трябва да бъде взето под внимание, защото изисква деликатност на нервната организация и изтънченост на възприятията, а тук физическата наследственост отново се явява важен фактор. И така нататък, в безкрайно разнообразие.

Човек може да притежава и със сигурност притежава много противоречащи си черти. Поради това само някои от тях могат да получат израз в определено тяло. Ето защо трябва да бъде подбрана определена група способности, които могат да бъдат изразени едновременно. Всичко това се извършва от определени могъщи духовни Разуми, за които говори Блаватска в „Гайната доктрина“. Това са Липиките, Пазителите на кармичните летописи, и Махараджите, които ръководят практическото осъществяване на техните разпоредби. Често ги наричали Господарите на Карма, защото тяхно задължение е да ръководят изчерпването на причините, пораждани непрестанно от мислите, желанията и действията. Те държат нишките на съдбата, които всеки човек е изпрел, и отвеждат прераждащия се към средата, предопределена от миналото му, към средата, която несъзнателно е избрал сам в предходния си живот.

Предопределената раса, народност, семейство, въобще онова, което можем да наречем калъп на физическото тяло – подходящ за изразяването на качествата на човека и за

изчерпването на вече породените от него причини – се дава от Великите, а новият ефирен двойник, негово копие, се изгражда в майчината утроба посредством елементал, чиято мотивираща сила е мисълта на Кармичните Господари. Плътното тяло се изгражда в ефирния двойник молекула по молекула, като го повтаря абсолютно точно, а физическата наследственост има пълна власт над предоставените ѝ материали. Освен това мислите и страстите на околните хора, особено на постоянно присъстващите родители, оказват влияние върху работата на градящия елементал. По този начин индивидите, с които прераждащият се е създал връзки в миналото, оказват влияние върху формиращите се условия на новия му земен живот.

Новото астрално тяло влиза много рано в контакт с новия ефирен двойник и оказва значително влияние и върху формирането му, а посредством него умственото тяло въздейства на нервната организация, превръщайки я в подходящ инструмент на бъдещата си изява. Това влияние, започнало още преди раждането (затова при раждането на детето състоянието на мозъка му разкрива степента и равновесието на неговите умствени и нравствени качества), продължава и по-късно, а изграждането на мозъка и нервите и координирането им с астралното и умственото тяло се изгражда до седмата година на детето.

На тази възраст връзката между човека и физическия му носител е напълно завършена и може да се каже, че оттук насетне човекът много повече действа чрез него, отколкото въздейства върху него. До тази възраст съзнанието на Мислителя е повече в астралната, отколкото във физическата област. Свидетелство за това са често наблюдаваните психически способности при някои деца. Те виждат невидими приятелчета и приказни пейзажи, чуват гласове, недосегаеми за слуха на възрастните край тях, улавят омайни, ефирни видения от света на астралното.

Тези явления обикновено изчезват, когато Мислителят започне да действа чрез физическия си носител, и замечтаното дете става най-обикновено момченце или момиченце, най-често за облекчение на обърканите родители, които не разбират причината за „странностите“ на детето си. Повечето деца притежават по нещо от тези „странности“, но бързо се научават да крият фантазиите и виденията си от неразбиращите ги възрастни, страхувайки се, че ще ги обвинят „задето дрънкат глупости“, или пък от онова, което най-много плаши децата – присмеха.

Ако родителите можеха да надзърнат в мозъците на своите деца – трептящи под сложно преплетените въздействия на физическото и астралното (самите деца са напълно неспособни да ги разграничат), улавящи понякога дори трептения от висшите области (толкова пластични са те), които им дават зрение за красотата на ефирното и стремеж към героични подвизи – те щяха да бъдат по-търпеливи, по-отзивчиви към обърканите приказки на малките, които се опитват да преведат в сложната за тях среда на непривичните думи неуловимите докосвания, които достигат до съзнанието им и които се опитват да уловят и задържат. Вярата във прераждането и неговото разбиране ще освободи детския живот от най-голямата му драма – лишената от всякаква подкрепа борба на душата да овладее новите си носители и да се свърже изцяло с най-плътното си тяло без да губи способност да въздейства на по-леките си тела по начин, който би им позволил да предават на по-плътните тела своите по-фини трептения.

ГЛАВА VIII

ПРЕРАЖДАНЕТО

Продължение

Възходящите етапи на развитие на съзнанието, през които преминава Мислителят чрез преражданията си по време на дългия жизнен цикъл в трите долни свята, са ясно изразени, а очевидната необходимост от много животи, в които да се осъществява характерното за тези етапи (ако въобще подлежи на развитие), може да доведе по-дълбоките умове до истината за прераждането.

Първият етап е този, в който опитът е само сетивен и единственото участие на разума е осъзнаването на факта, че досегът с едни обекти носи наслада, а досегът с други болка. Тези обекти образуват умствени картини, които започват да стимулират стремежа към онези от тях, свързани с удоволствието; а когато те отсъстват, паметта и умствената активност, които са все още в зародиш, ги извикват. Първото най-общо разделяне на външния свят е последвано от по-сложната представи за количествената страна на удоволствието и болката, за което вече стана дума.

На този етап от еволюцията паметта е много къса, т.е. умствените образи са много нетрайни. Детето-Мислител все още не е достигнало до мисълта за миналото като средство за предсказване на бъдещето (макар и в най-елементарна форма), а действията му се направляват отвън – от въздействията, достигащи до него от външния свят – или най-много от подтиците на неговите желания и страсти. За да ги задоволи начаса, той е готов да отхвърли всичко, колкото и важно да е то за бъдещото му добруване. Моментната необходимост надделява над всичко останало. В книгите на пътешествениците можем да намерим безброй примери за човешки души в подобно зародишно състояние, а необходимостта от много животи ще бъде осъзната от всеки ум, който изследва умственото състояние на най-изостаналите диваци, и го сравнява с това на най-обикновените хора измежду нас.

Излишно е да казвам, че нравствените възможности не са по-развити от умствените, идеята за добро и зло все още не е достигната. Дори най-елементарна представа за добро и зло не може да бъде внушена на неразвития ум. За него доброто и приятното са взаимозаменяеми неща. Известен е случаят с австралийския дивак, описан от Чарлз Дарвин: притиснат от глада, човекът убил с копието си най-близкото живо същество, което можело да послужи за храна – в случая жена си; европейецът се възпротивил срещу злодеянието, но това никак не го впечатлило. От твърдението, че да ядеш жена си е лошо, единственото заключение, което направил дивакът, било, че чужденецът я намира лоша на вкус или негодна за ядене. След като се нахранил, той се засмял, потупал се по корема и заявил доволно: „Много е вкусна.“ Погледнете нравствената дистанция между този човек и св. Франциск Асизски – ще се убедите, че или има еволюция на душите, тъй както има еволюция на телата, или че в царството на душата се извършва непрестанно чудо, разпръснати сътворения.

Пътищата за постепенно излизане от това ембрионално умствено състояние са два. Човек може да бъде воден и направляван пряко от хора, много по-развити от него самия, или

да бъде оставен да израства бавно без помощ. Последното би отнело безброй хилядолетия, защото вътрешните му енергии биха се пробуждали много, много бавно, ако човек бъде оставен на непостоянните външни въздействия и на сблъсъците му с други също толкова неразвити хора, без пример и без дисциплина. Всъщност човекът се е развивал по пътя на прякото наставничество, примера и наложената дисциплина. Вече видяхме, че когато повечето средно развити човешки същества получили искрата, родила Мислителя, някои от великите Синове на Разума се въплътили като Учители, а много от по-малките Синове на Разума – на различни етапи в развитието си – се въплътили в челните редици на настъпващото човечество. Те управлявали по-слабо развитите под благотворната власт на великите Учители, принудителното подчинение на най-простите правила за водене на праведен живот – наистина съвсем прости в началото – силно ускорили развитието на умствените и нравствените способности в душата-зародиш. Освен писмените паметници, внушителните руини – останки от отдавна изчезнали цивилизации – също свидетелстват за голямо строително умение и интелектуални замисли, надхвърлящи възможностите на тогавашния човек-дете. Те са достатъчно доказателство, че на земята са живели хора с умове, способни на велики начертания и велики построения.

Нека продължим с началния етап от еволюцията на човечеството. Сетивността била абсолютен господар на ума, а първите умствени усилия били стимулирани от желанието. Човекът бавно и трудно стигнал до предвиждането, до планирането. Той започнал да долавя съществуването на някаква връзка между определени умствени образи – когато се появил един, той очаквал появата на друг, който до този момент неизменно е следвал първия. Човек започнал да прави заключения и дори да предприема действия, осланяйки се на тях. Това било наистина голям напредък.

Щом разбрал, че умът му свързва задоволяването на желанията с неизменно следващото страдание, той започнал да се колебае дали да послуша страстния глас или желанието. Действието било ускорено от принудата на словесно изложените закони. Забрали му определени наслади и му казали, че неподчинението ще бъде последвано от страдание. Когато успеел да се домогне до тях, установявал, че след удоволствието наистина следвало страдание. Изпълненото заявление въздействало на ума му много по-силно, отколкото ако същото му се случело неочаквано, без предварително предупреждение и следователно привидно случайно. Така постепенно се засилвал конфликтът между паметта и желанието, и в резултат на това противоречие умът станал по-активен, а функционирането му – по-пълноценно. Този конфликт всъщност бележи прехода към втория голям етап.

Започнали да покарват кълновете на волята. *Желанието* и *волята* направляват действията на човека, а някои определят волята дори като „желанието, спечелило в битката между себеподобните си“. Но това е примитивна, повърхностна гледна точка, която не обяснява нищо. Желанието е излъчваната от Мислителя енергия, чиято посока се определя от привличането на външните обекти. Волята е излъчваната от Мислителя енергия, чиято посока се определя от заключенията на разума, основани на опита, или от интуицията на самия Мислител. С други думи желанието се направлява отвън, а волята отвътре.

В началото на еволюцията на човека желанието е пълновластен господар и го тласка в различни посоки. По средата на тази еволюция, желанието и волята се борят непрестанно, а победата клони ту на едната, ту на другата страна. В края желанието умира, а волята получава неоспорима и ненакърнима власт. Докато Мислителят развие директно зрение, той направлява волята си чрез разума. И тъй като разумът може да прави заключенията си, основавайки се единствено на своя запас от умствени образи – своя опит – а той е ограничен, волята непрестанно издава команди за неправилни действия. Страданието, което произтича от тях, обогатява набора от умствени образи и предоставя на разума увеличен запас, от който да извлича заключенията си. Така се осъществява напредъкът, така се ражда мъдростта.

Желанието често се смесва с волята, а онова, което на пръв поглед е определено от

вътрешни мотиви, всъщност до голяма степен произтича от копнежа на низшата природа по обекти, които ѝ доставят наслаждение. Вместо открита борба между низшата и висшата природа, низшето се вмъква неусетно в потока на висшето и променя посоката му. Разгромени в откритата борба, желанията на личността заговорничат срещу своя покорител и често побеждават с измама там, където не са успели да победят със сила. Целият втори етап, в който способностите на низшия разум осъществяват пълната си еволюция, преминава в борба – борба между властта на сетивата и властта на разума.

Задачата, която трябва да разреши човечеството е как да прекрати тази борба и да съхрани свободата на волята; безвъзвратно да насочи волята към най-доброто като запази правото ѝ на избор. Доброто трябва да бъде избрано само като израз на личната воля, породен от неизбежната и предопределена необходимост. Неизбежността на принудителния закон трябва да произтече от безбройните свободни воли, определящи сами пътищата си. Когато проблемът е ясен, решението му е просто, въпреки че на пръв поглед противоречието изглежда неразрешимо. Нека човекът определя свободно действията си и нека всяко действие бъде следвано от неминуемите си последици; нека тича лудо подир желанията си, нека взема всичко, което желае, но нека получи всички плодове на своя избор – и насладата, и скръбта. Той сам ще отхвърли нещата, чието притежаване в крайна сметка му причинява болка; ще спре да ги желае, когато изпие до дъно горчивата им чаша. Нека се мъчи да задържи насладата и да избегне болката, той пак ще бъде смлян от воденичните камъни на закона, а урокът ще се повтаря толкова пъти, колкото е потребно.

Прераждането предлага и на най-ленивия ученик толкова животи, колкото са му потребни. Стремещт към обекта, причиняващ страдания, бавно ще отмре и той ще го отхвърли – не по принуждение, а в резултат на свободен избор дори когато му се предлага в най-изкусителния му блясък. Той вече не е желан, той е изгубил властта си. Така стремешите ще отпаднат един по един, а хармонията между избор и закон ще нараства. „Има много грешни пътища, истинският е един.“ След като са били извървени всички грешни пътища, след като е станало ясно, че всички те водят до страдание, изборът да се върви в истинския път вече се основава на знанието и става непоколебим. Под принудата на закона, в долните царства властва хармония. Царството на човека е хаос от противоречиви воли, възправящи се срещу закона; сетне те прерастват в благородно единство, хармоничен избор на доброволно подчинение – подчинение, което, бидейки доброволно и основаващо се на знанието и паметта за последиците от неподчинението, е трайно и неподвластно на изкушението. Неуж и неопитен, човекът винаги е бил в опасност от пропадане; като Бог, познаващ благодарение на опита доброто и злото, изборът му на доброто вече никога не може да бъде променен.

В сферата на нравствеността, волята обикновено бива наричана съвест. Там, както и в останалите си проявления, тя среща едни и същи трудности. Когато става дума за повтарящи се действия, чиито последици са известни на разума или на Мислителя, съвестта отговаря бързо и уверено. Но когато възникнат непознати проблеми, за които опитът мълчи, гласът на съвестта губи увереност. Разумът, който може да направи само някакво спорно заключение, ѝ отговаря колебливо, а Мислителят не може да каже нищо, щом опитът му не познава нововъзникналите обстоятелства. Поради това съвестта често взема погрешни решения, т.е. волята, лишена от ялната насока на разума или интуицията, направлява действията неправилно. Не можем да оставим без внимание и влиянията, които въздействат на ума отвън, влиянията на чуждите умствени форми – умствените форми на приятелите, семейството, общността, нацията. Те окръжават и проникват ума със своята атмосфера, представяйки в изкривен вид външността и реалните размери на нещата. Под това въздействие разумът вече не съди спокойно, основавайки се на собствения си опит, а стига до погрешни заключения, защото изучава материалите си през една деформираща среда.

Еволюцията на нравствените способности е стимулирана изключително силно от пристрастията, които през детството на Мислителя са животински и егоистични. Законите на

нравствеността са положени от просветения разум, познаващ законите на Природното движение и привеждащ човешкото поведение в хармония с Божествената Воля. Но импулсът да се подчинява на тези закони, когато няма външна принуда, се корени в любовта, в тази скрита божественост у човека, която напират да избликне, за да се раздаде на другите. Началото на нравствеността в детето-Мислител се поставя, когато любовта към съпругата, към рожбата или към приятеля за първи път го кара да извърши нещо, което ще е от полза единствено за обичания човек, без да мисли дали ще получи нещо в замяна. Това е първото завоевание над низшата природа, чието пълно подчиняване е постигането на нравствено съвършенство. Затова е много важно никога да не убиваме, нито пък да се стремим да отслабим обичта и привързаността, както постъпват някои неразвити окултни течения. Привързаността може да бъде груба и нечиста, но тя предоставя възможности за нравствена еволюция, от които са лишени коравосърдечните и затворените в себе си хора. По-лесно е да пречистиш любовта, отколкото да я създадеш. Ето защо великите Учители казват, че „грешниците“ са по-близо до царството небесно, отколкото фарисеите и писарите.

Третият голям етап в развитието на съзнанието е свързан с развитието на висшите умствени способности. Разумът вече не се ограничава само с умствените образи, добити посредством сетивата, вече не основава съжденията си единствено на конкретните обекти, нито на атрибутите, които ги разграничават един от друг. Мислителят, който вече ясно разграничава предметите, основавайки се на липсата на подобие помежду им, започва да групира предмети, различаващи се помежду си, въз основа на някакво тяхно общо качество, и да изгражда връзка помежду им. Той извежда общото качество, а после разделя всички предмети, които го имат, от другите, които го нямат. Научава се да вижда тъждественото сред разнообразното – стъпка към много по-късното разграничаване на Едното в основата на многото. По този начин той класифицира всичко около себе си, развивайки способността си за синтез и учейки се да анализира.

Следващата стъпка е възприемането на общото свойство като идея, отделянето му от предметите, в които се явява, изграждането на умствен образ от по-висш тип в сравнение с образа на конкретния предмет – образ на една идея, която няма конкретно проявление в световите ма формата, но съществува в по-висшите нива на умствената област и предоставя материал, върху който може да работи самият Мислител. Низшият ум достига до абстрактната идея чрез съждението и в това си действие осъществява своя най-висок полет, докосвайки прага на безформения свят и виждайки неясните очертания на онова, което лежи отвъд него. Мислителят вижда тези идеи и живее сред тях. Когато абстрактното мислене бъде развито и влезе в действие, Той става ефективен в собствения си свят и започва своя активен живот в собствената си сфера. Подобни хора не се интересуват от живота на сетивата, от външното наблюдение или от умственото приложение на образите на външни обекти. Техните сили са насочени навътре и вече не изтичат навън в търсене на наслаждения. Те обитават смирено в себе си, заети с философските проблеми, с по-дълбоките страни на живота и мисълта, стремят се да разберат причините и по-малко се интересуват от резултатите, те непрестанно се приближават към Единия, който е в основата на разнообразието във външната природа.

В четвъртия етап от развитието на съзнанието, Единият е видим, а с преминаването отвъд преградите, издигнати от разума, съзнанието се разлива и обгръща света, виждайки всички неща в себе си и като част от себе си, а себе си – като лъч от ЛОГОСА и следователно като едно цяло с Него. Къде е тогава Мислителят? Той се е превърнал в Съзнание. И докато духовната Душа може да използва, когато пожелае всеки един от низшите си носители, той вече не е нито ограничен, нито се нуждае от тях в своя пълен и съзнателен живот. Тогава идва краят на принудителното прераждане и човекът побеждава смъртта. Той наистина постига безсмъртие, превръща се в „стълб в храма на моя Господ и не ще го никога напусне“.

За да завършим тази част на нашето изследване, трябва да изучим последователното

пробуждане на носителите на съзнанието и тяхното привеждане в активност като инструменти на човешката Душа.

Видяхме, че от самото начало на своя самостоятелен живот, Мислителят притежава обвивки от умствена, астрална, ефирна и плътна физическа материя. Те образуват средата, чрез която неговият живот излъчва трептенията си навън – мостът на съзнанието, както бихме могли да го наречем, по който всички импулси на Мислителя могат да достигнат до плътното физическо тяло, а всички външни въздействия да достигнат него самия. Но използването на последователните тела като части на едно общо цяло е нещо съвсем различно от последователното пробуждане на всяко едно, за да служи като отделен носител на съзнанието, независим от останалите под него. Именно това пробуждане на носителите ще разгледаме сега.

Най-низшият носител, плътното физическо тяло, е първото, което трябва да бъде приведено в състояние на хармонично функциониране. Мозъкът и нервната система трябва да бъдат изработени прецизно за да получат фината способност да отвръщат на всяка вибрация в диапазона си на трептене. В ранните етапи, когато плътното физическо тяло е изградено от по-груба материя, този диапазон е съвсем ограничен, а физическият орган на ума може да отговаря единствено на най-бавните трептения, изпратени към него. Той отвръща с много по-голяма готовност (което е естествено) на въздействията, идващи от външния свят и причинени от сходни нему обекти. Неговото пробуждане като носител на съзнанието се изразява в придобиването на способност да отговаря на трептенията, породени отвътре, а скоростта на това пробуждане зависи от съгласуването между низшата и висшата природа – от лоялното му подчинение и служене на вътрешния му господар.

Когато след много, много жизнени периоди низшата природа прозре, че съществува заради душата, че стойността ѝ зависи от помощта, която може да даде на душата, че може да постигне безсмъртие само като се слее с душата, тогава нейната еволюция поема нагоре с гигантски крачки. До този момент еволюцията е била несъзнателна. Първоначалната цел на живота е бил задоволяването на низшата природа и тъй като това е задължителното въведение, отключващо енергиите на Мислителя, не са съществували никакви преки действия, целящи да превърнат тялото в носител на съзнанието. Пряката работа върху него започва, когато умственото тяло стане център на човешкия живот и когато мисълта започне да получава надмощие над сетивата. Упражняването на умствените сили въздейства на мозъка и нервната система, грубите материали постепенно се изхвърлят, за да освободят място за по-фините, способни да трептят в съзвучие с изпращаните им мисловни трептения. Строежът на мозъка става по-деликатен и увеличава чрез все по-усложнени гънки количеството на наличната повърхност, обвиваща нервната материя, приспособена да отвръща на мисловните трептения. Равновесието на нервната система става по-прецизно, тя е по-чувствителна, реагира по-живо при всеки трепет на умствена дейност. А когато дойде и разбирането на функцията ѝ като инструмент на душата, тогава се установява активно сътрудничество, целящо нейното реализиране. Личността започва съзнателно да проявява самодисциплина и да поставя постоянните интереси на безсмъртния индивид над своите мимолетни удоволствия. Тя започва да посвещава времето, прекарвано в преследване на низки удоволствия, на еволюцията на умствените сили. Ден след ден тя отделя време за сериозни занимания; мозъкът се отдава с радост на въздействията, идващи отвътре, а не отвън, обучава се на логично мислене и се научава да не излъчва навън безполезните си хаотични образи – резултат от минали въздействия. Научава се да остава в покой, когато не е потребен на господаря си; да отговаря на трептенията, а не да ги поражда.⁷⁹

Следва появата на известна предпазливост и избирателност по отношение на храните,

79 Един от белезите, че развитието му е завършило, е изчезването на хаоса от откъслечни образи, които ражда самостоятелната дейност на физическия мозък по време на сън. Когато мозъкът бъде поставен под контрол, подобни сънища стават рядкост.

които снабдяват физическия мозък с материали. Прекратява се употребата на по-груби храни – например животинска плът и кръв, алкохол. Чистата храна ще изгради чисто тяло. Постепенно низшите трептения ще спрат да намират материали, способни да им отвръщат. Така физическото тяло се превръща във все по-пълноценен носител на съзнанието, в чувствителен ответник на всички трепети на мисълта, особено чувствителен към трептенията, излъчвани от Мислителя. Ефирният двойник повтаря толкова точно строежа на плътното тяло, че отделното изучаване на неговото пречистване и пробуждане е излишно. Обикновено той не служи като самостоятелен носител на съзнанието, а действа в синхрон с плътното си съответствие. Когато бъдат разделени – случайно или поради смърт – той едва-едва отвръща на трептенията, идващи отвътре. Неговото истинско предназначение е да служи като носител не на умственото съзнание, а на праната, на специализираната жизнена сила. Затова отделянето му от плътните частици, на които предава жизнените потоци, е зловредно и обезпокоително.

Астралното тяло е вторият носител на съзнанието, на който трябва да бъде вдъхнат живот. В глава втора видяхме измененията, през които то преминава, за да бъде организирано в съответствие с предназначението си. Щом организирането му завърши напълно, съзнанието – работило вътре в него, затворено от него, което е напускало в съня физическото тяло, за да се рее из астралния свят – започва не само да получава чрез него въздействия от астрални обекти, които образуват така нареченото сънно съзнание, но също и да усеща астралните обекти чрез неговите сетива – т.е. започва да свързва въздействията с обектите, които ги предизвикват. В началото тези възприятия са объркани, също както е и с първите възприятия на ума, получени от новото детско телце. И в двата случая те трябва да бъдат коригирани чрез опита. Мислителят трябва да открива постепенно новите сили, които може да използва благодарение на по-изтънчения носител – чрез него може да управлява астралните елементи и да се предпазва от астралните опасности. Той не застава сам лице в лице с този нов свят, а бива обучаван, подкрепян и защитаван от по-опитните в астралния живот, докато се научи да се пази сам. Постепенно той овладява напълно новия носител на съзнанието, а животът в света на астралното става също толкова обичаен и познат, както животът във физическия свят.

Третият носител на съзнанието – умственото тяло – почти никога не се пробужда за самостоятелно действие без преките наставления на някой от учителите, а неговата дейност е част от живота на ученика на настоящия етап на човешката еволюция. Както вече видяхме, умственото тяло бива реструктурирано за самостоятелно функциониране в умствената област. За да постигне притежателят му пълен контрол над него, отново са нужни опит и обучение. Факт е, че и трите носителя на съзнанието търпят еволюционно развитие и че с напредъка на това развитие нарастват и способностите им да улавят и да отговарят на трептенията. При по-изтънчените носители този факт ни подвежда по-често, отколкото при плътния носител – при първите обикновено го забравяме, докато при плътния той е толкова очевиден, че не бихме могли да го пропуснем.

Колко повече нюанси на един цвят съзира обученото око в сравнение с необученото. Колко отънъци на тона долавя школуваното ухо, докато неопитното чува единствено основния! С изострянето на физическите сетива светът става все по-пълнен и по-богат, а там където селянинът вижда само браздата и ралото, култивираният ум има очи за цветчетата на живия плет и листата на трепетликата, за възторжената песен, която излива небесната чучулига, за пърхането на птичките и близките дървета, за зайците, които се шмугват в листата на къдравата папрат, за катеричките, които си играят в буквите клони, за всички прекрасни движения на дивата природа, за всички благоухания на полето и гората, за приказноменящото се небе, изпъстрено с облаци, за светлините и сенките, които се гонят и играят по хълмовете. И селянинът, и култивираният човек имат очи и мозък, но способностите на органите им да наблюдават и да улавят впечатления са различни.

Така е и в други светове. Когато астралното и умственото тяло започнат да действат като самостоятелни носители на съзнанието, способността им за възприемане е като на селянина – до съзнанието им достигат само частици от астралния и умствения свят с техните странни и неуловими явления. Но те се развиват стремително, все повече разширяват обхвата си и предават на съзнанието все по-точно отражението на неговата околна среда. Тук, както и навсякъде другаде, не трябва да забравяме, че нашето знание не е пределът на природните сили, и че както във физическия, така и в астралния и умствения свят, ние все още сме деца, които събират мидени черупки, изхвърлени от вълните, а съкровищата, които крие океанът, остават неизследвани.

След пробуждането на умственото тяло като носител на съзнанието, настъпва пробуждането на причинното тяло. То разтваря пред човека един още по-изключителен свят на съзнанието, който се простира от дълбините на миналото до безкрая на бъдещето. Мислителят вече не само помни собственото си минало и може да проследи развитието си през дългата поредица на животите си в тяло и извън тяло, но може да се скита на воля в приказната история на земята и да научи големите уроци на световния опит, изследвайки скритите закони, които направляват еволюцията и дълбоките тайни на живота, скътани в лоното на Природата. В този извисен носител на съзнанието, той може да достигне забулената Изида и да повдигне крайчеца на покривалото ѝ. Може да срещне погледа ѝ без да ослепее от неговия блясък, в сиянието, струящо от нея, може да открие причините за световните скърби и техния край – сърцето му ще бъде изпълнено с милост и състрадание, но освободено от безпомощност и болка. Сила, спокойствие и мъдрост получават онези, които използват причинното тяло като носител на съзнанието и които съзерцават с открити очи славата на Добрия Закон.

Когато будичното тяло бъде пробудено като носител на съзнанието, човекът навлиза в блаженството на единението и осъзнава пълно и истински единството си с всичко съществуващо. Тъй както преобладаващият елемент на съзнанието в причинното тяло е знанието – т.е. мъдростта – така преобладаващите елементи на съзнанието в будичното тяло са блаженството и любовта. Едното е белязано от спокойствието на мъдростта, а другото излъчва непресъхващо състрадание. Щом бъде добавена богоподобната и невъзмутима сила, която характеризира Аتما, човечеството бива увенчано е божественост, а Богочовекът се изявява в цялото богатство на своите сили, на мъдростта и любовта си.

Това че низшите носители получават такава част от съзнанието на висшите носители, каквато са способни да поемат, не предизвиква незабавното им последователно пробуждане. Различията между индивидите са много големи в това отношение. Те зависят от обстоятелствата и тяхното действие, защото пробуждането на носителите, стоящи над физическия, обикновено става след определен изпитателен период на ученичество, а задълженията са съобразени с нуждите на времето. Ученикът – и дори кандидат-ученикът – се учи да пести всичките си сили за служба на света, а допускането на низшето съзнание до познанието на висшето се определя най-вече от потребностите, произтичащи от работата на ученика. Той трябва да използва носителите на съзнанието си във висшите области докрай, тъй като по-голямата част от работата му може да бъде извършена само там.

Предаването на знания за тази работа на физическия носител, който няма нищо общо с нея, е без значение, а предаването или неподаването обикновено зависят от съответните последици върху осъществяването на работата му във физическата област. На настоящия етап на еволюцията, напрежението на физическото тяло, което висшето съзнание принуждава към съзвучно трептене, е много силно – ако не бяха изключително благоприятните външни обстоятелства, това напрежение би причинило нервно разстройство и свръхчувствителност, със съпровождащите ги злини. Затова повечето от онези, които владеят напълно пробудените си висши носители на съзнанието и които извършват най-съществената си работа извън тялото, остават настрана от гъмжащите човешки средища, когато искат да хвърлят във

физическо съзнание познанието, използвано от тях във висшите области -така те съхраняват чувствителния физически носител от грубата употреба и от врявата на обикновения живот.

Основните подготвителни действия за приемане на трептения от висшето съзнание във физическия носител са следните: очистване от грубите материали посредством чиста храна и чист живот; пълно подчиняване на страстите и изграждане на спокойни, уравновесени нрав и разум, недосегаеми за шума и превратностите на външния живот; редовно кредитиране над възвишени въпроси, които отвръщат ума от сетивното и от умствените образи, пораждащи се от тях, и съсредоточаването му върху по-възвишени неща; отказ от всякаква припряност, особено от нервната, възбудена припряност на ума, която кара мозъка да работи непрекъснато и да прехвърча от едно на друго нещо; истинска любов към висшите неща, която ги прави желани от низшите, а умът почива и се радва на тяхното обкръжение, сякаш е в компанията на любим приятел. Всъщност приготвянето са почти същите като приготвянето за съзнателното отделяне на „душата“ от „тялото“, които на друго място представих така:

Ученикът трябва да започне с упражняване на крайно въздържание във всичко, култивирайки уравновесено и спокойно състояние на ума. Животът и мислите му трябва да бъдат чисти, тялото му да е в пълно подчинение на душата, а умът – приучен на занимания с благородни и възвишени теми. Той трябва да се упражнява всекидневно в състрадание, съчувствие, готовност да помага на другите, да изпитва безразличие към собствените си тревоги и радости, да възпитава у себе си храброст, устойчивост и себеотрицание. В живота, си той трябва да прилага на дело религията и морала, за които останалите най-често само говорят. След като се научи чрез упоритото упражняване да контролира ума си до такава степен, че да е способен да задържи за кратко време една посока на мисълта, трябва да започне по-суровото обучение чрез всекидневно упражняване в концентрация върху нещо сложно или абстрактно, или върху някакъв възвишен обект на преклонение. Тази концентрация представлява мощно съсредоточаване на ума в една единствена точка, без да се рее и без да се отклонява под въздействието на външни обекти, на дейността на сетивата или на самия ум. Умът трябва да бъде способен на непоклатима устойчивост и концентрация – постепенно ще се приучи да отдръпва вниманието си от външния свят и от тялото така, че сетивата да остават в покой; а умът живее чрез всичките си обърнати навътре енергии, за да бъдат насочени в една единствена точка на мисълта – най-високата, която може да достигне. Когато започне сравнително лесно да овладява себе си, той е готов за следващата стъпка.

Чрез голямо, но спокойно усилие на волята, той може да достигне отвъд най-висшата мисъл, достигана от него във физическия мозък. В това усилие той ще се издигне, ще се слее с висшето съзнание и ще се освободи от тялото. Когато това стане, вече няма дрямка и сън, няма и загуба на съзнание. Човек се озовава извън тялото си, но се чувства като да е отхвърлил някакво тежко бреме, а не като загубил част от себе си. В действителност той не е „безтелесен“, а се е въздигнал от грубото си тяло „в тяло от светлина“, което се подчинява на всяка негова мисъл и служи като прекрасен и съвършен инструмент за осъществяване на волята му. В него той е свободен от изтънчените светове, но трябва да упражнява дълго и старателно способностите си, за да работи добре в новите условия.

Освобождаване от тялото може да се постигне и по други начини: чрез себеотдаване, достигащо до екстаз, или посредством специални методи, които някой велик учител може да предаде на ученика си. Без значение какъв е пътят, резултатът е един и същ – освобождаване на душата, която получава пълно съзнание и е способна да изследва новото си обкръжение в области, простиращи се отвъд обсега на човека, облечен в плът. Когато пожелае, тя може да се върне при тялото и да влезе отново в него. При такива обстоятелства тя може да запечатва в мозъка и да запазва докато е в тялото си спомена за преживяното там.⁸⁰

Онези, които са успели да схванат основните идеи, нахвърляни в предходните страници, ще почувстват, че сами по себе си те са най-силното доказателство за прераждането като

природен факт. То е потребно, за да се осъществи голямата еволюция, наречена „еволюция на душата“. Единствената алтернатива (за момент оставяме настрана материалистическата представа за душата като сбор от трептения на определен вид физическа материя) е, че душата е ново творение, че се създава в момента, в който се ражда детето, че е белязана със склонност към добродетелност или към зло, че своеволният каприз на съзидателната сила ѝ дава способности или бездарие. Както биха казали мохамеданите, съдбата на човека е окачена на врата му със самото раждане, защото тя зависи от неговия характер и от обкръжението му, а новосъздадената душа, захвърлена в света, ще бъде обречена на щастие или нещастие в зависимост от житейските обстоятелства и от характера, с който се ражда човек. Тоест алтернативата на прераждането е предопределението, и то в най-грозната му форма.

Наместо да приемем, че хората се развиват постепенно, че днешният жесток дивак след време ще придобие най-благородните качества на светеца и героя, наместо да откриваме в света един мъдро начертан и мъдро ръководен процес на растеж, ние сме длъжни да виждаме в него стълпотворение от несправедливо третирани чувствителни същества, дарявани с щастие или нещастие, знание или невежество, добродетел или порок, богатство или бедност, гениалност или идиотизъм, от някаква тиранична външна воля, която не се ръководи нито от справедливостта, нито от милостта – същински хаос, лишен от разум и от смисъл. А този хаос би трябвало да представлява висшите сфери на космоса, в чиито долни нива красивият и справедлив закон, според който висшата и по-сложна форма се развива от низшата и по-простата, очевидно „работи в полза на справедливостта“, на хармонията и на красотата.

Ако приемем, че душата на дивака е обречена да живее и да се развива, че не ѝ е писано да остане за вечни времена дете, каквото е сега, и че след смъртта тя ще се развива в други светове, това означава, че приемаме принципа за еволюцията на душата; тогава остава единствено въпросът за мястото на тази еволюция. Ако всички души на земята се намираха на един и същи еволюционен стадий, бихме могли дълго да дискутираме дали за душата са необходими други светове, за да надхвърли посредством еволюцията етапа на детството. Но край нас има души, които са много по-развити и които са родени с възвишени умствени и нравствени качества. По аналогия трябва да допуснем, че те са се развили в други светове, преди да се родят в този. Тогава можем само да се чудим защо земята, която предлага най-разнообразни условия – добри и за неразвитите и за развитите души – бива посещавана за кратко време от души на всякакви етапи на развитие, чийто остатък от еволюцията преминава в светове, подобни на този, способни в същата степен да осигурят всички необходими условия за развитието на души в различни еволюционни етапи, каквито виждаме да се раждат тук.

Наистина Древната Мъдрост учи, че душата преминава през много светове, но учи също, че тя се ражда отново и отново във всеки един от тях, докато не завърши еволюцията, осъществима в него. Според учението самите светове образуват еволюционна верига и всеки има своята роля като място за осъществяване на определена част от развитието. Нашият собствен свят предлага подходяща почва за еволюцията на минералното, растителното, животинското и човешкото царство, затова в него се извършват колективни и индивидуални възплъщения. Наистина, предстои ни по-нататъшна еволюция в други светове, но според божествения ред те са затворени за нас, докато не изучим и не овладеем уроците, които ни дава нашия собствен.

Докато изучаваме света около себе си, откриваме много пътеки на мисълта, но всички те ни извеждат до една и съща цел – прераждането. Огромните различия между един и друг човек, както вече отбелязахме, предполагат, че всяка душа има определено еволюционно минало. Обърнахме внимание и върху факта, че те разграничават прераждането на хората (а всички хора принадлежат на един единствен вид) от възплъщението на монадните колективни души в долните царства. Трябва да противопоставим сравнително малките различия в телата

на отделните хора – по външността си всички те могат да бъдат разпознати като хора – на огромните различия, които: разграничават най-низшия дивак от най-извисения човек в умствено и нравствено отношение. Често диваците биват изключително развити физически и имат голям обем на черепната кухина, но колко различни са умовете им от умовете на философа или на светеца!

Ако приемем, че висшите умствени и морални качества са резултат, натрупан вследствие на цивилизования живот, тогава се изправяме пред факта, че най-способните мъже на нашето време биват засенчени от титаните на разума в миналото и че никой от съвременниците ни не е постигнал нравствената висота на светците, познати ни от историята. Сетне ще трябва да отбележим, че геният няма нито родители, нито деца; че се явява ненадежно, а не като кулминация на едни постепенно усъвършенстващо се семейство; че обикновено няма потомство, а ако му се роди дете, то това е дете на тялото, не на ума.

Нещо още по-забележително – повечето музикални гении се раждат в музикални семейства, защото изаявата на този вид гениалност се нуждае от специфична нервна организация, а нервната организация е подвластна на закона за наследствеността. Но колко често се случва семейство да даде тяло на гения и да изглежда, че е изпълнило предназначението си, после да затрепти и да угасне, а след едно-две поколения да се стопи в мрака на обикновеното човечество. Къде са наследниците на Бах, Бетовен, на Моцарт и на Менделсон – гении като предците си? Истинският гений не се предава от баща на син, както семейните физически особености на Стюартите и на Бурбоните.

На какво друго освен на прераждането бихме могли да припишем феномена „детечудо“? Да вземем за пример детето, което се е превърнало в д-р Иънг – откривателят на вълновата теория за светлината, човек, чиято величина едва ли е достатъчно известна и оценявана. На двегодишна възраст той можел да чете „сравнително гладко“, а преди да навърши четири вече бил изчел Библията два пъти. На седем започнал да смята и преди да навърши седем и половина, с помощта на учителя си, вече бил овладял ръководството на Уолкингъм. Няколко години по-късно го виждаме да завършва училище, където е изучавал латински, гръцки, староеврейски, математика, счетоводство, френски, италиански, стругарство, направа на телескопи, и да се наслаждава на източната литература. На четиринадесет години, заедно с още едно момче, година и половина по-малко от него, трябвало да бъдат обучавани от частен учител, но тъй като учителят не можал да дойде, Иънг взел да учи приятеля си.

Сър Уилям Роуън Хамилтън проявил способностите си в още по-ранна възраст. Едва тригодишен започнал да учи староеврейски, а бил на седем, когато, според един от преподавателите в Тринити Колидж, Дъблин, показал по-големи езикови познания от най-силните абсолвенти. На тринадесет вече владеел най-малко тринадесет езика. Сред тях, освен съвременните и класическите европейски езици, фигурирали и персийски, арабски, санскритски, хинди и малайски. На четиринадесет написал поздравително писмо до посланика на Персия, който по това време бил на посещение в Дъблин, а той не можал да повярва, че във Великобритания съществува човек, способен да сътвори подобен документ на персийски език.

Негов роднина разказва: „Спомням си го като шестгодишно момченце, когато отговаряше на сложен математически въпрос и радостно се втурваше обратно към количките си. На дванадесет премери сили е Колбърн – „смятащото американче“, което по това време показваха из Дъблин като забележителност – и сражението съвсем не бе неуспешно за него.“ През 1823 г., когато е осемнадесетгодишен, д-р Бринкли, Кралския астроном на Ирландия, казва за него: „Този млад човек няма да стане най-големият математик на своята епоха, защото вече е“. Кариерата му в колежа вероятно е безпрецедентна. Сред много съперници с достойнства, които надминават обичайните, той е първи по всеки предмет и на всеки изпит.

Нека внимателният ученик сравни тези момчета с полуидиота, и дори с обикновения

младеж. Нека обърне внимание как, започвайки с тези преимущества, те се превръщат в титани на мисълта. И после нека се запита дали такива души нямат зад себе си някакво минало.

Семейните прилики обикновено се обясняват със „закона за наследствеността“, но в семейния кръг непрестанно се откриват умствени и нравствени различия, които остават неразбираеми. Прераждането обяснява приликите с факта, че с раждането си душата бива насочена към семейство, способно чрез физическата си наследственост да осигури подходящо тяло, което да изрази особеностите ѝ. Различията се обясняват със обвързването на умствения и нравствен характер на самия индивид. Прераждането показва още, че връзки с индивид от това семейство, създадени в миналото, са го накарали да се роди именно там. „Важен по отношение на близнаците е фактът, че в детството те често биват неразличими един от друг дори за окото на майката или бавачката, а по-късно, когато Манасът поработи върху физическата обвивка, той я променя така, че приликата намалява, а различията в характера се отпечатват върху подвижните черти.“⁸¹ Физическата прилика, съчетана с умствени и нравствени различия, изглежда включва две различни линии на причинност.

Шокиращите разлики в усвояването на определен вид знание, които се откриват при хора с приблизително еднакви интелектуални възможности, е друго „указание“ за съществуването на прераждането. Един схваща истината веднага, а друг не успява да я долови дори след дълги и внимателни наблюдения. Когато бъде представена друга истина, може да стане и точно обратното – вторият да я забележи, а първият да не успее. „Двама ученика са привлечени от Теософията и започват да я изучават. След година, единият познава основните ѝ идеи и може да ги прилага, докато другият се лута в неяснота. За първия всеки следващ принцип изглежда познат, а за другия – нов, неразбираем, чужд. Вярващият във прераждането разбира, че за първия учението е старо, а за втория – ново; единият учи бързо, защото си спомня – той просто възстановява предишно познание. Другият учи бавно, защото неговият опит не съдържа тези истини на Природата, той се домогва с труд за първи път до тях.“ Обикновената интуиция също е „просто разпознаване на факт, научен от предишен живот, макар и срещан за първи път в настоящия“⁸² – още един знак по пътя, който човекът е извървял в миналото си.

Основното затруднение на повечето хора при възприемането на учението за прераждането идва от това, че не помнят нищо от миналото си. Въпреки това те всеки ден се сблъскват с факта, че са забравили много дори от живота в сегашните си тела, че от детството си имат смътни спомени, а от младенчеството си изобщо нямат. Те трябва да знаят също, че миналите събития, които са изчезнали напълно от обичайното им съзнание, се крият в тъмните пещери на паметта и могат да бъдат извадени отново живи при някои форми на душевни заболявания или под въздействието на хипноза. Известен е случай с един умиращ човек, говорещ език, които е чувал само в най-ранното си детство и през остатъка на живота му е бил непознат. В състояние на делириум, отдавна забравени събития изплуват ярко в съзнанието.

Нищо не се забравя. Просто много неща са скрити от ограниченото зрение на нашето будно съзнание – най-ограничената форма на съзнанието ни, единствена призната от мнозинството. Също както спомените за част от сегашния ни живот се отдръпват далеч от досега на това будно съзнание и се появяват отново, когато мозъкът е свръхчувствителен и следователно способен да отвърща на трептения, които обикновено удрят в него безответно, така и паметта за предишните животи се съхранява извън досега на физическото съзнание. Тя цялата е в Мислителя, който единствено преминава от живот в живот. Цялата книга на паметта е достъпна за него, защото той е единственото Аз, което е преминало през всичко преживяно и записано в нея. При това той може да внуши собствените си спомени за

81 A. Besant. Reincarnation, p.64.

82 Ibid. p.67.

миналото на физическия си носител веднага щом последният стане достатъчно чист, за да реагира на бързите и деликатни трептения. Тогава човекът от плът може да сподели знанието му за далечното минало. Трудностите пред паметта не идват от забравянето, защото низшият носител – физическото тяло – никога не минава през предходните животи на своя притежател. Трудностите се пораждат от съсредоточаването на сегашното тяло в сегашната среда, от неговата груба неспособност да отвръща на нежните трепети, чрез които може да говори душата. Онези, които искат да си спомнят миналото, не трябва да се интересуват от настоящето, а да пречистват тялото си, докато стане способно да улавя въздействия от по-висши сфери.

Все пак значителен брой хора, постигнали необходимата чувствителност на физическия организъм, могат да си спомнят предишните си животи. За тях, разбира се, възплъщението е престанало да бъде теория и се е превърнало в лично познание. Те са научили колко по-богат става животът, когато в него се влеят спомените за предишните животи, когато приятелите в кратките ни дни се окажат приятели от миналото, когато старите и възпоменания скрепят връзките на отлитащото настояще. Животът придобива сигурност и достойнство, когато се вижда и дългият път зад него и когато любовите на миналото се повтарят в любовите на днешното. Смъртта избледнява и заема истинското си място – обикновена житейска случка, преминаване от една на друга сцена, пътешествие, което разделя телата, но не може да раздели приятел от приятел. Връзките на настоящето се оказват част от златна верига, която се простира назад, а бъдещето може да бъде посрещнато с радостна увереност в мисълта, че тези връзки ще устоят през идните дни и ще образуват част от непрекъсващата верига.

От време на време срещаме деца, които са донесли със себе си спомена от непосредственото си минало – повечето от тях са умрели по време на детството си и почти веднага са се преродили. На запад такива случаи са по-редки, отколкото на изток, защото на запад първите думи на такова дете ще срещнат неверие и то бързо ще погуби вяра в собствените си спомени. На изток, където вярата във прераждането е почти всеобща, хората се вслушват в разказите на детето, а понякога и случаят ги потвърждава.

Има още един важен въпрос, свързан с паметта, който си струва да бъде разгледан. Спомените за миналите събития, както видяхме, остават единствено в Мислителя, но резултатите от тези събития, възплътени в способности, са на разположение на низшия човек. Ако всички минали събития бъдат изсипани във физическия мозък като огромна маса от преживявания без ред и без последователност, човек не би могъл да се ръководи от плодовете на миналото, нито да ги използва като помощ в настоящето. Когато е принуден да избира между две линии на поведение, той ще трябва да търси измежду неподредените факти на миналото си събития, сходни по своята същност, и да проследява резултатите им. След дълго и изнурително дирене ще достигне до някакво заключение, което по всяка вероятност ще бъде опорочено и недействително поради подценяването на някакъв важен фактор и достигнато много след като необходимостта от вземане на решение е отминала. Всички събития от стотици животи, дребни и големи, биха образували прекалено тежка и обърквана маса, за да може да бъде използвана в спешни случаи, които изискват бързи решения.

Далеч по-ефикасният замисъл на Природата оставя на Мислителя паметта за събитията, осигурява на умственото тяло дълъг период на невъзплътено съществуване, по време на което всички събития се подреждат и сравняват, а резултатите им се класифицират. Сетне тези резултати се възплътят в способности, а способностите образуват следващото умствено тяло на Мислителя. По този начин нарасналите и усъвършенствани способности са достъпни за бърза употреба. Резултатите от миналото са заложили в тях и решението може да бъде взето бързо и в съответствие с тези резултати. Внезапното ясно прозрение и бързата преценка не са нищо друго освен резултат от натрупания в миналото опит, излят в удобна форма. Той със сигурност е много по-полезен инструмент, отколкото маса неуловени преживявания, от които трябва да бъдат подбрани подходящите за случая, да бъдат сравнени и да послужат за основа

на заключения при всеки отделен случай, изискващ избор.

Но разумът се отвръща от всичките тези пътеки на мисълта и се спира на фундаменталната необходимост от прераждането, за да стане животът разбираем, а неправдата и жестокостта да не се надсмиват над човешката безпомощност. Прераждането прави човека достойно, безсмъртно същество, което върви към божествено прекрасна цел. Лишен от него, той е сламка, подхвърляна от потока на случайните обстоятелства, той не носи отговорност за характера си, за действията си, за съдбата си. Колкото и да е ниско днешното му стъпало, прераждането кара човек да гледа напред с неустрашими надежда, защото е стъпил на стълбата на божествеността, а изкачването до върха ѝ е само въпрос на време. Лишен от него, той няма никаква разумна и сигурна опора в бъдещото си развитие, нито в бъдещето си въобще. Защо му е на едно създание без минало да гледа напред в бъдещето? То може да бъде просто вълничка в океана на времето. То е изхвърлено в света от нищото с качества, добри или лоши, прикачени му без причина и без заслуга. Защо да се стреми да извлече най-доброто от тях? Нима бъдещето му, ако изобщо му предстои, няма да бъде също тъй самотно и необвързано, както е настоящето му? Изхвърляйки прераждането от своите вярвания, съвременният свят е лишил Бога от Неговата справедливост, а човека – от сигурността му. Той може да е „късметлия“ или не, но силата и достойнството, давани от вярата в неизменния закон, са му отнети, и той бива оставен да се мята безпомощно в бурния океан на живота.

ГЛАВА IX

КАРМА

След като проследихме еволюцията на душата чрез прераждането, сега ни предстои да изучим великия закон за причинността, по който се осъществяват то – законът, който се нарича Карма. Думата е санскритска и означава буквално „действие“. Тъй като всички действия са следствия, произтичащи от предходни причини, и тъй като всяко следствие става причина за бъдещо следствие, представата за причината и следствието е същностна част от представата за действието, а думата действие (или карма) следователно се употребява в смисъл на „причинност“ (или поредиците от непрекъснато свързаните причини и следствия, които съставляват човешката дейност като цяло). Затова понякога казваме: „Това е моята карма“, което ще рече: „Това събитие е следствието на причина, породена от мен в миналото.“

Никой живот не съществува изолирано, той е дете на всички предходни съществувания, баща на всички животи, следващи го в общата съвкупност, които съставляват непрекъснатото и приемствено битие на индивида. Не съществуват неща като „случай“ или „случайност“. Всяко събитие е свързано с предходна причина и с произтичащо от него следствие; всички мисли, постъпки и обстоятелства са причинно свързани с миналото и определят причинно бъдещето. Тъй като нашето незнание скрива от погледа ни и миналото и бъдещето, често ни се струва, че събитията изникват неочаквано, от нищото, че са „случайни“, но това е само илюзия и се дължи изцяло на нашето невежество. Дивакът, който не познава законите на физическата вселена, приема физическите събития като лишени от причинност, а резултатите от действието на непознати физически закони като „чудеса“. Така постъпват и мнозина, които не познават нравствените и умствените закони – те разглеждат моралните и умствените събития като лишени от причинност, а резултатите от действието на непознати нравствени и умствени закони като „сполука“, добра или лоша.

Първият проблясък на мисълта за съществуването на ненарушим, неизменен закон в пределите, които до този момент са били смъртно свързани със случайността, може да предизвика у човека чувство на безпомощност, граничещо с нравствена и умствена парализа. Той изглежда стиснат в желязна хватка от съдбата, а примиренческият „късмет“ на мюсюлманина е сякаш единственият възможен философски коментар. Може би същото изпитва дивакът, когато мисълта за съществуването на физическия закон за пръв път озарява шокирания му разум, и когато разбира, че всяко движение на тялото му и всяко движение на външната природа се извършва под действието на неизменни закони. Постепенно той научава, че природните закони само създават условията, при които трябва да се извършат действията, без да предопределят самите действия. И докато постъпките на човека в областта, в която ги извършва, са напълно свободни, извън тези рамки той е ограничен. Човек научава също, че условията властват над него и непрестанно съсипват изнурителните му усилия, когато не ги познава, или познавайки ги, се бори с тях. Но когато ги разбере, когато опознае посоките им и изчисли сбора на силите им, те стават негови слуги и помагачи.

В действителност наука е възможна единствено в областта на физическото, защото неговите закони са ненарушими и неизменни. Ако не съществуваха природни закони, не биха

съществували науки. Изследователят прави поредица от експерименти и чрез техните резултати разбира механизмите на Природата. След това вече би могъл да изчисли как да постигне желания резултат, а евентуалният неуспех би означавал, че е пропуснал някое задължително условие – или защото познанието му е несъвършено, или защото е допуснал грешка в изчисленията. Изследователят преразглежда знанието си, ревизира методите, прехвърля наново изчисленията със спокойна и пълна увереност, че ако зададе правилно въпроса, ще получи от Природата точен и неподлежащ на промени отговор, Водородът и кислородът не могат днес да му дадат вода, а утре синилна киселина; огънят не може днес да го изгори, а утре да го вледени. Ако водата днес е течност, а утре твърдо вещество, това е защото условията са се променили, а възстановяването на първоначалните условия ще доведе до първоначалното състояние.

Всяко ново познание за законите на Природата не е ново ограничение, а нова сила, защото всички енергии на Природата се превръщат в сили, които могат да се използват в степенята, в която се разбират. Оттук идва и твърдението, че „знанието е сила“ – човек може да използва силите само според знанието си. Подбирайки онези, с които ще работи, уравнивайки ги, неутрализирайки онези, които ще попречат на целта му, той може да пресметне предварително резултата и да постигне очакваното. Когато разбира и управлява причините, той може да предсказва резултатите. Именно по този начин неподатливостта на Природата, която на пръв поглед сякаш парализира човешкото действие, може да бъде използвана за постигането на безкрайно разнообразни резултати.

Абсолютната твърдост на силите поотделно прави възможна абсолютната пластичност на техните съчетания. Тъй като биват от най-различен вид, движат се в най-различни посоки и всяка подлежи на изчисление, те могат да бъдат подбирани и комбинирани по такъв начин, че да произведат всеки търсен от нас резултат. Веднъж определена, желаната цел може да бъде постигната чрез внимателно балансиране на силите и съчетание, което образува причина. Но нека не забравяме: за да направляваме събитията така, че да водят до желаните резултати, е потребно знание. Невежата се препъва безпомощно, сблъсквайки се с неизменните закони и виждайки как усилията му отиват на вятъра, а човекът на знанието върви уверено напред, като предвижда, поражда, отклонява, регулира и постига онова, към което се стреми, не защото е късметлия, а защото разбира. Първият е играчка, роб на Природата, понесен от вихрите ѝ; вторият е неин господар, впрегнал енергиите ѝ да го носят в посоката, която волята му е избрала.

Което е валидно за закона в света на физическото, то важи и в световите на моралното и мисловното – те също са владения на закона. И тук невежият е роб, а мъдрият е цар; и тук неотменността и неизменността, приемани за сковавачи, се оказват задължителни условия за сигурен напредък и ясна бъдеща посока. Възможно е човек да стане господар на съдбата си само благодарение на това, че тази съдба се намира в пределите на закона, където знанието може да създаде науката за душата и да даде в ръцете на човека властта да управлява бъдещето си – да избира както бъдещия си характер, така и обстоятелствата в бъдещия си живот. Познанието за кармата, което преди заплашвало с парализа, сега се превръща във вдъхновяваща, крепяща и възвисяваща сила.

Следователно Кармата е законът за причинността, законът за причината и следствието. Той е формулиран ясно от Посветения християнин св. Павел: „Недейте се лъга: Бог поругаван не бива. Каквото посее човек, това и ще пожъне.“ (Галатяни, 6:7) Във всички области, в които функционира, човек постоянно излъчва сили. Тъй като са количествени и качествени следствия на миналите му действия, тези сили са причини, които той поражда във всеки обитаван от него свят. Те носят определени следствия както за него, така и за други хора. И тъй като тези причини се излъчват от самия него като от център и се разпространяват върху цялото поле на неговата активност, той носи отговорността за техните следствия. Както магнитът има свое магнитно поле – област, в която действат всичките му сили, по-широка или

по-ограничена в зависимост от мощността му – така всеки човек има поле на влияние, в което действат излъчваните от него сили. Тяхното действие върви по криви линии, които се връщат обратно в източника на излъчването – в центъра, където са възникнали.

Тъй като разглежданият предмет е твърде сложен, ще го разделим на части, а тях ще разгледаме поотделно.

По време на нормалния си живот човек излъчва три типа енергии, които принадлежат на трите свята, които той обитава: умствени енергии в умствената област, пораждащи причините, които наричаме мисли; енергии на желанието в астралната област, пораждащи причините, които наричаме желания; и физически енергии, породени от предходните и действащи във физическата област, които създават причините, наричани от нас действия. Трябва да изследваме функционирането на всяка група и да разберем класа следствия, който поражда, ако искаме да проследим отчетливо ролята на всяка група в обръкните и сложни комбинации, които създаваме и чиято съвкупност наричаме „наша карма“. Когато някой, който напредва по-бързо от събрата си, постигне способността да функционира във висшите области, той става център на висши сили. Но нека засега оставим този случай настрана и се ограничим с обикновения човек, който преминава през цикъла на възплъщението в трите свята. При изучаването на трите класа енергии, ще трябва да разграничаваме последиците им върху човека, който ги поражда, от последиците им върху хората, които попадат в неговото поле на влияние. Неразбирането на тази разлика често вкарва ученика в блатото на безнадеждното обръкване.

Не трябва за забравяме още, че всяка сила действа в своята област и въздейства на подолните пропорционално на интензивността си. Областта, която я поражда, ѝ придава специфичните си особености, а въздействайки на долните области силата предизвиква трептения в по-фините или в по-грубите им материи, в зависимост от своята първоначална природа. Мотивът, който поражда действието, определя областната принадлежност на силата.

Необходимо е още да различаваме трите вида карма: зрялата, готова да се прояви като неотвратими събития в настоящия живот; кармата на характера, проявяваща се в различни наклонности – продукт на натрупания опит и подлежащи на видоизменение в настоящия живот от същата сила (Аза), която някога ги е създала; и кармата, която в момента създава и ще роди бъдещите събития и бъдещия характер.⁸³

Трябва също да съзнаваме, че докато създава личната си карма, човек се свързва с други хора, става член на най-различни групи – семейни, национални, расови – и като такъв споделя колективната карма на всяка от тези групи.

Ще се убедим, че изучаването на кармата е твърде сложно. Но ако разберем основните принципи на нейното действие, изложени по-горе, можем без особено затруднение да добием ясна представа за основното ѝ съдържание, а детайлите могат да бъдат изучени на спокойствие при подходяща възможност. И най-вече, никога не бива да забравяме (без значение дали детайлите са ясни или не), че всеки човек създава собствената си карма, собствените си способности и границите им; че докато използва създадените от самия себе си способности и докато действа в самоопределените си граници, той си остава онова, което е – живата душа; че може да укрепва или намалява способностите си и да разширява или стеснява границите си.

Оковите му са изляти от самия него – той може да ги изпили или да ги пристегне още по-силно; домът, който живее, е построен от самия него – според волята си той може да го направи по-хубав, да го остави да се разруши или да го построи наново. Ние работим с пластична глина и можем да я оформяме както ни се иска. Но глината се втвърдява, става като желязо и запазва формата, която сме ѝ придали. Една пословица от „Хитопадеша“ в

83 Тези подразделения са познати на ученика като *Прарабдха* – начална карма, която ще бъде изчерпана по време на живота, *Санхита* (натрупана) частично разкрита в наклонностите; *Криймана*, която е в процес на образуване.

превод на Сър Едуин Арнълд гласи:

„Виж! глината изсъхва и става като желязо, но грънчарят моделира глината:
Днес господар е Съдбата – Човекът беше господар вчера.“

Тъй всички ние сме господари на нашето утре, колкото и да ни пречат последиците от нашето вчера.

Нека сега започнем подред с изложените по-горе групи, благодарение на които можем да изучим кармата.

Трите класа причини и последиците им за техния създател и за хората, върху които той влияе. Първият клас е образуван от нашите мисли. Мисълта е най-мощният фактор в създаването на човешката карма, защото в мисълта енергиите на Аза работят в умствената материя, чиито по-фини видове образуват индивидуалния носител, и която дори в по-грубите си разновидности отвърща мигновено на всяко трептение на самосъзнанието. Трептенията, които наричаме мисъл – пряката дейност на Мислителя – пораждаат форми от умствено вещество, или умствени образи, които, както вече видяхме, оформят и моделират умственото му тяло. Всяка мисъл видоизменя формата му, а умствените способности във всеки следващ живот се изграждат от размишленията в предишните животи. Човек не може да притежава умствена сила или умствена способност, която да не е създал сам чрез търпеливо повтаряни размишления.

От друга страна, ни един умствен образ, създаден по този начин не се губи – той остава като материал за изграждане на някаква способност, а всяка група от умствени образи в своята съвкупност става част от способност, която укрепва с всяко следващо размишление или раждане на умствен образ от същия вид. Когато познава този закон, човек може постепенно да си изгради онзи умствен характер, който желае, и може да го стори със същата категоричност и увереност, с която зидарят строи стена. Смъртта не спира неговата работа, а освобождавайки го от бремето на тялото, облекчава процеса на превръщане на умствените му образи в определен орган, наречен от нас способност. Той го взема обратно със себе си при следващото си раждане във физическата област, а част от мозъка на новото тяло е оформена така, че да послужи за орган на тази способност по начин, който ще обясним след малко. Всички тези способности, взети заедно, образуват умственото тяло за предстоящия му живот на земята, а мозъкът и нервната му система са оформени така, че да изразят това умствено тяло във физическия свят. Умствените образи, създадени в един живот, се явяват като умствени характеристики и наклонности в друг. Поради тази причина в една от Упанишадите пише:

„Човек е създание на размишлението; за каквото размишлява в този живот, в него се превръща в следващия.“⁸⁴

Законът е такъв – оставя изграждането на умствения ни характер изцяло в наши ръце. Ако градим добре, на нас се падат наградите и почестите, ако градим зле, за нас са загубите и срама. Следователно умственият характер е част от индивидуалната карма и нейното действие върху индивида, който я поражда.

Същият човек, който сега разглеждаме, засяга чрез мислите си други хора. Защото умствените образи, които образува собственото му умствено тяло, пораждаат трептения и по този начин се възпроизвеждат във вторични форми. И тъй като обикновено са слети с желанието, те увеличат известно количество астрална материя; именно поради това съм нарекла другаде⁸⁵ тези вторични умствени форми астро-умствени образи.

Такива форми напускат своя създател и заживяват привидно самостоятелен живот, като запазват магнетична връзка със своя първообраз. Те влизат в досег други хора и им въздействат, като по този начин установяват кармични връзки с тях и оказват силно влияние върху бъдещата среда на своя създател. Така се създават връзките, които за добро или за зло

84 Чандогя упанишада, IV, XIV, 1.

85 Karma. Theosophical Manual, N.IV p.25.

събират хората в следващите животи; които ни обграждат с роднини, приятели и врагове; изправят на пътя ни хора, които ни помагат и такива, които ни пречат, хора, които ни обсипват с благодеяния и други, които ни раняват, хора, които ни обичат без да сме го заслужили с нищо в този живот, и хора, които ни мразят, макар че в този живот не сме извършили нищо, с което да предизвикаме омразата им. Изучаването на тези следствия ни позволява да разберем един велик принцип – въздействайки върху нас, мислите ни оформят нашия умствен и нравствен характер, а въздействайки върху останалите, те ни помагат да определим бъдещото си човешко обкръжение.

Вторият голям клас енергии се състои от нашите желания – пилеенето ни подир неща, които ни привличат към външния свят. Тъй като при човека в това винаги има и умствен елемент, можем да разширим понятието „умствен образ“ и да включим в него желанията, въпреки че те се извяват предимно в астрална материя. Чрез въздействието си върху своя създател те образуват и моделират неговото тяло на желанието (астралното му тяло), определят съдбата му, когато след смъртта премине в Камалока, и оформят характера на астралното му тяло в следващото прераждане. Когато желанията са животински, замъглени от алкохолно упоение, жестоки и нечисти, те стават неизбежните причини за вродени заболявания, за слаби и болни мозъци, завладени от епилепсия, каталепсия, и всякакви нервни заболявания, за физическа недъгавост и деформации, а в изключително тежки случаи и за уродства. Противоестествените или изключително силни животински желания могат да породят връзки в астралния свят, които за известно време приковават Аза (облечен в астрални тела, оформени от тези желания) към астралните тела на животни (на които тези желания принадлежат по право) и по този начин забавят въплъщението му. Ако тази участ бъде избегната, звероподобното астрално тяло може да отпечата чертите си в създаващото се физическо тяло на детето преди раждането. Така се създават човекоподобните чудовища, които понякога идват на бял свят.

Желанията – а те са излъчени енергии, които се прикрепят към различни обекти – винаги теглят човека към среда, в която могат да намерят своето удовлетворение. Желанията му за земни неща, които привързват душата към външния свят, го теглят към мястото, където желаните обекти са най-лесно достижими. Затова е казано, че човек се ражда според желанията си.⁸⁶ Те са една от причините, които определят мястото на прераждането.

Астро-умствените образи, породени от мислите, засягат и други хора. Така е и с образите, породени от желанията. Следователно те също ни свързват с други души, при това често с най-здравите връзки на любовта и омразата. Защото на този етап от човешката еволюция, желанията на средния човек са обикновено по-силни и по-устойчиви от мислите му. Те играят важна роля при определянето на човешкото му обкръжение в бъдещите животи и могат да въведат в тях хора и влияния, за връзката си с които той дори не подозира. Нека допуснем, че излъчвайки мисъл на жестока омраза и мъст, определен човек е спомогнал у друг да се образува импулс, завършил с убийство. Въпреки че никога не са се срещали във физическата област, създателят на мисълта е свързан посредством своята карма с извършителя на престъплението, а злината, която му е сторил, тласкайки го към престъпление, ще му се върне, ще го рани, и някогашният престъпник ще участва в нанасянето на този удар. Често много от нещата, които ни се изсипват като гръм от ясно небе и които ни се струват абсолютно незаслужени, са следствие от подобни причини. Докато низшето съзнание страда от чувството, че е онеправдано, душата се учи от тях и ги запомня. Човек бива постигнат само от неща, които сам си е заслужил. Това, че не ги помни, не е причина законът да наруши своето действие. Така осъзнаваме, че въздействайки върху нас, желанията ни раждат нашата „природа на желанието“ и чрез нея оказват силно влияние върху физическите ни тела в следващото прераждане. Те играят важна роля при определянето на мястото на прераждането, а чрез въздействието върху другите помагат за събирането на

86 Вж. Брихадараняка упанишада, IV, IV, 5-7.

човешкото ни обкръжение за бъдещите животи.

Третият голям клас енергии, явяващи се във физическата област като действия, образуват карма главно чрез последствията си за другите, а прякото им въздействие върху Вътрешния Човек остава слабо. Те са следствия от негови предишни размисли и желания, а основната част от кармата, която носят, се изчерпва още със случването им. Те го засягат косвено дотолкова, доколкото го подтикват към нови мисли, желания или емоции; но пораждащата сила е именно в тях, а не в самите действия. Ако действията се повтарят често, те създават навик на тялото, който ограничава изразяването на Аза във външния свят.

Навикът обаче умира заедно с тялото и така ограничава кармата на действието само в един живот, поне по отношение на последиците върху душата. Но това съвсем не е така, ако погледнем последиците от действията върху другите, щастието и нещастieto, което причиняват, и влиянието, което упражняват с примера си. Това влияние ни свързва с други хора, и те се превръщат в трети фактор при определянето на бъдещото ни човешко обкръжение, бидейки същевременно основен фактор в определянето на онова, което можем да наречем наша не-човешка околна среда. Казано най-общо, благоприятният или неблагоприятният характер на физическото обкръжение, в което се раждаме, зависи от последиците на наши предходни действия, донесли щастие или нещастие на други хора. Физическите последици върху другите от действията във физическата област получават кармичен завършек, като в бъдещия си живот действащият бива възмезден с добро или лошо физическо обкръжение. Ако човек е правил хората физически щастливи, жертвайки богатство, време и спокойствие, кармично това действие му връща благоприятни физически обстоятелства, водещи до физическо щастие. Ако е причинявал много физическо нещастие, кармично ще пожъне мизерни физически обстоятелства, водещи до физическо страдание. И това е така, без значение какъв е бил мотивът му в единия и в другия случай – факт, чрез който стигаме до следния закон: Всяка сила действа в своята собствена област.

Ако човек е посял щастие за другите във физическата област, той ще пожъне условия, благоприятстващи щастието му в същата област, мотивът му не оказва влияние върху резултата. Човек може да засее овес с цел спекула и разоряване на съседа си, но лошите му подбуди няма да накарат овесените зърна да израстат в глухарчета. Мотивът е умствена или астрална сила, в зависимост от това дали се ражда от волята или от желанието. Той оказва влияние върху моралния и умствен характер или върху природата на желанието. Предизвикването на физическо щастие посредством действие е физическа сила и действа във физическата областта.

Чрез действията си човек засяга ближните си във физическия план; дарява щастие около себе си или причинява беди, и така увеличава или намалява общото благополучие на човечеството. Мотивите могат да бъдат различни – добри, лоши или смесени. Човек може да извърши постъпка, която предизвиква всеобща радост просто от доброта, от желание да направи щастливи сродни нему създания. Например, движен от подобен мотив, той подарява на града парк, в който да се разхождат всичките му жители. Друг би направил същото от чиста суета, от желание да привлече вниманието на онези, които могат да го възнаградят с обществени почести. Трети може да подари парка, воден от смесени чувства – отчасти безкористни, отчасти не. Мотивите ще повлияят на характерите на всеки един от тях при бъдещите им възплъщения – ще ги усъвършенстват, ще ги принизят, или пък ще окажат по-слабо въздействие. Но резултатът от действието, станало причина за щастието на много хора, не зависи от мотива на дарителя. Хората, се радват на парка без значение какво стои зад дарението, а радостта – резултат от жеста на дарителя – създава кармично задължение на Природата към него, този дълг ще бъде чинно изплатен. Човекът ще получи физически удобна или даже луксозна среда, тъй като е доставил всеобща физическа радост, а жертването на физическо богатство ще му донесе подобаващо възнаграждение – кармичния плод на постъпката му. Това е негово право. Но как ще се възползва от положението си, от

щастieto, което ще извлече от своето богатство и от обкръжението си – това ще зависи предимно от характера му; и пак ще получи полагаемото му се. Всяко семе дава плод според рода си.

Пътищата на Кармата са еднакви за всички. Тя не отнема на лошия онова, което справедливо произтича от постъпката му, донесла щастие. Но тя му се отплаща и с опустошение на характера – заслужено с лошите подбуди – така че дори потънал в богатство, той остава неудовлетворен и нещастен. Добрият също не може да избегне физическото страдание, ако с добри намерения и погрешни постъпки причинява физическо нещастие: то ще му донесе нещастие във физическия свят, но неговият добър мотив, усъвършенствайки характера му, ще се превърне в непресъхващ извор на вътрешно щастие; и той ще бъде търпелив и спокоен, въпреки грижите си. Много загадки биха намерили своя отговор чрез прилагането на тези принципи към заобикалящите ни факти.

Следствията, съответстващи на мотива и на резултатите (или плодовете) от постъпките, се дължат на факта, че всяка сила носи спецификите на областта, в която е била породена – колкото е по-висша областта, толкова по-мощна и постоянна е тази сила. Поради това мотивът е много по-важен от постъпката. Погрешното действие, извършено с добра умисъл, носи на извършителя си много повече добро, отколкото премереното действие, извършено със зла умисъл. Въздействайки върху характера, мотивът поражда дълга поредица от следствия, защото абсолютно всички бъдещи постъпки, ръководени от този характер, биват повлияни от неговото усъвършенстване или израждане. А действието, което носи на своя извършител щастие или нещастие (в зависимост от последиците си за останалите), не съдържа в себе си пораждаща сила и се изчерпва само с последиците си. Ако противоречие между важни задължения изправи познавачът на кармата пред колебание относно правилното действие, той ще се постарее да избере най-добрия път, използвайки до краен предел ума и способността си да разсъждава. Той е изключително внимателен по отношение на подбудите си, отстранява користните мисли и пречиства сърцето си. После действа без страх, а ако постъпката му се окаже грешка, той приема с готовност страданието, което произтича от нея, като полезен урок. И докато всичко това се случва, възвишената му подбуда завинаги е изпълнила характера му с благородство.

Общият принцип, че силата принадлежи на областта, в която се е породила, е изключително важен. Ако силата е задействана от желание да се постигне на физически цели, тя работи във физическата област и обвързва извършителя с нея. Ако се стреми към деваханни цели, тя действа в деваханната област. Ако няма друг мотив, освен да служи на божественото, тя се освобождава в духовната област и следователно не може да обвърже индивида, тъй като индивида не желае нищо. Три вида карма. Зрялата карма е тази, която е готова за жътва и е следователно неизбежна. От всичката натрупана карма в миналото има определено количество, което може да бъде изчерпано в рамките на един живот. Има видове карма, които са толкова несъвместими, че не могат да бъдат изчерпани в едно единствено физическо тяло и се нуждаят от други, твърде различни по тип тела, за да бъдат изразени. Има отговорности спрямо други души, а не всички те ще бъдат в състояние на възплъщение по едно и също време. Съществува карма, която трябва да бъде изчерпана в определена нация или в определено социално положение, докато същият човек има и друга карма, за която е потребна съвсем различна среда.

Следователно само една част от пълната карма на човека може да бъде изчерпана в определен живот. Тя се подбира от великите Господари на Кармата (за тях ще споменем съвсем скоро) – а душата бива насочена за възплъщение към определено семейство, народност, място и тяло, подходящи за едновременното изчерпване на този сбор от причини. Те определят продължителността на един живот; придават на тялото особеностите, способностите, и ограниченията му. По време на този жизнен период осъществяват контакт между човека и душите, на които е длъжник, като го обграждат с роднини, приятели и

врагове; определят обществените условия, в които се ражда, с техните предимства и недостатъци; подбират умствените енергии, които е способен да изрази, като моделират организацията на мозъка и нервната система, с които ще си служи; събират накуп причините, които се проявяват като грижи и радости във външното му израстване, и които могат да бъдат събрани в един единствен живот. Всичко това е „зрялата карма“. Тя може да бъде представена схематично в хороскоп, съставен от компетентен астролог. При нея човекът е лишен от властта да избира – всичко е определено от изборите, които е направил в миналото. Дошло е времето да изпълни докрай поетите отговорности.

Физическото, астралното и умственото тяло, които човек облича за новия си жизнен период, са, както вече видяхме, пряко следствие от неговото минало и съставляват изключително важна част от зрялата карма. Те ограничават душата отвсякъде, а миналото ѝ се възправя като неин съдник, очертавайки пределите, които сама е определила. Да ги приеме без униние и да работи старателно над тях, за да ги усъвършенства -това е участието на мъдрия, защото няма как да им убегне.

Съществува друг много важен вид зряла карма – кармата на непредотвратимите действия. Всяка постъпка е крайно изражение на поредица от мисли. Нека покажем това чрез химията: постигаме наситен разтвор на мисли, като постоянно добавяме мисли от един и същи вид. Тогава друга мисъл – или дори импулс, или трептене, идващо отвън – довежда до кристализирането на разтвора, тоест до действието, което изразява мислите. Ако постоянно повтаряме мисли от един и същи вид, например мисли за отмъщение, в крайна сметка достигахме до точката на насищане, когато всеки импулс може да доведе до изкристализиране в действие, и да бъде извършено престъпление.

По същия начин, ако повтаряме до степен на насищане мисли, в които помагаме на друг, те ще изкристализират в героична постъпка, когато ни докосне случайният стимул. Човек може да носи със себе си част от този вид зряла карма. Тогава първото трептене, което докосне готовата да кристализира маса от мисли, ще го накара да извърши това действие несъзнателно, без възобновена умисъл. Той не може да спре, за да помисли; той е в състояние, при което първото трепване на ума ражда действие; той се намира в равновесната точка и дори най-слабият импулс го измества встрани. При такива обстоятелства човек сам недоумява как е извършил престъпление или върховен акт на себеотрицание. Той казва: „Стана неволно“, но не знае истината – той е мислил за това толкова често, че го е направил неизбежно. Когато човек многократно е пожелавал да извърши нещо, волята му безвъзвратно се насочва натам; действието става въпрос само на време. Докато е способен да мисли, той има свободата да избира, защото срещу старата мисъл може да възправи нова и така постепенно да я омаломощи, повтаряйки противоположни на нея мисли. Но когато следващият трепет на душата, които отговаря на някакво дразнение, е равнозначен на действие, възможността за избор е изчерпана.

Тук се крие разрешението на стария въпрос за необходимостта и свободната воля. Като упражнява свободната си воля човек постепенно сам създава своите необходимости. Между тези две крайности стоят всички комбинации на свободната воля и необходимостта. Те образуват вътрешните ни борби, които ясно съзнаваме. Ние непрестанно си създаваме навици чрез повторение на целенасочени действия, ръководени от волята. Сетне навикът се превръща в ограничение, а ние изпълняваме действието автоматично. Тогава може би стигахме до заключението, че навикът ни е лош, и започваме усърдно да го изчистваме чрез мисли в противоположна посока. След много дребни и неизбежни грешки новата посока на мисълта променя течението, а ние възвръщаме пълната си свобода, често за да наденем нови окови. По този начин стари умствени форми упорито се повтарят и ограничават възможностите ни за мислене, проявявайки се като индивидуални и като национални предразсъдъци. Повечето хора не знаят за тази своя ограниченост – те продължат да вървят спокойно с вериги на нозе, без да виждат, че са оковани. Онези, които разбират истината за

собствената си природа, стават свободни. Изграждането на нашия мозък и на нервната ни система е една от най-силните необходиминости в живота; направили сме ги неизбежни чрез предишните си размисли, а сега ни ограничават и често негодуваме срещу тях. Те могат да бъдат усъвършенствани бавно и постепенно, границите могат да бъдат разширени, но не могат да бъдат изведнъж надскочени.

Ето и друга форма на тази зряла карма: някогашно зломислие е образувало около човека черупка от лоши навици и го държи затворен, като прави целия му живот зъл. Както току-що обяснихме, постъпките са неизбежният продукт на миналото. Те са били потискани (понякога в продължение на няколко живота) като последица от онези съществування, които не са предложили възможности за тяхното проявление. Междувременно душата е израствала и е развивала благородни качества. В определен живот случайността образува тази черупка на миналото зло и поради това душата не може да изяви по-нататъшното си развитие; тя е скрита в своя затвор като пиленце, готово да се излюпи, а отвън се вижда само черупката. След време кармата се изчерпва и някое случайно събитие – дума, изречена от велик Учител, нещо чуто или прочетено – разбива черупката и душата излиза на свобода. Това са редките, ненадейни, но постоянно случващи се „превращения“, „чудеса на божията благодат“, за които се говори. Всички те са напълно разбираеми за познавача на кармата и са подвластни на закона.

За разлика от зрялата, натрупаната карма (която се извява като характер) е вечен обект на промени. Можем да кажем, че се състои от наклонности, силни или слаби, в зависимост от умствената сила, която е вложена за нейното създаване. Натрупаната карма може да бъде доукрепена или доотслабена от нови потоци умствена сила, изпратени да действат в съюз с наклонностите или срещу тях. Ако открием у себе си наклонности, които не ни се нравят, можем да се заловим за работа и да ги отстраним. Често не успяваме да устоим на някое изкушение, победени от мощния всепомитащ поток на желанието, но колкото по-дълго му се съпротивляваме, дори безуспешно, толкова по-близо сме до неговото преодоляване. Всяко подобно поражение е стъпка към успеха, защото съпротивата изчерпва част от енергията и от нея остава по-малко.

Вече изучихме Кармата, която е в процес на образуване.

Колективна карма. Когато разглеждаме кармично група хора, влиянието на кармичните сили върху всеки от тях като член на групата внася нов фактор в кармата на отделния индивид. Знаем, че когато няколко сили действат в една точка, тя не се движи според посоката на една от тези сили, а според посоката, която е резултат от техния сбор. И така, Кармата на групата е резултатът на взаимодействиите сили на индивидите, които съставляват групата, а всички индивиди се движат според посоката на тази резултанта. Азът влиза в определено семейство посредством индивидуалната си карма, тъй като в предишните си животи е установил връзки с някои от другите Аз, съставляващи това семейство.

Семейство е наследило имота на дядото и е заможно. Неочаквано се появява наследник по линия на големия брат на дядото, за когото са мислели, че е умрял без да остави пряк наследник. Богатството преминава у него, а бащата потъва в дългове. Твърде възможно е нашият Аз да не е имал връзки в миналото с въпросния наследник, към когото в предишните животи бащата е поел някакви задължения, чието следствие е тази катастрофа. Но действията му го заплашват със страдания, защото е обвързан със семейната карма. Ако в собственото му индивидуално минало има някакво неправилно действие, което може да бъде изчерпано чрез страданието, причинено от семейната карма, той остава обвързан с нея. Ако не е така, „непредвидени обстоятелства“ го изваждат от нея – може би щедър непознат, който изведнъж пожелава да го осинови и образова. Очевидно в миналото непознатият му е бил длъжник.

Това се вижда още по-ясно при събития като железопътни катастрофи, корабкрушения, наводнения, циклони и прочее. Обръща се влак, катастрофата се дължи на действията на машиниста, на стрелочниците, на началник гарата, на други работници, които, смятайки се за

онеправдани, излъчват потоци от недоволство и гняв срещу железопътните линии въобще. Онези, които в натрупаната си карма (не е задължително да бъде и в зрялата) дължат внезапно прекратен живот, могат да бъдат оставени на мястото на катастрофата и да платят дълга си; други, възнамерявали да пътуват с влака, но без подобен дълг от миналото, биват спасени от „провидението“, като изпускат влака.

Колективната карма може да изправи човек пред премеждията на войната, която неговият народ води. Той отново има възможност да изплати предишните си дългове не в зрялата си карма, а тук. Човек никога не може да изстрада онова, което не е заслужил, но ако се появи неочаквана възможност да изплати минало задължение, добре е да го направи и да се отърве завинаги от него.

Господарите на Кармата са великите Разуми, които съхраняват кармичните летописи и подреждат сложните действия на кармичния закон. Блаватска ги описва в „Тайната доктрина“ като Липики, Летописците на Карма, и Махараджите⁸⁷ и Техните войнства – „мистично са свързани с Карма“⁸⁸ на земята. Те знаят кармичния летопис на всеки човек и с безгранична мъдрост избират и съчетават части от този летопис, за да съставят начертанието на един живот. Те дават „идеята“ за физическото тяло, което трябва да бъде дрехата на прераждащата се душа. Дрехата е израз на неговите възможности и граници. Тя се поема от Махараджите, които я доизработват в завършен модел, който се предоставя на някой от нисшите Им представители, за да го повтори. Това копие е ефирният двойник, матрицата на плътното тяло. Материалите се вземат от майката и се оставят на физическата наследственост. Расата, страната и родителите се избират според възможностите им да осигурят подходящи материали за физическото тяло на бъдещия Аз и подходящи условия за първата част от живота му.

Физическата наследственост на семейството предлага определени типове и е развила определени специфики на съчетанията от материали. Наследствените болести, наследствената изтъненост на нервната организация, съдържат определени съчетания на физическа материя, които могат да бъдат предавани. Аз, който е развил определени особености в своето умствено и астрално тяло, нуждаещи се от съответни физически особености за тяхното изразяване, бива отвеждан при родители, чиято физическа наследственост им позволява да ги задоволят. Например Аз с големи артистични способности в областта на музиката ще получи физическо тяло в музикално семейство, в което предоставените материали за изграждането на ефирния двойник и на плътното тяло са вече готови да се приспособят към нуждите му, а наследственият тип нервна система осигурява деликатния орган, необходим на изявяването на тези способности.

Друг, изключително зъл Аз, ще бъде отведен в семейство на груби и порочни хора, където телата на родителите са изградени от най-груби комбинации, които ще дадат на тялото възможност да отвръща на импулсите на своето умствено и астрално тяло. Аз, който е позволил на астралното си тяло и на нисшия си ум да го тласкат в крайности и се е отдал, да речем, на пиянство, ще бъде отведен за възплъщение в семейство, в което нервните системи на родителите са омаломощени от подобни крайности, и ще бъде роден от родители пияници – те ще осигурят болни материали за неговата физическа обвивка. По този начин ръководството на Господарите на Кармата съчетава средствата и целите и осигурява справедливостта. Азът носи със себе си своите кармично притежавани способности и желания и получава физическо тяло, годно да бъде техен носител.

Тъй като душата трябва да се връща на земята, докато изпълни всички поети отговорности, изчерпвайки по този начин цялата си индивидуална карма, и тъй като във всеки живот мислите и желанията пораждаат нова карма, идва ни наум въпросът: Как може да се сложи край на тази непрекъснато подновяваща се обвързаност? Как може душата да

87 Индуистките Махадевиила Шатурдеви.

88 Е. Блаватска. Тайната доктрина. Прев. Т. Секулова. С, 1993 с.155-157.

постигне своето освобождение? Така стигаме до прекратяването на кармата. Следва да научим възможно ли е това.

Първо трябва ясно да бъде разбран обвързващият елемент на кармата. Излъчваната енергия на душата се захваща за някакъв обект, а самата тя бива теглена назад от тази връзка към мястото, където привличането може да бъде осъществено чрез единение с обекта на желанието. Тъй като душата се захваща за някакъв обект, тя трябва да достигне до мястото, където може да му се наслади. И добрата, и лошата карма я обвързват еднакво, защото всяко желание (било към обекти в областта на физичното или в Девахан) трябва да отведе душата до мястото на неговото задоволяване.

Желанието провокира действие, постъпката се върши не заради самата постъпка, а за да може чрез нея да се постигне нещо желано, заради нейните резултати, или както се казва технически – заради наслаждението от плодовете ѝ. Хората работят не защото искат да копаят, да строят или да тъкат, а защото желаят плодовете от копането, строенето и тъкането под форма на пари или стоки. Адвокатът пледира не защото иска да изложи сухите факти по едно дело, а защото търси богатство, известност и почести. Хората навсякъде около нас се трудят заради нещо и стимулт за тяхната активност е в плодовете, които тя им носи, а не в самия труд. Желанието за плода на действието ги прави активни, а насладата на този плод възнаграждава усилията им.

Следователно обвързващият елемент в кармата е желанието, а когато душата вече не желае нищо нито на земята, нито на небето, нейните връзки с колелото на прераждането, което се върти в трите свята, се разкъсват. Самото действие няма сила да задържа душата, защото още с осъществяването си то потъва в миналото. Но вечно новото желание към плода непрестанно подбужда душата към нови действия, и нови вериги непрестанно се коват.

Не бива да изпитваме съжаление, когато гледаме как камшикът на желанието непрестанно тласка хората към действие, защото желанието надделява над разврата, мързела и инерцията⁸⁹ и подтиква към активност, чрез която се трупа опит. Погледнете дивака, задрямал мързеливо в тревата – той действа, движен от глада. За да задоволи това свое желание, на него му се налага да бъде изключително търпелив, ловък и издръжлив. Това развива умствените му качества, но щом гладът бъде утолен, той отново ще се превърне в сънливо животно. Колко силно се развиват умствените качества под натиска на желанието, колко полезни се оказват те за постигане на признание и вечна слава. Докато върви към божественото, човек се нуждае от стимулите на желанията, с изкачването му нагоре те стават по-чисти и по-безкористни. Но не по-малко са желанията, които го заставят да се преражда. За да бъде свободен, той трябва да ги умъртви.

Когато закопнее за свобода, човек започва да овладява „отказа от плодовете на действието“, т.е. постепенно изкоренява желанието си да притежава. Първоначално се отказва доброволно и съзнателно от обекта на притежание и свиква да живее добре и без него. След време той вече не му липсва и човек открива, че желанието постепенно изчезва от ума му. На този етап той внимава особено много да не пренебрегва работата, която е негово задължение, защото вече е станал безразличен към резултатите, които тя ще му донесе. Приучва се да изпълнява всяко задължение най-старателно, като същевременно остава напълно безразличен към неговите плодове. Щом овладее това до съвършенство и вече няма нещо, което да желае или да не желае, той престава да поражда карма, престава да иска земни или деваханни неща – тези светове не го привличат. Не желае нищо, което те могат да му дадат и всичките му връзки с тях се разрушават. Това е краят на индивидуалната карма, поне що се отнася до пораждането на нова карма.

Но душата трябва да се отърве от старите си вериги и да престане да кове нови; трябва да остави старите да се износят или сама да ги разкъса. За разкъсването обаче е потребно

89 Ученикът може би си спомня, че те показват преобладаваща тамасичната гуна, а докато това е така, хората не могат да надскочат най-нисшия от трите етапа на своята еволюция.

знание, което може да прогледне назад в миналото и да види причините, породени там, които имат своите последици в настоящето. Да допуснем, че обръщайки се назад към миналите си животи, човек вижда определени причини, които в бъдеще ще доведат до някакво събитие. Да предположим също, че това са мисли на ненавист, предизвикани от нанесено му оскърбление, и че година след това те ще донесат беди на извършителя. Такъв човек може да въведе нова причина, която да се слее с причините от миналото, може да им противодейства и да ги омаломощи със силни мисли на любов и доброжелателство. Това ще им попречи да доведат до иначе неизбежното събитие, което на свой ред би породило нови кармични беди. По този начин той може да неутрализира сили, идващи от миналото, като изпраща срещу тях други – равностойни, но противоположни по характер; т.е. може „да изпепели своята карма чрез знание“. По същия начин човек може да прекрати породената в настоящия му живот карма, която по правило би трябвало да бъде изчерпана по-късно.

Могат да му попречат и отговорностите, които е поел в миналото спрямо други души, злините, които им е сторил, неизплатените дългове. Чрез знанието си той може да ги открие в този или в другите два свята и да намери възможности да им служи. Възможно е да бъде вплътен в един и същ жизнен период заедно с душа, към която има кармичен дълг. Той може да я открие и да ѝ върне дълга си, като по този начин се освободи от връзка, която, оставена на естествения хода на събитията, би наложила прераждането му, или би се явила като пречка в някой от бъдещите му животи. Понякога странното и смущаващо поведение на някои окултисти има следното обяснение: човекът на знанието влиза в близки отношения с някаква персона, която се определя от невежите странични наблюдатели и скептици като несъответстваща на средата му; но окултистът усърдно изпълнява кармично задължение, което в противен случай би забавило развитието му.

Онези, които не притежават достатъчно знание, за да огледат предишните си животи, също могат да изчерпат много от причините, които са породили в настоящия си живот. Те могат да преповторят внимателно всичко, което са в състояние да си спомнят, да видят кога са били несправедливи към някого и кога някой е бил несправедлив към тях. Първият случай може да бъде разрешен чрез любов и преданост, а където физическата област позволява – и с дела в служба на онзи, когото са наранили. Във втория случай това може да стане с прошка и доброжелателство. Така се намаляват кармичните задължения и денят на свободата се приближава.

Богобоязливите люде, които се подчиняват се на великите религиозни предписанията да отвръщат на злото с добро, несъзнателно изчерпват породената в настоящето карма, която в противен случай ще бъде изчерпана в бъдеще. Никой не може да ги заплете в омраза, ако откажат да дадат материал за това плетиво и ако неутрализират непрестанно с любов всяка омраза. Нека душата разпръсква навред любов и състрадание – омразата няма да намери нищо, за което да се заловят. „Князът на този свят дойде и не намери нищо у мен.“ Всички велики Учители са познавали закона и върху него са основали Своите предписания. Той принася полза на онези, които се подчиняват на Техните напътствия, като Им се кланят и Им служат, макар и да не познават механизма му в подробности. Незнаещият, който изпълнява стриктно напътствията на учения, може да постигне добри резултати от заниманията си с Природните закони, макар и да не ги познава. Същият принцип важи и в световите отвъд физическия. Мнозина, които нямат време да учат и по силата на авторитета приемат правила, направляващи всекидневното им поведение, може би несъзнателно изплащат кармичните си дългове.

В страни, където всеки селянин и труженик приема вплъщението и кармата като дадености, вярата създава спокойно примирение с неизбежните неволи. Това до голяма степен допринася за мира и удовлетворението в обикновения живот. Човекът, затънал в нещастия, не роптае нито срещу Бога, нито срещу ближните си, а приема бедите си като последици от своите собствени предишни грешки и злодеяния. Той ги посреща с твърдост,

извлича най-доброто от тях и така избягва много от тревогите и нервите, с които, непознаващите закона увеличават и без друго тежките си грижи. Той разбира, че бъдещето му зависи от собствените му усилия, и че ако посее семената на доброто, законът, който му носи болка, със сигурност ще му донесе и радост. Оттук идва значително по-голямото търпение и философският поглед върху живота, чиито преки последици са обществената стабилност и общо чувство на удовлетвореност.

Невежите и бедните не изучават задълбочено метафизиката, но разбират напълно тези прости принципи – всеки човек се ражда на земята отново и отново и всеки следващ живот се оформя от предходните. За тях прераждането е сигурно и неизбежно като изгрева и залеза; то е част от Природата, срещу която е безсмислено да роптаят и да се бунтуват. Когато теософията възвърне на тези древни истини заслуженото им място в западната философска мисъл, те постепенно ще си пробият път сред всички обществени слоеве на християнския свят, и ще дадат разбиране за същността на живота и примирение с последиците на миналото. Тогава ще изчезне и трескавото неудовлетворение, което се поражда главно от натрапчивото и безнадеждно усещане, че животът е неразгадаем, несправедлив и неуправляем. То ще бъде заменено от уверената сила и търпението, които излъчва просветеният разум и познаването на закона, и които отличават премисления и премерен живот на онези, които съзнават, че градят за вечността.

ГЛАВА X

ЗАКОНЪТ НА ЖЕРТВАТА

Изучаването на Закона на Жертвата естествено следва изучаването на Закона за Кармата. Разбирането на първия, както бе отбелязал някога един от Учителите, е тъй необходимо на света, както и разбирането на втория. Чрез акт на Саможертва ЛОГОСЪТ станал проявен за еманацията на вселената; вселената се крепи на жертвата, чрез жертва човек постига съвършенство.⁹⁰ Затова във всяка религия, извираща от Древната Мъдрост, жертвата е заложена като централно учение; пак затова някои от най-дълбоките окултни истини се основават на закона за жертвата.

Един опит да разберем поне отчасти същността на Логосната жертва ще ни предпази от обичайната грешка, че жертвата по принцип е болезнена. Истинската същност на жертвата е в доброволното и радостно отдаване на живот, който другите могат да споделят. Болката идва само когато в природата на жертващия съществува противоречие между възвисения човек, чиято радост е в раздаването, и низшия, чиято наслада е в това да улавя и задържа. Единствено несъответствието внася болка, а във върховното Съвършенство, в ЛОГОСА, дисхармонията е невъзможна. Единият е съвършеният акорд на Битието, на неизчерпаемите мелодични съзвучия, и всички те се превръщат в една мелодия, в която Живот и Мъдрост и Блаженство са слети в един единствен звук – звукът на Съществуването.

Саможертвата на ЛОГОСА се състои в това, че за да се прояви, Той доброволно поставя граници на необятния Си живот. Метафорично казано, в безбрежния океан от светлина, чийто център е навсякъде и чиито граници са никъде, възниква завършената сфера на живата светлина – ЛОГОСЪТ. Повърхността на тази сфера е Неговата воля да ограничи Себе Си, за да се прояви. Тя е *булото*⁹¹, в което Се обгръща, за да може вътре в него вселената да приеме форма. Онова, заради което е направена жертвата, все още не съществува, неговото бъдещо битие е само в „мисълта“ на ЛОГОСА. Нему дължи то своето зачатие и Нему ще дължи многограния си живот.

Разнообразието не би могло да възникне в „неделимия Брамин“ без доброволната саможертва на Божеството, което приема форма, за да излъчи хиляди форми. Всяка от тях е дарена с искрица от Неговия живот и следователно със способността да се развива по Негов образ и подобие. Казано е: „Изначалната жертва, която е причина за раждането на съществата, се нарича действие (карма)“, а под „саможертва на ЛОГОСА“ винаги се е разбирало преминаването от блаженството на съвършения покой на самосъществуването към действие. Тази саможертва продължава докато съществува вселената, защото животът на ЛОГОСА е единствената опора на всеки отделен „живот“. Той ограничава живота си във всяка от хилядите форми, които поражда, понасяйки всичките им забрани и ограничения. Той

90 Индуистът ще се сети за началните думи на Брихадараняка упанишада – зората е в жертвата. Зороастриецът ще си спомни как от акта на жертвата се родил Ахура-Мазда. Християнинът ще си припомни Агнеца – символа на ЛОГОСА – пожертван при създаването на света.

91 Това е Самоограничаващата сила на ЛОГОСА, Неговата Майя, ограничаващото начало, чрез което се раждат всички форми. Неговият Живот се явява като Дух, а Неговата Майя като материя, и докато трае проявлението, те са неразлъчни.

може да изблигне от всяка, във всеки един момент – Той, безграничният Господар, изпълващ вселената със Своето великолепие. Но всяка форма може да бъде водена нагоре само чрез върховно търпение, чрез бавно и постепенно израстване, докато се превърне в независим център на безгранична сила, какъвто е Самият Той. Той се прислонява във форми и понася всички несъвършенства, докато бъде постигнато съвършенството. Нему подобно и с Него едно е творението Му, но със своя собствена памет. Изливането на живота Му във форми е част от първоначалната саможертва и носи в себе си блаженството на вечния Отец, пускащ кълновете си като самостоятелни животи, всеки от тях способен да го повтаря до безкрай и да слива гласа си с гласовете на останалите във вечната песен на блаженството, разума и живота.

Това е същината на саможертвата, въпреки всички елементи, примесени към основната идея. Тя е доброволно отдаване на живот, към който могат да станат съпричастни и други. Нейната цел е да даде живот на другите и да ги подкрепя в него, докато станат независими – а това е само един от изразите на божествената радост. Упражняването на действието, изразяващо способностите на извършителя, винаги носи наслада. Птичката изпитва радост, като излива песента си, възторгът от самото пееие я кара да тръпне. Художникът черпи наслада от творението на своя гений, от превръщането на идеята във форма. Раздаването трябва да бъде най-важното за божествения живот, защото над него няма нищо по-висше, което да го подхранва. Ако изобщо трябва да бъде активен – а проявеният живот е активно движение – той трябва да се раздава. Следователно знакът на духа е раздаването – защото духът е действеният божествен живот във всяка форма.

От друга страна същностната активност на материята е приемането – като приема жизнените импулси тя се организира във формите, които съществуват именно поради това приемане; с оттеглянето на импулсите, формите се разпадат. Приемането е основната характеристика на нейната активност, тя може да съществува устойчиво като форма единствено благодарение на него. Затова винаги улавя, притегля, опитва се да задържи за себе си. Устойчивостта на формата зависи от способността ѝ да улавя и задържа. Следователно тя се стреми да поглъща в себе си всичко, което може, с недоволство се разделя и с най-малкото нещо. Нейната наслада е в това да улови и задържи, за нея да даде означава да рискува живота си.

От тази гледна точка е съвсем лесно да разберем как се е породила представата, че жертвата е страдание. Божественият живот намира наслада в раздаването. Дори когато е изпълтен във форма, не го е грижа, че това ще я убие, защото знае, че тя е само негов мимолетен израз и средство за постигане на личното му израстване. Но формата, която усеща изтичането на жизнените си сили, се противопоставя, крещи от болка и се мъчи да ги задържи. Жертвата намалява жизнените енергии, които формата смята за свои, или ги извлича съвсем, оставяйки я да загине. В нейния низш свят това е единственото познато проявление на жертвата; а формата крещи в ужас и агония, разбрала че я водят на заколение. Не е чудно, че заслепените хора отъждествяват жертвата с агонизиращата форма, вместо със свободния, раздаващ себе си живот, който готовно заявява: „Ето; Дошъл съм да изпълня волята Ти, О Боже; с радост ще го сторя.“

Не, не е за чудене, че хората, съзнавайки съществуването на низша и висша природа и отъждествявайки самосъзнанието си по-често с низшата, отколкото с висшата, възприемат борбата на низшата природа (на формата), тъй както възприемат своите си борби. Те усещат, че приемат страданието, покорявайки се на една по-висша воля и разглеждат саможертвата като благочестиво и смирено приемане на болката. Елементът на болката винаги ще бъде свързан с акта на жертвата, докато човекът не престане да се отъждествява с формата, наместо с живота. В една лишена от вътрешни противоречия цялост не може да има болка, защото при нея формата е съвършеният носител на живота, който с готовност и хармония приема и се подчинява. Краят на борбата е и край на болката. Защото болката се ражда от

суматохата, от сблъсъците, от антагонизма, а там където цялата Природа действа в съвършена хармония, липсват условията, които пораждат страданието.

Законът за жертвата се превръща в закон за еволюцията на живота във вселената и ние откриваме, че всяко следващо стъпало се изкачва чрез жертва – животът отдава себе си, за да се роди в по-висша форма, а формата, в която досега се е съдържал, загива. Онези, които се вглеждат единствено в умиращите форми, виждат Природата като огромна костница, а тези, които виждат как безсмъртната душа се освобождава, за да приеме нова, по-висша форма, чуват несекващия радостен химн на възвисяващия се живот в прослава на раждането.

В царството на минералите, Монадата се развива като разчупва формите му, за да даде живот и храна на растенията. Минералите се разпадат, за да може от материалите им да бъдат изградени растителните форми. Растението извлича от почвата хранителните ѝ съставки, разрушава ги и ги превръща в част от собствената си субстанция. Минералните форми загиват, за да се появят растителните. Законът на жертвата в минералното царство е законът за еволюцията на живота и формата. Животът продължава напред, Монадата се развива, за да създаде растителното царство, а гибелта на по-низшата форма е условие за появата и съществуването на по-висшата.

В растителното царство историята се повтаря – растителните форми на свой ред биват пожертвани, за да се създадат и за да се развият животинските. Навсякъде гинат треви, зърна, дървета, за да изхранят животинските тела. Растителните тъкани се разпадат, за да могат съставляващите ги материали да бъдат усвоени от животното и да изградят тялото му. Законът на жертвата е наложен отново на света, но този път в растителното царство – животът се развива, а формата му загива. Монадата се развива, за да създаде животинското царство, а растителното е жертвано в името на животинските форми.

Дотук идеята за болката едва ли е била свързана с идеята за саможертвата, защото, както стана ясно в процеса на нашето изследване, астралните тела на растенията не са достатъчно организирани, за да породят ясни усещания за удоволствие или болка. Но когато разглеждаме действието на закона за жертвата в животинското царство не можем да не се спрем на болката от разпадането на формите. Вярно е, че всеки път, когато едно животно убива друго (а това е нормално), болката е незначителна, но все пак съществува. Вярно е също, че човекът, в ролята си на помощник в развитието на животните, е причина тази болка силно да нарасне, и че наместо да притъпи хищническите инстинкти на месоядните животни той ги е доразвил; но не човекът им ги е насадил, въпреки че ги използва за свои цели. Безброй животни, чиято еволюция няма никакви преки връзки с него, се изяждат едно друго. Също както в царствата на минералите и на растенията, едни форми стават жертва, за да съществуват други. Борбата за съществуване е започнала много преди на сцената да се появи човекът и да ускори еволюцията както на живота, така и на формите. А болките при разрушаването на формите имали за задача да внушат на развиващата се Монада идеята за тяхната преходност и различието между тленните форми и нетленния живот.

Низшата природа на човека се развивала по същия закон на жертвата, господстващ и в нисшите царства. Но с прилива на божествения Живот, който произвел човешката Монада, настъпила промяна в действието на закона на жертвата като закон на живота. У човека трябвало да бъде развита волята – самозадвижващата се, самопораждащата се енергия. Използването на принудата, която досега тласкала нисшите царства по пътя на еволюцията, в случая било невъзможно, защото не можело да не секне растежът на тази нова и изключително важна способност. Никой минерал, никое растение, никое животно не е молено да приеме закона на жертвата като доброволно избран закон на живота. Той е налаган отвън и по силата на необходимостта, която те не можели да избегнат, въздействал върху растежа им. Човекът трябвало да има свободата на избор, потребна за развитието на самосъзнаващия се и разграничаващ разум. Възниква обаче въпросът: „Как е възможно, след като това същество е оставено да избира, то да избира винаги закона на жертвата? Нали

въпреки всичко то е чувствителен, изтръпващ от болка организъм, а болката е неизбежна при разпадането на формата, способна да усеща?⁴

Хилядолетният опит, натрупан от едно същество, което става все по-разумно, може би в крайна сметка довел човека до откритието, че законът на жертвата е основният закон на живота. Но в това, както и в много други неща, той не бил оставен сам на себе си. Божествените Учители били край него в детството му. Те властно въдворили закона на жертвата и в най-проста форма го заложили в религиите, чрез които развивали и упражнявали зараждащата се човешка интелигентност. Би било безполезно да поискаме от тези души-деца да се лишат внезапно и завинаги от нещата, които им се струват най-желани – нещата, от чието притежание зависи животът им във форма.

Хората трябва да бъдат водени по път, по който постепенно ще стигнат до доброволната саможертва. За тази цел първо трябвало да бъдат научени, че не са изолирани единици, а част от по-голямо цяло, че техните животи са свързани с други животи над тях и под тях, че физическите им животи се подхранват от по-низши животи, от земята, от растенията, които изяждат, и че с това поемат задължение, което трябва да върнат. Те живеят от жертваните животи на едни същества и на свой ред трябва да жертват нещо за живота на други; трябва да нахранят тъй както са били хранени. Те използват плодовете от дейността на астралните същества, които направляват физическата Природа, но трябва да възстановят изразходваните сили с подходящи жертвоприношения.

Така са възникнали всички жертвоприношения, посветени на тези сили (както ги нарича науката) или разуми (както винаги са учили религиите), които направляват физическия ред. Тъй като огънят бързо разгражда плътната материя, той бързо връща ефирните частици на изгорените приношения обратно в ефирите. Чрез него астралните частици се освобождават най-лесно и биват усвоени от астралните същества, които се грижат за плодородието на земята и живота на растенията.

Така колелото на възпроизвеждането продължавало да се върти, а човекът разбрал, че е постоянен длъжник на Природата и че трябва непрестанно да изплаща дълговете си. По този начин в ума му било вкоренено и култивирано чувството за дълг, а в мисълта му било запечатано задължението към цялото, към майката Природа. Наистина, този дълг било тясно свързано с мисълта, че изплащането му е необходимо за собственото благополучие, и че желанието му то да продължи го подтиквало да плаща дълга си. Човекът бил само душа-дете, която учи първите си уроци, а урокът за взаимната зависимост на животите, за живота, който зависи от жертвата на другите, бил жизнено важен за неговото развитие. Той все още не можел да почувства божествената радост от раздаването. Трябвало тепърва да превъзмогва нежеланието на формата да се откаже от неща, които я подхранват, а саможертвата била отъждествявана с отказа от нещо ценно – отказ, направен поради чувство за дълг и поради желание за продължаване на благополучието.

Следващият урок преместил наградата за саможертвата в област, отвъд физическия свят. Първо, чрез жертване на материални блага, трябвало да бъде осигурено материалното благополучие. След това жертването на материални блага трябвало да донесе наслада в небесния свят, отвъд смъртта. Възнаграждението за жертващия било от по-висше естество, а той съзнавал, че относително постоянното може да бъде постигнато чрез жертване на относително преходното – урок, който бил важен, защото водел към различаващо познание. Влечението на формата към физическите неща било заменено с влечение към небесните наслади. Във всички езкотерични религии откриваме този образователен процес, използван от Мъдрите. Те са достатъчно мъдри, за да не очакват от душата-дете добродетелта на безкористния героизъм. Стига им, че с върховно търпение изпълняват необикновените си задължения по пътя, който изглежда трънлив и каменист на низшата природа.

Постепенно те убедили човека да овладее тялото си, да надмогне неговата леност чрез всекидневно изпълняване на религиозни обреди (нерядко тежки) и да регулира дейностите

му, като им дава добри посоки. Човек се научил да владее формата и да я държи в подчинение на живота. Той привикнал тялото да се отдава на добри и милосърдни дела, подчинени на волята на разума, дори когато неговият основен стимул е желанието да се наслади на награда в небесния свят. При индийците, персийците и китайците можем да видим как хората били учени да осъзнават многостранните си задължения; да карат телата си да дават дължимата жертва на подчинение и почит към предците, родителите, по-възрастните; да даряват милостиня с уважение и да бъдат любезни с всички. Постепенно им било помогнато за да развият героизма и саможертвата във висша степен. Свидетелство за това са мъчениците, които с радост предавали телата си на мъченията и смъртта, вместо да се отрекат от вярата си и да изневерят на принципите си. Те се стремели към „венеца на славата“ – небесна като награда за пожертваната физическа форма, но това било по-скоро защото вече били преодолели привличане ѝ, а невидимият свят вече бил за тях тъй истински, че изместил видимия.

Следващата стъпка била постигната с категоричното установяване на чувството за дълг; с приемането на жертвата на низшето в името на висшето като единствено „правилна“. Вече не ставало дума за награда в някакъв друг свят. Задължението на частта към цялото било осъзнато, а служенето на формата, съществуваща благодарение на служенето на други, било прието като справедливо дължимо, без претенции за отплата. Тогава човек започнал да гледа на закона на жертвата като на закон на живота и доброволно да му се подчинява; започнал да се учи да отделя мислено себе си от формата и да се отъждествява с развиващия се живот. В резултат на това започнал да изпитва известно безразличие към всички дейности на формата (с изключение на т.нар. „задължения, които трябва да бъдат изпълнени“), започнал да ги възприема единствено като посредници на жизнената деятелност, дължима на света, а не като дейности, които извършва защото се стреми към техния резултат. Така той достигнал точката, когато кармата, обвързваща го с трите свята, престанала да се поражда; той завъртял колелото на съществуването, защото трябва да бъде завъртяно, а не защото чрез това въртене постигал нещо желано.

Цялостното осмисляне на закона на жертвата надига човек над умствената област (оттук насетне дългът бива схващан като дълг, като „онова, което трябва да се направи, защото е дължимо“) – в онази по-висша област на Буди, където всички аз-ове усещат себе си като едно, и където се излива цялата активност, за да служи на всички, а не само на отделния Аз. Единствено в тази област законът на жертвата се приема като щастлива привилегия, а не просто като добър и справедлив, както го възприема умът ни. В будичната област човек разбира ясно, че животът е един, че той непрестанно струи със свободно изливащата се любов на ЛОГОСА, че в най-добрия случай отделният живот е слаб и жалък, а в най-лошия – неблагоприятен. Мощен прилив на любов и преклонение въздига сърцето нагоре към ЛОГОСА и то с ликуване се оставя да бъде проводник на Неговия живот и любовта Му към света. Да бъде носител на Неговата светлина, пратеник на Неговото милосърдие, труженик в Неговото царство – това е единственият живот, който заслужава да се живее; да ускорява човешката еволюция, да служи на Справедливия Закон, да отмахне част от тежкото бреме на света – това е тя, радостта на Самия Бог.

Единствено от тази област, човек може да служи като един от Спасителите на света, защото в нея той е едно с всички аз. Там той е едно с цялото човечество, а силата му, любовта и животът му могат да се излеят в един или във всички отделни аз. Той се е превърнал в духовна сила, а вливането на живота му в световната система е увеличило наличната духовна енергия. Силите, които е пилял във физическата, астралната и умствената област, дирейки неща за собствения си отделен аз, сега са сбрани в един единствен акт на саможертва. Той ги трансформира в духовна енергия, която се лее над света като духовен живот. Тази трансформация се ръководи от мотива, определящ областта, в която се освобождава енергията. Ако мотивът на човека е постигане на физически цели, освободената енергия

действа само във физическата област; ако е пожелал неща от астралното, той освобождава енергия в астралната област; ако дири умствени наслаждения, неговата енергия действа в умствената област; но ако жертва себе си, за да стане проводник на ЛОГОСА, той освобождава енергия в духовната област – а тя действа навсякъде с мощта и ревността на духовна сила.

За такъв човек действието и бездействието са едно и също, защото той прави всичко и същевременно не прави нищо, не прави нищо и същевременно прави всичко. За него низше и висше, малко и голямо, са едно и също. Той изпълва всяко място, което иска да бъде изпълнено, а ЛОГОСЪТ е един и същ на всяко място и във всяко действие. Той може да се излее във всяка форма, той може да действа във всяка посока, той вече не знае що е избор и що е разлика. Посредством жертвата неговият живот е станал едно с живота на ЛОГОСА – той вижда Бога във всичко, и всичко в Бога. Как тогава да предпочете дадено място или дадена форма? Той вече не се отъждествява с формата, а със самосъзнаващия се Живот. „Като няма нищо, той притежава всичко“; като не желае нищо, всичко се стича в него. Животът му е блаженство, защото той е едно със своя Господ, който е Блаженство; а като служи, използвайки формата, но без да се обвързва с нея, „той слага край на болката“.

Когато доброволно се обвържем със закона на жертвата, пред нас се разкриват прекрасни възможности. Онези, които успеят да уловят някоя от тях, ще пожелаят това доброволно обвързване да започне много преди да се въздигнат до описаните току-що висини. Както други велики духовни истини, и тази е във висша степен практична и приложима във всекидневния живот. Онзи, който веднъж е почувствал красотата ѝ, не бива да се колебае и трябва да започне да я прилага. Когато човек реши да се упражнява в саможертва, той ще се научи да започва деня с акт на жертва, с приношение на самия себе си в жертва на Онзи, на когото е посветил живота си. Той трябва да се буди с мисълта, че всичките му сили принадлежат на Бога. Тогава всяка дума, всяка мисъл, всяко обичайно действие ще бъде извършвано като жертвоприношение – не заради плодовете му, не и като задължение, а като начин да служи на своя Господ. Всичко, което идва, ще бъде приемано като израз на Неговата воля: радости, грижи, неприятности, успехи, провали – за него всичко е добре дошло, защото очертава пътя на неговата служба. С радост ще приеме всяко нещо и ще го пожертва, с радост ще приеме загубата на всичко, което си отива – защото то вече не е потребно на Господа. С радост използва всичките си способности, за да служи. А когато те го напуснат, той приема с щастливо спокойствие загубата им; щом като вече ги няма, значи не може да ги раздава. Дори страданието, което произтича от все още неизчерпани минали причини, може да бъде превърнато в доброволна жертва, като бъде приветствано; пожелавайки го, човек го овладява и може да го принесе в дар, като по този начин го превръща в духовна сила.

Всеки човешки живот предлага безброй възможности за подобно упражняване на закона на жертвата, и всеки човешки живот се превръща в сила, ако тези възможности бъдат уловени и използвани. Така, без изобщо да разширява будното си съзнание, човек може да стане труженик на духовната област, освобождавайки там енергия, която се излива в долните светове. Неговото доброволно подчинение на низшите съзнания, в които е затворен както във физическото тяло, предизвиква ответни трептения на живот в будичния аспект на Монадата, който е неговото истинско Аз, и приближава времето, когато тази Монада ще се превърне в духовен Аз – самозадвижващ се и управляващ всичките си носители като използва свободно всеки от тях с оглед на работата, която трябва да бъде извършена. Няма по-бърз начин за осъществяване на прогреса и за проявяване на всичките латентни способности на Монадата от разбирането и осъществяването на дело на закона на саможертвата. Затова и един от Учителите казва, че „за човека той е Законът на Еволюцията“. Законът наистина притежава по-дълбоки и по-мистични страни от разгледаните тук, но те ще се разкрият сами, без думи, на търпеливото и любящо сърце, чийто живот представлява едно жертвоприношение. Има

неща, които могат да бъдат чути само в тишина; има учения, които могат да бъдат изречени само от „Гласа на Мълчанието“. Сред тях са и по-дълбоките истини, чиито корени са в закона на саможертвата.

ГЛАВА XI

ВЪЗХОДЪТ НА ЧОВЕКА

Толкова изумителна е висотата, която са постигнали някои хора, и към която други се стремят, че когато с усилие на въображението поглеждаме към нея, сме склонни да се откажем от това дълго пътуване, изтощени само от мисълта за него. Когато сравняваме душата-зародиш на последния дивак с духовната душа на божествения човек, освободена и тържествуваща, постигнала съвършенство, ни изглежда невероятно, че едната съдържа в себе си всичко онова, което в другата е изявено, и че разликата между тях е само въпрос на еволюция. Надолу, под първата, се простират дългите редици на до-човешкото – животните, растенията, минералите, елементалната есенция. Нагоре, над другата, се издигат безкрайните стъпала на свръхчовешкото – Чохани, Ману, Буда, Строителите, Липиките – кой ли би могъл да назове или да изброи войнствата на Могъщите. Погледнати така, като етап от един още по-голям живот, многото стъпала в пределите на човешкото царство изглеждат малки, а възходът на човека сякаш става в един единствен етап от еволюцията на взаимно свързаните животи, които тръгват от елементалната есенция и стигат до проявения Бог.

Проследихме възхода на човека от душа-зародиш до нивото на духовно усъвършенстваната душа, през всички етапи на развиващото се съзнание – от живота на усещанията до живота на мисълта. Видяхме го да преминава отново и отново цикъла на раждането и смъртта в трите свята. Всеки от тях му дава своите плодове и му предлага възможности за развитие. Сега вече можем да го проследим в последните етапи на неговата човешка еволюция – етапи, които за огромна част от човечеството са все още въпрос на бъдеще, но които вече са извървяни от неговите най-големи деца и през които днес преминават нищожен брой мъже и жени.

Тези етапи са разделени в две големи групи – началните се разглеждат като съставляващи *Пътя на изпитанието*, а следващите са част от *Добрия Път* или *Пътя на ученичеството*. Ще ги разгледаме в естествения им ред.

С развитието на умствената, нравствената и духовната си природа, човек осъзнава все повече и повече целта на живота и все по-ревностно желае неговата собствена личност да постигне тази цел. Повтарящите се копнежи по земни радости, последвани от пълно задоволяване и от неизбежно отегчение, постепенно го научават, че и най-хубавите земни дарове са преходни и не носят удовлетворение. Той толкова често се е борил, постигал, наслаждавал се е, задоволявал е и в крайна сметка се е отвращавал, че се отдръпва разочарован от всичко, което земята може да предложи. „Какво принася това?“, въздиша отегчената душа. „Всичко е суета и огорчение. Стотици, не, хиляди пъти имах, а накрая намерих разочарование дори и в имането. Тези радости са илюзии – мехурчета с прекрасни цветове, обагрени като дъгата; но пипнеш ли ги – пръсват се. Жадувам за вечни и истински неща, стигат ми толкова сенки. Копнея по вечното и истинското, копнея да бъда свободен от ограниченията, които ме обграждат, които ме държат затворник сред тези менливи проявления.“

Този първи вик на душата за свобода е резултат от осъзнаването, че дори земята да се превърне в онова, за което са мечтали поетите, дори да бъде премахнато всяко зло, да бъде сложен край на всички мъки и всяка радост да стане още по-голяма, а всяка хубост – още по-

красива и всичко да е съвършено; дори тогава тя пак ще бъде отегчена и пак ще се отвърне от нея, загубила всякакво желание. Земята се е превърнала в затвор, както и да бъде разкрасявана, душата ще копнее за свободния и необятен въздух отвъд стените ѝ. Небето не е по-желано от земята, душата е отегчена и от него; неговите радости са престанали да бъдат желани, дори неговите наслади за ума и чувствата не носят вече удовлетворение. Те „идват и си отиват, нетрайни“, също както възприятията на сетивата; те са ограничени, преходни, не носят удовлетворение. Душата е уморена от промените; отегчена, тя крещи за свобода.

Понякога това осъзнаване на безсмислието на земята и небето идва като кратко просветление, но после външните светове пак възвръщат властта си и блясъкът на техните илюзорни наслади отново обвивала душата в доволство. Преди съзнанието за пустотата на всичко осезаемо да се превърне в трайна позиция на душата, понякога минават няколко живота – изпълнени с благородни дела и безкористни стремления, с чисти мисли и възвишени постъпки. Но рано или късно душата окончателно скъсва със земята и небето – неспособни да задоволят нейните потребности. Окончателно отвъръщане от преходното, твърдото желание да се постигне вечното, са дверите към Пътя на изпитанието. Душата напуска равния друм на еволюцията, за да поеме стръмното изкачване, решена да се освободи от оковите на земния и небесния живот и да постигне свободата на висините.

Работата, която трябва да извърши човекът, поел Пътя на изпитанието, е изцяло умствена и нравствена. Той трябва да се въздигне до онова ниво, на което ще бъде готов да „се изправи пред лицето на своя Учител“. Думите „своя Учител“ обаче се нуждаят от разяснение. Съществуват велики Същества, които принадлежат на нашата раса, завършили са човешката Си еволюция и, както вече казахме, съставляват едно Братство. Те направляват и предвождат развитието на расата. *Великите, Учителите* доброволно се въплъщават в човешки тела, за да образуват свързващото звено между човешките и свръчовешките същества. За да ускорят еволюцията им, Те допускат за Свои ученици онези, които отговарят на определени условия. По този начин учениците се сдобиват с качества, които им позволяват да влязат във великото Братство и да помагат на Неговото великолепно и благотелно дело в името на човека.

Учителите непрекъснато наблюдават расата и набелязват всеки, който чрез добродетелност, чрез безкористен труд за добруването на човечеството, чрез интелектуално усилие, насочено в служба на човека, чрез искрено себеотрицание, преклонение и чистота, изпъква сред своите събратя и става достоен да приеме духовна подкрепа, свръх тази, която се дава на човечеството като цяло. За да получи специална помощ, индивидът трябва да покаже по-особена способност за възприемане. Защото Учителите разпределят духовните енергии, които подпомагат човешката еволюция; а използването им за по-бързото израстване на една единствена душа е допустимо само ако тя проявява способности за изключително бързо развитие и може за кратко време да стане помощник на расата, връщайки ѝ оказаната подкрепа.

Когато благодарение на собствените си усилия и като използва докрай обичайната подкрепа на философията и религията, човек си е проправил път до челните редици на човечеството, когато проявява безкористност, способност да обича и готовност да помага, той става обект на по-особено внимание от страна на Наставниците на расата – те създават условия, в които да бъде изпитана неговата сила и интуиция. В зависимост от степента на успешното им използване му се дава допълнителна помощ и му се позволява да поглежда в истинския живот. Междувременно незадоволяващата и недействителна природа на земното съществуване притиска все повече душата. Резултатът, както вече казахме, е отегчението, което я кара да копнее за свобода и я извежда на Пътя на изпитанието.

Когато поеме по този Път, човек става ученик, или *хела* в период на Изпитание. Някой от Учителите поема грижата за него, разпознавал човека, напуснал гладкия път на еволюцията и потърсил Учител, който да направлява стъпките му по стръмната и тясна

пътека, водеща към освобождението. Този Учител го чака в самото начало на Пътя; и въпреки че неофитът не го познава, Учителят му го познава, наблюдава усилията му, направлява стъпките му, насочва го към средата, която най-добре ще служи на развитието му, бди над него с нежната грижовност на майка и с мъдростта, плод на съвършеното познание. Пътят може да изглежда тъмен и безлюден, а младият ученик може да си мисли, че е изоставен, но „приятелят, по-близък и от брат“, е винаги наблизо и помощта, отказана на сетивата, се дава на душата.

Има четири задължителни „качества“, които подложеният на изпитание хела трябва да се стреми да придобие, и които мъдростта на великото Братство е заложила като условия за същинското ученичество. Не се изисква да бъдат овладени в съвършенство, но трябва да личи стремежът към тях и да бъдат придобити поне отчасти преди допускане до Инициация. Първото е способността за разграничаване на действителното от недействителното. Тя вече е озарила ума на ученика и го е довела до Пътя, по който току-що е поел. Това разграничаване се очертава все по-ясно и отчетливо в съзнанието му и постепенно го освобождава от веригите, които го оковават. Второто качество – безразличие към външните неща – идва от самосебе си с пробуждането на разграничителната способност, идва от ясното разбиране, че те са лишени стойност.

Човек научава, че отегчението, убивало цялата радост от живота, се дължи на разочарованията, които непрекъснато е срещал в стремежа си да търси удовлетворение в недействителното. Научава, че само действителното може да задоволи душата, че всички форми са недействителни и нетрайни, че се менят непрестанно с импулсите на живота, и че нищо не е действително, освен единият Живот скрит под много покривала, към който се стремим и когото несъзнателно обичаме. Способността за разграничаване е стимулирана до голяма степен от бързо променящите се обстоятелства, в които по правило бива поставен ученика с цел трайно да му бъде внушено непостоянството на всички външни неща. Животите на ученика са обикновено изпълнени с бури и превратности. Така неговите качества (които обикновено се овладяват в дълга поредица от последователни животи в трите свята) могат да се развият много по-бързо и да достигат съвършенство. С рязкото преминаване от радост към скръб, от покой към буря и от отмора към изнурителен труд той се научава да вижда в промените недействителните форми и чрез всичко това да усеща стабилния неизменен живот. Той става безразличен към наличието или отсъствието на нещата, които идват и си отиват, и все повече и повече съсредоточава зора си върху неизменната действителност, която е всевечна.

Докато натрупва самопознание и устойчивост, той работи и върху развитието на третото качество – шестте умствени атрибута, които се изискват от него преди да поеме Пътя. Не е нужно да ги владее до съвършенство, но трябва, поне частично да притежава всичките, преди да му бъде позволено да продължи.

Първо трябва да придобие контрол над мислите си – чеда на неспокойния и неуправляем ум, толкова трудни за овладяване, колкото и вятъра.⁹² Още преди да е поел по Пътя на изпитанието, упоритото ежедневно упражняване в медитация и в концентрация е започнало да превръща този мисловен бунт в ред. За да изпълни задачата, ученикът вече работи с насочена енергия и знае, че значителното нарастване на умствената сила, което се извършва заедно със стремителния му растеж, ще се превърне в заплаха не само за другите, а и за самия него, ако силата на развитието не е под контрола му. По-добре да дадем за играчка на детето динамит, отколкото да оставим съзидателните сили на мисълта в ръцете на користен и амбициозен човек.

Второ, младият хела трябва да добави към вътрешния самоконтрол и външен. Трябва да овладее думите и действията си също тъй добре, както владее мислите си. Както умът се подчинява на душата, така низшата природа трябва да се подчинява на ума. Полезността на

92 Бхагавад Гита, VI, 34.

ученика във външния свят зависи от чистия и благороден пример на видимия му живот в такава степен, в каквата полезността му във вътрешния свят зависи от устойчивостта и силата на мислите му. Често доброто дело се проваля от небрежност в тази низша сфера на човешката дейност, а на кандидата е заповядано да се стреми към съвършен идеал, за да не се препъва по-късно, когато поеме по Пътя, и да не дава на врага повод за сквернословия.

Както вече казахме, на този етап не се изисква пълно съвършенство, но мъдрият ученик се стреми към съвършенството, знаейки че дори когато постига най-доброто, на което е способен, той все още е далеч от своя идеал.

Трето, кандидатът за ученичество се стреми да изгради у себе си върховната и изключително важна добродетел на търпимостта – спокойно да приема всеки човек и всяка форма на съществуването такива, каквито са, без да иска от тях да бъдат нещо различно – по-близко до собствените му желания. Започвайки да осъзнава, че единият Живот приема безброй ограничения, точно определени по време и място, той приема и всеки ограничен израз на Живота без да се стреми да го превърща в нещо друго. Учи се да почита мъдростта, която е устроила този свят и която го направлява, и да наблюдава с внимание и бдително спокойствие как несъвършените му елементи постепенно изчерпват непълноценните животи. Като изучава азбуката на страданието, причинено от надмощието на нисшата природа, пияницата е толкова полезен в своята степен на развитие, колкото и светецът в неговата, когато завършва последния урок в земното училище. Несправедливо е да искаме от тях повече от онова, на което са способни. Единият е в забавачката и се учи чрез нагледни уроци, а другият завършва университета. Всеки е точно там, където трябва да бъде – според възрастта и според мястото си – и трябва да получава помощ и разбиране там където е. Тук се крие същността един от уроците за това, което окултизмът нарича „търпимост“.

Четвърто, трябва да се развива твърдост, която с радост понася всичко и нищо не отхвърля, крачейки право напред, неотклонно към целта. Човек не може да бъде сполетян от нищо, което не е според Закона, а той знае, че Законът е справедлив. Той разбира, че каменистата пътека, която води нагоре в планината право към върха, не може да бъде лека като утъпканата, широка алея, която лъкатуши в равнината. Разбира, че в няколко кратки живота изплаща всички кармични задължения, натрупани в миналото, и че изплащането на дълга трябва да съответства на тежестта му.

Борбите, в които човек е въввлечен, развиват у него петия атрибут – вярата – вярата в неговия Учител и в себе си; спокойна и твърда увереност, която е непоклатима. Той се научава да вярва в мъдростта, в любовта, в силата на своя Учител, и започва да осъзнава (а не само да вярва на думи в) Божеството в собственото си сърце, способно да постави всичко под властта Си.

Последното задължително умствено качество – балансираността, равновесието – се развива в известна степен без съзнателно усилие, докато трае борбата за постигането на предходните пет. Самият факт, че волята поема по този Път, е знак за разгръщането на висшата природа и за категоричното изместване на външния свят на заден план. Непрекъснатите усилия да води живот на ученик освобождават душата от всякакви остатъчни връзки, които могат да я обвържат със света на сетивното. Защото с отклоняването на вниманието ѝ от нисшите обекти, тяхната притегателна сила постепенно отслабва. Те „се отвръщат от съдържания обитател на тялото“⁹³ и скоро губят всякаква способност да нарушават равновесието му. По този начин той се научава да се движи необезпокояван сред тях без да ги търси и без да ги отблъсква. Научава се също да запазва равновесие сред всякакви умствени дразнения, сред редувания на умствена радост и умствена болка. Способността да запазва равновесие се усъвършенства чрез бързите промени, за които вече говорихме, и чрез които постоянната бдителност на неговия Учител направлява живота му.

Когато тези шест умствени качества бъдат развити до определено ниво, единственото,

от което все още се нуждае подложеният на изпитание хела, е четвъртото качество – дълбокия и силен копнеж за освобождение, онова стремление на душата към единение с Божеството, което само по себе си е обет за собственото си осъществяване. Така се добавя последния шрих към неговата готовност да встъпи в същинското ученичество.

Защото, веднъж заявен, този копнеж вече никога не може да бъде изкоренен, а душата, която го е изпитала, вече никога не ще намери утоление на жаждата си в земен извор. При всеки опит, водите му ще ѝ се виждат блудкави и безвкусни, и тя ще се отвръща от тях с още по-дълбок копнеж по истинската вода на живота. В този момент той е „човекът, готов за инициация“, готов завинаги „да се влее в потока“, които безвъзвратно ще го откъсне от земните интереси, с изключение на случаите, когато чрез тях може да служи на своя Учител и да спомага за по-нататъшната еволюция на расата. Оттук нататък неговият живот няма да бъде живот в изолация; той ще бъде принесен в жертва пред олтара на човечеството – радостно приношение на всичко онова, което е, в служба на общото добро⁹⁴.

Докато подложения на изпитание хела развива четирите качества, той се усъвършенства и в много други отношения. Той е получил от своя Учител много уроци, обикновено внушавани докато тялото е в дълбок сън. Душата, загърнатата в добре организираното си астрално тяло, ще привикне към него като носител на съзнанието и ще бъде отведена при своя Учител, за да получи наставления и духовно просветление. Сетне ще бъде обучена в медитация и това активно занимание извън физическото тяло ще ускори и задейства много от висшите способности.

94 За ученика ще е полезно да разполага с техническите наименования на тези етапи на санскритски и пали, за да може да ги проследи и в по-сложни книги:

САНСКРИТ

(употребяван от индуистите)

1. ВИВЕКА – способност за разграничаване на действителното от недействителното.

2. ВАЙРАГЯ – безразличие към недействителното, преходното.

3. ШАТ САМПАТИ
Шама – контрол над мисълта.

Дама – контрол над поведението.
Упарати – търпимост.
Титикша – върдост.
Шарада – вяра.
Самадана – равновесие.

4. МУМУКША – желание за освобождение.

Тогава човекът е АДИКАРИ.

ПАЛИ

(употребяван от будистите)

1. МАНДОВА-АВАДЖАНА – отварянето на вратите на разума; осъзнаване на нетрайността на земното.

2. ПАРИКАМА – подготовка за действие; безразличие към плодовете на действието.

3. УПАХАРУ – внимание или поведение; има същите подразделения като в индуизма.

4. АНУЛОМА – пряка зависимост или последователност; нейното постигане следва трите предходни.

Тогава човекът е ГОТРАБУ.

По време на такава медитация, тя ще достигне до висши области на битието, научавайки нови неща за живота в умствената област. Ще бъде научена да използва нарасналите си способности в служба на човека, а по време на дългите часове, в които тялото спи, тя ще работи усилено в астралния свят. Ще подпомага душите, които са преминали в него чрез смъртта, ще успокоява жертвите на внезапна злжпжлеко (кончина) и ще учи всички, които са по-малко издигнати от нея, и въобще ще подпомага по безброй начини онези, които имат нужда от подкрепа. Така ученикът дава своя скромнен принос в благодетелното дело на Учителите и се приобщава към тяхното велико Братство като съратник, макар и с по-низш принос.

По Пътя на изпитание или по-късно, на ученика се предоставя привилегията да извърши един от онези актове на себеотрицание, които бележат ускорения възход на човека. Позволява му се да „се отрече от Девахан“, т.е. да отхвърли прекрасния живот в небесния свят, който го очаква след освобождението от физическия живот и който за него ще премине в средния арупа свят сред Учителите и сред всички върховни наслади на най-чистата мъдрост и любов. Ако се откаже от плода на своя благороден и себеотрицателен живот, духовните сили, които в противен случай биха били изразходвани в неговия Девахан, се освобождават и отиват за обща полза на човечеството. Самият той остава в астралната област в очакване на бързо прераждане на земята.

Учителят подбира и ръководи неговото въплъщение, насочвайки раждането му в условия, благоприятни за бъдещата полза от него, подходящи за неговото собствено развитие и за работата, която му е възложена и предстои да извърши. Той е достигнал етапа, в който всеки личен интерес е подчинен на божественото дело, а волята му е настроена да служи така, като ѝ бъде наредено. Той се оставя на драго сърце в ръцете, на които вярва; приема с готовност и радост онова място в света, където може най-добре да служи и да отдава своя дял на прекрасното дело за подпомагане еволюцията на човечеството. Блажено е семейството, в което се ражда дете, населено от такава душа, носеща благословията на Учителя, винаги наблюдавана и направлявана, получаваща всеотдайна помощ, за да постигне бързо контрол над низшите си носители.

Случва се, макар и рядко, ученик да се въплъти в тяло, което е в детството и ранната си младост е било убежище на по-слабо развит Аз. Когато за много кратък жизнен период, да речем за 15-20 години на земята идва Аз, той напуска тялото си на прага на възмъжаването. Тялото вече е преминало през ранното си обучение и бързо се превръща в ефикасен носител на душата. Ако подобно тяло е изключително добро, а някой ученик очаква подходящо въплъщение, то често бива наблюдавано, докато е обитавано от Аза, за който първоначално е било изградено, с оглед да бъде използвано, когато обитаването приключи. Щом жизненият период на този Аз завърши и той напусне тялото и премине в Камалока, на път за Девахан, неговото изоставено тяло преминава във владение на чакащия ученик – в изоставената къща влиза нов обитател, и мъртвото тяло се възражда. Такива случаи не са чести, но не са тайна за окултистите, в окултните книги също могат да бъдат срещнати известни податки за тях.

Без значение дали въплъщението се е извършило нормално или не, развитието на душата – на самия хела – продължава и достига се до периода, когато той е „готов за Инициация“. Ученикът преминава през портата на Инициацията като напълно признат хела и стъпва на Пътя. Този Път се състои от четири ясно разграничени етапа, а в началото на всеки етап стои като страж по една Инициация. Всяка Инициация е придружена от разширяване на съзнанието, което дава т.нар. „ключ на знанието“ към съответния етап. Този ключ на знанието е също и ключ на силата, защото във всички царства на Природата знанието е сила. Когато ученикът стъпи на Пътя, той се превръща в т.нар. „бездомник“⁹⁵, защото вече е престанал да гледа на земята като на свой дом, няма свое жилище тук, за него всяко място, където може да

95 Индуистите говорят за етап на *Паривраджака*, на скитника; Будистите го наричат етап на *Строманати* – онзи, който е достигнал потока. По това време ученикът е между първата и втората си инициация.

служи на своя Учител е добре дошло.

В този участък от Пътя, пред развитието се изправят три препятствия, наричани технически окови. Ученикът трябва да ги отхвърли, защото целта му е да се усъвършенства изключително бързо. От него се изисква да изкорени напълно недостатъците на характера, и да осъществи напълно конкретните задачи, свързани с обстоятелствата около него. Трите вериги, от които трябва да освободи крайниците си преди да премине към втората Инициация, са илюзията за личното аз, съмнението и суеверието. Личното аз трябва да бъде усещано от съзнанието като илюзия и трябва да загуби завинаги способността си да се налага на душата като реалност. Душата трябва да се чувства едно с всичко, всичко трябва да живее и да диша в нея, а тя в него. Съмнението трябва да бъде унищожено, но не чрез разрушение, а чрез знание. Ученикът трябва да гледа на въплъщението, на кармата и на съществуването на Учителите като на факти; да ги приема не като интелектуално потребни, а като природни явления, които сам е проверил – така в разума му никога вече няма да възникне съмнение по отношение на тях. Човек се освобождава от суеверието, когато се издигне до познаването на реалностите и до истинското място на обредите и ритуалите в Природата. Той се научава да използва всички средства без да се обвързва с ни едно. Когато ученикът захвърли оковите – понякога това отнема няколко живота, понякога става само в един – той застава пред втората Инициация, с нейния нов „ключ на знание“ и с по-широките ѝ хоризонти. Сега ученикът вижда бързо скъсяващия се период на принудителен земен живот, защото веднъж достигнал този етап, той трябва да премине през третата и четвъртата инициация в рамките на настоящия или на следващия си живот⁹⁶.

В този етап хелата трябва да приведе в пълен работен ред вътрешните способности – онези, които принадлежат на по-фините тела – защото те са необходими за службата му във висшите предели на битието. Ако ги е развил преди това, този етап може да бъде много кратък, но може и да премине през дверите на смъртта още веднъж, преди да стане готов за получаването на третата си Инициация, да стане „Лебедът“, индивидът, който се рее във висините, тази чутовна Птица на Живота, за която разказват толкова легенди.⁹⁷

В третия участък от Пътя, ученикът се освобождава от третите и четвъртите окови – тези на желанието и омразата. Той вижда Единия Аз във всичко, а външното було, истинско или фалшиво, вече не може да го заслепи. Очите му са еднакво отворени за всичко. Прекрасното цвете на търпимостта, за което е мечтал по Пътя на изпитанието, сега се разтваря във всеобемаща любов, която обгръща всичко в нежната си прегръдка. Той е „приятелят на всяко същество“, „обичащият всичко живо“ в свят, в който всички неща са живи. Като живо въплъщение на божествената любов, той преминава бързо напред към четвъртата Инициация, позволяваща му да навлезе в последната отсечка от Пътя, където той е достойният, онзи, на когото се кланят, където е „отвъд Индивидуалното“⁹⁸. Тук вече волята му е свободна – той захвърля последните пет окови, които все още го отдалечават от освобождението. Захвърля всякакво влечение към живота на формата, а след това и всичките си копнежи по живота, лишен от форма. Те са окови, а той не трябва да бъде окован; може да се движи и в трите свята, но ни едно нещо в тях не бива да има власт над него. Красотите на „света без форма“ не трябва да го очароват повече от материалните хубости на световите на формата.

Сетне идва най-великото от всичките му достижения – той захвърля последната от оковите на разделението, способността за „обособяване на Аза“⁹⁹, която се проявява в

96 За индуистите ученикът във втория етап на Пътя е *Кутичака* – строител на колиба – той е намерил място на мир и покой. За будистите той е *Сакридагамин* – човекът, който получава рождение само още веднъж.

97 Хамса, според индуистите; онзи, които осъзнава „Аз съм ОНЗИ“; *Анагамин*, според будистите – човекът, пред когото няма повече раждания.

98 Индуистите го наричат *Парамахамса*, откъдето „Аза“, а будистите – *Арат*, достойния.

99 *Ахамкара*, обикновено представяна като Мана – гордост – най-изтънченото проявление на „Аза“ като различен от другите.

отделяне от другите. Защото в будното си съзнание, той обитава областта на единството – будичната област, където всички Аз се приемат и схващат като едно цяло. Тази способност се е родила с душата, тя е същината на индивидуалността и продължава да съществува, докато всичко ценно в нея влезе в Монадата. После може да бъде изоставена пред прага на освобождението, оставяйки на Монадата безценния си плод – чувството за отделна самоличност, което е толкова чисто и изтънчено, че не помрачава съзнанието за единство. Тогава с лекота отпада всичко, което би могло да реагира на смуцаващи въздействия, а ученикът се изправя, облечен в онази прекрасна одежда на всевечен покой, който не може да бъде помрачен от нищо. Отхвърлянето на способността за „обособяване на Аза“ е изчистило от духовния взор последните облаци, които могат да замъглят неговата проникателност, а с осмислянето на единството изчезва невежеството¹⁰⁰ – ограничението, което поражда всяка „отделност“ – и човекът става съвършен, става свободен. Дошъл е краят на Пътя, а краят на Пътя е прагът на Нирвана. В това прекрасно състояние на съзнанието, ученикът вече е привикнал да излиза извън тялото, докато е изминавал последния участък от Пътя; сега, когато прекрачва прага, нирванното съзнание става негово обичайно съзнание, защото Нирвана е дом на освобождения Аз¹⁰¹. Той е завършил възхода на човека и докосва крайния предел на човешкото. Над него вече се простират войнства от могъщи Същества, но те са Свръхчовешки. Край на разпятието в плът, ударил е часът на освобождението и от устата на победителят ехти триумфалното „Свърши се!“ Вижте го! Той е прекрачил прага, окъпан е в светлината нирванна. Още един син на земята победи смъртта. Какви тайни са забулени в тази върховна светлина, ние не знаем. Смътно усещаме, че е достигнат Върховния Аз, че любящ и Възлюбен са едно. Край на дългото търсене, жаждата на сърцето е во веки утолена. Той е възраждан в своя Гоепод.

Загубила ли е земята своето дете, лишило ли се е човечеството от своя син-победител? Не! Той излиза от гръдта на светлината и застава отново на прага на Нирвана, сякаш е възплъщението на светлината – неизказано великолепен, проявен Син на Бога. Но сега Неговото лице е извърнато към земята, очите Му греят от божествено състрадание към блудните синове човешки – Негови братя по плът. Той не може да ги остави безутешни, разпилени като стадо без пастир. Обгърнат във величието на върховно себеотрицание, ослепителен със силата на съвършената мъдрост и „мощта на безграничния живот“, Той се връща на земята, за да благослови и поведе човечеството като Господар на Мъдростта, царствен Учител, божествен Човек.

Като се завърне на земята, Учителят посвещава Себе Си в служба на човечеството. Силите, които владее, са по-могъщи от всички, що е владял по Пътя на ученичеството си. Той е посветил Себе Си в помощ на хората, и впряга всички върховни сили, които владее, за да ускори еволюцията на света. Сега Той изплаща на онези, които приближават Пътя, дълга, натрупан по време на Своето Собствено ученичество, като ги води, помага им и ги учи тъй както Той е бил воден, подпомаган и учен.

Това са етапите на човешкия възход, от най-низшето дивачество до божественото възмъжаване. Към такава цел върви човечеството, такава слава ще постигне расата.

100 *Авидя*, първата и последната илюзия, която създава отделните светове – първата от *Ниданите* – и която изчезва, когато бъде постигнато освобождение.

101 *Дживанмукта* – освобожденият живот в индуизма; *Асекха* – онзи, който няма какво повече да учи, при будизма.

ГЛАВА XII

ИЗГРАЖДАНЕ НА КОСМОС

На настоящия етап от нашата еволюция не можем да направим нищо повече, освен да посочим някои по-важни точки в огромното начертание на космическата схема, в която планетата ни изпълнява скромната си роля. Под „космос“ тук разбираме система, която от наша гледна точка изглежда завършена в себе си, възниква от един ЛОГОС и се подхранвана от Неговия Живот. Такава система е нашата слънчева система, а физическото слънце може да се разглежда като най-низше проявление на ЛОГОСА, функциониращ като център на Своя космос. Всъщност всяка форма е едно от неговите конкретни проявления, а слънцето е най-низшата всепроникваща, всеуправляваща, регулираща и координираща централна сила, която дарява живот и го укрепва.

Един окултен текст гласи: „Суря (Слънцето), в своето видимо отражение е първото или низше състояние на Вселенското ПРИСЪСТВИЕ, най-чистото от чистите, първично проявеното Дихание на вечно непроявения САТ (Битийността). Всички централни, физически или обективни Слънца в своята субстанция проявяват низшето състояние на първичния принцип на ДИХАНИЕТО“¹⁰², или накратко – най-низшето състояние на „Физическото тяло“ на ЛОГОСА.

Всички физически сили и енергии не са нищо друго освен превращения на живота, излъчен от слънцето – Господаря, Даряващия живот на Своята система. Именно поради това в много древни религии слънцето е било символ на Върховния Бог – символ, най-малко податлив на погрешните тълкувания на непосветения.

Г-н Сине с право отбелязва:

„Нощем, когато се вираме в небето, ние може да бъдем уверени, поне на теория, че цялата слънчева система е само капка в океана на космоса, че от гледна точка на съзнанието на недоразвити същества като нас, тази капка на свой ред е океан, и че единственото, на което можем да се надяваме, е да добием някаква смътна и неопределена представа за нейния произход и създаване. Колкото и неясна да е, тя все пак ни дава възможност да определим истинското място на взаимно свързаните планетарни редици (където се извършва собствената ни еволюция) в системата, на която принадлежат, или поне да получим по-обширна представа за относителните размери на цялата система, на нашата планетарна верига, на нашия свят и на съответните периоди от еволюцията, които представляват интерес за нас като човешки същества.“¹⁰³

Разумът ни не може да осмисли нашето собствено място, ако нямаме някаква представа – колкото и смътна да е тя – за това как се съотнасяме спрямо цялото. И докато някои ученици се задоволяват да работят в сферата на собствените си задължения и да оставят настрана по-далечните хоризонти на живота, докато не бъдат повикани там, други изпитват потребност от много по-пространна схема, в която намират своето място и черпят интелектуална наслада като се извисяват, за да видят от птичи поглед цялото поле на

102 Е. Блаватска. Тайната доктрина. Т. 1, кн. 1. С, 1993, с. 362-363.

103 Sinnett. The System To Which We Belong, p. 4.

еволюцията. Тази нужда намери разбиране и бе задоволена от духовните Пазители на човечеството във великолепната окултна картина на космоса, очертана от Тяхната ученичка и вестителка Е. П. Блаватска в „Тайната доктрина“ – творба, която ще носи все повече просветление за учениците на Древната Мъдрост, при изследването и овладяването на низшите нива на нашия развиващ се свят.

Казано ни е, че появата на ЛОГОСА възвестява раждането на нашия космос. „Когато се проявява Той, по Него се проявява всичко; чрез Неговото проявление „Всичко“-то става проявено.“¹⁰⁴

Той носи със Себе Си плодовете на един минал космос – могъщите духовни Разуми, Негови бъдещи помощници и движещи сили във вселената, която предстои да бъде построена. Най-висши сред тях са *Седемте*, Самите те често наричани ЛОГОСИ, защото всеки един от Тях изпълнява ролята на център в определена област на космоса, тъй както ЛОГОСЪТ е центърът на цялото. Цитираният по-рано текст допълва:

„Седем Същества в Слънцето са същността на Седемте Пресвети, Самородени от мощта, присъщи на Утробата на Майката-Субстанция... Енергията, от която те възникват в съзнателно съществуване, във всяко Слънце е това, което някои наричат Вишну, Дихание на АБСОЛЮТА. Ние го наричаме Единен Проявен Живот, който сам е изображение на Абсолюта.“¹⁰⁵

Този „Единен Проявен Живот“ е ЛОГОСЪТ, проявеният Бог.

От това първично деление произтича седмичният характер на нашия космос, а всички следващи деления възпроизвеждат в низходящ ред гамата със седемте ъ тона. Под всеки от седемте вторични ЛОГОСА следват низходящите йерархии на Разумите, които образуват ръководния орган на Неговото царство. Сред Тях са Липиките – Летописците на кармата на това царство и на всички същества в него; Махараджите или Девараджите, които направляват действието на кармичния закон; и огромните множества на Строителите, моделиращи всички форми според Идеите, които обитават съкровищницата на ЛОГОСА (Универсалния Разум), и които Той предава на Седемте, а всеки от тях проектира собственото Си царство според върховното наставление и според всеоживяващия живот, като в същото време му придава Своя индивидуална окраска. Е. П. Блаватска нарича тези Седем Царства, които съставляват слънчевата система, Лайа-Центрове. Тя казва:

„Седемте Лайа-Центрове са седемте нулеви точки, като употребяваме понятието нула в смисъла, в който то се използва и в химията. В езотеризма този термин показва точката, от която започва изчисляването на диференциацията. Излизайки от тези центровете – зад чиито предели езотеричната философия ни позволява да видим смътни метафизични очертания на „Седемте Синове“ на Живота и Светлината; седемте ЛОГОСА на херметистите и всички останали философии – започва диференциацията на Елементите, които влизат в състава на нашата Слънчева Система.“¹⁰⁶

Това царство представлява изумителна по своя характер планетарна еволюция, чиято същност се състои в преминаване през отделни стадии на живот, в които една физическа планета, например Венера, е само преходно вълпъшение. С цел да избегнем евентуални грешки, можем да наречем Създателя и Владетеля на това царство планетарен ЛОГОС. Той извлича от материята на слънчевата система (излъчена от Самия централен ЛОГОС) грубите материали, от които се нуждае, и ги пречиства посредством Собствените Си жизнени енергии. Така всеки планетарен ЛОГОС специализира в Своето царство материята, взета от общия запас. Фактът, че атомното състояние във всяка от седемте области на Неговото царство, е еднакво с това на материята на дадена подобласт на слънчевата система, осигурява непрекъснатост на цялото. Както отбелязва Е. П. Блаватска, атомите променят „своите

104 Мундака упанишада II, II, 10.

105 Е. Блаватска. Тайната доктрина. Т. 1, кн. 1, с. 363-364.

106 Е. Блаватска. Тайната доктрина. Т. 1, кн. 1, с. 193.

комбинативни еквиваленти при всяка планета“: атомите са едни и същи, различни са им комбинациите. И продължава:

„Не само елементите на нашата планета, но даже и елементите на всички нейни сестри в Слънчевата система се отличават в своите комбинации една от друга толкова много, колкото и космическите елементи зад пределите на нашата слънчева система.“¹⁰⁷

„Учат ни, - допълва Блаватска – че всеки атом има седем плана на битието, или съществуването“ – ние ги нарекохме подобласти на всяка голяма област. В трите долни области на своето развиващо се царство планетарният ЛОГОС създава седем небесни тела, или светове, които за по-удобно ще наречем сфери А, В, С, D, E, F и G, следвайки възприетите обозначения. За тях в Станса VI на Книгата Дзиан се казва:

„Седемте малки, въртящи се колела: едно, раждащо друго“. И след това – „Той ги сглобява по подобие на по-големите колела, укрепвайки ги като несъкрушими центрове.“¹⁰⁸

Те са всевечни, тъй като всяко колело не само ражда следващото, но и се възплъщава в същия център, както ще разберем по-късно.

Тези сфери могат да бъдат представени графично в три двойки, разположени по дъгата на една елипса, като средната сфера се пада по средата, в най-ниската точка. Обикновено сфери А и G – първата и седмата – се намират в арупа нивата на умствената област; сфери В и F - втората и шестата - в рула нивата; сфери С и E - третата и петата - в астралната област; сфера D – четвъртата – във физическата област. За тези сфери Е. П. Блаватска казва, че са „подредени последователно в четирите низши плана на Света на Формирането“¹⁰⁹, т.е. във физическата област, в астралната, и в двете подразделения на умствената (рула и арупа). Те могат да бъдат представени по следния начин:

Арупа	Ⓐ		Ⓔ	Архетипно
Рула		Ⓑ		Творческо или интелектуално
Астрално		Ⓒ	Ⓖ	Формено
Физическо			Ⓓ	Физическо

Това е обичайната подредба, но на определени етапи от еволюцията тя се видоизменя. Седемте сфери образуват планетарен пръстен или верига, а ако за момент разгледаме планетарната верига като цяло (напр. като същество, като планетарен живот или индивид) ще видим, че в своята еволюция тя преминава през седем ясно обособени етапа. Седемте сфери като цяло образуват нейното планетарно тяло, а то се разпада и преобразува седем пъти по време на планетарния живот. Планетарната верига има седем възплъщания и резултатите, постигнати във всяко едно, се предават на следващото. „Всяка подобна верига от светове е родена и създадена от друга низша и мъртва верига и, така да се каже, е нейно възплъщение.“¹¹⁰

Тези седем възплъщания (техническото им наименование е *манвантари*) съставляват планетарната еволюция, царството на планетарния ЛОГОС. Тъй като съществуват седем планетарни ЛОГОСА, ще видим, че седем такива планетарни еволюции, всяка различна от останалите, изграждат слънчевата система. Г-н Сине ги нарича „седем схеми на еволюция“.

107 Пак там, с. 198.

108 Пак там, с. 194 и 200.

109 Пак там, с. 208.

110 Пак там, с. 208.

В един окултен коментар отделянето на седемте ЛОГОСА от Единия и на седемте последователни вериги (всяка състояща се от по седем сфери) е описано по следния начин: „От една светлина – седем светлини; от всяка -седем пъти по седем.“¹¹¹

Разглеждайки въплъщенията на веригата – или манвантарите – разбираме, че те също могат да бъдат разделени на седем подетапа. От планетарния ЛОГОС бива изпратена по веригата жизнена вълна, а седем такива големи жизнени вълни, всяка от които носи техническото наименование кръг, обиколка, осъществяват една манвантара. Следователно по време на една манвантара всяка сфера има седем периода на активност, като всеки път се превръща в среда за развиващ се живот.

Наблюдавайки една отделна сфера установяваме, че по време на активния ѝ период на нея възниква човечество със седем основни раси, заедно с още шест други не-човешки царства, между които съществува взаимна зависимост. Тъй като тези седем царства съдържат форми във всякакви етапи на еволюционно развитие, и тъй като всички те имат по-висши представители, които вървят пред тях, развиващите се форми преминават от една сфера на друга, за да продължат развитието си след края на активния период на предходната планета, и преминават от планета на планета докато завърши тази обиколка. Те продължават своя път, обиколка след обиколка, до края на седмата; изкачват се още веднъж, манвантара след манвантара, докато настъпи краят на въплъщенията на планетарната им верига и плодовете от планетарната еволюция бъдат събрани от планетарния ЛОГОС. Излишно е да казваме, че за тази еволюция не знаем почти нищо. Учителите са ни посочили само най-забележителните места в изумителното цяло.

Дори когато става дума за планетарната еволюция, част от която е нашият собствен свят, ние не знаем нищо за процесите, благодарение на които по време на първите ѝ две манвантари са възникнали неговите седем сфери. За третата манвантара знаем само че сферата, която сега е наша луна, е била сфера D от планетарната верига. Последното все пак ни помага да разберем по-ясно какво означават последователните въплъщения на една планетарна верига. Седемте сфери, които съставлявали лунарната верига, изживели по реда си своята седмична еволюция; седем пъти жизнената вълна, Диханието на планетарния ЛОГОС, преминавала по веригата, последователно пробуждайки за живот всяка сфера. Изглежда ЛОГОСЪТ управлява царството си като насочва вниманието Си първо към сфера А, а после последователно пробужда за съществуване безчислените форми, които взети заедно образуват един свят; когато еволюцията бъде доведена до определена точка, Той насочва вниманието си към сфера В, а сфера А потъва бавно в кротък сън. Така жизнената вълна преминавала от сфера в сфера, докато с края на еволюцията на сфера G била завършена една обиколка на кръга; последвал период на покой¹¹², по време на който външната еволюционна активност била прекратена. В края на този период външната активност се възобновила, започвайки своята втора обиколка отново от сфера А.

Процесът се повтаря шест пъти, но когато се стигне до седмата, последна обиколка, настъпва промяна. Сфера А, вече завършила седмия си жизнен период, постепенно се разпада и настъпва стадият на всевечния Лайа-център. От него в зората на следващата манвантара като ново тяло възниква нова сфера А, в която „началата“ на предишната планета А намират дом. Изразът има за цел само да предаде представа за връзката между сфера А от първата и от втората манвантара. Същността на тази връзка обаче остава скрита.

За връзката между сфера D от лунарната манвантара – нашата луна – и сфера D от земната манвантара – нашата земя – знаем малко повече, а в „Системата, на която принадлежим“, г-н Сине е дал хубаво обобщение на оскъдните познания, с които разполагаме. Той пише:

„Новата земна мъглявина се развила около център, чието отношение с умиращата

111 Пак там, с. 363 и др.

112 Наречен технически *пралая*.

планета до голяма степен наподобява сегашното отношение между центровете на луната и земята. Но в небулозно състояние това струпване на материя заемало обем, многократно по-голям от обема, който днес заема твърдата материя на земята. То се простряло във всички посоки, така че да обхване в огнената си прегръдка и старата планета. Температурата на една нова мъглявина е значително по-висока от известните нам температури. Затова повърхността на старата планета била нажежена отново и по този начин цялата атмосфера, водата и летливата материя върху нея преминали в газообразно състояние. Това ги направило подвластни на новия център на притегляне, образуван в центъра на новата мъглявина. Така въздухът и моретата на старата планета били привлечени в състава на новата. Затова луната в сегашното си състояние е безводна, блестяща маса, суха и безоблачна, вече необитаема и ненужна за което и да е физическо същество. Когато при седмата обиколка наближи краят на сегашната манвантара, тя ще се разпадне, а материята, която все още скрепя в едно, ще се разсипе в метеорен прах.“

В третия том на „Тайното Учение“, където са публикувани някои от напътствията на Е. П. Блаватска към по-напредналите ѝ ученици, се казва: „В началото на еволюцията на нашата планета, луната била много по-близо до земята, и по-голяма отколкото е сега. Тя се отдръпнала от нас и се смалила. (Луната отдала всичките си начала на земята.)... Ще се появи нова луна по време на седмия кръг, а нашата луна ще се разпадне напълно и ще изчезне.“

По време на лунната манвантара еволюцията дала живот на седем класа същества, наричани технически Отци, или *Питрси*, тъй като от тях произлезли съществата на земната манвантара. Това са Лунарните Питрси от „Тайната доктрина“. По-развити от тях били два други класа (наричани с различни имена – Соларни Питрси, Хора, *Низши Дхиани*) – твърде напреднали, за да участват в ранните етапи на земната еволюция, но нуждаещи се от бъдещите ѝ физически условия за по-нататъшното си развитие. По-висшият от тези два класа се състоял от индивидуализирани звероподобни същества, същества с души в зародиш, т.е. с вече развито причинно тяло. Вторият клас бил на път да го развие. Лунарните Питриси от първия клас, се намирали в началото на този етап – те показвали мисловност, а при втория и третия било развито само камичното начало.

Седемте класа Лунарни Питриси представлявали резултатът на лунарната верига, предаден за доразвиване на земната – четвърто въплъщение на планетарната верига. Като Монади (с наличие на умствено начало при първия клас, с развито камично начало при втория и третия, камично начало в зародиш при четвъртия, приближаване до зародишното състояние при още по-слабо развития пети клас, и отсъстващо при шестия и седмия) тези същества се включили в земната верига, за да оживят елементалната есенция и формите, моделирани от Строителите.¹¹³

Названията, възприети от мен, следват „Тайната доктрина“. В ценния доклад на г-жа Сине и г-н Скот-Елиът за Лунарните Питриси – „Низшите Дхиани“ на Е. П. Блаватска – въплътените в третата и четвъртата обиколка се приемат като първи и втори клас на Лунарните Питриси. Следователно техният трети клас е първият клас на Блаватска, четвъртият – нейният втори и т.н. По същество фактите са едни и същи, различни са само названията. Но ако това различие не бъде обяснено, то може да подведе ученика.

Строители е наименование, включващо безчислени Разуми, йерархии от същества, подредени по степен на съзнание и сила, които осъществяват практическото изграждане на формите във всяка област. Висшите насочват и ръководят, а низшите оформят материалите според предоставените им модели. Тук проличава смисълът от последователното подреждане на сферите в планетарната верига. Сфера А е архетипният свят – там се изграждат моделите на формите, които трябва да бъдат доразвити по време на обиколката. Най-висшите Строители вземат архетипните Идеи от разума на планетарния ЛОГОС и ръководят

113 В „Тайната доктрина“ Е. П. Блаватска не включва в „монадите на лунарната верига“ - Питрсите от първи и втори клас на г-н Сине. Тя ги разглежда отделно като хора, като Дхиани. Сравни Т. 1, кн. 1, с. 238 и сл.

Строителите в арупа нивата при направата на архетипните форми.

В сфера В, Строители с по-низш ранг възпроизвеждат тези форми в различни образувания от умствена материя, които поемат бавно и разнопосочно развитие, докато станат готови за инфилтриране на по-плътна материя. После идва ред на Строителите в астралната материя, които моделират с по-големи подробности астралните форми в сфера С. Когато развитието на формите достигне позволения от астралните условия максимум, Строителите в сфера D поемат задачата за по-нататъшното формообразуване във физическия свят; по този начин най-низшите видове материя биват моделирани в подходящи типове, а формите достигат най-плътното и най-завършеното си състояние.

От тази точка насетне, характерът на еволюцията се изменя. Основно внимание се обръща на формата. Движението по възходящата дъга е насочено главно към използването ѝ за носител на развиващия се живот, а към втората част от еволюцията съзнанието се проявява (на сфера D, също и на сфери Е и F) първо във физическата, а след това в астралната и в долната умствена област, посредством еквивалентите на формите, изработени при движението по низходящата дъга. При движението си по низходящата дъга, Монадата се запечатва най-дълбоко в развиващите се форми. Тези отпечатъци се долавят смътно като впечатления, интуиции и пр. При движението по възходящата дъга, Монадата изразява себе си чрез формите като техен вътрешен владетел. В сфера G се достига точката на съвършенство – Монадата населява и използва за носители архетипните форми на сфера А.

По време на всички тези стадии, Лунарните Питрисис служат за души на формите, като първо ги „отглеждат“, а после ги населват. По време на първите три обиколки, най-тежката част от работата пада върху Питрисите от първи клас. Питрисите от втори и трети клас се вливат във формите, изработени от първия; той ги подготвя, като за известно време ги оживява, а после продължава пътя си, оставяйки ги за дом на втория и третия клас. В края на първата обиколка минералните архетипни форми ще се появят, за да бъдат доразвити чрез последователните обиколки, докато достигнат най-плътното си състояние в средата на четвъртата. „Елементът“ на тази първа обиколка е *огънят*.

По време на втората обиколка, Питрисите от първи клас продължават човешката си еволюция, като едва докосват низшите ѝ стадии (както човешкият зародиш ги докосва и до днес), а към края ѝ, Питрисите от втори клас достигат началната фаза на човешко развитие. Най-значимото в тази обиколка е появата на архетипните форми на растителния живот, които ще достигнат завършеност в петата обиколка. „Елементът“ на втората обиколка е *въздухът*.

При третата обиколка, Питрисите от първи клас добиват ясни човешки очертания. Въпреки че в сфера D тялото е все още гигантско и подобно на пихтия, то вече е достатъчно компактно, за да започне да стои изправено; покрито е с четинести косми и наподобява майmunско тяло. Питрисите от трети клас достигат началния стадий на човешкото развитие. По време на тази обиколка в сфера D, за първи път се появяват Соларните Питрисис от втори клас, които застават начело на човешката еволюция. В края на шестата обиколка, архетипните форми на животните се появяват, за да бъдат доразвити напълно, а характерният „елемент“ за тази обиколка е *водата*.

Четвъртата обиколка (средната от седемте), която представлява земната манвантара, е забележителна с това, че на сфера А са се появяват архетипните форми на човечеството. Отличителната ѝ черта е човешкото, както за предходните са характерни животинското, растителното и минералното. Човечеството ще познае напълно тези форми едва при седмата обиколка, но възможностите на човешката форма се проявяват в архетипи още по време на четвъртата. „Елементът“ на тази обиколка е най-плътният, най-материалният – земята. По време на тази обиколка, в началните ѝ фази на активност, соларните Питрисис от първи клас кръжат около сфера D, но получават конкретно въплъщение едва след като настъпи третият голям прилив на живот от планетарния ЛОГОС (в средата на третата раса). След това с развитието на расата техният брой бавно расте и хиляди се въплъщават в младата четвърта

раса.

На нашата земя – сфера D – еволюцията на човечеството показва по категоричен начин вечното седмично разнообразие, за което многократно споменавахме. При третата обиколка, вече се появяват седем човешки раси, а по време на четвъртата, тези основни подразделения стават съвсем отчетливи в сфера C, където се развиват седем раси, всяка със свои подраси. В сфера D, човечеството започва с Първата Раса – наричана обикновено Коренна – в седем различни точки, „всяка със жребия си“¹¹⁴. Тези седем типа, които са едновременни, а не последователни, съставляват първата коренна раса. Всеки от тях на свой ред има седем подраси.

От първата коренна раса – пихтиести аморфни същества – възниква втората коренна раса с по-определен строеж на формите, а от нея – третата – подобни на маймуни същества, които се превръщат в тромави хора-гиганти. По средата на еволюцията на тази трета коренна раса, наречена *Лемурска*, на земята идват представители на друго, високоразвито човечество, от друга, много по-напреднала в еволюцията си планетарна верига – веригата на Венера. Те са божествени Същества, наричани често *Синове на Огъня*, заради Своята сияйност, висш клас на Синове на Разума.¹¹⁵ Те приемат земята за свой дом и стават Божествени Учители на младото човечество.

Третият прилив на живот нахлува чрез някои от тях. Те пренасят върху животното-човек искрата на монадният живот, която образува причинното тяло. Така придобиват индивидуалност Лунарните Питриси от първи, втори и трети клас – т.е. цялото човечество. Двата класа на соларните Питриси, вече индивидуализирани (първият преди да напусне лунарната верига, а вторият по-късно), образуват двата низши разреда на Синове на Разума. Вторият се въплътява в третата раса по средата на нейното развитие, а първият по-късно и най-вече в четвъртата раса – тази на Атлантите. Петата, или Арийската раса, която днес е начело на човешката еволюция, се развила от петата подраса на Атлантите. Най-обещаващите семейства били отделени в Централна Азия, а новият расов тип се развил под прякото наблюдение на Велико Същество, наричано технически Ману. След като възникнала в Централна Азия, първата подраса се заселила в Индия, южно от Хималаите, и със своите четири класи (брамини, кшатрии, ваишии, шурди) – учители, воители, търговци и занаятчии – станала господстваща раса на обширния индийски полуостров, като завладяла народите от четвъртата и третата раса, живеещи там по същото време.

В края на седмата раса на седмата обиколка, т.е. в края на земната ни манвантара, нашата верига ще предаде на своя наследник плодовете на живота си. Това са божествените хора, постигнали съвършенство – *Буди, Мани, Чохани Учители* – които са готови да ръководят еволюцията, направлявани от планетарния ЛОГОС и подпомагани от множества не толкова развити същества, притежаващи съзнания във всички възможни степени на развитие и нуждаещи се от още физически опит, за да доведат до съвършенство божествените си възможности. След края на четвъртата манвантара – петата, шестата и седмата манвантари на нашата верига са все още в утробата на бъдещето. Сега планетарният ЛОГОС ще събере в себе си всички плодове на еволюцията и заедно с децата Си, ще навлезе в период на покой и блаженство. За това висше състояние не можем да говорим. Как в нашия стадий на еволюция бихме могли да мечтаем за неговото невъобразимо величие! Знаем смътно само това, че нашите ликуващи духове ще „познаят радостта на Бога“ и почивайки в него ще виждат пред себе си безгранични простори на върховен живот и върховна любов, висини и дълбини на мощ и тържество, безпределни като Едното Съществуване, неизчерпаеми като Единия, който Е.

МИР НА ВСИЧКИ СЪЩЕСТВА

114 Вж. Е. Блаватска. Тайната доктрина. Т. 2, кн. 1, С, 1994.

115 *Манасапутра*. Тази огромна йерархия от съзнателни Разуми обхваща много класове.

Издаелство „Кралица Маб“

Ани Безънт

**ДРЕВНАТА МЪДРОСТ
Въведение в теософското учение**

Първо издание

Превод от английски Ралица Иванова и Георги Генчев
Редактор Владимир Трендафилов

Формат 84/108/32
Печатни коли 18.5

Печат Полипринт ЕАД – Враца

Сканиране, разчитане и редакция
Александър Цанев
tsanew@abv.bg